

**Чернівецький педагогічний фаховий коледж
імені Осипа Маковця**

**ІНФОРМАЦІЙНО – МЕТОДИЧНИЙ
ЗБІРНИК КОЛЕДЖУ**

**МАТЕРІАЛИ ІІІ МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
“ПЕРШІ ДОСЛІДНИЦЬКІ СПРОБИ: ПОШУКИ, РЕЗУЛЬТАТИ,
ПЕРСПЕКТИВИ”**

24 КВІТНЯ 2026 РОКУ

ВИПУСК 8

Чернівці, 2026

УДК 373 (082)

I - 741

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
Серія ЧЦ № 584-264Р від 21 липня 2022 року

Друкується за ухвалою методичної ради
Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея
(протокол № 6 від 06 травня 2026 року)

Редакційна колегія:

Палій Н. Т. – кандидат педагогічних наук, головний редактор

Бачинський Д. В. - кандидат історичних наук, доцент, відповідальний редактор

Антонюк В. І. - спеціаліст вищої категорії, викладач – методист, медіа-редактор

Жук М. І. – кандидат педагогічних наук

Коптюк Л. А. – спеціаліст вищої категорії, викладач – методист

Процюк В. М. – кандидат педагогічних наук, доцент

Сеничак В. М. - спеціаліст вищої категорії, викладач – методист

Ткачук М. В. - спеціаліст вищої категорії, викладач – методист

Інформаційно - методичний збірник Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея. Випуск 8. – Чернівці: Педагогічний фаховий коледж, 2026. – 196 с. Електронна версія.

У 8-му Інформаційно-методичному збірнику представлені тексти доповідей та тез студентів і викладачів - учасників III Міжнародної студентської науково-практичної конференції «Перші дослідницькі спроби: пошуки, результати, перспективи», яка була проведена 24 квітня 2026 року у Чернівецькому педагогічному фаховому коледжі імені Осипа Маковея. Теми виступів семидесяти представників закладів вищої та передвищої освіти із Харківського національного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, фахових педагогічних коледжів Чернівців, Чорткова, Умані, Самбора, Луцька та коледжів Сучави (Румунія) і Сорок (Молдова) стосуються актуальних теоретичних і практичних питань педагогіки, психології та окремих методик.

***Зважаючи на свободу думки та творчості, редколегія
бере до публікацій матеріали в авторській редакції, за зміст яких
відповідальність несуть автори.***

© Автори статей, 2026

© Чернівецький педагогічний
фаховий коледж
імені Осипа Маковея, 2026

ЗМІСТ

Сторінка редакційної колегії	7

Психолого-педагогічні аспекти сучасної освіти

<u>Anamaria POPESCU</u> Сучава, Румунія	Impactul digitalizării asupra învățării la Colegiul Național „Mihai Eminescu” Suceava.....	8
<u>Ionela TALPĂ</u> Сороки, Молдова	Paradigme psihopedagogice ale educației contemporane.....	9
<u>Дмитро БІЛОКІНЬ</u> <u>Олександр ПОПОВ</u>	Вимоги до підготовки викладачів вищої школи... Методологія викладання дисциплін гуманітарного циклу в закладах вищої освіти.....	12 14
<u>Анна ЯРОЩУК</u>	Психолого-педагогічні умови формування мотивації до вивчення іноземної мови.....	16
<u>Оксана ПОБУРЯННА</u>	Психолого - педагогічні аспекти виникнення, прояву та корекції страхів і фобій у молодших школярів з особливими освітніми потребами.....	18
<u>Анастасія ТРЕТЯКОВ</u>	Роль естетичного виховання у розвитку особистості молодшого школяра.....	20
<u>Валерія ГУРСЬКА</u>	Педагогічний потенціал ігрових технологій у системі позакласної виховної роботи.....	23
<u>Олександра ГАМАНЮК</u>	Психолого-педагогічні особливості роботи педагога-організатора з дітьми з ООП.....	26
<u>Єлизавета МАНДРИК</u> <u>Вікторія ІВАНИЦЬКА</u>	Соціалізація дітей з аутистичним спектром..... Формування в учнів початкових класів ключової компетентності «навчання протягом життя».....	28 31
<u>Bianca ANDONI</u> Сучава, Румунія	Pregătirea elevilor pentru interacțiunea cu copiii cu cerințe educaționale speciale – o abordare personală și reflexivă.....	34
<u>Аліна КОГУТ</u>	Психологічні механізми формування позитивної самооцінки у дітей молодшого шкільного віку...	35
<u>Вікторія НОВАК</u>	Психологічний комфорт студентів в освітньому просторі.....	38
<u>Наталія ДОБРОВОЛЬСЬКА</u> <u>Ruben CIUBANU</u> Сучава, Румунія	Емоційний інтелект — основа успішної взаємодії викладача зі студентами..... Importanța predării disciplinei. istoria evreilor. holocaustul în sistemul de învățământ din România.	40 43
<u>Олена ВОБК-ТОМЮК</u>	Профілактика булінгу в початковій школі як актуальна проблема сучасної освіти.....	44

Тенденції навчання предметів мовно-літературної галузі

<u>Наталія ЮРНИЮК</u>	Практичні аспекти впровадження stem-елементів у викладання англійської мови в початковій школі.....	48
<u>Анна Марія ВАСИЛАШ</u>	Використання штучного інтелекту для індивідуалізації навчання іноземної мови в початковій школі.....	52
<u>Уляна РОМАНОВСЬКА</u>	Формування соціальних цінностей молодшого школяра крізь призму художніх творів сучасних українських письменників.....	54

<u>Крістіна ІЛУЦ</u>	Ознайомлення учнів з традиціями румунського народу на уроках читання у початковій школі.....	57
<u>Ірина КИРЧУ</u>	Види самостійної роботи на уроках румунського читання в молодших класах.....	60
<u>Дарина ДЯЧУК</u>	Використання фольклорних матеріалів для розвитку критичного мислення молодших школярів на уроках української мови.....	63
<u>Анастасія НАГОРНЯК</u>	Методика застосування дидактичних ігор на уроках української мови під час вивчення текстового матеріалу.....	65
<u>Анастасія ЛЯЩУК</u>	Ефективність використання флешкарток у формуванні лексичних навичок молодших школярів.....	71
<u>Марія ДЕРЕНЮК</u>	Мова як засіб формування суспільної свідомості молодших школярів на уроках української мови	74
<u>Вікторія ГРОМИК</u>	Сучасні прийоми формування каліграфічних навичок учнів 1 класу.....	75
<u>Катерина МАЛИШЕВСЬКА</u>	Формування словникового запасу учнів через застосування інтерактивних технологій на уроках української мови у початкових класах.....	78
<u>Анна РАДУКАН</u>	Нові підходи до вивчення найпростіших зразків ділового мовлення.....	85
<u>Марта ШЕНДИРУК</u> Сучава, Румунія	Культурна та мовна ідентичність учнів українського походження з Сучави.....	88
<u>Теоретико-методичні аспекти навчання математики та інтегрованого курсу “Я досліджую світ”</u>		
<u>Аделіна ЗАВОДОВСЬКА</u>	Формування екологічної свідомості молодших школярів засобами природничої освітньої галузі «Я досліджую світ».....	91
<u>Жанна УГРИН</u>	Шкільний музей як центр музейно-педагогічної та виховної роботи в школі.....	94
<u>Ірина БАМБУЛЯК</u>	Історико - краєзнавча робота як складова частина патріотичного виховання школярів засобами навчання інтегрованого курсу « Я досліджую світ».....	98
<u>Ірина КОВБИШ</u>	Використання елементів проектної діяльності та ігрових технологій на уроках інформатики для дітей з порушенням зору.....	101
<u>Ніколь ЮРЧАК</u>	Вивчення многокутників у початкових класах як складова формування математичної компетентності учнів.....	104
<u>Марина ВОЙЦЕНКО</u>	Методичні основи навчання молодших школярів розв’язуванню сюжетних задач на засадах компетентнісного підходу.....	106
<u>Аліна ЛЕОНТІЙ</u>	Проектна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	108
<u>Крістіна ТКАЧУК</u>	Методика формування уявлень про природу засобами інтегрованого курсу «Я досліджую світ».....	111
<u>Вікторія МУЗИКА</u>	Проектна діяльність як засіб реалізації змісту курсу «Я досліджую світ».....	115

<u>Олександра КРАВЧУК</u>	Теоретико-методичні аспекти навчання молодших школярів письмовим прийомом обчислень в НУШ.....	117
<u>Анастасія КОЗАК</u>	Середовище scratch як інструмент навчання інформатики в початковій школі.....	120
<u>Дошкільна освіта в сучасному освітньому просторі</u>		
<u>Катерина ГУСАК</u>	Формування екологічної культури у дітей дошкільного віку в умовах сучасної дошкільної освіти.....	123
<u>Ксенія ХРОБАК</u>	Інтеграція образотворчої діяльності в освітній процес дітей старшого дошкільного віку: досвід організації занять та розвивального середовища	125
<u>Крістіна КАМПОВА</u>	Сучасні ігрові форми в екологічному вихованні дітей дошкільного віку.....	128
<u>Марія-Олександра ПОЖОГА</u>	Взаємозв'язок локомоторних навичок та когнітивного розвитку дитини: педагогічний аспект.....	131
<u>Ірина ДОСКАЛЮК</u>	Алгоритм успіху: триетапна структура організації екскурсій для підвищення рухової активності дошкільників.....	133
<u>Олена ДОМНИЦАК</u>	Сучасні підходи до формування готовності дитини до навчання у школі.....	136
<u>Анастасія ГАНДЗІЮК</u>	Інтерактивні дидактичні ігри як засіб логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку в умовах ЗДО.....	139
<u>Валентина ДРОЗДИК</u>	Організація мовленнєвих занять в закладах дошкільної освіти.....	141
<u>Анна КІЯН</u>	Мета та етапи логопедичного впливу при дислалії.....	144
<u>Анастасія ЧИЧУЛ</u>	Інноваційні технології для зниження рівня тривожності у дітей дошкільного віку.....	146
<u>Аніта АНАСІЙЧУК</u>	Особливості організації та проведення занять з образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти.....	149
<u>Єліконіда ГРУШВІЦЬКА</u>	Практичні шляхи формування просторових уявлень у дошкільників.....	153
<u>Сучасні тенденції формування фізичної культури</u>		
<u>Ольга СТЕПАНОВА</u>	Розвиток фізичних якостей у молодших школярів через ігрові елементи рухів.....	155
<u>Юлія БАЛАЦЬКА</u>	Формування фізичних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор як педагогічна проблема.....	158
<u>Вікторія ЛАЗУРКА</u>	Методика розвитку швидкісно-силових здібностей у спринтерському бігу на етапі початкової спеціалізації.....	159
<u>Ангеліна БОДНАРІЮК</u>	Методика навчання техніці спортивного плавання дітей молодшого шкільного віку.....	162
<u>Ніколета МІТРИК</u>	Аналіз особливостей розвитку спритності на заняттях з волейболу.....	164
<u>Ельміра МАЛА</u>	Методика навчання техніки гри баскетбол гравців нападу.....	167

Вадим ВОСКОБОЙНИК Нас зацікавила постать Івана Боберського..... 168

Актуальні питання мистецької освіти

Argentina CAVSA Beneficiile utilizării ai în cadrul orelor..... 172

Сороки, Молдова

Silvia CIBOTARI

Сороки, Молдова

Ludmila LISNIC

Сороки, Молдова

Єлизавета ХАПЦЬКА

Învățarea socio-emoțională: abordări metodice pentru cultivarea stării de bine în context curricular 174

Inteligența artificială în slujba educației: stimularea motivației la clasele primare..... 177

Педагогічне керування розвитком музично-ритмічної діяльності дітей дошкільного віку..... 180

Анастасія ТОМНЮК

Розвиток у молодших школярів навичок сприймання та аналізу музичних творів..... 183

Артур ТОМНЮК

Система вокально-хорової роботи у формуванні співацьких навичок школярів..... 185

Станіслав ГАЛАЙДА

Проблематика сучасної мистецької освіти в Україні як формування національно — культурної ідентичності..... 187

Анна ТАТАРЕН

Розвиток творчих здібностей молодших школярів у процесі декоративно-прикладного мистецтва на уроках дизайну і технологій..... 190

Анна ЛАКУСТА

Використання нетрадиційних технік образотворчої діяльності як засобу арттерапії у роботі з молодшими школярами..... 192

Вельмиповажні румунські і молдовські колеги, шановні учасники конференції!

Ось уже третій рік поспіль Міжнародна студентська науково-практична конференція «Перші дослідницькі спроби: пошуки, результати, перспективи» гостинно відчиняє двері юним дослідникам, які прагнуть утвердити своє ім'я у професійному колі молодих фахівців.

Бути найкращим у професії – це почесно, достойно, майстерно і водночас дуже відповідально. Ти повинен знати досконало, володіти бездоганно, виконувати, не припускаючись помилок.

Саме таких фахівців – знаючих, активних, креативних – прагнуть підготувати викладачі. І здійснюється це у процесі формування дослідницької компетентності – вмінні знайти матеріал і проаналізувати його, зробити висновки, проаналізувати практику роботи школи і, відповідно, презентувати свої результати. Сьогодні наш коледж знову стає майданчиком перших дослідницьких спроб, ми матимемо гарну нагоду почути і побачити результати досліджень студентів закладів освіти України і зарубіжжя. Ми горді з того, що з кожним роком коло учасників конференції стає все ширшим і ширшим. А це означає, що по шляху до професійних вершин йдуть свідомі, знаючі молоді люди, які вливаються в сім'ю освітньої інтелігенції, гідно продовжуючи традиції своїх учителів.

З цієї гарної нагоди щирі вітання всім учасникам конференції. Вдалих вам виступів, вдячних слухачів та нових цікавих ідей. Нехай години творчої праці принесуть вам насолоду й усвідомлення того, що інтелектуальна праця заслуговує на пошанування й повагу.

**Наталія ПАЛІЙ,
директор коледжу**

Тематичний напрям

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Prof. dr. **Anamaria POPESCU**

Colegiul Național Mihai Eminescu Suceava

**IMPACTUL DIGITALIZĂRII ASUPRA ÎNVĂȚĂRII LA
COLEGIUL NAȚIONAL „MIHAI EMINESCU” SUCEAVA**

Анотація. Цифровізація перетворила процес навчання у старших школах з традиційної, заснованої на запам'ятовуванні, на інтерактивну, орієнтовану на учня та персоналізовану. Ця еволюція полягає не лише у заміні підручників планшетами, а й у переосмисленні способів обробки та застосування інформації.

Rezumat. Digitalizarea a transformat procesul de învățare în licee dintr-un model tradițional, bazat pe memorare, într-unul interactiv, centrat pe elev și personalizat. Această evoluție nu vizează doar înlocuirea manualelor cu tablete, ci regândirea modului în care informația este procesată și aplicată.

Influența digitalizării se manifestă pe mai multe paliere cheie, precum:

Personalizarea și adaptabilitatea învățării prin tehnologia permite adaptarea ritmului și a conținutului educațional la nevoile fiecărui elev. Învățare adaptivă prin sistemele de Inteligență Artificială (IA) analizează performanța individuală și ajustează dificultatea materialelor în timp real. Trasee personalizate prin platformele digitale identifică lacunele specifice de cunoștințe și propun resurse suplimentare pentru remediere.

Accesul extins la resurse și informație prin limitele manualului tipărit au fost depășite prin diversificarea formatelor. Resurse multimedia unde elevii au acces la simulări interactive, videoclipuri educaționale, podcasturi și biblioteci digitale internaționale (precum JSTOR sau Google Scholar). Flexibilitate prin materialele ce pot fi accesate oricând și de oriunde, facilitând revizuirea conceptelor dificile în afara orelor de curs.

Schimbarea rolului profesorului și a metodelor de predare unde profesorul încetează să mai fie singura sursă de informație, devenind un facilitator și designer de experiențe. Management eficient prin platforme precum Google Classroom sau Moodle centralizează temele, testele și feedback-ul, reducând birocrăția. Interactivitate prin utilizarea instrumentelor de Realitate Augmentată (AR) și Virtuală (VR) permite vizualizarea unor concepte abstracte sau realizarea de experimente virtuale.

Dezvoltarea competențelor cognitive și digitale, dincolo de materia propriu-zisă, elevii își dezvoltă abilități esențiale pentru viitor. Gândire critică prin interacțiunea cu IA și documentarea online stimulează capacitatea de a filtra informațiile și de a construi argumente solide. Motivație prin utilizarea aplicațiilor educaționale crește interesul elevilor prin componenta de gamificare și feedback instant

În anul 2026, Colegiul Național „Mihai Eminescu” Suceava (CNME) reprezintă un model de bune practici în integrarea tehnologiei în educație. Digitalizarea nu mai este doar un instrument auxiliar, ci un pilon central al procesului de predare-învățare-evaluare, facilitat de investiții strategice prin fonduri PNRR și parteneriate europene.

Proiecte Erasmus+ de Impact: Inițiative precum „Digital GreEnglish” și „Digital 2” au transformat experiența de învățare, punând accent pe dezvoltarea simultană a competențelor lingvistice și digitale. Elevii participă la mobilități internaționale (ex. Croația, februarie 2026) unde utilizează

instrumente digitale pentru soluționarea unor probleme ecologice și lingvistice. Educație Incluzivă prin Tehnologie: Proiectul IDEATE, derulat în parteneriat cu ASSIST Software, a permis integrarea inteligenței artificiale și a gamificării pentru a sprijini elevii neurodivergenți (ASD, ADHD), asigurând un mediu de învățare adaptat nevoilor individuale.

Infrastructură și Formare: Implementarea strategiilor de digitalizare a vizat atât dotarea sălilor de clasă cu echipamente moderne, cât și formarea continuă a cadrelor didactice pentru utilizarea metodelor inovative de evaluare digitală.

Astfel, beneficiile observate sunt: Motivație Crescută: Utilizarea aplicațiilor educaționale a dinamizat orele de curs, crescând implicarea elevilor în activități academice și de educație fizică.

Personalizarea Învățării: Digitalizarea permite profesorilor să creeze planuri de învățare adaptate, transformând rezultatele evaluărilor în strategii de intervenție personalizată. Competențe pentru Viitor: Absolvenții promoției 2026 dețin competențe tehnologice avansate, esențiale pentru integrarea pe piața muncii sau în învățământul universitar.

Bibliografie:

1. Colegiul Național „Mihai Eminescu” Suceava. (2026). *Erasmus+ Digital GreEnglish: Experiențe de învățare transfrontaliere*. Disponibil la: <https://cn-eminescu.ro/erasmus-digital-greenglish/>
2. Casa Corpului Didactic „George Tofan” Suceava. (2025). *Activitatea didactică digitală în procesul de predare-învățare*. Publicație proiect ISJ Suceava.
3. G4Media. (2023). *Fonduri PNRR pentru Digitalizare în Educație - Impactul asupra liceelor din Suceava*. Disponibil la: [https://www.g4media.ro/...](https://www.g4media.ro/)
4. IBN - Instrumentul Bibliometric Național. (2026). *Impactul digitalizării asupra învățării și dezvoltării umane*.
5. Inspectoratul Școlar Județean Suceava. (2025). *Raport privind digitalizarea și evaluarea națională în județul Suceava*.
6. Portalul Edict. (2026). *Integrarea noilor practici pedagogice digitale în procesul educațional*.

Ionela TALPĂ, studentă, specialitatea învățământ primar Calificarea – Învățător Colegiul „Mihai Eminescu” din Soroca
Conducător științific: ARBUZ Irina, șefa Catedrei Științe ale educației

PARADIGME PSIHOPEDAGOGICE ALE EDUCAȚIEI CONTEMPORANE

Анотація. Сучасна освіта формується психопедagogічними парадигмами, що відображають суспільні трансформації та еволюцію педагогічних наук. Ці парадигми наголошують на студентоцентричному навчанні, розвитку компетентності та інтеграції психологічних та педагогічних принципів у процес навчання. Конструктивістський,

когнітивістський, соціоконструктивістський та гуманістичний підходи сприяють формуванню творчих та відповідальних особистостей, здатних до навчання протягом усього життя та ефективної соціальної інтеграції.

Ключові слова: парадигма, педагогіка, психологія, освіта, компетентність, навчання.

Transformările profunde ale societății contemporane, generate de dinamica accelerată a cunoașterii, de digitalizare și de schimbările de pe piața muncii, determină o reconsiderare a finalităților și a modalităților de realizare a educației. În acest context, educația nu mai poate fi concepută ca un proces de transmitere a informației, ci ca un demers complex de formare a competențelor necesare integrării socio-profesionale și dezvoltării personale continue. Astfel, paradigmele psihopedagogice devin instrumente conceptuale esențiale pentru înțelegerea și organizarea procesului educațional.

În învățământ, această reconceptualizare este cu atât mai necesară, cu cât specificul formării presupune dezvoltarea simultană a competențelor cognitive, practice și atitudinale. În acest context, paradigmele psihopedagogice joacă un rol esențial în orientarea procesului educațional, oferind repere teoretice și metodologice pentru organizarea și desfășurarea activităților instructiv-educative.

Conceptul de paradigmă, introdus în știință de *Thomas Kuhn*, desemnează un ansamblu coerent de idei, valori, principii și modele explicative care orientează cercetarea și practica într-un anumit domeniu. În plan psihopedagogic, paradigma poate fi înțeleasă ca un sistem de referință care structurează modul în care sunt concepute procesele de predare, învățare și evaluare, precum și relațiile dintre actorii implicați. Din perspectivă psihologică, paradigmele educaționale se fundamentează pe teorii ale învățării, precum behaviorismul, cognitivismul, constructivismul sau socioconstructivismul, fiecare oferind explicații distincte privind mecanismele prin care individul achiziționează și utilizează cunoașterea. Din perspectivă pedagogică, acestea se concretizează în modele didactice, strategii de instruire și practici evaluative.

Analiza evoluției paradigmatelor psihopedagogice evidențiază o trecere graduală de la modele tradiționale, centrate pe profesor și pe conținut, către modele moderne, centrate pe elev și pe dezvoltarea competențelor.

Paradigma tradițională a educației a fost caracterizată printr-o abordare centrată pe profesor, în care accentul era pus pe transmiterea cunoștințelor și pe memorarea informațiilor. Elevul avea un rol pasiv, fiind considerat un receptor al informației, iar evaluarea se realiza prin verificarea capacității de reproducere a conținuturilor. Această paradigmă, deși a avut un rol important în dezvoltarea sistemelor educaționale, nu mai răspunde cerințelor actuale.

În opoziție cu această abordare, apare *paradigma constructivistă*, fundamentată pe teoriile constructiviste, fundamentate de Piaget (1970), care susțin că elevul își construiește activ cunoștințele, în funcție de nivelul de dezvoltare cognitivă. Această abordare pune accent pe experiența personală, pe interacțiunea cu mediul și pe implicarea activă în procesul de învățare. Profesorul devine un facilitator, care creează contexte de învățare și sprijină elevul în procesul de descoperire și reflecție.

Paradigma socio-constructivistă, dezvoltată de Vygotsky, completează aceste abordări, subliniind rolul interacțiunii sociale și al „zonei dezvoltării proxime” în procesul de învățare. Conform acestei perspective, cunoașterea se construiește prin colaborare, dialog și schimb de idei, iar mediul social și cultural influențează dezvoltarea cognitivă. Activitățile de grup, proiectele și dezbaterile devin metode esențiale în educația contemporană, contribuind la dezvoltarea competențelor sociale și comunicative. În același timp, Bruner (1966) subliniază importanța învățării prin descoperire, iar Dewey (1938) accentuează rolul experienței în educație. În spațiul românesc, aceste teorii sunt valorificate în cadrul didacticii moderne, care promovează metode interactive și centrate pe elev.

În educația contemporană, aceste paradigme sunt completate și integrate de paradigma centrată pe competențe, care reflectă necesitatea pregătirii elevilor pentru viața reală. Așa cum afirma *John Dewey*, educația trebuie să fie ancorată în experiență și să pregătească individul pentru viață (Dewey, 1938). Aceasta presupune integrarea cunoștințelor, abilităților și atitudinilor, orientând procesul educațional spre aplicabilitate și eficiență. Competențele-cheie, precum comunicarea, gândirea critică, colaborarea și competențele digitale, devin obiective fundamentale ale educației.

Un alt aspect important este *paradigma umanistă*, care pune accent pe dezvoltarea personalității și pe dimensiunea afectivă a educației. Aceasta promovează respectul pentru individualitate, dezvoltarea autonomiei și încurajarea creativității. Relația dintre profesor și elev se bazează pe empatie, respect și încredere, contribuind la crearea unui climat educațional pozitiv. Educația nu mai este doar un proces de transmitere a cunoștințelor, ci și unul de formare a valorilor și a atitudinilor.

Aplicarea paradigmatelor psihopedagogice contemporane în învățământul presupune o regândire a întregului demers didactic, de la proiectarea activităților până la evaluarea rezultatelor. Din această perspectivă, rolul cadrului didactic este unul complex și dinamic. Profesorul devine un facilitator al învățării, având rolul de a organiza situații didactice care stimulează curiozitatea și implicarea activă a elevilor. În același cadru, Cerghit (2006) subliniază importanța utilizării metodelor interactive, care favorizează participarea elevilor și dezvoltarea gândirii critice. El trebuie să creeze un climat educațional pozitiv, să stimuleze curiozitatea și să încurajeze exprimarea liberă a ideilor. Elevul este plasat în centrul procesului educațional, fiind considerat un participant activ, capabil să își construiască propriile cunoștințe și să își dezvolte competențele prin implicare directă. Această perspectivă favorizează dezvoltarea autonomiei, a încrederii în sine și a responsabilității.

Implementarea paradigmatelor contemporane în învățământ presupune utilizarea unor strategii didactice adaptate particularităților de vârstă și stilurilor de învățare ale elevilor.

Învățarea prin joc reprezintă una dintre cele mai eficiente modalități de realizare a procesului educațional la acest nivel. Potrivit lui Cucoș (2014), jocul didactic contribuie la dezvoltarea motivației și la implicarea activă a elevului. Astfel, jocul didactic permite integrarea conținuturilor într-un context atractiv și motivant, facilitând învățarea prin experiență. De exemplu, în cadrul unei lecții de matematică, elevii pot învăța operațiile de bază prin jocuri de rol sau prin utilizarea materialelor concrete.

Învățarea prin descoperire constituie o altă strategie relevantă, care valorifică tendința naturală a copilului de a explora. În cadrul unei lecții de științe, elevii pot observa fenomene naturale, pot formula ipoteze și pot trage concluzii, dezvoltându-și astfel gândirea logică și spiritul investigativ.

Învățarea prin cooperare este esențială pentru dezvoltarea competențelor sociale. Activitățile de grup, în care elevii colaborează pentru rezolvarea unei sarcini comune, contribuie la dezvoltarea comunicării și a responsabilității. De exemplu, elevii pot realiza împreună un poster tematic, un proiect de grup sau pot pregăti o prezentare simplă.

De asemenea, *integrarea activităților interdisciplinare* permite corelarea cunoștințelor din diferite domenii și dezvoltarea unei viziuni unitare asupra realității. O activitate integrată poate include citirea unui text, realizarea unui desen și rezolvarea unor sarcini matematice, toate având la bază aceeași temă.

Evaluarea, în acord cu aceste paradigme, trebuie să fie continuă și formativă, orientată spre sprijinirea progresului elevului. Observația sistematică, portofoliul, autoevaluarea și feedbackul constructiv sunt metode care permit o apreciere complexă a dezvoltării elevului, depășind limitele evaluării tradiționale.

Tehnologia are un impact major asupra educației contemporane, facilitând accesul la informație și diversificarea metodelor de predare. Platformele digitale și resursele online permit personalizarea procesului educațional și dezvoltarea competențelor digitale. Cu toate acestea, utilizarea tehnologiei implică și provocări, precum necesitatea formării cadrelor didactice și asigurarea accesului egal la resurse.

Educația contemporană se confruntă cu multiple provocări, precum incluziunea educațională, diversitatea culturală și adaptarea la schimbările rapide ale societății. Educația incluzivă reprezintă un principiu fundamental, care urmărește integrarea tuturor elevilor și asigurarea egalității de șanse. Aceasta promovează respectul pentru diversitate și contribuie la dezvoltarea unei societăți echitabile. De asemenea, dezvoltarea competențelor socio-emoționale devine o prioritate în educația modernă. Aceste competențe contribuie la dezvoltarea inteligenței emoționale, la gestionarea relațiilor interpersonale și la adaptarea la situații diverse. Educația trebuie să sprijine dezvoltarea echilibrată a elevului, atât din punct de vedere cognitiv, cât și emoțional și social.

În concluzie, paradigmele psihopedagogice ale educației contemporane reflectă o schimbare semnificativă în conceptualizarea procesului educațional. Integrarea perspectivelor constructiviste și socioconstructiviste, corelată cu orientarea spre formarea competențelor, contribuie la configurarea unui model educațional eficient și adaptat realităților actuale. Astfel, tranziția de la paradigma tradițională la cea centrată pe elev reprezintă un demers esențial în formarea unor indivizi autonomi, creativi și responsabili.

Eficientizarea actului educațional presupune, în egală măsură, dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice, valorificarea tehnologiilor moderne, promovarea educației incluzive și cultivarea competențelor socio-emoționale. În acest sens, colaborarea dintre școală, familie și comunitate capătă o importanță majoră în susținerea dezvoltării echilibrate a elevilor.

Bibliografie:

1. Cucos, C. – Pedagogie. Editura Polirom, 2014.
2. Cerghit, I. – Metode de învățământ. Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
3. Ionescu, M., & Radu, I. (coord.). Didactica modernă. Editura Dacia, 2001.
4. Joița, E. Instruirea constructivistă. O alternativă. Fundamente. Strategii. Editura Arves, 2006.
5. Potolea, D., Neacșu, I., & Iucu, R. (coord.). (2008). *Pregătirea psihopedagogică. Manual pentru definitivat și gradul didactic II*. Editura Polirom.

Дмитро БЛОКІНЬ, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Керівник: Анжела ДЕНИСЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки

ВИМОГИ ДО ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. У публікації розглянуто вимоги та стандарти підготовки викладачів вищої школи; окреслено нормативні документи, які є основою для розроблення освітньо-професійних

(магістерський рівень) та освітньо-наукових (освітньо-науковий рівень) програм вищої освіти галузі знань А Освіта спеціальності А1 Освітні науки.

Сучасні виклики вищої освіти в Україні, пов'язані з цифровізацією, воєнним станом та глобальними кризами, роблять вимоги до підготовки викладачів вищої школи критично важливими для забезпечення якості навчання та конкурентоспроможності випускників. Відповідно до Професійного стандарту «Викладач ЗВО» (2021) викладачі повинні відповідати високим критеріям педагогічної, наукової та цифрової компетентності, що безпосередньо впливає на адаптацію студентів до ринку праці та інноваційний розвиток закладів.

В умовах реформування вищої освіти та зростання вимог до конкурентоспроможності випускників на ринку праці особливо актуальною стає проблема підготовки викладачів вищої школи нового типу, здатних оперативно реагувати на динамічні зміни в суспільстві, науці й технологіях. Сучасна система вищої освіти потребує мобільних фахівців, тому для створення ефективної моделі професійної підготовки викладачів у магістратурі доцільно спиратися на теорію освіти дорослих та андрагогічний підхід, який орієнтує навчання на креативність, самомотивацію та саморозвиток майбутніх педагогів вищої школи.

Підготовка викладачів закладів вищої освіти здійснюється на освітньо-професійних програмах (магістерський рівень) та освітньо-наукових програмах (освітньо-науковий рівень) вищої освіти галузі знань А Освіта спеціальності А1 Освітні науки.

Зокрема магістерські програми спеціальності А1 Освітні науки розробляються відповідно до Концепції педагогічної освіти, Указу Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти», Стандарту вищої освіти за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки для другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Відповідно до стандарту «Викладач закладу вищої освіти» посади викладачів можуть обіймати особи, які мають науковий ступінь та/або вчене звання, освітній ступінь магістра або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста у галузі знань відповідно до профілю викладання. У випадку відсутності відповідного наукового ступеня та/або вченого звання від викладача може вимагатися стаж роботи у галузі чи виді професійної діяльності, що відповідає профілю викладання [1].

Викладачі зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію у закладах вищої освіти, дослідницьких та професійних інституціях як України, такі за кордоном. Заклади вищої освіти мають надавати різнобічну (організаційну, методичну, фінансову та ін.) підтримку викладачам у питанні підвищення кваліфікації. Обсяг підвищення кваліфікації викладачів упродовж п'яти років не може бути меншим ніж шість кредитів ЄКТС (180 год). Форми і зміст підвищення кваліфікації мають бути спрямовані на формування професійних компетентностей, які визначені Професійним стандартом на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти», а також індивідуальним планом професійного розвитку викладача, що визначається ним самостійно у довільній формі.

Розробляючи освітньо-професійну програму підготовки майбутніх викладачів, у закладах вищої освіти повинні орієнтуватися на формування в них таких загальних компетентностей: знання та розуміння предметної області і професійної діяльності; володіння навичками критичного мислення; володіння комунікативними навичками, здатність проявляти емпатію; здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність до особистісного і професійного розвитку; здатність генерувати нові ідеї (креативність); здатність застосовувати кращі практики у професійній діяльності; здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети; здатність

діяти на основі етичних міркувань (мотивів); здатність проявляти толерантність та повагу до культурної різноманітності; здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Список використаної літератури та джерел

1. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономіки) № 610 від 23.03.2021. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/819/81950/610_Vikladachi_zakladiv_vishoyi_osviti.pdf

Олександр ПОПОВ, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Керівник: Ольга БАШКІР, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освітології та інноваційної педагогіки

МЕТОДОЛОГІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У публікації досліджено методологію викладання гуманітарних дисциплін у вищій освіті через призму цифрових технологій, які перетворюють контент на інструмент розвитку компетентностей, критичного мислення та креативності студентів.

Сучасний розвиток освіти відзначається інтенсивним упровадженням цифрових технологій, які радикально трансформують способи представлення та засвоєння навчального матеріалу. У вищій школі, зокрема під час опрацювання гуманітарних дисциплін, цифровий контент перетворюється з допоміжного ресурсу на повноцінний дидактичний засіб, що підвищує результативність навчання, розширює перспективи інтерактивної взаємодії та сприяє розвитку ключових компетентностей студентів.

Важливими є не тільки підбір змісту, а й сучасні методичні стратегії, інтерактивні форми та мультимедійні інструменти, що відповідають принципам науковості, доступності, міждисциплінарності й практичної орієнтації, забезпечуючи новий освітній досвід із фокусом на компетентності, самостійність і креативність.

Гуманітарні дисципліни вирізняються специфікою змісту, який включає комплексний аналіз соціокультурних, історичних, мовних, етичних та педагогічних явищ. На відміну від точних наук, гуманітаристика часто оперує якісними методами дослідження, інтерпретаціями і критичним осмисленням, що ставить особливі вимоги до способів подання знань у цифровому форматі [4, с. 22].

У цілому, якість підготовки студентів зумовлена низкою факторів: рівнем кваліфікації професорсько-викладацького складу кафедр ЗВО, матеріально-технічним і

нормативно-правовим забезпеченням конкретних вишів, професійною майстерністю педагогів та їхньою готовністю застосовувати інноваційні й ефективні методи організації навчання [1, с.24].

Цифровий освітній контент у гуманітарних дисциплінах має не тільки інформувати, а й провокувати рефлексію, діалог та творчість. Для цього він потребує інтерактивних елементів, що розвивають критичне мислення, аналітику текстів і вміння зіставляти культурні та історичні контексти. Забезпечення глибини змісту в таких ресурсах – ключова методична мета, яку досягають через мультимедійні інструменти: відеолекції з експертними розборами, подкасти, інтерактивні карти, віртуальні тури та дискусійні платформи для проблемних дебатів. Створення цього контенту стикається з викликами: збереження багатогранності гуманітарного знання, адаптацією до цифрових форматів та організацією дієвої взаємодії зі студентами.

При викладанні гуманітарних дисциплін найбільший ефект дає запровадження інтерактивних технологій колективно-групового навчання, тому що вони є найбільш демократичними за інші методи, а виховання демократичного толерантного ставлення є однією із ланок формування незалежного громадянського суспільства [3, с.140].

Так, О. Башкір серед онлайн-застосунків організації активного та інтерактивного навчання виокремлює Story Dice, Генератор кубиків історій, Генератор QR-кодів, Генератор мемів, WardWall (створення власних завдань), Interacty (створення стильних вправ, інтерактивних зображень, мапи скарбів, печива з передбаченнями тощо), Flippity (онлайн-інструменти для вчителя), Genially (ресурс для розробки креативних завдань, інтерактивних подорожей, екскурсій, інтерактивних плакатів тощо), Padlet (віртуальна дошка), Classroomscreen (віртуальна дошка), Futureme (написання листа у майбутнє), Forest (інструмент тайм-менеджменту), Noisli (генератор фонових звуків та кольорів для роботи і відпочинку), SlidesMania (креативні шаблони, PowerPoint, інтерактивні презентації, ігри, дошки вибору), Presentationgo (шаблони з красивими діаграмами, графіками, лініями часу (таймлайни), Canva (ресурс для створення дизайнів), Jigsawplanet (генератор для створення пазлів), PiZap (ресурс для створення креативних фотоколажів), Renderforest (редактор для створення та редагування відео й анімованих роликів), Emoji-maker (ресурс для створення авторських смайликів, емодзі), Secret Door (секретні двері) тощо [2].

Отже, методологія викладання гуманітарних дисциплін у вищій освіті трансформується під впливом цифрових технологій, які створюють контент повноцінним дидактичним інструментом для розвитку критичного мислення, рефлексії та професійних компетентностей студентів. Ключовими є інтерактивні мультимедійні засоби (відеолекції, підкасти, VR-тури, онлайн-платформи як Genially, Padlet), групові технології та професійна майстерність викладачів, які додають виклики адаптації глибинного гуманітарного знання до цифрових форматів, забезпечуючи практичну орієнтацію, міждисциплінарність.

Список використаної літератури та джерел

1. Башкір О.І., Боярська-Хоменко А.В., Осова О.О. Методологія підготовки магістрів: досвід іноземних країн. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2023. Випуск 1 (52). С.24-29. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.24-28>
2. Башкір О.І. Онлайнві застосунки організації активного та інтерактивного навчання. Перспективи та інновації науки. 2023. Вип. 1(19). С. 33-45. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-1\(19\)-33-44](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-1(19)-33-44)

3. Калениченко Р.А., Червяк Ю.Д. Сучасні методи викладання гуманітарних дисциплін у закладах вищої освіти. Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали VI Міжнародної конференції (16 листопада 2023 року). Київ: ЦП «Компринт», 2024. С. 139-143. URL: <https://surl.li/qdgczt>
4. Яшкевич А., Бабишена М. Методичні засади і практика створення якісного цифрового контенту під час викладання гуманітарних дисциплін у вищій школі. Теорія і методика викладання у технічних закладах вищої освіти: колективна монографія. 2025. URL: <https://surl.li/geqfke>

Анна ЯРОЩУК, студентка 1 АМ групи спеціальності А4.021 Середня освіта (Англійська мова та зарубіжна література) Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний інститут» Волинської обласної ради

Керівник: Майя ФЕДОРЕЦЬ, викладач циклової комісії словесних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У тезах розглянуто комплекс психолого-педагогічних умов, що сприяють підвищенню мотивації студентів перших курсів до вивчення іноземної мови. Акцентовано увагу на вимогах Професійного стандарту вчителя закладу загальної середньої освіти щодо мовно-комунікативної компетентності.

У контексті сучасної євроінтеграції України володіння англійською мовою трансформується з додаткової навички у базову вимогу до фахівця будь-якої галузі, володіння іноземною мовою стає критично важливою складовою професіограми сучасного педагога. Відповідно до Професійного стандарту вчителя загальної середньої освіти, мовно-комунікативна компетентність є однією з ключових трудових функцій, що передбачає здатність фахівця до вільного спілкування, опрацювання іншомовних джерел та здійснення міжнародної професійної діяльності [5]. Проте успішне формування цієї компетентності неможливе без належного психолого-педагогічного супроводу, де центральне місце посідає розвиток позитивної мотивації студентів до вивчення мови. Питання формування позитивної мотивації є особливо важливим для першокурсників, адже саме на цьому етапі закладається фундамент майбутньої професійної ідентичності.

З точки зору фахової підготовки, мотивацію трактують як «фактор впливу на формування професійної спрямованості студентів закладів вищої освіти, що уособлює одне з головних рішень у житті кожного індивіда, становить основу самоствердження» [2, с.44]. Фундаментом

мотиваційного процесу виступає мотив, який розглядається як сукупність внутрішніх (особисті потреби) та зовнішніх (базові установки суспільства) спонук – від базових потреб та інтересів до ціннісних установок і норм, що детермінують активність особистості.

У науковій літературі традиційно виокремлюють два види мотивації, що визначають успішність опанування іноземної мови: зовнішній та внутрішній.

Зовнішня мотивація зумовлена впливом середовища та орієнтована на досягнення об'єктивного результату. До її структури належать: мотив досягнення: прагнення до високих показників та успішності у навчанні; мотив самоствердження та ідентифікації: бажання здобути авторитет у групі або уподібнитися носіям мови (референтній групі); мотив саморозвитку: сприйняття мови як інструменту для розширення власних можливостей.

Внутрішня мотивація інтегрована в сам процес пізнання і має найбільш стійкий стимулюючий ефект. Вона охоплює: професійно-перспективний мотив: усвідомлення іноземної мови як невід'ємної складової майбутньої кар'єри та професійної реалізації; комунікативний інтерес: безпосередня насолода від процесу спілкування та естетики самої мови; пізнавально-інтелектуальний мотив: задоволення від інтелектуальної активності та подолання складних когнітивних завдань у процесі навчання [4].

На формування зовнішньої мотивації можуть впливати викладачі, друзі, знайомі, необхідність скласти залік або іспит тощо. Поява внутрішньої мотивації – це складний і тривалий процес, коли людина сама усвідомлює необхідність вивчення іноземної мови задля досягнення поставленої мети [3, с. 53].

Ефективність формування мотивації нерозривно пов'язана з урахуванням вікової психології студентів. Підлітковий вік є критичним періодом, коли закладається фундамент моральних цінностей, соціальних установок та ставлення до себе як до майбутнього фахівця. Ключовими психологічними векторами цього віку, що впливають на вивчення мови є прагнення до самоствердження та ідентичності – вивчення іноземної мови стає способом вираження власної індивідуальності та інструментом побудови соціальних зв'язків. Наступним компонентом є пошук життєвих пріоритетів. У цей період відбувається активізація професійного самопізнання. Студенти починають розглядати англійську мову не як предмет, а як засіб реалізації життєвих перспектив.

Таким чином, завдання сучасної освіти на цьому етапі виходить за межі суто академічного викладання граматики чи лексики. Воно полягає у створенні умов для всебічного розвитку особистості, де опанування іноземної мови виступає потужним стимулом для саморозвитку та професійної самореалізації майбутнього вчителя.

Реалізація психолого-педагогічних умов формування мотивації, на думку В. Клячка, базується на впровадженні системи засадничих принципів, що трансформують освітній процес у закладі освіти. До них належать:

- принцип професіоналізації: спрямування змісту навчання на майбутню фахову діяльність;
- принцип проблемності: використання методів, що спонукають до пошуку рішень та критичного мислення;
- творчий характер діяльності: стимулювання креативного підходу до засвоєння матеріалу;
- діалогічність: побудова навчання на засадах рівноправної взаємодії та обміну думками.

Практичне втілення цих принципів забезпечується через використання активних та інтерактивних форм навчання. Зокрема, високу ефективність у контексті вивчення іноземної мови демонструють: ігрові та імітаційні методи (моделювання професійних ситуацій мовою

оригіналу), дискусійні форми, лекції-бесіди, консультації та використання методу «мозкової атаки» (brainstorming). Такі методи дозволяють змістити акцент із пасивного засвоєння граматичних правил на активне використання мови як інструменту професійного зростання [1].

Ефективність формування високого рівня мотивації досягнення у студентів безпосередньо залежить від забезпечення комплексу психолого-педагогічних умов, серед яких ключове місце посідає організація навчання на оптимальному рівні складності. Це передбачає чітку відповідність навчального курсу зоні актуального та найближчого розвитку кожного студента, що в поєднанні з індивідуалізацією освітнього процесу створює умови для переживання суб'єктивного успіху в опануванні іноземної мови. Таким чином, формування мотивації до вивчення іноземної мови є багатограним процесом, що потребує методичної майстерності та психологічної підтримки, створюючи надійне підґрунтя для підготовки конкурентоспроможного фахівця в умовах сучасних викликів.

Список використаної літератури та джерел

1. Клачко В. М. Формування мотивації учбової діяльності у курсантів вищих військових навчальних закладів: автореф. дис. ... канд. пед. наук.: 20.02.02. Хмельницький, 2009. 18 с.
2. Коваленко Н.П., Боброва Н.О., Ганчо О.В., Зачепіло С.В. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. Медична освіта. 2020. №3. С.43–48.
3. Колодницька О.Д. Формування позитивної мотивації до вивчення англійської мови (за професійним спрямуванням) у студентів медичних ВНЗ за допомогою інтерактивних технологій і методів навчання. Медична освіта, 2018. № 4, С. 52–55.
4. М'яковський М. Особливості розвитку мотивації студентів в процесі вивчення іноземних мов (психолого-педагогічний фактор). Grail of Science, 2024. №43 (вересень), С. 463–469.
5. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства освіти і науки України № 1225 від 29.08.2024 https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/646-ilovepdf_merged.pdf.

Оксана ПОБУРЯННА, студентка 43 групи спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Лідія КОПТЮК, завідувач навчально-виробничої практики, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПСИХОЛОГО - ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ, ПРОЯВУ ТА КОРЕКЦІЇ СТРАХІВ І ФОБІЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті розглянуто проблему страхів і фобій у дітей молодшого шкільного віку, зокрема у дітей з особливими освітніми потребами. Проаналізовано сучасні наукові підходи до визначення сутності страху та фобії, визначено їх функції, причини виникнення та

вплив на розвиток особистості дитини, а також обґрунтовано психолого-педагогічні умови їх подолання в освітньому процесі.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю забезпечення психічного здоров'я та емоційного благополуччя дітей у сучасному освітньому середовищі. Зростання рівня тривожності серед молодших школярів потребує особливої уваги з боку педагогів та психологів. Як зазначає Л. С. Виготський, молодший шкільний вік є важливим періодом психічного розвитку, упродовж якого відбувається становлення емоційно-вольової сфери, формування самооцінки та розвитку здатності до саморегуляції [1]. У цей період діти є особливо чутливими до впливу зовнішніх чинників, що може спричинити виникнення страхів.

Страх розглядається як природна емоційна реакція на реальну або уявну загрозу. За визначенням Г. С. Абрамової, страх виконує адаптивну функцію, сприяє мобілізації внутрішніх ресурсів організму та забезпечує захист від небезпеки [2]. Водночас, як підкреслює І. М. Мельничук, тривале або надмірне переживання страху може негативно впливати на психоемоційний стан дитини, викликати підвищену тривожність та порушення поведінки [10].

На відміну від страху, фобія є більш складним і стійким психологічним явищем. Як зазначає Л. Ф. Бурлачук, фобія характеризується надмірною інтенсивністю, ірраціональністю та стійкістю переживань, що супроводжуються униканням певних ситуацій або об'єктів [4]. Р. В. Павелків наголошує, що фобії можуть суттєво обмежувати життєдіяльність дитини, впливати на її поведінку та ускладнювати процес соціальної адаптації [9].

Причини виникнення страхів і фобій у дітей молодшого шкільного віку мають комплексний характер. За даними Н. А. Кулик, важливу роль відіграють індивідуально-психологічні особливості дитини, рівень її тривожності, а також здатність до емоційної саморегуляції [7]. Окрім цього, значний вплив мають умови сімейного виховання, стиль спілкування з батьками та особливості взаємодії в освітньому середовищі.

Як зазначає О. Л. Іванова, у молодшому шкільному віці найбільш поширеними є страх темряви, самотності, покарання, медичних процедур, а також страхи, пов'язані з навчальною діяльністю [6]. Зокрема, страх невдачі або негативної оцінки може суттєво знижувати навчальну мотивацію та активність дитини.

Особливого значення набуває проблема страхів у дітей з особливими освітніми потребами. Як підкреслює І. В. Левченко, такі діти характеризуються підвищеною тривожністю, емоційною нестійкістю та труднощами адаптації до нових умов [8]. Це зумовлює більш виражений і тривалий характер страхів, що може негативно впливати на всі сфери діяльності дитини.

За даними Б. С. Волкова, страхи можуть проявлятися у вигляді невпевненості у власних силах, уникання виконання навчальних завдань, зниження пізнавальної активності та порушення поведінки [5]. У таких умовах дитини потребує додаткової підтримки та створення спеціальних умов навчання.

Водночас І. Д. Бех наголошує на важливості формування позитивної самооцінки, розвитку особистісного потенціалу та підтримки емоційного благополуччя дитини [3]. Це сприяє зниженню рівня тривожності та допомагає дитині ефективніше долати страхи.

Ефективне подолання страхів і фобій передбачає створення відповідних психолого-педагогічних умов. До них належать формування емоційно безпечного освітнього середовища, індивідуалізація навчального процесу, використання корекційно-розвивальних методів та налагодження співпраці з батьками.

Серед ефективних методів роботи доцільно використовувати ігрову діяльність, арт-терапію, казкотерапію, а також вправи на розвиток емоційного інтелекту та навичок

саморегуляції [8]. Такі методи сприяють зниженню рівня тривожності, формуванню позитивного емоційного досвіду та розвитку впевненості у власних силах.

Важливу роль у подоланні страхів відіграє вчитель початкових класів, який має створювати атмосферу довіри, підтримки та психологічного комфорту. Доброзичливе ставлення, позитивне підкріплення та створення ситуацій успіху сприяють формуванню впевненості у дітей та зниженню рівня страхів.

Отже, страхи і фобії є складним психологічним явищем, що потребує комплексного підходу до їх подолання. Особливої уваги потребують діти з особливими освітніми потребами, для яких необхідно створювати сприятливі умови розвитку. Своєчасна діагностика, цілеспрямована педагогічна робота та підтримка з боку дорослих забезпечують гармонійний розвиток особистості дитини та її успішну соціалізацію.

Список використаної літератури та джерел

1. Виготський Л. С. Психологія розвитку дитини. — Київ: Освіта, 2018. — 512 с.
2. Абрамова Г. С. Вікова психологія — Київ: Академвидав, 2016. — 624 с.
3. Бех І. Д. Особистість у розвитку. — Київ: Либідь, 2015. — 280 с.
4. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика. — Київ: Ніка-Центр, 2017. — 688 с.
5. Волков Б. С. Психологія молодшого школяра. — Київ: Основа, 2016. — 192 с.
6. Іванова О. Л. Дитячі страхи: причини і корекція. — Київ: Основа, 2017. — 160 с.
7. Кулик Н. А. Психологія тривожності дітей. — Київ: Центр навчальної літератури, 2017. — 200 с.
8. Левченко І. В. Дитяча психокорекція. — Київ: Основа, 2018. — 224 с.
9. Павелків Р. В. Вікова психологія. — Київ: Кондор, 2019. — 468 с.
10. Мельничук І. М. Психологія дитячих страхів. — Київ: Академвидав, 2019. — 210 с.

Анастасія ТРЕТЯКОВ студентка 41 групи спеціальності Початкова освіта Чернівецький педагогічний фаховий коледж імені Осипа Маковця

Керівник: Оксана ЧИБИРЯК, викладач педагогіки

РОЛЬ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

У сучасних умовах розвитку українського суспільства та інтеграції у світовий освітній простір особливої актуальності набуває проблема формування гармонійно розвиненої особистості, здатної не лише до успішної навчальної діяльності, а й до творчого самовираження, емоційного сприйняття навколишнього світу та усвідомлення його краси. Відповідно до Концепції Нової української школи, одним із ключових завдань освіти є розвиток особистості, яка володіє культурною та естетичною компетентностями, здатна цінувати

мистецтво, розуміти культурні явища та реалізовувати власний творчий потенціал. У цьому контексті естетичне виховання молодших школярів виступає важливим напрямом освітнього процесу, що забезпечує формування духовно багатой, емоційно чутливої та творчої особистості.

Естетичне виховання є складним і багатограним процесом, який передбачає формування в дітей здатності сприймати, розуміти, оцінювати та створювати прекрасне в різних сферах життя. Воно охоплює розвиток естетичних почуттів, смаків, ідеалів, а також формування потреби в естетичній діяльності. На відміну від інших напрямів виховання, естетичне виховання має глибокий емоційний характер, оскільки ґрунтується на переживаннях, враженнях і внутрішніх відчуттях дитини. Саме тому воно відіграє важливу роль у формуванні ціннісного ставлення до світу.

Молодший шкільний вік є особливо сприятливим для реалізації завдань естетичного виховання. У цей період діти характеризуються підвищеною емоційністю, відкритістю до нових вражень, здатністю до фантазування та творчості. Вони легко сприймають художні образи, активно реагують на красу природи, музики, слова, що створює сприятливі умови для формування їхнього естетичного досвіду. Водночас саме в цьому віці формується основа естетичного смаку, який у подальшому впливає на світогляд і поведінку особистості.

В умовах Нової української школи естетичне виховання реалізується на принципах дитиноцентризму, педагогіки партнерства та інтегрованого навчання. Це означає, що освітній процес має бути спрямований на розвиток індивідуальних здібностей кожної дитини, врахування її інтересів, потреб і можливостей. Важливу роль у цьому процесі відіграє вчитель, який виступає не лише як носій знань, а як організатор творчої діяльності, наставник і партнер у навчанні. Його завдання полягає у створенні сприятливого освітнього середовища, яке стимулює пізнавальну активність, творчу ініціативу та емоційний розвиток учнів.

Одним із провідних засобів естетичного виховання є мистецтво, яке має потужний вплив на формування емоційної сфери особистості. Через залучення до різних видів мистецької діяльності діти отримують можливість не лише сприймати художні образи, а й самостійно їх створювати. Музика розвиває слух, ритмічне відчуття, емоційність; образотворче мистецтво формує зорове сприйняття, уяву, художній смак; література сприяє розвитку мовлення, мислення та моральних якостей; театралізована діяльність розвиває комунікативні навички, емоційну виразність і здатність до перевтілення.

Особливої ефективності набуває інтеграція мистецьких дисциплін, яка дозволяє забезпечити цілісне сприйняття художніх явищ і сприяє глибшому розумінню змісту навчального матеріалу. Наприклад, поєднання музики та образотворчого мистецтва, літератури та театральної діяльності створює умови для комплексного розвитку особистості, формування асоціативного мислення та творчої уяви.

Не менш важливими є форми організації естетичного виховання, які мають бути різноманітними, цікавими та відповідати віковим особливостям учнів. До них належать творчі заняття (малювання, ліплення, аплікація), музичні вправи, співи, ритмічні рухи, театралізовані ігри, інсценізації, екскурсії, спостереження за природою. Такі форми роботи сприяють розвитку естетичних почуттів, формуванню смаку, а також забезпечують можливість самовираження дітей.

Важливу роль у системі естетичного виховання відіграє позаурочна діяльність, яка створює додаткові можливості для розвитку творчих здібностей учнів. Зокрема, у групах подовженого дня організовується різноманітна діяльність, спрямована на розвиток естетичних якостей особистості. Як зазначається у педагогічній практиці, саме у позаурочний час діти мають більше можливостей для вільного вибору діяльності, реалізації власних інтересів і

творчих задумів . Це можуть бути заняття з образотворчого мистецтва, ручної праці, музичні хвилинки, театралізовані вистави, робота з природними матеріалами.

Крім того, важливим чинником естетичного виховання є створення естетичного освітнього середовища. Йдеться не лише про оформлення класної кімнати, а й про загальну атмосферу закладу освіти, культуру взаємин між учасниками освітнього процесу, організацію простору, який сприяє розвитку творчості та емоційного комфорту. Естетично привабливе середовище формує у дітей позитивне ставлення до навчання, стимулює їхню активність і бажання творити.

Суттєвим аспектом є також роль сім'ї у формуванні естетичної культури дитини. Саме в сім'ї закладаються перші уявлення про красу, формується ставлення до мистецтва, розвиваються естетичні смаки. Тому ефективність естетичного виховання значною мірою залежить від взаємодії школи та сім'ї, узгодженості їхніх виховних впливів.

Водночас у сучасній освітній практиці існують певні проблеми, що ускладнюють реалізацію завдань естетичного виховання. Серед них можна виокремити недостатню увагу до естетичного компоненту навчання, формалізм у проведенні виховних заходів, обмежене використання інтерактивних і творчих методів, а також недостатній рівень підготовки педагогів у цьому напрямі. Це зумовлює необхідність удосконалення системи підготовки вчителів, впровадження інноваційних педагогічних технологій і підвищення ролі мистецької освіти у школі.

Отже, естетичне виховання молодших школярів є важливим складником сучасної освіти, який забезпечує формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до творчого самовираження, емоційного сприйняття світу та усвідомлення його краси. Його ефективність залежить від комплексного підходу до організації освітнього процесу, використання різноманітних форм і методів роботи, створення сприятливого освітнього середовища, а також від професійної майстерності педагога. Саме за таких умов можливе формування особистості, яка не лише володіє знаннями, а й здатна жити в гармонії з собою та навколишнім світом.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2018. 848 с.
2. Концепція Нової української школи. Київ: МОН України, 2016. URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі. Київ: Генеза, 2021. 272 с.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2019. 504 с.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Радянська школа, 2012. 382 с.

Валерія ГУРСЬКА, студентка 41 групи спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Оксана КОНСТАНТИНЮК, викладачка педагогіки, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ПОЗАКЛАСНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Анотація. У статті проаналізовано виховний потенціал ігрових технологій у позакласній роботі в умовах реалізації концепції Нової української школи. Розкрито сутність, функції та педагогічні можливості ігрових технологій у процесі формування соціально успішної та всебічно розвиненої особистості школяра.

Трансформація сучасної освіти в Україні, пов'язана із впровадженням концепції «Нова українська школа», потребує переосмислення методів виховання. Пріоритетним завданням стає виховання соціально успішної особистості, здатної до самореалізації, відповідального вибору та активної громадянської позиції. Важливе місце у цьому процесі посідає спеціально організована позакласна виховна робота, яка дозволяє розширити знання учнів та розвинути їхні творчі здібності. Найбільш ефективним інструментом для активізації цього процесу є ігрові технології, що мають потужний педагогічний потенціал для всебічного розвитку дитини.

Проблему гри як провідного виду діяльності, а також як методу виховання досліджували Ф. Фребель, К. Ушинський, А. Макаренко, В.Сухомлинський, М. Монтесорі та ін. Сучасні аспекти впровадження ігрових технологій у позакласну діяльність та їхню роль у соціалізації учнів висвітлено у працях Т. Войцях, Н. Казакової, І. Дичківської та Т. Носової.

У Концепції «НУШ» зазначено, що процес виховання – це цілеспрямована динамічна взаємодія (співробітництво) вихователя й вихованця, у ході якої в різноманітних видах діяльності здійснюється самореалізація, самоствердження вихованця, формується його особистість [1, ст. 12]. Гра впливає на розвиток співробітництва, товариськості, формування характеру, сили волі, здорового суперництва й уміння говорити правду. Ігри стимулюють творчість дитини, розвивають її індивідуальність. У пізнавальній сфері ігри сприяють розвиткові спостережливості, вчать сприймати навколишній світ у всіх його аспектах і взаємозв'язках [4, с. 79].

Поняття «ігрові технології» включає широку групу методів організації педагогічного процесу у формі різних ігор, які мають чітко визначену мету та прогнозований результат. У позакласній роботі гра виступає як модель реального життя, де дитина засвоює норми поведінки та вчиться співпраці.

Педагогічний потенціал ігрових технологій реалізується через їхні функції:

- Розважальна: отримання емоційної розрядки та задоволення.
- Комунікативна: оволодіння навичками спілкування та взаємодії.
- Соціалізація: включення в систему суспільних відносин та засвоєння норм людського життя.

- Ігротерапевтична: подолання різних труднощів, які виникають в інших видах життєдіяльності.
- Діагностична: виявлення відхилень від нормативної поведінки та самопізнання дитини.
- Корекції: внесення позитивних змін у структуру особистісних показників.
- Міжнародної комунікації: засвоєння єдиних для всіх людей соціально-культурних цінностей [4, с. 79].

Використання ігрових технологій у позакласній діяльності спрямоване на розвиток життєстійкості. Виховання життєстійкості, здатності до самореалізації та активного творення власного життя в учня не повинно зводитися до шаблонних підходів; його результативність визначається вмінням педагога знаходити оригінальні й креативні рішення у виховних ситуаціях. Дослідження свідчать, що використання ігор сприяє розвитку уваги й кмітливості дітей, відкриває нові можливості для ефективної взаємодії між педагогом і учнями та забезпечує вищий рівень спілкування.

Гра відкриває перед дитиною широкі можливості для самовираження та дослідження тих ролей, ситуацій і варіантів поведінки, які вона ще не мала змоги реалізувати або обрати в реальному житті. Завдяки цьому дитина може експериментувати, уявляти різні життєві сценарії та пробувати себе в нових соціальних ролях. Саме така багатогранність гри робить її надзвичайно потужним інструментом соціалізації, адже через ігрову діяльність дитина поступово засвоює суспільні норми, цінності та правила поведінки, що сприяє її гармонійному розвитку і входженню в соціум.

Особливе місце у позакласній роботі посідають квест-технології. Квест-технологія – це сучасна ігрова технологія, у ході якої кожен учень може проявити активність завдяки незвичайному і цікавому формату проведення. Квест – це інтелектуальне змагання з елементами рольової гри, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими учасниками. Це інтелектуально-динамічна гра, яка полягає у проходженні командою вказаного маршруту і передбачає виконання спеціальних завдань [2, с. 8].

Упровадження квесту у виховній роботі в школі дозволяє учням:

- краще пізнати один одного в умовах необхідності прийняття швидких рішень;
- активізувати розумову діяльність шляхом створення спеціальних умов для виконання завдань, які потребують достатньої свідомості учнів, здатності до подолання спеціально створених перешкод;
- виявляти приховані якості учнів, потенційних лідерів, інтелектуалів, учнів-логістів, які вміють прорахувати на декілька ходів вперед;
- розвивати логічне мислення, інтуїцію, вміння швидко знаходити вихід із складної ситуації, знайти спільну мову з різними людьми;
- спільно пережити емоційні сплески, що психологічно зближує учнів, викликає масу позитивних емоцій і радісних спогадів, сприяє комунікабельності;
- розвивати ерудицію і формувати спритність.

Важливим інструментом організації виховної діяльності учнів є використання шоу-технологій, які поєднують у собі елементи гри, змагання та творчого самовираження. Н. Казакова, спираючись на наукові напрацювання С. Полякова, підкреслює, що шоу-технології – це ігрові заходи типу шоу, яким характерні такі особливості: розподіл учасників на виступаючих («сцену») і глядачів («зал»); змагання на сцені; заготовлений організаторами сценарій. Прикладами шоу-технологій можуть бути такі заходи як: «Зіркова година», «Найрозумніший»,

КВК, «Танцюють всі», «Зірки на сцену», «Крок до зірок», «Я люблю Україну», «Що? Де? Коли?», «Міс школи» [4, с. 82].

Практична реалізація ігрових технологій у позакласній роботі вимагає їхньої системної класифікації за напрямками виховання (фізичні, розумові, гендерні, економічні, екологічні, соціально-моральні, естетичні, трудові, правові), що дозволяє ефективно інтегрувати конкретний зміст у виховний процес. Класифікація ігор за тематикою дозволяє систематизувати ігрову діяльність відповідно до змісту, який вони відображають, і сприяє ефективному використанню ігор у освітньому процесі. Зокрема, для створення гармонійного клімату в колективі педагог має враховувати, що функціонування нової української школи неможливе без формування толерантного освітнього середовища [3, с. 72]. Для цього застосовуються ігри на емпатію («Дзеркало», «Чарівна скринька») та згуртування, адже у процесі виконання спільних завдань закладаються основи спілкування в дитячому колективі [5, с. 4-5]. З метою виявлення лідерського потенціалу використовуються ігрові ситуації вибору («Аварійна ситуація»), у яких виявляється дитина, що має більший вплив на групу, ніж інші члени, і здатна переконати їх у важливості своїх цілей [6, с. 9]. Екологічне виховання молодших школярів успішно реалізується через розвивальні ігри («Екологічний ланцюжок», «Мешканці річок»), які вчать учнів розумно взаємодіяти з природою. Економічний аспект впроваджується через моделювання реальних фінансових ситуацій («Я бізнесмен», «Моя фірма»), що розвиває підприємливість та фінансову грамотність, виховує ініціативність, готовність брати відповідальність за власні рішення. Правові симуляційні ігри («Трансплантація серця», «Я такий як і...» та ін.) сприяють вихованню толерантності та поваги, формуванню навичок критичного аналізу ситуацій та вміння застосовувати правові норми в реальному житті. Такий комплексний підхід дозволяє перетворити абстрактні виховні цілі на конкретні навички соціальної взаємодії та відповідальної поведінки.

Таким чином, ігрові технології мають величезний виховний потенціал у системі позакласної роботи. Вони сприяють зближенню учнів, розвитку їхньої відповідальності за колектив та створюють умови для максимального розкриття творчого потенціалу кожної дитини. Впровадження ігрових методів дозволяє перетворити виховний процес на захопливу подорож до самопізнання та успіху; сприяє формуванню творчої, ініціативної та соціально успішної особистості.

Список використаної літератури та джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: порадник для вчителя. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
2. Большакова І. Квести в початковій школі / І. Большакова, М. Пристінська. Київ: Вид. дім «Перше вересня». 2016. 136 с.
3. Еланська С. П., Атаманук Н. М. Психолого-педагогічні та тренінгові засоби формування толерантного середовища в новій українській школі // Наука і освіта. 2017. № 1. С. 71–75.
4. Казакова Н. Використання ігрових технологій у позакласній виховній роботі початкової школи. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2019. № 9 (93). С. 76–86.
5. Канішевська Л. В., Сухопара І. Г. Формування толерантності в молодших школярів у позаурочній діяльності: теорія і практика : монографія. Київ : Компрінт, 2017. 403 с.

6. Оптимізація групової взаємодії в малих групах : посібник / П. П. Горностай та ін.; за наук. ред. П. П. Горностая. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 126 с.

Олександра ГАМАНЮК, студентка 42 групи спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Сніжана ПАНЬКІВ, викладачка основ інклюзивної освіти, спеціаліст другої категорії.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПЕДАГОГА-ОРГАНІЗАТОРА З ДІТЬМИ З ООП

Анотація. Стаття присвячена дослідженню психолого-педагогічних особливостей діяльності педагога-організатора в умовах інклюзивного освітнього середовища. Актуальність теми зумовлена необхідністю пошуку ефективних підходів до організації виховної роботи з дітьми з особливими освітніми потребами та створення умов для їхньої успішної соціалізації й адаптації. У роботі проаналізовано роль педагога-організатора як провідного суб'єкта формування інклюзивної культури учнівського колективу.

У роботі розглянуто концептуальні засади інклюзії, зокрема ідею соціальної компенсації та формування культури прийняття. Значну увагу приділено практичним аспектам діяльності, таким як сенсорний менеджмент, використання візуальної підтримки, застосування методу асистивного лідерства. Обґрунтовано доцільність використання арт-педагогіки та ігротерапії як ефективних засобів розвитку творчого потенціалу та корекційного впливу. Підкреслено важливість співпраці педагога-організатора з батьками та фахівцями психолого-педагогічного супроводу для забезпечення цілісності виховного процесу [2, с. 134–138].

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх дітей незалежно від їхніх індивідуальних особливостей. Інтеграція учнів з особливими освітніми потребами в загальноосвітній простір створює нові виклики для педагогів і потребує оновлення підходів до організації виховної діяльності.

Робота з такими дітьми вимагає від педагога не лише високого рівня професійної підготовки, а й розвинених особистісних якостей, зокрема емпатії, толерантності та готовності до постійного самовдосконалення. У цьому контексті важливу роль відіграє педагог-організатор, який забезпечує створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі, організовує позакласну діяльність та сприяє адаптації учнів до освітнього середовища [4, с. 56–60].

Проблема діяльності педагога-організатора в умовах інклюзії є особливо значущою в контексті реалізації концепції «Нова українська школа». Саме цей фахівець сприяє формуванню соціальних компетентностей, розвитку комунікативних навичок і впевненості учнів у власних

можливостях. Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень у сфері інклюзивної освіти, питання діяльності педагога-організатора залишається недостатньо висвітленим, що й зумовлює актуальність дослідження.

Метою роботи є аналіз змісту, форм і методів діяльності педагога-організатора в інклюзивному освітньому середовищі, а також визначення психологічних чинників, що забезпечують ефективну взаємодію учнів з особливими освітніми потребами з однолітками.

Проблематика інклюзивної освіти має глибоке наукове підґрунтя. Ідея соціальної компенсації, сформульована Л. Виготським, акцентує увагу на важливості включення дитини з порушеннями у соціальне середовище. Сучасні дослідження українських науковців розкривають інклюзію як систему підтримки особистості та підкреслюють значення емоційного контакту між педагогом і дитиною. Водночас особлива роль відводиться формуванню культури прийняття, у якій кожен учень відчуває свою цінність [2, с. 101–105].

Діяльність педагога-організатора в умовах інклюзивного середовища є багатогранною та ґрунтується на принципах дитиноцентризму і толерантності. Важливим напрямом є створення психологічно комфортного середовища, що передбачає врахування сенсорних особливостей дітей, організацію відповідного освітлення, рівня шуму та наявність зон для відпочинку.

Ефективним засобом підтримки є використання візуальних матеріалів, які допомагають учням краще орієнтуватися у діяльності та знижують рівень тривожності. Важливу роль відіграє також адаптація форм виховної роботи, зокрема через залучення дітей до активної участі у заходах на засадах асистивного лідерства, що сприяє формуванню позитивного досвіду успіху.

Суттєве значення у роботі має ігротерапія, яка забезпечує розвиток комунікативних навичок і сприяє формуванню командної взаємодії. Не менш важливою є арт-педагогіка, що відкриває можливості для творчого самовираження дітей та сприяє їхній соціалізації.

Педагог-організатор також виконує функцію посередника у соціальній взаємодії, залучаючи учнів до спільної діяльності, волонтерських ініціатив та заходів, спрямованих на формування толерантного ставлення. Важливим компонентом є співпраця з батьками та фахівцями супроводу, що забезпечує комплексний підхід до виховання.

Отже, діяльність педагога-організатора в умовах інклюзивної освіти потребує переходу від традиційних форм роботи до індивідуалізованих підходів. Ефективність такої діяльності визначається рівнем залученості учнів до спільної діяльності та сформованістю позитивного ставлення до інклюзії. У результаті педагог-організатор виступає ключовою фігурою у створенні інклюзивного освітнього середовища та забезпеченні гармонійного розвитку кожної дитини.

Список використаної літератури та джерел

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: теорія та практика : навч.-метод. посіб. — К.: «АТОПОЛ», 2019. — 308 с.
2. Синьов В. М., Дмитрів І. В. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами : навч. посіб. — К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. — 320 с.
3. Скрипник Т. В. Інклюзивна освіта в Україні: сучасні виклики та перспективи : монографія. — К.: Каравела, 2020. — 336 с.
4. Софій Н. З., Найда Ю. М. Організація інклюзивного освітнього середовища в закладах освіти : навч.-метод. посіб. — К.: Плеяди, 2018. — 144 с.

5. Шевчук Л. В. Інклюзивна педагогіка : навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2019. — 256 с.

Єлизавета МАНДРИК, студентка 41 групи спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця

Керівник: Лідія КОПТЮК, викладачка психології, спеціальної психології, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДІТЕЙ З АУТИСТИЧНИМ СПЕКТРОМ

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти соціалізації молодших школярів з розладами аутистичного спектру. Висвітлено психологічний рівень психологічних процесів, які необхідні для соціальної інтеграції. Описані групи за часом появи та особливостям психо-фізичного розвитку, такі як синдром Ретта, синдром Каннера, синдром Аспергера, дитячий дезінтегрований та атипичний аутизм. Запропоновано ефективні методики, які використовують в Україні та закордоном та висвітлені важливі аспекти у процесі соціалізації дитини.

Кожна дитина має право на освіту і вона є основою успішної соціалізації. Особливо важливим є період молодшого школяра, бо саме тоді розвиваються навички комунікування, сприймання; уміння співпрацювати в групі, команді; закладаються важливі поняття, що “Я - громадянин” і можу брати участь у громадських подіях та житті країни. Якщо саме у цей період не закласти цих основ, це буде набагато складніше зробити у наступних.

Діти з розладами аутистичного спектру (далі - РАС) не є виключенням. В Україні їхня кількість постійно зростає і сьогодні це вже десятки тисяч школярів. Майже у кожній школі є учні з такими особливостями розвитку.

З медичної точки зору розлади аутистичного спектру є порушенням нейропсихічного розвитку [2], тобто це особливий стан, при якому функціонування мозку має специфічні особливості. Використання терміну «спектр» підкреслює різноманітність проявів: вони можуть стосуватися поведінки, комунікації, мислення та уяви.

Також важливо зазначити, що характерною рисою розвитку дітей з РАС є його нерівномірність: окремі психічні процеси можуть бути добре розвинені, тоді як інші — мати суттєві труднощі. Наприклад: дитина має чудову пам'ять, але є проблеми з комунікацією.

Розглянемо психологічні процеси, які потрібні для успішної соціалізації. [1]

Соціалізація — комплексний процес та результат засвоєння й активного відтворення людиною соціально-культурного досвіду (знань, цінностей, норм, моралі, традицій тощо) на основі її діяльності, спілкування і відносин, обов'язковий фактор розвитку особистості. [5]

Комунікація. Може мати різний ступінь важкості – від збереження мовних навичок до звуконаслідування. Характерним є дивні інтонації (неприродні, занадто високі (пискляві) або навпаки низькі), монотонність, занадто швидкий або повільний темп, зацикленням тільки на певних темах, вузький словниковий запас; нерозуміння гумору, іронії та сатири, переносних значень слів; порушення неписаних правил усної комунікації через нерозуміння їхнього застосування (привітатися перед розмовою, не перебивати, попрощатися і т.д.).

Соціальна взаємодія. Характерним для дітей з РАС бажання бути на самоті, відстороненість. Причиною може бути сенсорне перевантаження, не розуміння соціальних моделей поведінки (особливо “неписані правила суспільства”), не розуміння емоцій інших. Н.д.: дитина не вітається; починає кричати, коли бачить інших; коли коло неї плаче людина - починає голосно сміятися. Це призводить до негативної реакції суспільства, що тільки посилює і ускладнює соціальну самотність або ізоляваність. [10]

Сприймання. Кожний учень з РАС є унікальним. Так само, кожний з них має різне сприймання. Дитина може бути дуже чутливою до певних кольорів, текстур, освітлення, дотиків чи звуків. Хтось негативно реагує на звук автомобіля, інший - на яскраве освітлення, третій - не терпить дотиків. Для ефективної взаємодії варто мінімізувати будь-які подразники, які викликають негативну реакцію.

Особливості поведінки. Учні з РАС можуть здаватися “дивними” через певні особливості поведінки такі як [7]: повторювана поведінка; ритуали перед виконанням якоїсь діяльності; надмірний інтерес до певної теми (може бути надмірна завзятість або навпаки категорична нетерпимість); реакції на певні подразники, яка призводить до крику дитини, її втечі або/і займання пози “ембріона”, лягання на землю, важкість дихання.

Не зважаючи на те, що кожна дитина з РАС є унікальною, зазвичай їх об’єднують у 5 груп (за часом появи та особливостям психо-фізичного розвитку) [4]:

1. Синдром Ретта. Досі спостерігається лише у дівчаток. Час появи – 7 – 24 місяці. Особливістю є втрата вже набутих мовленнєвих та рухових навичок. Спостерігається задишка, заламування рук, майже завжди супроводжується важкою розумовою відсталістю. Інтерес до соціуму зберігається.

2. Синдром Каннера. Інша назва – ранній дитячий аутизм. Перші симптоми з’являються у віці до 1-го року. Особливостями є монотонне повторювання дій (н.д. – ходьба по колу), не має зацікавленості до спілкування, агресія, неправильні емоційні реакції на ситуації, більша прив’язаність до місця, ніж до людей, відсутність реакції на оклик. Позитивними рисами є чудова механічна пам’ять та хороші когнітивні задатки. [3]

3. Синдром Аспергера. Інтелект зберігається в нормі, інколи присутня і геніальність. Комунікативні навички в нормі. Особливістю є вузьке коло інтересів, зяте слідування думкам, незграбність, проблеми у встановленні соціальних контактів, у підлітковому віці можливі психотичні епізоди. Переважно зустрічається у хлопчиків.

4. Атиповий аутизм. Час прояву – у дітей від 3-ьох років. Найчастіше виникає у дітей з глибокою розумовою відсталістю. Особливістю у тому, що відсутні симптоми хоча б у одному діагностичному критерії, коли інші мають порушення: соціальна взаємодія, стереотипні рухи, комунікативні навички.

5. Дитячий дезінтегрований аутизм. Ще носить назву синдром Геллера. Час прояву – у дітей від 2-ох до 3-ьох років. Характеризується різкою втратою вже набутих навичок за кілька місяців. Дитина стає нетовариською, апатичною, з’являються стереотипні рухи.

Розуміючи особливості проявів аутизму дитини, ми можемо краще та якісніше надати освітні послуги учневі у школі. Варто взяти до уваги, що кожна група (вид) аутизму має свої

сильні та слабкі сторони. Наше завдання, як вчителів, опиратися на сильні сторони учня та, за можливості, розвивати його слабші сторони. На допомогу приходить й інклюзивно-ресурсний центр та сформована у школі команда психолого-педагогічно супроводу.

Ключову роль у виборі методики грає висновок ІРЦ та розроблена КППС індивідуальна програма розвитку. У цій статті роботі розгляньмо найпоширеніші методики роботи з дітьми в Україні та закордоном.

АВА (Applied Behavior Analysis) – терапія. АВА - терапія орієнтована на корегування поведінки учня з РАС. Вона опирається на такі питання [6]:

1. Чому відбувається дана поведінка?
2. Як різні наслідки можуть вплинути на ймовірність повторення поведінки?

Основою АВА-терапії є поділ будь-якої соціальної ситуації на 3 компоненти [11]: передумова (подразник, ситуація, що викликає поведінку), поведінка (реакція на подразник), висновок, наслідок (що відбувається після реакції). Завданням є підштовхнути учня до зміни поведінки на демонстрації різних результатів можливої реакції.

DIR|Floortime. Методика DIR|Floortime орієнтована на побудову відносин з дитиною та побудову соціальних зв'язків самою дитиною, емоційно-вольовий розвиток дитиною [9]. В основі лежать 3 принципи [8]:

- “D” Developmental (Розвиток)
- “I” Individual Difference (Індивідуальні особливості)
- “R” Relationship and Affect (Відносини та емоції)

Результатом цієї методики є за допомогою побудови відносин з дитиною допомогти їй побудувати відносини з оточуючим світом та іншими людьми.

TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication related handicapped Children). Методика TEACCH орієнтована на зміну, адаптацію навколишнього середовища для дитини з РАС на основі спостереження та вивчення соціальних навичок дитини. На меті має структурувати такі 3 галузі: фізичний розвиток, щоденний розпорядок дня, організація навчального процесу. Яскравим прикладом є використання візуальні розклади алгоритмів дій, візуальний розклад дня, зонування класу на різні зони, індивідуальні завдання в “робочих коробках”, розподіл матеріалу за кольоровими маркерами, створення соціальних історій.

Аналізуючи практичний досвід соціалізації дітей з РАС в Україні важливим факторами є злагоджена робота КППС; побудова довірливих відносин не тільки з дитиною, а й з батьками; заохочення самостійності дитини; поступовістю входження дитини у соціум; врахування індивідуального темпу дитини; якісна підготовка освітніх кадрів.

Висновки. Соціалізація дитини з РАС в умовах початкової школи є багатограним процесом, який потребує злагодженої роботи кожного учасника КППС. У роботі важливо орієнтуватися на індивідуальні особливості кожного учня/учениці, його сильні сторони та рівень розвитку соціальних навичок. Важливим фактором є поступовість та врахування індивідуального темпу навчання дитини.

Список використаної літератури та джерел:

1. Алла Колупаєва, Оксана Таранченко. “Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.” – Харків: Вид-во “Ранок”, 2019. — С. 101 - 105.
2. МКХ-11. “Блок L1-6A0.”. URL: <https://psychological.education/2023/06/03/11-6a0/>
3. «Особливі» Медичний центр педіатрії розвитку. “Аутизм Каннера.”. URL: <https://osoblyvi.com.ua/helpful-info/108-napriam-zdorovia/1516-autizm-kannera>

4. Петухова І.О., Заушнікова М.Ю. “Спеціальна психологія.” – Ірпінь: Державний податковий університет, 2022. – С. 253 - 254.
5. Стаття “Соціалізація”. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціалізація>
6. Autism Speaks. “Applied Behavior Analysis (ABA) and TEACCH: Evidence-Based Practices.”. URL: <https://www.autismspeaks.org/applied-behavior-analysis>
7. Cooley practice. A GUIDE TO YOUR CHILD’S AUTISM ASSESSMENT – С. 2.
8. Diane Cullinane, M. D. “Evidence Base for the DIR/Floortime Approach.” – 2025. – С. 3, 12, 13.
9. Hello ABA Therapy. “Using DIR/Floortime to Support Autistic Children.”. URL: <https://helloaba.com/using-dir-floortime-to-support-autistic-children/>
10. National Autistic Society (UK). “Socialization and Autism: Practical Strategies.” URL: <https://www.childautism.org.uk/about-autism/celebrating-neurodiversity/>
11. Very Well Mind. “What is ABA Therapy?” URL: <https://www.verywellmind.com/what-is-an-aba-design-2794809>

Вікторія ІВАНИЦЬКА студентка 42 групи спеціальності 013 Початкова освіта КЗЛОР «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»

Керівник: Леся Рондяк, викладач педагогіки, канд. пед. наук

ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ «НАВЧАННЯ ПРОТЯГОМ ЖИТТЯ»

Анотація. У статті представлено досвід формування в учнів початкової школи ключової компетентності «навчання протягом життя» засобами методичного кейсу «Королівство Чарознать». Показано ефективність сюжетних завдань, інтерактивних форм роботи та алгоритмів дії у розвитку в молодших школярів уміння планувати, рефлексувати й організовувати власну навчальну діяльність.

Постановка проблеми. Стрімкі суспільні зміни потребують від людини здатності постійно оновлювати знання й гнучко реагувати на нові умови. Готовність до ефективної самозміни та опанування нового досвіду важливо формувати вже у молодшому шкільному віці, з огляду на те, що учіння стає провідною діяльністю дитини цього періоду.

Проблема формування здатності молодших школярів до учіння була предметом дослідження українських науковців, зокрема Т. Байбари, Н. Бібік, Н. Дики, Т. Довгої, Я. Кодлюк, М. Ломберг, О. Савченко, Л. Щербак, О. Янкович [3]. У сучасних нормативних документах, зокрема, в оновленому Державному стандарті початкової освіти, компетентність, пов’язана з навчанням протягом життя, визначається як ключова [1]. У Концепції Нової української школи підкреслюється, що випускник має бути здатним до навчання протягом життя, критичного мислення та самостійного прийняття рішень [4].

Проте аналіз шкільної практики свідчить, що ця проблема набуває особливої актуальності в умовах сучасного освітнього середовища. Нові технології, розширення

інформаційного простору та зростання обсягу доступної інформації створюють для молодших школярів як додаткові можливості, так і певні труднощі, що ускладнюють формування в них умінь учитися протягом життя. Усе це зумовлює потребу в пошуку таких підходів і методичних рішень, які допомагають молодшим школярам поступово набувати готовності навчатися протягом життя.

Метою статті є узагальнення практичного досвіду формування в учнів початкової школи компетентності «навчання протягом життя» із використанням методичного кейсу.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до мети нашого дослідження з'ясуємо поняття «компетентність» та суть ключової компетентності «навчання протягом життя». У Законі України «Про освіту» визначено компетентність як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [2].

У Державному стандарті початкової освіти окреслено вміння, яких мають набути учні для формування цієї компетентності, а саме: уміння визначати цілі власного навчання, планувати час, добирати способи реалізації поставлених завдань, відстежувати власний поступ і здійснювати рефлексію щодо досягнутих результатів; уміння організовувати власний навчальний простір, навчатися самостійно й у групі, в очному та дистанційному форматах [1].

В оновленому Державному стандарті початкової освіти (2025) зміст ключових компетентностей конкретизовано в межах освітніх галузей. Для кожної галузі визначено, які саме уміння та ставлення мають формуватися в учнів [1]. Це дає змогу вчителю чітко окреслити зміст роботи щодо формування ключових компетентностей, зокрема компетентності «навчання протягом життя», у безпосередньому зв'язку зі змістом навчальних предметів.

Це стало орієнтиром і для нашої практичної роботи, у межах якої було розроблено й апробовано методичний кейс. Окрім цього, важливим підґрунтям для нашого дослідження стали наукові напрацювання М. Ломберг, яка запропонувала технології формування в учнів початкової школи вміння вчитися [3].

Розроблений мною методичний кейс «Королівство Чарознань» став основою організації навчальної діяльності під час педагогічної практики. Кейс було розроблено так, щоб завдання не були відірваними від уроків, а навпаки — переходили у реальні навчальні ситуації, де діти могли діяти, пробувати, помилятися й робити власні відкриття. Його структура побудована так, щоб забезпечити поступовий розвиток самостійності, рефлексії, уміння планувати власну діяльність і доводити її до запланованого результату.

Кейс містить різні типи завдань — математичні, екологічні, громадянські, творчі — об'єднані спільною сюжетною лінією чарівної подорожі. Така форма подачі створює емоційне залучення, підтримує інтерес і дозволяє кожній дитині відчувати себе активним учасником навчального процесу.

Важливою особливістю кейсу є сильний мотиваційний блок, який включає завдання на цілепокладання, усвідомлення власних мрій, рефлексію та оцінювання власних досягнень. Завдання «Моя мрія», «Я маю право», «Разом ми можемо», «Фінал чарівної подорожі» спрямовані на формування в учнів уміння визначати цілі, бачити сенс у навчальній діяльності, розуміти власні можливості та відповідальність. Таким чином, кейс не лише пропонує навчальні вправи, а й підтримує внутрішню мотивацію, у межах якої дитина вчиться ставити запитання, робити вибір, оцінювати результати.

Зміст кейсу підсилювався також різними видами діяльності, які діти виконували із задоволенням. Важливо, що вони не просто робили окремі вправи — вони застосовували ті

техніки, які вже опрацьовували в межах кейсу і які поступово ставали для них своєрідними алгоритмами дії. Наприклад, під час заучування вірша ми використовували мнемотаблицю, створену за принципами кейсу; під час роботи з текстами діти застосовували метод ІНСЕРТ; а створення акровірша ставало основною ідеєю уроку й допомагало структурувати матеріал.

Такі завдання робили навчання живим і зрозумілим, а прийоми кейсу — дієвими інструментами, які учні могли використовувати самостійно.

Оскільки багато завдань кейсу мали творчий характер, логічним продовженням такого стилю став креативний підхід до вибору форм і методів спільної роботи з молодшими школярами. Використання квестів, дослідницьких завдань, асоціативних вправ, творчих проєктів та інтегрованих уроків забезпечувало постійне підтримання інтересу й активності дітей. Такі форми роботи дозволяли учням не просто виконувати завдання, а переживати навчання як особистісно значущий процес. Наприклад, математичний квест «Пригода в Кубічному королівстві Часу» поєднав сюжетність, роботу за станціями та командну взаємодію. Учні виконували місію, розв'язували задачі, працювали з поняттями часу, довжини, геометричних тіл, а також вчилися планувати дії та розподіляти ролі. Така діяльність безпосередньо підтримувала мотиваційний компонент кейсу, адже діти бачили, що їхні зусилля мають значення для спільного результату.

Інтегровані уроки, такі як еко - квест «Подорож у країну переробки» чи «Секретна екологічна місія», дозволяли учням виступати дослідниками: аналізувати ситуації, проводити прості досліди, робити висновки. Творчі завдання — створення асоціативних куштів, опис власного spring mood, робота з образами на уроках мистецтва — сприяла розвитку уяви, мовлення та емоційного інтелекту. Таким чином, зміст кейсу та практичні методи роботи на уроках взаємно підсилювали одне одного. У результаті поєднання структурованого кейсу та динамічних методів роботи на уроках створювалося навчальне середовище, у якому учні ставали більш упевненими, активними, ініціативними. Вони починали сприймати навчання не як обов'язок, а як процес, у якому цікаво брати участь, де можна діяти, досліджувати, помилятися й зростати.

Висновки. Практичний досвід застосування методичного кейсу «Королівство Чарознань» засвідчив його ефективність у формуванні в молодших школярів ключової компетентності «навчання протягом життя». Використання сюжетних завдань, мотиваційних вправ, алгоритмів дії та інтерактивних форм роботи сприяло розвитку в учнів уміння визначати цілі, планувати власну діяльність, здійснювати рефлексію та відповідально ставитися до результатів навчання.

Доцільним є подальше використання окремих технік і алгоритмів, опрацьованих у межах кейсу, — зокрема прийомів роботи з текстом за методом ІНСЕРТ, мнемотехнік для заучування віршів та інших способів структурування змісту. Такі інструменти допомагають учням глибше опрацьовувати матеріал, організовувати власну навчальну діяльність та поступово ставати більш самостійними. Завдяки цьому кейс може застосовуватися не лише в межах окремого заняття, а й як своєрідний методичний «гайдбук», окремі елементи якого можуть бути інтегровані в різні уроки початкової школи.

Отже, отримані результати підтверджують доцільність застосування методичних кейсів у початковій школі як ефективного засобу формування готовності до навчання протягом життя.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні та апробації нових методичних кейсів, спрямованих на формування в учнів умінь саморегуляції, планування та рефлексії в різних освітніх галузях.

1. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text>
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Ломберг М. В. Формування в учнів початкової школи уміння вчитися як ключової компетентності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. – Харків : Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2017. 280 арк.
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої освіти. МОН України. Київ, 2016. 40 с. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Bianca ANDONI, elevă clasa a XI-a I Colegiul Național “Mihai Eminescu”, Suceava

Conducător: Profesor Berinceanu Alexandra-Andreea, Profesor consilier școlar Ficioru Elena-Gabriela

PREGĂTIREA ELEVILOR PENTRU INTERACȚIUNEA CU COPIII CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE – O ABORDARE PERSONALĂ ȘI REFLEXIVĂ

În practica educațională, pregătirea elevilor pentru interacțiunea cu copiii cu cerințe educaționale speciale reprezintă nu doar o componentă curriculară, ci, mai degrabă, o responsabilitate profundă, care ține de construirea unei atitudini educaționale autentice. Dincolo de acumularea tuturor cunoștințelor teoretice, considerăm că este deosebit de important ca noi, viitoarele cadre didactice să ne dezvoltăm capacitatea de a înțelege, accepta și sprijini diversitatea în mediul școlar.

Un prim pas în această direcție constă în conștientizarea conceptului de educație incluzivă. Incluziunea nu se reduce la simpla integrare fizică a copiilor cu CES în școală, ci presupune adaptarea întregului proces educațional la nevoile acestora. Conform UNESCO (2009), educația incluzivă reprezintă „un proces de adresare și răspuns la diversitatea nevoilor tuturor elevilor”. Această perspectivă ne ajută să privim diferențele individuale nu ca pe obstacole, ci ca pe oportunități de învățare și dezvoltare.

În cadrul activităților practice observăm cât de importantă este utilizarea strategiilor didactice adaptate. De exemplu, simplificarea sarcinilor, utilizarea suportului vizual și oferirea unui feedback constant contribuie semnificativ la progresul elevilor cu CES. În acest sens, rezonăm cu ideea formulată de Tomlinson (2014), conform căreia elevii diferă în ceea ce privește nivelul de pregătire, interesele și stilurile de învățare, ceea ce impune adaptarea procesului didactic la nevoile fiecăruia. Acest principiu trebuie interiorizat și aplicat constant în activitatea didactică.

Pe lângă dimensiunea metodică, deosebit de importantă este dezvoltarea unei atitudini empatică. Interacțiunea cu copiii cu cerințe educaționale speciale presupune înțelegerea dificultăților

cu care aceștia se confruntă și conștientizarea impactului pe care comportamentul profesorului îl poate avea asupra lor. Învățarea este un proces profund social, iar sprijinul oferit la momentul potrivit poate influența semnificativ dezvoltarea copilului.

Interacțiunea cu elevii cu cerințe educaționale speciale nu este un demers individual, ci unul colaborativ. Implicarea profesorilor, a specialiștilor și a familiei este esențială pentru succesul incluziunii. Așa cum subliniază Ainscow (2020), cultura colaborativă a școlii joacă un rol decisiv în implementarea eficientă a educației incluzive. Reflectând asupra experiențelor de formare, observăm că noi, indivizii, învățăm cel mai eficient atunci când teoria este îmbinată cu exemple practice și atunci când avem oportunitatea de a reflecta asupra propriilor reacții și atitudini. Acest proces de reflecție ne ajută, deci, să conștientizăm eventualele temeri și să ne dezvoltăm încrederea în capacitatea de a lucra cu copiii cu CES.

În ansamblu, pregătirea pentru interacțiunea cu elevii cu cerințe educaționale speciale reprezintă un proces complex, care implică atât dezvoltarea competențelor profesionale, cât și formarea unei atitudini deschise și responsabile față de diversitate. Experiențele de învățare și reflecție din perioada formării inițiale contribuie la conturarea unei viziuni educaționale centrate pe incluziune. În acest sens, considerăm că viitorul profesor trebuie să fie nu doar bine pregătit din punct de vedere teoretic, ci și capabil să răspundă flexibil și empatic nevoilor reale ale elevilor, contribuind astfel la crearea unui mediu educațional echitabil și adaptat tuturor.

Bibliografie

- Ainscow, M. (2020). Promoting inclusion and equity in education: Lessons from international experiences. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 6(1), 7–16.
- Gherguț, A., Frumos, L. (2019). *Educația incluzivă. Ghid metodologic*, Iași, editura Polirom.
- Tomlinson, C.A. (2014) *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. 2nd Edition, ASCD, Alexandria.
- UNESCO. (2009). *Policy guidelines on inclusion in education*. UNESCO.
- Vrășmaș, T. (2001). *Învățământul integrat și/sau incluziv*. București, editura Aramis
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

Аліна КОГУТ студентка 42 групи спеціальності АЗ Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця

Керівник: Валентина ОСИНЧУК, викладач психології, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ САМООЦІНКИ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито проблему формування позитивної самооцінки у дітей молодшого шкільного віку як чинника їх особистісного розвитку. Проаналізовано сутність

самооцінки як складової Я-концепції, її структуру та значення для навчальної діяльності й емоційного благополуччя дитини. Основну увагу зосереджено на психологічних механізмах її формування, зокрема ідентифікації та інтеріоризації, соціальному порівнянні, рефлексії, емоційному підкріпленні та зворотному зв'язку. Обґрунтовано їх взаємозв'язок і роль у становленні адекватного самосприйняття. Підкреслено, що позитивна самооцінка є важливим ресурсом розвитку особистості та умовою гармонійного розвитку дитини.

Ключові слова: самооцінка, молодший школяр, Я-концепція, психологічні механізми, соціальне порівняння, рефлексія, емоційне підкріплення, зворотний зв'язок.

Самооцінка є одним із ключових психологічних утворень, що визначає розвиток особистості дитини, впливає на її поведінку, навчальну активність і міжособистісні взаємини. Молодший шкільний вік виступає сенситивним періодом для її формування, оскільки саме в цей час інтенсивно розвиваються самосвідомість, рефлексія та здатність до самостійного оцінювання власних досягнень. У контексті реалізації ідей Нової української школи особливої актуальності набуває проблема розвитку позитивної самооцінки як основи емоційного благополуччя, внутрішньої мотивації та успішної соціалізації дитини. Водночас формування самооцінки зумовлюється складною взаємодією психологічних чинників і механізмів, що потребують глибшого наукового осмислення. Недостатня увага до цих механізмів може призводити до формування неадекватної самооцінки, що негативно позначається на особистісному розвитку молодшого школяра.

Метою статті є визначення психологічних механізмів формування позитивної самооцінки у дітей молодшого шкільного віку.

Самооцінка в психології розглядається як складний особистісний конструкт, що є важливою складовою Я-концепції та відображає уявлення дитини про власні якості, можливості й місце серед інших. Вона формується в процесі соціальної взаємодії та діяльності, виступаючи регулятором поведінки й навчальної активності молодшого школяра [1; 3]. У науковій літературі підкреслюється, що самооцінка не є статичною характеристикою, а динамічно змінюється під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, зокрема оцінок дорослих, успішності діяльності та міжособистісних відносин.

Позитивна (адекватна) самооцінка трактується як реалістичне, збалансоване ставлення дитини до себе, що поєднує усвідомлення власних досягнень і прийняття труднощів. Вона забезпечує впевненість у власних силах, сприяє формуванню внутрішньої мотивації та ефективній навчальній діяльності [2]. Водночас неадекватна самооцінка (завищена або занижена) може призводити до труднощів у навчанні, спілкуванні та емоційному розвитку дитини, що зумовлює необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу [4].

Структура самооцінки молодшого школяра є багатокomпонентною і включає когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти. Когнітивний компонент відображає знання дитини про себе, свої можливості та результати діяльності; емоційний – ставлення до себе, рівень задоволеності власними досягненнями; поведінковий – проявляється у виборі способів дії, рівні домагань і готовності до подолання труднощів. Взаємодія цих компонентів забезпечує цілісність самооцінки як психологічного утворення та визначає її вплив на розвиток особистості молодшого школяра [1; 3].

Формування позитивної самооцінки молодшого школяра відбувається через взаємодію низки психологічних механізмів, які забезпечують перехід зовнішніх впливів у внутрішні особистісні утворення. Одним із базових механізмів є ідентифікація та інтеріоризація, що проявляється у засвоєнні дитиною оцінок і ставлень значущих дорослих (учителя, батьків) та їх поступовому перетворенні на власні уявлення про себе. Саме через цей механізм зовнішня

оцінка стає внутрішнім критерієм самосприйняття, що визначає рівень домагань і впевненість у власних можливостях [1; 3].

Водночас важливу роль відіграє механізм соціального порівняння, у процесі якого дитина співвідносить власні досягнення з результатами однолітків. Таке порівняння може як стимулювати розвиток, так і зумовлювати зниження самооцінки у випадку частих невдач, що підкреслює необхідність педагогічно доцільного організування освітнього середовища [2]. На основі досвіду діяльності та соціальних взаємодій формується рефлексія – здатність дитини усвідомлювати й оцінювати власні дії, результати та особистісні якості. Рефлексивні процеси сприяють переходу від зовнішньої оцінки до самостійного оцінювання, що є важливим показником розвитку адекватної самооцінки.

Суттєвим механізмом виступає емоційне підкріплення, яке пов'язане з переживанням успіху або невдачі. Позитивні емоції, що супроводжують досягнення, закріплюють віру дитини у власні можливості, тоді як негативний досвід за відсутності підтримки може формувати невпевненість і занижену самооцінку [4]. У цьому контексті особливої ваги набуває зворотний зв'язок (feedback), який надається дорослими: він спрямовує інтерпретацію дитиною власних результатів і впливає на формування її самосприйняття. Використання формувального оцінювання як підтримувального і розвивального інструменту сприяє усвідомленню досягнень і окресленню шляхів подальшого зростання.

Зазначені механізми функціонують не ізольовано, а у тісній взаємодії: зовнішня оцінка дорослих через ідентифікацію інтеріоризується дитиною, співвідноситься з результатами соціального порівняння, осмислюється у процесі рефлексії та підкріплюється емоційними переживаннями. Саме така інтеграція забезпечує формування цілісної, позитивної самооцінки, яка виступає важливим ресурсом особистісного розвитку молодшого школяра.

Самооцінка молодшого школяра формується як результат взаємодії системи психологічних механізмів, що забезпечують перехід зовнішніх впливів у внутрішній план особистості. Визначальну роль у цьому процесі відіграють соціальні взаємодії з дорослими та однолітками, у межах яких дитина отримує досвід оцінювання, порівняння та самопізнання. Позитивна самооцінка виступає важливим психологічним ресурсом, що забезпечує впевненість у власних силах, підтримує навчальну мотивацію та сприяє емоційному благополуччю дитини. Це зумовлює необхідність цілеспрямованого педагогічного впливу, спрямованого на створення підтримувального освітнього середовища та використання ефективних психолого-педагогічних засобів.

Формування позитивної самооцінки є необхідною умовою гармонійного особистісного розвитку молодшого школяра.

Список використаної літератури та джерел

1. Варгата О. В., Міхеєва Л. В. Психологічні особливості формування самооцінки молодших школярів // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. № 64. Т. 1. С. 70–74. URL: https://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/64/part_1/16.pdf
2. Верещак Є., Запорожченко Т. Самооцінка у молодших школярів як чинник впливу на навчальну діяльність // Молодий вчений. 2025. № 5 (136). DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-5-136-19>

3. Кошинська Л. О., Гуріна З. В. Особливості розвитку самооцінки молодшого школяра // Молодий вчений. 2016. № 12.1 (40). С. 226–229. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/12.1/53.pdf>
4. Штифурак В., Гринькова Л., Гринькова О. Психологічні умови формування адекватної самооцінки у молодших школярів // Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training: Methodology, Theory, Experience, Problems. 2022. Вип. 52. С. 125–128. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5277>

Вікторія НОВАК, студентка групи СРЗ спеціальності 231 Соціальна робота Чортківського гуманітарно – педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського

Керівник: Наталя ГНАТКІВСЬКА, викладач-психолог педагогічних дисциплін

ПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМФОРТ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Анотація. У доповіді розглядається проблема навчального стресу студентської молоді, його причини та вплив на психічний стан і успішність. Проаналізовано основні стрес-фактори, зокрема навчальне навантаження, адаптаційні труднощі та умови воєнного часу. Особлива увага приділяється ролі взаємодії між викладачем і студентом як ключового чинника формування психологічного комфорту та ефективності навчальної діяльності.

Зміст. Навчальна діяльність у закладах освіти є одним з найбільш напружених видів діяльності. Для молоді, що отримує освіту, період навчання є тривалим і складним процесом, що вимагає великих інтелектуальних і фізичних зусиль, емоційної стійкості, психологічної врівноваженості, досягнення поставлених цілей і подолання стресових ситуацій, особливо в період екзаменаційних сесій. Стрес є невід’ємною частиною студентського життя. Він викликає емоційні реакції, які, переважно, негативно впливають на організм і заважають ефективній навчальній діяльності.

Доктор філологічних наук і професор Наєнко Михайло Кузьмович підкреслює, що в період екзаменаційної сесії у студентів виникає психічне напруження, яке в деяких випадках призводить до появи невротичних розладів. Результати різних досліджень переконливо показують, що навчальний стрес впливає на протікання процесів уваги, мислення, пам’яті та, в цілому, на успішність навчальної діяльності студентів. Труднощі з успішністю в свою чергу викликають дискомфорт, що ще більше посилює загальний стрес.

Згідно з дослідженнями докторів психологічних наук Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, Ферменко Карини Ігорівни, Олексія Ігоревича Кузнецова та Кузнецова Марата Аміровича, виникнення у студентів під час роботи на семінарі таких негативних емоційних станів, як неспокій, напруженість, безпорадність, страх, пригніченість, стурбованість, найбільшою мірою притаманне тим здобувачам знань, що

переймаються недостатністю знань і умінь та відсутністю необхідних для успішного навчання особистісних якостей. Ці студенти мають тенденцію на низькому рівні оцінювати власні вольові якості, увагу, пам'ять, мислення і пов'язують недоліки навчального процесу з особистісними якостями, відсутністю навичок ефективного розподілу часу, наявність ознак прокрастинації, труднощі в розумінні матеріалу. Також серед стрес-факторів навчальної діяльності – стосунки з іншими студентами та умови навчання. Ймовірність виникнення та інтенсивність переживання стресів істотно підвищені у студентів, які емоційно гостро реагують на дії одногрупників (намагання виділитися, недружелюбність, недисциплінованість, запізнення, балакучість, намагання маніпулювати тощо).

Першокурсники, у свою чергу, переживають значні нервово-психічні навантаження, пов'язані з розширенням кола спілкування, встановлення нових соціальних контактів, інтенсивністю навчального навантаження. Ризик виникнення емоційних розладів студентського періоду життя припадає на перший і другий курси навчання. Стресом є зміна місця проживання – студенти-першокурсники, які проживали у невеликих за чисельністю мешканців містах та селах, повинні адаптуватися до життя у великому місті, нового темпу життя, проживання у гуртожитку. З переїздом втрачаються соціальні відносини, з'являється відсутність орієнтації в новому місті, що ускладнюється відсутністю емоційної та психологічної підтримки рідних та близьких людей, що постає стресогенними чинниками.

Також, опираючись на реалії у яких ми зараз живемо, студентська молодь є однією з найбільш вразливих груп, яка піддається впливу стресових факторів воєнного часу. Поєднання загроз безпеці, соціальної та академічної дезадаптації призводить до підвищення рівня психологічних проблем. Дослідження підтверджують, що масштаби проблеми великі: серед студентів високі рівні стресу, тривоги, депресії та ПТСР. Подолання цих викликів вимагає не просто дії, а комплексного, багатоступеневого підходу, що спрямований на розвиток резильєнтності, тобто психологічної стійкості. Таким чином, підтримка психічного здоров'я студентів є спільним завданням самої молоді, освітніх закладів та системи охорони здоров'я, що є критично важливим для відновлення суспільства.

Спілкування з викладачами відіграє ключову роль у психологічному комфорті студентів в освітньому просторі. Це складний і багатокомпонентний процес, який включає емоційний, когнітивний і поведінковий аспекти. У ході взаємодії формується не лише обмін інформацією, а й взаємне ставлення, оцінки та очікування. Важливо, що цей процес має двосторонній характер: ставлення викладача впливає на студента, а реакції й поведінка студента, у свою чергу, формують подальше ставлення викладача. Таким чином, взаємодія між ними є взаємообумовленою і динамічною.

Особливу роль у цьому процесі відіграють взаємооцінки, які накопичуються з досвідом спілкування і впливають на подальші контакти. Часто викладач оцінює студента за зовнішніми проявами, тобто успішністю, дисципліною, поведінкою, що може призводити до спрощеного розуміння особистості. Водночас студент формує власне ставлення до викладача на основі отриманого досвіду взаємодії, і це безпосередньо впливає на його мотивацію, самооцінку та поведінку.

Самооцінка студента значною мірою залежить від ставлення викладача, його підтримки або критики. З часом вона починає впливати і на те, як студент сприймає самого викладача та освітній процес загалом. Крім того, спілкування може мати різний характер — від авторитарного (суб'єкт-об'єктного), де студент виступає пасивним виконавцем, до партнерського (суб'єкт-суб'єктного), що передбачає взаємоповагу і співпрацю.

Усі ці особливості безпосередньо пов'язані з психологічним комфортом студента в освітньому закладі. Атмосфера довіри, підтримки та справедливого ставлення з боку викладача сприяє формуванню позитивної самооцінки, впевненості та відкритості до навчання. Натомість негативне, упереджене або формальне ставлення може викликати тривожність, зниження мотивації та навіть відчуження від навчального процесу.

Отже, навчальна діяльність супроводжується значним рівнем стресу, який негативно впливає на психічний стан і успішність студентів. Важливу роль у його подоланні відіграє психологічна стійкість та сприятливе освітнє середовище. Ключовим чинником психологічного комфорту є ставлення викладача до студента, адже підтримка і взаємоповага підвищують мотивацію та впевненість у собі.

Список використаної літератури та джерел:

1. Кузнецов М.А., Фоменко К.І., Кузнецов О.І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с.
2. Власенно Віктор Володимирович. Вчителі- учні: психологія взаємних оцінних ставлень. Київ – 1995. 150 с.
3. Анастасія Фогел, Аліна Шашенкова. Особливості переживання стресу студентами у воєнний час. 5 с.

Наталія ДОБРОВОЛЬСЬКА, студентка групи СРЗ спеціальності 231 Соціальна робота Чортківського гуманітарно - педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського
Керівник: Майя ДИБАШ, викладач психолого-педагогічних дисциплін, спеціаліст вищої категорії

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ — ОСНОВА УСПІШНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧА ЗІ СТУДЕНТАМИ

Анотація. У статті порушується проблема недостатнього рівня розвитку емоційного інтелекту педагогів та його впливу на ефективність освітнього процесу. Розкривається сутність емоційного інтелекту, його структура та значення для професійної діяльності викладача, зокрема у створенні сприятливого емоційного клімату й взаємодії зі студентами. Акцентовано увагу на труднощах педагогів у саморегуляції та розумінні емоцій інших, що підтверджується дослідженнями. Обґрунтовується необхідність розвитку емоційної компетентності як важливої умови підвищення якості освіти.

Зміст. Емоційний інтелект поряд із тайм-менеджментом, креативним мисленням та іншими «м'якими» навичками входить до кола професійних компетенцій сучасного педагога. Сучасна педагогіка все більше звертає увагу на роль емоційної компетентності викладача у

навчальному процесі. Вміння керувати власними емоціями та розуміти емоційні стани студентів сприяє підвищенню якості освіти, створенню комфортного та підтримуючого навчального середовища.

Емоційний інтелект (EI) — це здатність розуміти, усвідомлювати власні емоції, управляти ними, своєю мотивацією, думками й поведінкою, регулювати свій емоційний стан. Це також уміння керувати емоційними станами інших людей, помічати їхні актуальні потреби, співпереживати й розвивати їхні сильні сторони. Розвиваючи свій емоційний інтелект, ми стаємо уважніші до себе, своїх почуттів, бажань і потреб. Водночас це дає змогу краще розуміти інших людей, відчувати їхні потреби, мотиви і поведінку.

Поняття „емоційний інтелект” з’явилося в психологічній літературі з виходом у світ відомої монографії американського психолога і педагога, професор Гарвардського університету, Говарда Гарднера «Структури мозку: теорія множинного інтелекту» у 1983 році. У ній фактично вперше було дано визначення поняття „емоційний інтелект” у двох його формах міжособистісної та внутрішньо-особистісної.

Під міжособистісним емоційним інтелектом він запропонував розглядати спроможність людини розуміти інших людей, усвідомлювати мотиви їхньої діяльності, ставлення їх до роботи, вирішувати, як краще співпрацювати з цими людьми.

Для поняття внутрішньо-особистісного емоційного інтелекту він бере за основу властивість людини, спрямовану на себе: спроможність формувати точну адекватну модель власного „Я” та використовувати цю модель, щоб ефективно функціонувати у житті.

Емоційний інтелект містить чотири компоненти, як-от:

- о самопізнання — вміння розуміти себе, розрізняти власні емоції та почуття;
- о самоконтроль — уміння керувати емоціями, щоб досягати мети;
- о емпатія — здатність розуміти емоції та почуття інших людей;
- о керування взаєминами — здатність на основі самоконтролю та емпатії досягати мети спілкування.

Пропоную розібратися, як педагог використовує емоційний інтелект у щоденній роботі, за якими маркерами визначити рівень розвитку емоційного інтелекту, як його розвивати та як відстежувати прогрес.

Навіщо емоційний інтелект потрібний педагогу?

Емоційний інтелект педагога впливає на те, як він подає навчальний матеріал, спілкується з дітьми, яку атмосферу створює під час освітньої взаємодії. У педагогічній діяльності емоційний інтелект відіграє вирішальну роль, адже викладач не лише передає знання, а й взаємодіє з студентами, керує груповою динамікою та створює емоційний клімат в аудиторії.

Як керувати власними емоціями?

Складові емоційного інтелекту пов’язані між собою й не можуть розвиватися одна без одної. Неможливо навчитися контролювати свої емоції, якщо не вмієш їх розпізнавати. Неможливо навчитися розуміти почуття інших, якщо не розумієш своїх — без самоконтролю неможлива емпатія. Також не можна навчитися керувати взаєминами без емпатії. Тому розвивати емоційний інтелект потрібно починати з розпізнавання своїх емоцій і почуттів, а відтак формувати вміння керувати взаєминами.

Як розуміти емоції дітей, батьків і колег?

Розвинена емпатія допомагає «зчитувати» й аналізувати, що відчувають діти, і відповідно реагувати на їхні потреби. Наприклад, педагог із розвинутою емпатією зможе виявити серед студентів тих, хто відчуває психологічний дискомфорт, коли відповідає біля дошки. Це дасть

змогу з'ясувати причини дискомфорту та усунути їх. І запропонувати студентові альтернативні форми перевірки його знань. Це допомагає згладжувати стресогенну обстановку й мінімізувати конфлікти.

Педагог, який вміє грамотно вибудовувати взаємини, не зіткнеться з тиском батьків, агресією студентів і нерозумінням колег. А свої психологічні й фізичні ресурси спрямує на роботу, а не на суперечки.

Як підвищувати особистісні результати?

Емоційний інтелект тісно пов'язаний з особистісними результатами. Проте не можна навчити того, чого не вмієш сам. Тому перш ніж почати формувати емоційний інтелект вихованців, педагог має сформувати цю навичку в себе.

За даними дослідження О. Новак, лише незначний відсоток учителів (16%) володіють високим рівнем емоційного інтелекту, а більше третини їх (38%) – мають низький його рівень, що було визначено за даними самооцінювання педагогів за методикою Н. Холла.

Було з'ясовано, що більшість учителів не розуміють емоцій інших людей за зовнішніми проявами та відчувають значні труднощі в керуванні власними емоціями, дуже песимістично оцінюють власні можливості впливати на емоційні стани учнів та їх змінювати. Найбільш проблемними компонентами власного емоційного інтелекту вчителі визнали нездатність, керувати власними емоціями, невміння здійснювати емоційну саморегуляцію (Новак О., 2010)

Серед особистісних якостей, за які учні люблять своїх учителів, пріоритети надано емоційно-комунікативним та емпатійним, а саме: веселості, доброзичливості, чуйності, ввічливості, справедливості, повазі, доброті, а також упевненості, відповідальності, рішучості, витримці.

Висновок. Емоційний інтелект є важливим інструментом успішної педагогічної діяльності. Він допомагає викладачам створювати позитивне навчальне середовище, краще розуміти потреби та емоційні стани студентів, а також зберігати власне емоційне здоров'я. Розвиток емоційної компетентності викладачів є актуальним завданням сучасної освіти, що сприятиме підвищенню ефективності навчального процесу та покращенню взаємодії між викладачем і студентами.

Список використаної літератури та джерел

1. Говард Гарднер. Структури мозку: теорія множинного інтелекту (Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences). — New York: Basic Books, 1983. — 430 с.
2. Новак О. О. Шляхи розвитку емоційного інтелекту педагогічних працівників // Постметодика. — 2010. — № 6(97). — С. 41–47.
3. Джон Готтман, Джоан Деклер. Емоційний інтелект у дитини. — Харків: Vivat, 2022. — С. 77–90, 288 с.
4. Деніел Гоулман. Емоційний інтелект. — Харків: Vivat, 2020. — С. 120–145, 512 с.

Ruben CIOBANU, elev clasa a 12-a F
Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Suceava
Îndrumător: prof. Daniel Hrenciuc, Colegiul
Național „Mihai Eminescu” Suceava

IMPORTANȚA PREDĂRII DISCIPLINEI. ISTORIA EVREILOR. HOLOCAUSTUL ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN ROMÂNIA

Holocaustul reprezintă una dintre cele mai mari tragedii din istoria umanității. Desfășurat în regiunile conduse sau aflate sub influența Germaniei Naziste, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Holocaustul a însemnat procesul deliberat de eradicare a unor categorii de persoane considerate „indezirabile” în ideologia nazistă. Printre grupările vizate s-au numărat evreii, românii, persoanele cu dizabilități, homosexualii, martorii lui Iehova și mulți alții. Individizii în cauză și-au pierdut drepturile, li s-au confiscat posesiunile și au fost închiși în multiple lagăre de concentrare, înființate în Europa Centrală și de Est.

Din numărul total de victime ale Holocaustului, analiștii consideră că în jur de 6 milioane au fost evrei, fiind vorba, în mare parte, de membrii comunităților mozaice care locuiau în Europa de Est. Pentru aceștia a fost stabilită la Wannsee, în ianuarie 1942, „Soluția finală”, însemnând anihilarea completă a elementului evreiesc în teritoriile controlate de „Al Treilea Reich”. Au fost construite, așadar, lagărele de exterminare din Polonia, cel mai cunoscut fiind cel de la Auschwitz-Birkenau, unde au fost folosite mijloace teribile, precum camerele de gazare, pentru uciderea în masă a evreilor, indiferent de statut, sex sau vârstă. Totodată, au fost folosite trupe paramilitare speciale, numite „Einsatzgruppen”, pentru depistarea și împușcarea directă a evreilor polonezi și sovietici. Ca urmare a Holocaustului, o treime din populația evreiască globală a fost pierdută.

Pentru a înțelege cum a fost posibil ca astfel de atrocități să fie comise trebuie specificat că Holocaustul a fost realizat cu acordul tacit al populației. La momentul alegerilor parlamentare din Germania din 1932, cetățenii cunoșteau accentul pus de NSDAP pe inferioritatea celorlalte rase umane față de rasa ariană și pe importanța „spatiului vital” (Lebensraum). În ciuda acestui fapt, partidul lui Hitler a obținut cele mai multe locuri în Reichstag, fapt care i-a permis ascensiunea la putere de mai târziu. Mai mult decât atât, populația s-a implicat uneori activ în realizarea Holocaustului, existând multiple situații când locuitorii unor regiuni din Polonia și URSS au atacat și au prădat comunitățile evreiești din zonă, înainte de sosirea trupelor germane. Este cunoscută totodată complicitatea cadrelor medicale la implementarea programului Akzion T4 prin care s-a realizat eutanasierea în masă a persoanelor cu dizabilități. Cert este că la momentul desfășurării Holocaustului, populația de rând era profund îndoctrinată, fiind rasistă, antisemită și insensibilă la suferința celor din jur.

În contextul de astăzi, deși nu au trecut decât 80 de ani de la acest eveniment macabru, rasismul, xenofobia și antisemitismul sunt des întâlnite printre oameni. Diversele postări care apar pe internet atestă faptul că noile generații de tineri devin tot mai insensibile la suferința celorlalți. De acest lucru profită anumiți lideri politici care îndrăznesc chiar să nege existența Holocaustului și care totuși sunt susținuți de un procent îngrijorător de oameni. Într-un astfel de context tulburător, predarea în școli a istoriei Holocaustului devine o necesitate. Este obligatoriu ca tinerii să cunoască într-un mod corect și clar care au fost cauzele Holocaustului și cum a fost aplicat acesta, ca, astfel, ei să înțeleagă impactul negativ major pe care îl au sentimente precum xenofobia, antisemitismul și homofobia.

Holocaustul este, totodată, un concept complex și vast și este adesea prezentat superficial la orele de istorie obișnuite. Prin urmare, este important ca acestui capitol să-i fie atribuită o oră specială pe săptămână, ca, astfel, toate laturile evenimentului să fie explorate corespunzător, inclusiv implicarea României în acesta. Este necesar ca profesori specializați să elimine sistematic informațiile false

despre Holocaust și să ofere o imagine clară despre eveniment, pentru ca, într-adevăr, elevii să învețe ceva din greșelile istoriei.

În concluzie, Holocaustul trebuie să rămână în memoria oamenilor, căci numai așa vom evita să înfăptuim încă unul.

Bibliografie

- https://ro.wikipedia.org/wiki/Victimele_Holocaustului
- Lucian Boia, „Tragedia Germaniei”, 1914-1945, București, editura Humanitas, 2010.
- Roger Moorhouse, „Alianța Diavolilor”, București, editura Meteor Press, 2019.

Олена ВОВК-ТОМЮК студентка 41 групи спеціальності Початкова освіта Чернівецький педагогічний фаховий коледж імені Осипа Маковея

Керівник: Оксана ЧИБИРЯК викладач педагогіки

ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Анотація: У статті розглянуто проблему булінгу в освітньому середовищі початкової школи як одну з найбільш актуальних соціально-педагогічних проблем сучасності. Проаналізовано сутність поняття “булінг”, його основні ознаки, причини виникнення, типологію та наслідки для психічного і соціального розвитку молодших школярів. Особливу увагу приділено ролі вчителя у створенні безпечного освітнього середовища, а також розкрито зміст і значення превентивного виховання як ефективного засобу попередження проявів насильства. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до профілактики булінгу в умовах Нової української школи.

У сучасних умовах розвитку освіти в Україні особливої актуальності набуває проблема забезпечення психологічної безпеки учнів у закладах здобуття освіти. Освітній простір має бути не лише середовищем навчання, а й простором гармонійного розвитку особистості дитини. Проте одним із найбільш небезпечних явищ, що порушує цей процес, є булінг — форма систематичного насильства, яка негативно впливає на психоемоційний стан дитини, її самооцінку, соціалізацію та успішність [1, с. 12].

Актуальність проблеми булінгу зумовлена також сучасними соціальними викликами, зокрема цифровізацією суспільства, що сприяє появі нових форм агресії, таких як кібербулінг. У таких умовах значно ускладнюється процес виявлення випадків цькування та їх своєчасного попередження, що потребує впровадження нових педагогічних стратегій і підходів.

Проблема булінгу активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Вперше системне вивчення цього явища було здійснене норвезьким ученим Дан Ольвеус, який визначив булінг як ситуацію, у якій одна особа неодноразово зазнає негативних

дій з боку інших. Подальші дослідження підтверджують, що булінг є складним соціально-психологічним явищем, яке виникає внаслідок порушення міжособистісних відносин у колективі та характеризується нерівністю сил між учасниками взаємодії [7, с. 25].

Відповідно до сучасних наукових підходів, булінг розглядається як форма агресивної поведінки, що має систематичний характер і спрямована на приниження, залякування або соціальну ізоляцію іншої особи. Він може проявлятися у різних формах: фізичній (удари, штовхання), психологічній (образи, погрози), соціальній (ігнорування, ізоляція), а також у формі кібербулінгу, що здійснюється через електронні засоби комунікації [4, с. 18].

Важливо підкреслити, що булінг має чітку структуру ролей: агресор, жертва та спостерігачі. Саме позиція спостерігачів часто визначає подальший розвиток ситуації, оскільки їхня підтримка або байдужість може або посилити агресію, або сприяти її припиненню. Таким чином, проблема булінгу виходить за межі індивідуальної взаємодії та набуває колективного характеру.

Причини виникнення булінгу є багатофакторними. Серед основних чинників виділяють сімейні обставини (дефіцит уваги, агресивні моделі поведінки), індивідуально-психологічні особливості дітей (низька самооцінка або прагнення домінувати), соціальне середовище та недоліки організації освітнього процесу. Крім того, важливу роль відіграє недостатній рівень сформованості соціальних і комунікативних навичок у дітей [2, с. 30].

Особливо вразливою категорією до проявів булінгу є молодші школярі, адже саме в цей період відбувається активне формування соціальної поведінки, моральних цінностей та навичок взаємодії з іншими. Діти вчаться дотримуватися правил, будувати стосунки, вирішувати конфлікти, тому негативний досвід у цей період може мати довготривалі наслідки.

Наслідки булінгу є надзвичайно серйозними і проявляються у всіх учасників освітнього процесу. У жертви формуються тривожність, страх, знижується самооцінка, виникають труднощі у спілкуванні. Агресор закріплює асоціальні моделі поведінки, що можуть проявлятися у майбутньому. Спостерігачі ж часто звикають до насильства як до норми, що сприяє формуванню байдужості до проблем інших людей [9, с. 41].

У цьому контексті особливого значення набуває превентивне виховання, яке розглядається як система заходів, спрямованих на попередження негативних проявів у поведінці дітей та формування соціально прийнятних норм. Його основною метою є розвиток у дітей навичок відповідальної поведінки, емоційного самоконтролю, емпатії та конструктивної взаємодії з оточенням [6, с. 22].

Профілактика булінгу в сучасному освітньому середовищі виступає як багаторівнева система взаємопов'язаних заходів, що охоплюють всіх учасників освітнього процесу. Вона передбачає не лише реагування на вже наявні прояви агресії, а передусім створення таких умов, за яких виникнення булінгу стає малоімовірним. Саме такий підхід лежить в основі превентивного виховання, яке орієнтується на випередження проблем, а не на їх подолання постфактум [3, с. 15].

Одним із ключових напрямів профілактичної роботи є формування безпечного освітнього середовища. Це не лише фізична безпека, а насамперед психологічний комфорт кожного учня. У такому середовищі дитина не боїться висловлювати свою думку, відчуває підтримку з боку вчителя та однокласників, має можливість реалізувати себе без страху бути висміяною чи відкинутою. Саме атмосфера довіри й взаємоповаги є фундаментом, на якому будується профілактика булінгу.

Важливу роль у цьому процесі відіграє педагог, який виступає не лише як носій знань, а як організатор соціального простору класу. Його завдання полягає у створенні такого

мікроклімату, де панують взаєморозуміння, підтримка та співпраця. Учитель має бути уважним до емоційного стану дітей, вчасно помічати зміни в їхній поведінці, реагувати на найменші прояви агресії, не допускаючи їх розвитку.

Не менш важливим напрямом профілактики є розвиток емоційного інтелекту учнів. Саме здатність розуміти власні емоції та емоції інших, керувати ними, співпереживати є основою ненасильницької поведінки. У процесі навчання доцільно використовувати вправи на розвиток емпатії, саморефлексії, вміння вирішувати конфлікти мирним шляхом. Такі навички не формуються спонтанно — вони потребують систематичної роботи [6, с. 27].

Особливе місце у профілактиці булінгу посідають інтерактивні методи навчання, які сприяють формуванню позитивної взаємодії між учнями. Робота в групах, рольові ігри, моделювання життєвих ситуацій дають змогу дітям не лише засвоювати знання, а й набувати досвіду співпраці, відповідальності, взаємопідтримки. У таких умовах знижується рівень конфліктності, адже діти вчать бачити в однокласниках не суперників, а партнерів [8, с. 33].

Ефективним засобом профілактики є також систематичне проведення виховних заходів, спрямованих на формування цінностей толерантності, поваги та людяності. Це можуть бути тематичні бесіди, тренінги, години спілкування, спрямовані на обговорення проблеми булінгу, його наслідків і способів протидії. Важливо, щоб такі заходи не мали формального характеру, а викликали у дітей емоційний відгук і спонукали до переосмислення власної поведінки.

Не можна недооцінювати і роль батьків у профілактиці булінгу. Саме сім'я є першим соціальним середовищем, де дитина засвоює моделі поведінки. Тому співпраця школи з батьками має бути системною і спрямованою на формування єдиного виховного простору. Проведення батьківських зборів, консультацій, тренінгів сприяє підвищенню їхньої педагогічної культури та обізнаності щодо проблеми булінгу [2, с. 35].

Важливим аспектом є також діяльність шкільного психолога, який здійснює діагностику міжособистісних відносин у класі, виявляє групи ризику, надає індивідуальну допомогу дітям, які потребують підтримки. Психологічний супровід є невід'ємною складовою профілактичної роботи, оскільки дозволяє своєчасно виявити проблеми та запобігти їх загостренню [7, с. 40].

Окремої уваги потребує питання формування правової свідомості учнів. Діти повинні знати свої права й обов'язки, розуміти відповідальність за власні дії. Ознайомлення з основами правової культури сприяє усвідомленню недопустимості насильства та формує відповідальне ставлення до власної поведінки [10, с. 173].

Таким чином, профілактика булінгу є складним і багатогранним процесом, що потребує системного підходу, узгоджених дій усіх учасників освітнього процесу та використання сучасних педагогічних технологій.

Узагальнюючи, слід наголосити, що булінг у початковій школі не є ізольованою проблемою окремої дитини чи окремого випадку порушення дисципліни, а виступає складним соціально-педагогічним явищем, яке відображає загальний стан міжособистісних відносин у дитячому колективі та якість організації освітнього середовища. Його виникнення свідчить про наявність певних дисфункцій у системі взаємодії “учень – учень”, “учень – учитель” та “школа – сім'я”. Саме тому ефективна протидія булінгу передбачає не лише усунення його зовнішніх проявів, а й глибоку трансформацію освітнього середовища, спрямовану на утвердження гуманістичних цінностей, розвиток культури взаємоповаги, довіри та підтримки. Важливим аспектом цього процесу є формування у здобувачів освіти соціально-емоційної компетентності, яка включає здатність до емпатії, саморегуляції, відповідального прийняття рішень і конструктивного розв'язання конфліктів. Крім того, особливої ваги набуває створення педагогічних умов, що забезпечують активну участь кожної дитини у житті класного колективу,

сприяють її самореалізації та формують відчуття приналежності до спільноти. Лише за умови системної, цілеспрямованої та узгодженої діяльності педагогів, батьків і фахівців психологічної служби можливе формування безпечного освітнього простору, у якому булінг втрачає підґрунтя для свого існування [2, с. 35].

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці інноваційних моделей профілактики булінгу, зокрема з урахуванням цифрових ризиків, а також у впровадженні ефективних програм превентивного виховання, адаптованих до сучасних умов розвитку освіти.

Список використаної літератури та джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» від 18.12.2018 № 2657-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19#Text>
2. Кваша А. Булінг: поняття і сутність. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 45(2). С. 121-125.
3. Кисла О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до попередження булінгу в учнівському колективі. New Inception. 2020. № 2. С. 34-40.
4. Корчова Г. Профілактика булінгу в закладах освіти України на сучасному етапі. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 12(1). С. 123-126.
5. Ладик В. Булінг – епідемія сучасних освітніх закладів. Вісник Львівського університету. Серія : Психологічні науки. 2021. Вип. 9. С. 139-145.
6. Лісовець О. Зміст соціально-педагогічної допомоги учням-жертвам булінгу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2022. Вип. 1. С. 169-173.
7. Мельникова О. Профілактика дитячого булінгу. Габітус. 2021. Вип. 21. С. 88-91.
8. Найчук В. Психологічні аспекти прояву булінгу в шкільному середовищі. Габітус. 2020. Вип. 19. С. 258-262.
9. Третяк О. Психолого-педагогічна протидія булінгу у середовищі учнів початкової школи. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2021. Вип. 25(2). С. 173-186.
10. Фомічова О. Негативні наслідки булінгу в освітньому середовищі. Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки. 2020. № 1. С. 303-310.

Тематичний напрям

**ТЕНДЕНЦІЇ НАВЧАННЯ ПРЕДМЕТІВ
МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ГАЛУЗІ**

Наталія ЮРНЮК, студентка 42 групи спеціальності 013 Початкова освіта

Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея.

Керівниця: Марина ТРАЧУК, викладачка практикуму іноземної мови з методикою навчання, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

**ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ STEM-ЕЛЕМЕНТІВ У
ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Анотація. Сучасний етап розвитку української освіти характеризується інтенсивними трансформаційними процесами, що зумовлені викликами глобалізації, швидким розвитком цифрових технологій та потребою підготовки молодого покоління до життя в умовах інноваційного суспільства. У цьому контексті особливої ваги набуває інтеграція STEM-підходу (Science, Technology, Engineering, Mathematics) у зміст початкової освіти. Йдеться не лише про формування базових знань з природничо-математичних дисциплін, а й про створення освітнього середовища, яке сприятиме розвитку критичного мислення, креативності, комунікативності та вміння працювати в команді.

Інтеграція STEM-елементів у викладання англійської мови створює сприятливі умови для формування міжпредметних зв'язків, посилює мотивацію до навчання, сприяє формуванню в учнів дослідницьких, мовленнєвих і командних навичок.

Сьогодні STEM-освіта в Україні реалізується через впровадження інтегрованих курсів, створення STEM-лабораторій у школах, залучення учнів до науково-дослідницьких і проєктних робіт. Вона стає не лише освітньою інновацією, а й складовою державної політики щодо розвитку людського капіталу, оскільки формує покоління учнів, готових до життя в умовах технологічно насиченого середовища [2, с.54].

STEM-освіта є одним із ключових напрямів модернізації сучасної школи та розглядається як відповідь на виклики постіндустріального суспільства, в якому провідну роль відіграють знання, технології та інновації. Сам термін STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) охоплює інтеграцію природничих наук, технологій, інженерії та математики у єдиний освітній простір, що орієнтований на розвиток практично значущих умінь, формування критичного мислення, здатності до досліджень та творчого розв'язання проблем. У сучасних науково-педагогічних підходах STEM-освіта трактується як феномен, що виходить за межі окремих предметів і ґрунтується на міждисциплінарності, інтегрованості та діяльнісному підході [3, с.56].

У контексті іншомовної освіти важливо визначити, які саме педагогічні методи (проєктний, дослідницький, проблемно-пошуковий, експериментальний, інтегрований тощо) є найбільш ефективними для розвитку комунікативних умінь учнів молодшого шкільного віку з

урахуванням STEM-підходу. Не менш важливим є встановлення оптимальних форм організації навчальної діяльності (групові, індивідуальні, інтерактивні, дистанційні, змішані), які сприяють активній участі учнів у пізнавальному процесі та підвищують їхню мотивацію до навчання.

Отже, постає необхідність дослідити сучасний стан використання STEM-елементів на уроках англійської мови у початковій школі, визначити рівень готовності вчителів до реалізації цього підходу, з'ясувати труднощі та перспективи його впровадження з метою підвищення ефективності іншомовного навчання молодших школярів.

Нами було проведено емпіричне дослідження стану використання STEM-елементів на уроках англійської мови. Базою дослідження були наступні заклади освіти: Чернівецька гімназія №11, Чернівецький ліцей №5 «Оріяна» Чернівецької міської ради. В анкетуванні взяли участь 11 вчителів англійської мови, які працюють у початковій школі. Анкета для вчителів англійської мови мала на меті з'ясувати стан та особливості використання STEM-елементів у процесі навчання англійської мови в початковій школі, а також виявити труднощі та умови, необхідні для ефективного впровадження цього підходу. Її структура логічно побудована та містить вісім запитань, із яких шість – закритого типу і два – відкритого.

Закриті запитання спрямовані на отримання кількісних даних і дозволяють визначити рівень обізнаності вчителів із поняттям STEM/STEAM-освіти, частоту використання STEM-елементів у їхній педагогічній практиці, типові форми інтеграції (проектна діяльність, дослідження, онлайн-інструменти), а також основні труднощі, які виникають під час реалізації інноваційних підходів.

Відкриті запитання покликані поглибити аналіз проблеми – вони стимулюють учителів навести конкретні приклади інтегрованих уроків або завдань і висловити власне бачення умов, необхідних для вдосконалення практики впровадження STEM-елементів у мовну освіту.

Аналіз результатів анкетування дозволяє визначити загальні тенденції у використанні STEM-елементів у практиці викладання англійської мови.

На запитання про поінформованість щодо поняття STEM або STEAM-освіти більшість респондентів – 6 осіб (40%) – зазначили, що добре знайомі з цим підходом. Ще 5 учителів (33,3%) обрали варіант «частково ознайомлений(а)», тоді як 3 учасники (20%) лише чули про STEM-освіту. Лише 1 респондент (6,7%) зазначив, що не знайомий із цією концепцією. Отже, можна зробити висновок, що загалом учителі мають базове уявлення про STEM, однак рівень обізнаності варіюється (рис.2.1.).

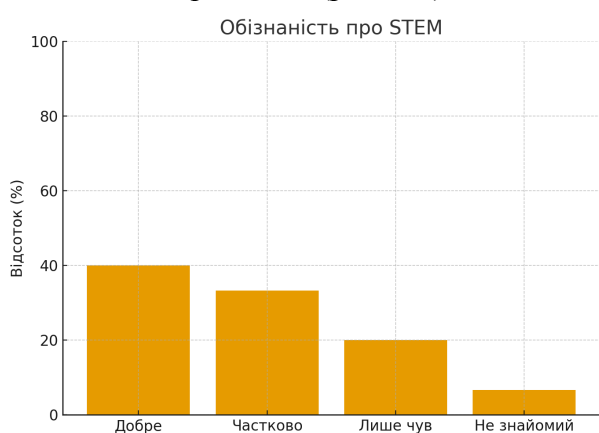

Рис.2.1. Рівень обізнаності вчителів про STEM

Відповідаючи на питання про використання STEM-елементів у своїй практиці, 4 учителі (26,7%) зазначили, що використовують їх систематично, 7 педагогів (46,6%) – іноді, тоді як 3 респонденти (20%) роблять це рідко, і лише 1 учитель (6,7%) зовсім не застосовує

STEM-елементи. Це свідчить про поступове, але ще не масове впровадження STEM-підходу в навчання англійської мови.

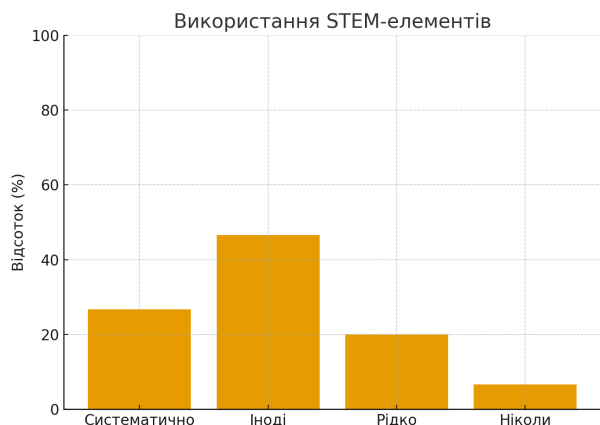

Рис.2.2. Рівень використання вчителями STEM-елементів

Щодо конкретних елементів STEM-підходу, які найчастіше інтегруються у навчальний процес, більшість опитаних (10 осіб, 66,7%) відзначили проектну діяльність як найбільш зручну форму. 7 учителів (46,7%) використовують інтерактивні онлайн-інструменти (освітні платформи, симуляції, ігри), 5 респондентів (33,3%) застосовують дослідницькі або експериментальні завдання, а 4 (26,7%) – інтегрують у зміст уроків природничі або технічні поняття англійською мовою. Це свідчить, що педагоги схильні до використання тих форм STEM-активностей, які не потребують спеціального обладнання, але дають можливість поєднати мовну та практичну діяльність.

Аналіз труднощів, що виникають під час впровадження STEM-елементів, показав, що найпоширенішими перешкодами є нестача навчально-методичних матеріалів (8 учителів, 53,3%) та недостатня підготовка педагогів (7 осіб, 46,7%). Також 5 респондентів (33,3%) вказали на відсутність технічного обладнання, а 3 (20%) – на брак часу у навчальному процесі. Лише 2 учителі (13,3%) згадали відсутність адміністративної підтримки. Ці дані засвідчують, що основні проблеми носять методико-організаційний характер і пов'язані з ресурсним забезпеченням.

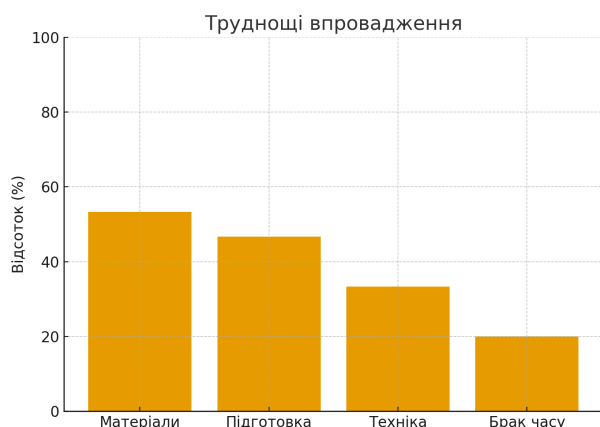

Рис.2.3. Труднощі впровадження STEM-елементів

На питання щодо ефективності поєднання STEM-підходу та вивчення англійської мови 9 респондентів (60%) вважають його дуже ефективним, 5 (33,3%) – скоріше ефективним, і лише 1 учитель (6,7%) зазначив, що йому важко відповісти. Жоден учасник не вважає цей підхід малоефективним, що свідчить про позитивне ставлення педагогів до інтеграції STEM-елементів у мовну освіту.

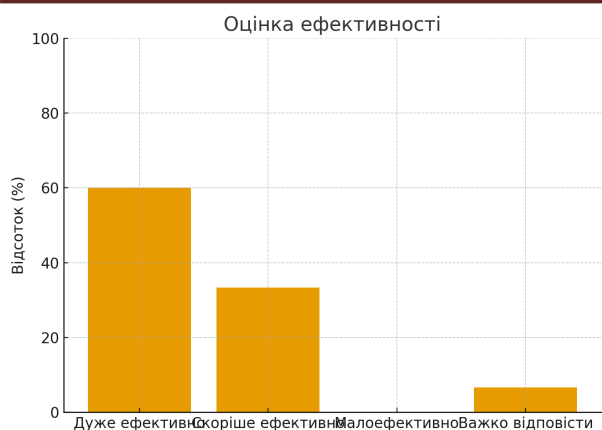

Рис.2.4. Оцінка ефективності поєднання STEM-підходу та вивчення англійської мови

Щодо найбільш придатних форм роботи для реалізації STEM-підходу, більшість учителів (8 осіб, 53,3%) віддали перевагу груповим проектам, 6 (40%) назвали інтерактивні ігри та квести, 5 (33,3%) – інтегровані уроки з іншими предметами, а 4 (26,7%) – онлайн-завдання з використанням технологій. Це підтверджує, що педагоги орієнтуються на активні, практико-орієнтовані та комунікативні форми навчання.

Відповіді на відкрите запитання показали, що більшість учителів застосовують елементи STEM через створення проектів («My Eco-School», «Weather Lab», «English Science Fair»), міні-досліди англійською мовою (наприклад, демонстрація фізичних явищ), а також через інтеграцію цифрових ресурсів (Wordwall, Quizizz, Scratch, Kahoot). Серед умов ефективного впровадження респонденти найчастіше називали необхідність підвищення кваліфікації вчителів (9 осіб, 60%), покращення матеріально-технічної бази (7 осіб, 46,7%), а також створення методичних рекомендацій і прикладів інтегрованих уроків (6 осіб, 40%).

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що більшість учителів початкової школи усвідомлюють значення STEM-елементів у процесі викладання англійської мови, позитивно ставляться до інтеграції цього підходу, але потребують додаткової підготовки, матеріалів та підтримки з боку адміністрацій і методичних центрів. Отримані дані свідчать про наявність позитивної динаміки у впровадженні STEM-освіти в початковій школі, однак її ефективність безпосередньо залежить від рівня професійної компетентності вчителя та забезпечення відповідних умов для інноваційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горбань Л. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти обдарованої учнівської молоді. Збірник наукових праць «Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи». 2023. Вип. 2(29). С.81-84.
2. Мізюк В., Новак Г. (2022). Генезис поняття та ідей STEM-освіти в Україні та зарубіжжі: історичний аспект. Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету, (57), С.87-94. вилучено із <http://visnyk.idgu.edu.ua/index.php/nv/article/view/607>
3. Патрикеева О. О. Актуальність запровадження STEM-навчання в Україні. Інформаційний збірник для директорів школи та завідуючого дитячим садочком. 2016. № 17-18. С.53-57.

Анна Марія ВАСИЛАШ, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця

Керівниця: Марина ТРАЧУК, викладач практикуму іноземної мови з методикою навчання, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті розглянуто особливості використання технологій штучного інтелекту для індивідуалізації навчання іноземної мови в початковій школі. Проаналізовано можливості адаптивних освітніх платформ та їх роль у розвитку мовленнєвих компетентностей учнів. Окреслено практичні аспекти використання ШІ на уроках англійської мови та доведено ефективність їх впровадження в освітній процес.

Ключові слова: штучний інтелект, індивідуалізація навчання, початкова школа, іноземна мова, цифрові технології.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток освіти характеризується активною цифровізацією та впровадженням інноваційних технологій, серед яких особливе місце посідає штучний інтелект. У контексті навчання іноземних мов у початковій школі особливої актуальності набуває проблема індивідуалізації навчального процесу. Молодші школярі мають різний рівень підготовки, темп засвоєння знань і когнітивні особливості, що потребує застосування диференційованого підходу.

Використання технологій штучного інтелекту дозволяє створити адаптивне навчальне середовище, яке враховує індивідуальні потреби кожного учня та сприяє підвищенню ефективності навчання.

Проблема використання ШІ в освіті досліджується багатьма науковцями, які підкреслюють його значний потенціал у персоналізації навчання. Зокрема, увага приділяється адаптивним платформам, інтерактивним технологіям та цифровим інструментам, що забезпечують миттєвий зворотний зв'язок і варіативність навчального контенту.

Метою статті є обґрунтування ефективності використання технологій штучного інтелекту для індивідуалізації навчання іноземної мови в початковій школі та аналіз практичних аспектів їх застосування.

Виклад основного матеріалу. Адаптивні освітні платформи дозволяють створювати індивідуальні траєкторії навчання. Вони функціонують на основі алгоритмів штучного інтелекту, які аналізують результати навчальної діяльності учнів і відповідно змінюють зміст, складність та темп подачі матеріалу [4, с. 35].

У початковій школі такі платформи мають особливе значення, оскільки дозволяють враховувати вікові та психологічні особливості дітей. Вони створюють індивідуальні освітні траєкторії, що сприяє більш ефективному засвоєнню іншомовного матеріалу.

Серед найбільш поширених інструментів варто виділити Duolingo, який використовує гейміфікацію та адаптивні алгоритми для навчання. Учні виконують завдання у формі гри, отримують бали та нагороди, що підвищує їхню мотивацію [4, с. 47].

Не менш ефективним є застосування Quizlet, який дозволяє створювати інтерактивні картки та тести. Платформа адаптує процес повторення матеріалу відповідно до індивідуальних труднощів учнів.

Крім того, значний потенціал мають генеративні моделі штучного інтелекту, зокрема ChatGPT, які забезпечують створення персоналізованого навчального контенту [2, с. 57].

Технології штучного інтелекту сприяють комплексному розвитку основних мовленнєвих навичок: аудіювання, говоріння, читання та письма.

Аудіювання реалізується через використання аудіозавдань, адаптованих до рівня учнів. Наприклад, учні слухають фрази та виконують завдання на їх розуміння.

Говоріння активно розвивається завдяки використанню чат-ботів. Учні можуть практикувати діалоги, отримувати підказки та долати мовний бар'єр у безпечному середовищі.

Читання підтримується через адаптовані тексти, які відповідають рівню підготовки учнів. Використання інтерактивних інструментів дозволяє поєднувати текст із візуальними та аудіоматеріалами.

Письмо вдосконалюється за допомогою автоматичного аналізу текстів. ШІ допомагає виправляти помилки та пропонує правильні варіанти речень.

Важливою перевагою є можливість інтегрованого розвитку всіх навичок у межах однієї вправи, що значно підвищує ефективність навчання.

Практика показує, що використання технологій штучного інтелекту на уроках англійської мови сприяє підвищенню якості навчального процесу.

Розроблені конспекти уроків (на теми "My Family", "My Daily Routine", "Colours") демонструють ефективність інтеграції ШІ на різних етапах заняття: від мотивації до рефлексії.

Зокрема, використання чат-ботів дозволяє генерувати діалоги та вправи, адаптувати навчальний матеріал, забезпечувати миттєвий зворотний зв'язок.

Інтерактивні платформи сприяють підвищенню мотивації учнів, активізації навчальної діяльності та розвитку цифрової компетентності.

Важливою є також інтеграція творчих завдань, наприклад створення постерів або проєктів із використанням цифрових інструментів.

Аналіз проведених уроків дозволяє зробити висновок про високу ефективність використання технологій штучного інтелекту. Основними перевагами яких є індивідуалізація навчання, підвищення мотивації, розвиток самостійності, формування цифрової грамотності [5, с. 104].

Водночас існують певні виклики, а саме необхідність технічного забезпечення, контроль часу використання гаджетів, потреба в підготовці вчителів.

Таким чином, ефективність використання ШІ залежить від педагогічно обґрунтованого підходу та поєднання традиційних і цифрових методів навчання.

Висновки. Отже, технології штучного інтелекту є потужним інструментом індивідуалізації навчання іноземної мови в початковій школі. Вони забезпечують адаптивність навчального процесу, сприяють розвитку мовленнєвих навичок і підвищують мотивацію учнів.

Практичне використання ШІ доводить його ефективність у формуванні іншомовної комунікативної компетентності, однак потребує педагогічно виваженого підходу та належної організації освітнього процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні спектру цифрових інструментів і розробці методик їх ефективного використання в початковій школі.

Список використаних джерел

1. Громова Н. О. Використання штучного інтелекту для персоналізації навчання // Професійна педагогіка. 2023. № 1 (26). С. 34–39.
2. Зварич І. М. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови: нові можливості та виклики // Молодь і ринок. 2023. № 5 (213). С. 56–60.
3. Кадемія М. Ю., Козяр М. М., Ткачук В. В. Використання штучного інтелекту у вивченні іноземної мови // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання. 2022. Вип. 64. С. 78–84.
4. Кудельська О. В., Мельницька О. І. Оптимізація процесів оволодіння іноземною мовою за допомогою технологій штучного інтелекту // Journal of Cross-Cultural Studies. 2022. № 1. С. 45–51.
5. Пономаренко Н. С., Бондаренко О. В. Вплив штучного інтелекту на процес вивчення іноземної мови // Наукові записки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. 2023. Вип. 3. С. 102–108.

Уляна РОМАНОВСЬКА, студентка 42 групи, спеціальності 013 Початкова освіта шкільного відділення Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Наукова керівниця: Валентина Сенічак, викладачка методики навчання предметів мовно-літературної освітньої галузі, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

**ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА
КРІЗЬ ПРИЗМУ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ
ПИСЬМЕННИКІВ**

Анотація. У статті обґрунтовано роль сучасної української літератури як фундаменту для формування соціальних цінностей та компетентностей молодших школярів у контексті реформи НУШ. Виокремлено ключові напрями виховного впливу творів сучасних авторів та окреслено методичну ефективність використання інтерактивних ігрових технік для розвитку емпатії й критичного мислення здобувачів освіти.

Формування соціальних цінностей у молодшому шкільному віці є невід'ємною складовою розвитку соціальної компетентності здобувача освіти, яка визначається як інтегральна якість особистості [3, с. 65]. Це дозволяє, з одного боку, усвідомити свою унікальність, здійснювати самопізнання, а з іншого, стати частиною колективу, суспільства,

будувати взаємини, враховувати інтереси інших людей, брати на себе відповідальність і діяти на основі загальнолюдських цінностей.

Одним із ефективних засобів формування соціальних цінностей є художня дитяча література. Через різноманітні твори школярі вчаться розуміти почуття інших, співчувати, аналізувати вчинки героїв, робити моральні висновки. Твори допомагають розібратися у складних життєвих обставинах, вчитися бути добрими, чесними, толерантними, уважними до інших. Саме у художніх текстах Зірки Мензатюк, Мар'яни Савки, Івана Андрусяка, Тетяни Стус, Галини Вдовиченко, Андрія Бачинського, Оксана Драчківської, Сашка Дерманського, Оксани Луцевської, Лариси Ніцой, Галини Малик, Лесі Ворониної та інших порушуються актуальні теми, що формують соціальні цінності молодшого школяра.

Через художні твори здобувачі освіти вчаться аналізувати складні життєві ситуації та оцінювати наслідки власних дій. Як зазначає дослідник А. Самойленко, емоційна реакція на прочитане дозволяє учням ототожнювати себе з героями та проєктувати їхній досвід на власне життя [4, с. 12]. Яскравий сюжет і моральні дилеми стимулюють розвиток емпатії, чуйності та вірності власним переконанням. Сучасна література знайомить дітей із широким спектром емоцій, що закладає фундамент для розвитку емоційного інтелекту та стресостійкості. Таким чином, виховний вплив творів базується на емоційному залученні та демонстрації дієвих поведінкових моделей, що стимулює критичне мислення та етичне міркування молодших школярів. критичне мислення та етичне міркування молодших школярів [1, с. 277].

Сучасна українська література для дітей динамічно реконструює світ дитинства, поєднуючи реальність із моральними викликами. Аналіз творчості сучасних українських авторів дає змогу виділити такі ключові напрями формування соціальних цінностей:

- Національна ідентичність та патріотизм.

У творах Зірки Мензатюк («Макове князювання», «Таємниця козацької шаблі») дитинство постає як процес пізнання соціуму через культурну спадщину та відповідальність перед нацією. Цей напрям продовжує Лариса Ніцой («Незламні мураші»), де читач/читачка стають активними учасниками сучасних історичних подій крізь призму участі головних героїв (Мурашів), що захищають свій дім від підступних сусідів. Літературна казка-алегорія виховує патріотизм, сміливість, переконує, що у єдності - сила.

- Родинні цінності та емоційна стійкість.

Мар'яна Савка («Родинна абетка», «Залізницею додому») через сімейні історії навчає емпатії та поваги. Психологічна проза письменниці Світлани Ройз («Твоя сила», «Таріль з історією») допомагає школярам розуміти власні емоції під час родинних конфліктів та підтримувати інших у складних життєвих обставинах. Тетяна Стус («Пуп Землі») вчить винахідливості та милосердя, а Іван Андрусяк («Стефа і її Чакалка») через гумор показує шлях до самопізнання та відповідальності за родину.

- Інклюзивна культура та толерантність.

Автобіографічні історії-казки Оксани Драчківської «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама», «Зайчик-нестрибайчик подорожує» є взірцем формування емпатії до людей з особливими освітніми потребами. Оксана Луцевська («Опікуни для Жирафа») акцентує увагу на соціальній зрілості та турботі, висвітлює теми прийняття. У творах Галини Вдовиченко («36 і 6 котів», «Ліга непарних шкарпеток») через образи тварин та предметів розкриваються ідеї співпраці та прийняття себе як індивідуальної особистості.

- Соціальна відповідальність та критичне мислення.

Андрій Бачинський («Канікули Остапа і Даринки») та Сашко Дерманський («Чудове Чудовисько») через пригодницькі сюжети спонукають учнів до боротьби за справедливість та

екологічну свідомість, навчаючи дітей цінувати справжню дружбу, бути винахідливими у складних ситуаціях та брати відповідальність за власні вчинки. Галина Малик («Неймовірні пригоди Алі в країні Недоладії») та Леся Вороніна («Таємне товариство боягузів») демонструють, що сміливість, чесність та вірність друзям є сильнішими за будь-який страх.

Загалом, формування соціальних цінностей у молодшому шкільному віці інтегрує когнітивні, мотиваційні та рефлексивні компоненти. Сучасна дитяча українська література, уникаючи прямого дидактизму, створює умови для глибокого осмислення моральних дилем. Завдяки структурованому підходу до роботи з текстом - від підготовки до сприйняття та аналітичного узагальнення - уроки читання стають ефективним засобом моделювання етичної поведінки та становлення відповідальної соціально-емоційної особистості, що вміє розпізнавати, розуміти, керувати власними емоціями й почуттями, а також емпатично взаємодіяти з іншими, будувати конструктивні міжособистісні відносини.

У рамках реформи Нової української школи (НУШ) значна увага приділяється інтеграції творів сучасних українських авторів у зміст навчальних підручників. Чинні типові освітні програми рекомендують використовувати грифовані підручники (О. Савченко, М. Захарійчук) та спеціальні хрестоматії (зокрема, упорядковані Т. Стус), де частка сучасної дитячої літератури становить 30–40% від загального обсягу читання [5, с.3]. Твори З. Мензатюк, М. Савки, І. Андрусика, Г. Вдовиченко та інших письменників/письменниць використовуються для розвитку емпатії, критичного мислення та соціальних навичок учнів через близькі до реального життя художні сюжети. Водночас тексти А. Бачинського та О. Драчковської виконують важливу функцію інклюзивного виховання та формування культури толерантності молодших школярів.

Ефективність формування соціальних цінностей посилюється через інтерактивні методи навчання. Досвід, отриманий під час переддипломної педагогічної практики, підтвердив, що поєднання виразного читання з технікою розвитку критичного мислення «Шість капелюхів» та вправами («Очі дружби», «Живий ланцюжок») перетворює аналіз тексту на живий соціальний досвід, що розвиває емпатію та навички командної взаємодії учнів. Особливу роль у цьому процесі відіграє технологія «Емпатійне дзеркало», яка стимулює дітей не просто відтворювати сюжет, а вербалізувати приховані почуття героїв сучасних творів. Доповненням до аналітичної роботи слугує ігрова техніка «Лист персонажу з майбутнього», де учні дають поради герою, спираючись на власний моральний вибір, та метод «Театр емоційних відтінків». Також, на уроці читання, опрацьовуючи казку Оксани Драчковської «Зайчик-нестрибайчик», я запропонувала учням ігрову вправу «Стежка Небайдужих». За допомогою символічних «слідів-дій» діти вчилися самостійно обирати кроки для допомоги іншим, перетворюючи обговорення казки на реальний досвід підтримки. Завдяки таким іграм діти не просто слухають історію, а пропускають її крізь себе. Кожна суперечка чи проблема героя у книжці стає для учнів тренуванням: вони вчаться бути стійкими та відповідальними в реальному житті, пробуючи розв'язувати конфлікти спочатку на папері або в грі.

Стаття є логічним продовженням тривалої наукової розвідки, розпочатої у травні 2025 року і представленої на I Регіональній науково-практичній конференції «Сучасний освітній простір: актуальні питання теорії та практики» (м. Чортків) із доповіддю «Дитина і соціум у сучасних творах буковинських письменників» [2]. Результати дослідження та розроблені методичні матеріали пройшли успішну практичну апробацію під час переддипломної педагогічної практики у 2026 році.

Отже, сучасна українська дитяча література сьогодні вражає своїм різноманіттям та глибиною. Письменники не бояться говорити з малечею про складні реалії сьогодення: від тем інклюзії та патріотизму до викликів війни та пошуку внутрішньої сили у важкі часи. Водночас у

добробку сучасних українських письменників є безліч пригодницьких творів, де у динамічних сюжетах закладені глибокі сенси, що вчать дітей бути чесними, відповідальними та берегти родинні цінності. Саме через такі історії учні вчать мислити критично, самостійно шукати виходи зі складних ситуацій та будувати щирі стосунки з оточенням. Моя переддипломна практика підтвердила: коли ми опрацьовуємо такі тексти через інтерактивні вправи, як «Стежка Небайдужих» чи «Шість капелюхів», здобувач освіти не просто читає історію, а проживає її як власний досвід. Це допомагає молодшим школярам знайти внутрішню опору, навчитися емпатії та сформуванню міцну систему цінностей. Така література готує дітей до сучасного світу, виховуючи їх не лише розумними, а й щирими людьми, які вміють бачити серцем.

Список використаної літератури та джерел

1. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісний розвиток молодших школярів на уроках літературного читання. Шкільна мовно-літературна освіта: традиції і новаторство. Київ: УОВЦ «Оріон», 2019. С. 277–283.
2. Дитина і соціум у сучасних творах буковинських письменників : матеріали конференції. URL: <https://docs.google.com/document/d/1dK92gHu2WLOpTdk3uH3JPcVQtHLnFrF3h1gH6ocYYOo/>
3. Кулакова Л. М. Формування соціальної компетентності молодших школярів в умовах освітньо-виховного процесу. Наукові записки НаУОА. Серія «Психологія». 2022. № 14. С. 65–69.
4. Самойленко А. С. Формування морально-етичних цінностей в учнів початкових класів на уроках літературного читання. Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 69 с.
5. Стус Т. В. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 256 с.

Крістіна ІЛУЦ, студентка 43 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Олена АПЕТРІ, викладач
методики навчання румунської мови у
початкових класах

ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ТРАДИЦІЯМИ РУМУНСЬКОГО НАРОДУ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

«Традиція полягає не в поклонінні попелу,
а в підтримці полум'я»

(Народний вислів)

Анотація. У статті відображено постійно актуальну тему, яка стосується ролі школи, особливо на рівні початкових класів, у пізнанні та збереженні народних традицій як важливої

умови, що лежить в основі формування однієї з ключових компетенцій школи НУШ – а саме культурної компетентності.

Ключові слова: народні звичаї, традиції, народ, фольклор, літературні художні твори, колядки, урок читання, методи, учні, початкова школа тощо.

Постановка проблеми. Проблема полягає у суперечності між високим виховним потенціалом народних традицій та зниженням рівня етнокультурної обізнаності сучасних молодших школярів. У сучасному цифровому світі діти все менше залучені до безпосереднього передавання обрядів від старших поколінь.

Стан дослідження проблеми. Це постійна проблема, яка ніколи не втрачає своєї актуальності, була часто в центрі уваги дослідників, і щоразу підкреслювалася важлива роль пізнання національної культури народу в школі, через вивчення літературних творів. Сучасні дослідники пропонують цифрові методи, такі як відвідування онлайн-музеїв та прослуховування аудіо, для вивчення цих тем на уроках читання.

Мета. Метою курсової роботи є теоретичне обґрунтування та практична розробка методичних засад ознайомлення учнів початкових класів із народними традиціями на уроках читання для формування їхньої національної самосвідомості та культурної компетентності.

Кожен народ має свої історично сформовані та розвинені традиції і звичаї, які необхідно зберігати та шанувати. Вони передаються з покоління в покоління та є частиною культури народу.

Виховання через народну культуру та звичаї починається з колискових пісень у сім'ї, потім продовжується в дитячому садку, школі та протягом усього життя.

Термін традиція латинського походження, *traditio*, походить від дієслова *tradere*, що означає «передати» і являє собою стійку систему норм, накопичених досвідом багатьох поколінь. Поряд з поняттям традиції в румунській мові існують інші поняття, такі як звичай і датина. Більшість спеціалізованих джерел визначають ці три поняття як синоніми, що включають духовні прояви народу.

Види традицій різноманітні. Ми виділяємо релігійні традиції з найбагатшим арсеналом притчеподібних біблійних текстів і різноманітних строгих практик, у які люди вірять і завдяки яким зміцнюються духовно. Найважливіші з них є: Свято Миколая, Різдво, Свято Василя, яке збігається з Новим роком, Великдень та інші.

«Синзиєни» (*Sânzâienele*) або «Драгайки» (*Drăgaicele*) є аналогічні румунські термінології українського Свята Івана Купала. Це імена квіткарок. Згідно з легендою, ці витончені істоти перетворилися в однойменні жовті квіти, які символізують літо, завдяки тому, що період повного розквіту цих квітів збігається зі стадією максимального яскравості сонця. За аналогією з лікувальними властивостями мальви вважається, що всі квіти, зібрані в цей день, мають магічну силу зцілення та краси.

Також є багато світських свят. Серед них також свята, пов'язані зі шкільним життям: Перший дзвінок, Останній дзвінок, День вчителя, шкільні річниці, Прощавай, Букваріку!, Прощавай, початкова школа! тощо.

Іншу, також досить солідну категорію традицій становлять циклічні традиції датин протягом року з прив'язкою до кожної пори року окремо, серед яких, зокрема, виділяються традиції зимових свят. Не менш поширені традиції, пов'язані з сімейними звичаями, такі як весілля, хрестини тощо.

Свято 1 березня, як символ початку весни, яке в румунській традиції має особливу назву, Мерцішор, відзначається великим успіхом і рядом фольклорних і культових літературних творів. Згідно з легендою, Мерцішор – це зменшувальний різновид назви місяця березня, який

символізував юнака, який врятував весну з в'язниці жорстокого змія. Оскільки в боротьбі зі змієм юнак був поранений і його кров впала на сніг, де почали рости білі проліски, які від крові стали наполовину червоними, ті проліски були названі мерцішорами відповідно до часу березня, в якому відбувалася дія.

Деякі літературні твори, пов'язані з віддзеркаленням традицій, допускають інсценізацію. Тому можна говорити про їх поширення через шкільний театр.

Так само поширення культурної спадщини досягається за допомогою різноманітних позакласних заходів. Наприклад, зимові свята можна охарактеризувати певними типами віршів: колядки, щедрівки та посівалки.

Румунська література пропонує багато творів на цю тему. Роль школи – спонукати учнів до знання та збереження традицій.

Особливу роль у формуванні культурологічних навичок при вивченні творів з тематикою народних традицій має впровадження освітніх проектів на рівні класу, школи, громади чи на міжнародному рівні.

Твори про традиції, легенди, казки, описи свят допомагають дітям зрозуміти, «звідки вони родом» та ототожнити себе з цінностями румунського народу, розвивають архаїчну та народну лексику. Учні стикаються зі специфічними термінами: звичаї, традиції, народні костюми, старовинні знаряддя праці, збагачуючи свою мову та здатність розуміти класичні літературні тексти.

Традиції пропагують такі цінності, як гостинність, працьовитість, повага до родини та природи, надаючи моделі поведінки, які легко засвоювати в ранньому віці.

Читання про традиції служить відправною точкою для практичних занять, таких як імітація посиденьок, малювання народних костюмів, колядок, що робить навчання інтерактивним та запам'ятовуваним. Таким чином, під час уроків читання румунською мовою учні, по-перше, знайомляться з різноманітністю румунських народних традицій та звичаїв, а по-друге, вони дізнаються, як ці традиції відображаються в літературних творах.

Підручники з румунської мови, а саме друга частина, «Румунське читання», для початкових класів, містять багатий перелік літературних творів, що відображають традиції румунського народу. Ці твори варіюються від епічних до ліричних і навіть драматичних текстів.

Методи, що використовуються для проведення уроків такого типу, є як традиційними, так і сучасними, але особливо важливими є запам'ятовування та інсценування вивчених текстів. Таким чином, учні «повторюють» традицію, стаючи її безпосередніми носіями та водночас переживаючи особливі емоції.

Завдяки цим урокам школа бере на себе роль передавача національної спадщини, забезпечуючи безперервність звичаїв, які ризикують бути забутими в цифровому середовищі. По суті, урок читання – це не просто вправа з розшифровки тексту, а вікно в душу нації, перетворюючи учня на маленького хранителя традицій.

Висновок. Використання текстів традиційної тематики сприяє не тільки розвитку навичок читання, а й формуванню морально-духовного профілю учня, вихованню поваги до предків та любові до Батьківщини. Слід оцінити спосіб підбору літературних текстів (легенд, казок, описів свят), які слугують опорою для ознайомлення учнів із народними традиціями (Різдво, Великдень, Мерцішор тощо). Методи активної участі (літературна посиденька, рольова гра, інтерв'ю з людьми похилого віку), перетворюють читання з пасивної діяльності на культурне дослідження.

Знання минулого допомагає зрозуміти сьогодення та дає сили впевнено крокувати в непередбачуване майбутнє

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Băiescu, N. Tradiții etno-folclorice ale sărbătorilor de iarnă. Chișinău: Ed. Știința, 2008
2. Cucoșe, C.: Premise, temeuri și contexte nonformale de realizare a educației pentru valorile artistice. In: Univers Pedagogic, 2014, nr. 1, p. 17-22. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/
3. Marian, Fl. S.: Sărbătorile la români, București, Editura Fundației Culturale Române, 1899. <https://www.academia.edu/116296537/>
4. Neacșu, Ioan, Metode și tehnici de învățare eficientă, Editura Militară, București, <https://www.academia.edu/36376798/>
5. Pop, M.; Ruxăndroiu, P.: Folclor literar românesc, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1991. <https://www.academia.edu/111840863/>
6. Rosetti, Al.: Colindele religioase la români, București, Editura Cartea românească, 2020. <https://www.scribd.com/document/394384259/>
7. <https://dexonline.ro/>
8. <https://www.twinkl.ro/>

Ірина КИРЧУ, студентка 43 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Олена АПЕТРІ, викладач
методики навчання румунської мови у
початкових класах

**ВИДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ РУМУНСЬКОГО ЧИТАННЯ
В МОЛОДШИХ КЛАСАХ**

**«Учитель лише відчиняє двері, але увійти учень
повинен сам»**

(Прислів'я)

Анотація. Стаття відображає тему самостійної роботи, яка є основою для поглиблення теоретичних знань учня та формування навчальних навичок, стимулює критичне мислення, рівень креативності та, зокрема, відповідальність за навчання; висвітлюються переваги самостійної роботи на уроках читання румунською мовою як однієї з найважливіших форм діяльності в сучасній школі, за допомогою якої досягаються навчальні результати, що становлять високий рівень успішності учнів.

Ключові слова: самостійна робота, уроки читання, форми індивідуальної роботи, вправи, вимоги, креативність тощо.

Постановка проблеми. У сучасній початковій школі одним із пріоритетних завдань є формування особистості, здатної до самоосвіти, критичного мислення та активної пізнавальної діяльності. Особливе місце у цьому процесі посідають уроки читання, оскільки саме тут закладається фундамент інформаційної культури та читацької компетентності учня. Проблема полягає в тому, що самостійна робота на уроках читання нерідко має епізодичний або репродуктивний характер (переписування, механічне читання), що не сприяє розвитку творчих здібностей та глибокому аналізу тексту.

Стан дослідження проблеми. На сучасному етапі стан дослідження цієї теми характеризується переходом від загальних методичних рекомендацій до розробки конкретних цифрових та інтерактивних інструментів. Дослідники та педагоги-практики фокусуються на формуванні читацької компетентності через діяльнісний підхід та індивідуалізацію навчання.

Мета. Теоретичне обґрунтування та практичне визначення найбільш ефективних видів самостійної роботи, що сприяють розвитку читацької компетентності та пізнавальної активності молодших школярів.

Дитину необхідно з дитинства навчати самостійності в більшості її видів діяльності. У школі звичка бути самостійною, діяти самостійно, читати та писати є основними умовами, що сприяють володінню теоретичними поняттями на практичному рівні та, відповідно, розвивають правильне мовлення учнів, що означає володіння мовою на певному рівні.

Формування навичок самостійного навчання, поглиблення знань, поглиблення змісту та розвиток самостійності можуть здійснюватися як у класі, під опосередкованим керівництвом вчителя, так і вдома під час виконання домашніх завдань. Займаючись самостійною роботою, учень переходить від статусу пасивного приймача до статусу активного учасника. Форми організації самостійної роботи різноманітні та класифікуються з різних точок зору: за кількістю учасників (індивідуальна та групова самостійна робота), за середовищем виконання (у класі чи вдома), за шкільними предметами (румунська мова, румунське читання, українська мова, українське читання, математика тощо), за різноманітністю та складністю практичних вправ (прості та складні; з ігровими елементами та без ігрових елементів тощо).

Вимоги до здійснення самостійної трудової діяльності учня в початкових класах, як у школі, так і вдома, сходяться до єдиної мети: зробити учня самостійним. Самостійна робота створює в дитині впевненість у собі та формування образу себе, що починається з раннього дитинства через сімейне виховання, і яке супроводжуватиме його все життя. Роль школи полягає в розвитку цього виду діяльності.

Румунське читання, будучи дисципліною вивчення художніх творів, відіграє дуже важливу роль у розвитку особистості учня з самостійної точки зору. Перш за все, самостійне читання, а потім виконання вправ з ігровими елементами або без них відіграє важливу роль у формуванні особистості учня як особистості, здатної проявляти себе самостійно. Компетентність учня вчитися розглядається в першу чергу в освітніх документах у зв'язку з необхідністю формування особистості. Навчальна програма та шкільні підручники для початкових класів пропонують задовільні джерела для досягнення цієї мети в дисципліні румунської мови, включаючи румунське читання, як через тексти, відібрані для вивчення, так і через завдання, запропоновані для аналізу тексту.

Саме читання – це діяльність результату навчання дитини, яка надалі проявлятиметься лише в самостійній формі. Таким чином, після подолання першого етапу самостійної роботи – формування навичок читання, настає другий етап – формування волі учня до самостійного читання. Тут виникає мотивація до читання та формування інтересу, який має прогресувати до необхідності. У початкових класах дитині швидко набридає, тому діяльність у рамках ігрових

вправ має пріоритет у плані засвоєння літературних творів. Чим різноманітніші ці види вправ, що практикуються на уроках читання, тим більше учні будуть зацікавлені в їх виконанні та, відповідно, швидше та ефективніше опануватимуть літературні твори, в результаті чого розвиватимуть свою комунікацію – одну з основних компетенцій початкової школи.

Завдання, що пропонуються учням для самостійної роботи, повинні бути легкими та доступними для них. Будь-якому виду самостійної діяльності має передувати попереднє пояснення з боку вчителя. Перед виконанням самостійної роботи учні повинні мати зразок, тобто вчитель повинен попередньо виконати з ними аналогічні завдання. Обсяг самостійної роботи змінюється залежно від віку учнів. Він починається з простих вправ та прикладів з першого класу (наприклад, від читання тексту вдумливо, вголос,) і продовжується самостійним вивченням тексту в цілому.

Елементи індивідуальної роботи використовуються майже на всіх уроках читання, але під контролем вчителя. Для самостійної роботи можуть використовуватися як вправи з підручника, так і різні інші вправи та завдання, підготовлені вчителем на робочих аркушах. Робота, виконана учнями самостійно, повинна бути перевірена та оцінена вчителем, щоб заохочувати та стимулювати активність учнів.

Співпраця школи та сім'ї – одна з потреб самостійної роботи в 1-4 класах. Для відпрацювання самостійної роботи на уроках читання традиційні методи поєднуються з сучасними інтерактивними, щоб учень міг із задоволенням виконувати домашні завдання. Усе залежить від педагогічної майстерності вчителя.

На уроках читання самостійна робота може бути дуже успішно застосована, завдяки, перш за все, цінному архіву літературної спадщини літературних творів, запропонованому відповідно до шкільної програми для вивчення в невеликих класах, а також різним способам опанування цих творів в самостійній формі, серед яких переважає ігрова діяльність.

Ось кілька ігор, які можна застосовувати на уроках румунського читання як частину самостійної роботи для учнів початкової школи, але деякі також і вдома: «Режисура» або «Я — персонаж...», «Заміна», «Мій текст називається по-різному...», Гра «Поговори з...», Гра «У світі порівняння», Гра «Подарунок чи покарання», Гра «Протилежний/зворотний світ», «Вірш-ланцюжок», престолів, «Найшвидший», «Зачарований предмет», «Рибалка», «Текст/вірш у кольорах», «Я – це кожен».

Висновок. Методична та успішна організація самостійної роботи в початкових класах забезпечує досягнення шкільної успішності, а самостійна робота, що застосовується на уроках читання румунською мовою, дасть результати не лише в рамках цього предмета, а й в інших шкільних предметах, спираючись, перш за все, на навички усного та писемного спілкування. Розглядаючись як важлива мета школи на різних рівнях, цей вид діяльності забезпечує реалізацію інших шкільних цілей і, відповідно, гарантує успіх учнів у більшості сфер діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Alecu, Simona, Metodologia cercetării educaționale, Editura Fundației Universitare „Dunărea de Jos”, Galați, 2005
2. Claparède E., Psihologia copilului și pedagogia experimentală. București: EDP, 2015
3. Crețu, Carmen, Curriculum diferențiat și personalizat, Editura Polirom, Iași, 1998 <https://www.scribd.com/document/453903689/>
4. Cristea, S. Dicționar de pedagogie. București-Chișinău: Litera Internațional, 2000.

5. Cristea, Gabriela, Managementul lecției, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2008
6. Dănescu, E., Stimularea creativității la vârsta școlară, Ed. Paralela 45, București, 2009
7. Egan K. Predarea ca o poveste. Ed. Didactica Press, București, 2007
8. Golu F. Dezvoltarea personalității copilului prin joc, în volumul Psihologia copilului modern, coord. G. Pânișoară, Ed. Polirom, Iași 2011
<https://www.researchgate.net/publication/317400359>
9. Granaci L. Educația prin joc. Teorie și practică. Chișinău: Epigraf, 2010

Дарина ДЯЧУК, студентка IV курсу, спеціальності 013 Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Інна БІЛА, завідувач відділень «Початкова освіта» та «Соціальна робота», викладач філологічних дисциплін

ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРНИХ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У сучасних умовах реформування освіти особливої актуальності набуває проблема розвитку критичного мислення учнів початкової школи як важливої складової їхньої ключової компетентності. Суспільство потребує особистостей, здатних самостійно мислити, аналізувати інформацію, робити обґрунтовані висновки та приймати виважені рішення. У зв'язку з цим перед учителем української мови постає завдання пошуку ефективних засобів і методів формування зазначених умінь у молодших школярів.

Одним із таких засобів є фольклор, який становить невичерпне джерело народної мудрості, морально-етичних цінностей та образного мислення. Казки, прислів'я, приказки, загадки не лише збагачують мовлення учнів, а й створюють сприятливі умови для розвитку їхніх аналітичних умінь, здатності до інтерпретації, оцінювання та аргументації власної думки. Фольклор не розвиває критичне мислення “сам по собі” — усе залежить від того, як саме його використовує вчитель. Але якщо працювати правильно, його потенціал дуже сильний.

Що саме у фольклорі розвиває критичне мислення в молодших школярів?

По-перше, зміст і багатозначність. Казки, прислів'я, загадки часто мають прихований сенс, мораль або навіть суперечливі ситуації. Дитина вчиться: аналізувати вчинки персонажів, визначати, що добре, а що ні, робити власні висновки.

По-друге, порівняння і оцінювання. Фольклор дає змогу ставити запитання: Чому герой так вчинив? Чи можна було інакше? Який варіант кращий і чому? Це формує вміння аргументувати свою думку.

По-третє, інтерпретація інформації. Прислів'я чи приказки діти не просто запам'ятовують, а вчать пояснювати їх значення, застосовувати до життєвих ситуацій, знаходити приклади.

По-четверте, розвиток логіки і припущень. Загадки та народні задачі спонукають висувати гіпотези, перевіряти їх, робити висновки.

По-п'яте, уміння ставити запитання. Після роботи з фольклором діти вчать не лише відповідати, а й формулювати власні запитання, сумніватися, уточнювати інформацію.

Фольклор стає ефективним засобом розвитку критичного мислення тоді, коли він використовується не для простого відтворення, а для аналізу, обговорення, порівняння та оцінювання. Саме така діяльність і формує у молодших школярів основи критичного мислення.

Хочу детальніше розповісти про один із жанрів фольклору – прислів'я.

Прислів'я як малий фольклорний жанр широко використовуються на уроках читання в початковій школі як ефективний засіб формування мовленнєвої та читацької компетентності учнів. Вони застосовуються під час пояснення нового матеріалу, закріплення знань, а також на етапах мотивації та рефлексії, оскільки мають стислість, образність і глибокий повчальний зміст. Учні вчать розуміти як пряме, так і переносне значення прислів'їв, співвідносити їх із життєвими ситуаціями та використовувати у власному мовленні. Особливо ефективним є застосування інтерактивних методів.

Пропоную вам фрагмент уроку, на якому здійснюється робота з прислів'ям із використанням інтерактивної технології «Шість капелюхів мислення».

Хід проведення.

Учні зачитують прислів'я.

«Сім разів відмірай – один раз відріж»

«Праця чоловіка годує, а лінь марнує»

«Брехнею світ пройде, та назад не вернешся»

Учитель пропонує ситуацію: «Хлопчик хотів швидко зробити модель літака, але не перечитав інструкцію і зіпсував папір».

Учні по черзі «одягають капелюхи»

Білий (Факти): Що сталося? (Зіпсував папір).

Червоний (Емоції): Що він відчував? (Розчарування, злість).

Чорний (Ризики): Чому це погано? (Витратив матеріал, час).

Жовтий (Переваги): Чому це корисний урок? (Навчився бути обережним).

Зелений (Рішення): Що робити далі? (Перечитати інструкцію, спробувати знову).

Синій (Висновок): Яке прислів'я підходить? («Сім разів відмірай – один раз відріж»).

Отже, можна зробити висновок, що використання фольклору на уроках читання є важливим складником сучасного освітнього процесу в початковій школі. Він не лише сприяє розвитку мовлення, критичного мислення та читацьких умінь учнів, а й виконує виховну функцію, формуючи моральні цінності та життєві орієнтири. Завдяки своїй доступності, емоційності та образності малі фольклорні жанри забезпечують активну участь дітей у навчанні, підвищують інтерес до уроків і сприяють формуванню ключових компетентностей. Їх доцільне та методично обґрунтоване використання робить освітній процес більш ефективним, цікавим і наближеним до життєвого досвіду учнів.

Анастасія НАГОРНЯК, студентка 43 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Ольга ОСТАФІЙЧУК, викладач-методист

МЕТОДИКА ЗАСТОСУВАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ

Анотація. У статті розглянуто актуальну проблему використання дидактичних ігор у процесі навчання української мови в початковій школі, зокрема під час опрацювання текстового матеріалу. Обґрунтовано педагогічний потенціал ігрових технологій як засобу формування мовних і мовленнєвих умінь молодших школярів. Визначено організаційно-методичні умови ефективного використання дидактичних ігор, окреслено основні напрями їх застосування під час роботи з текстами. Доведено, що ігрова діяльність сприяє розвитку пізнавальної активності, комунікативної компетентності та творчого мислення учнів.

Ключові слова: дидактична гра, текст, українська мова, початкова школа, мовленнєві уміння, пізнавальна активність, ігрові технології.

Постановка проблеми. Сучасна початкова освіта орієнтується на формування компетентної, творчої та активної особистості, здатної до ефективної комунікації й самостійного здобуття знань. У цьому контексті особливого значення набуває пошук ефективних методів навчання, які забезпечують активізацію пізнавальної діяльності учнів і сприяють розвитку їхнього мовлення.

Однією з ключових проблем є недостатній рівень зацікавленості учнів у вивченні української мови, особливо під час роботи з текстовим матеріалом. Традиційні методи не завжди відповідають віковим особливостям молодших школярів, що зумовлює необхідність впровадження інноваційних підходів, зокрема дидактичних ігор.

Стан дослідження проблеми. Проблема використання дидактичних ігор у навчальному процесі була предметом дослідження багатьох педагогів і психологів. У працях науковців підкреслюється значення гри як провідного виду діяльності дитини, що сприяє розвитку мислення, мовлення та соціальних навичок.

Аналіз науково-методичної літератури показує, що проблему використання дидактичних ігор у навчанні української мови в початковій школі активно досліджували як сучасні, так і класичні українські педагоги. Зокрема, у Типовій освітній програмі початкової освіти під керівництвом О. Я. Савченко підкреслюється компетентнісний підхід, який передбачає активізацію навчальної діяльності учнів через інтерактивні та ігрові методи. Подібні ідеї розвиваються у працях М. С. Вашуленка, який акцентує увагу на важливості формування мовленнєвих умінь молодших школярів через роботу з текстом та комунікативно спрямовані вправи. Також у дослідженнях А. С. Нісімчука, О. С. Падалки та О. Т. Шпака доведено, що ігрові технології є ефективним засобом навчання, оскільки поєднують навчальну і мотиваційну складові освітнього процесу.

Подальший аналіз джерел свідчить, що дидактична гра розглядається як дієвий інструмент розвитку мовлення та пізнавальної активності молодших школярів. У посібнику «Медіаграмотність у початковій школі» за редакцією О. В. Волошенюк наголошується на

необхідності використання інтерактивних методів, які забезпечують активну участь учнів у навчанні та формують критичне мислення. Л. А. Найдьонова та О. Т. Баришполец підкреслюють значення діяльнісного підходу, за якого дитина виступає активним суб'єктом навчального процесу. Отже, у сучасній педагогічній науці дидактичні ігри визнаються ефективним засобом формування мовленнєвої компетентності, особливо під час роботи з текстовим матеріалом, що підтверджується працями зазначених авторів.

Сучасні дослідження доводять, що ігрові технології є ефективним засобом формування мовленнєвої компетентності, оскільки забезпечують активну участь учнів у навчальному процесі, створюють позитивну мотивацію та сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу.

Особливу увагу приділено роботі з текстом як основі формування комунікативної компетентності, що реалізується через різні види мовленнєвої діяльності.

Мета дослідження. Метою статті є теоретичне обґрунтування та узагальнення методики застосування дидактичних ігор під час роботи з текстовим матеріалом на уроках української мови в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Використання дидактичних ігор у процесі навчання української мови в початковій школі розглядається в сучасній педагогічній науці як один із найбільш ефективних засобів активізації пізнавальної діяльності молодших школярів та формування їхніх мовленнєвих компетентностей. У наукових дослідженнях підкреслюється, що дидактична гра поєднує навчальну та ігрову діяльність, забезпечуючи природну для дитини форму засвоєння знань, умінь і навичок, що особливо важливо на етапі початкової освіти, коли провідною є ігрова діяльність. У Державному стандарті початкової освіти наголошується на необхідності формування компетентнісного підходу, що передбачає активне залучення учнів до навчального процесу через діяльність, яка має особистісно значущий і практико-орієнтований характер [1, с.12]. У цьому контексті дидактична гра виступає не лише як метод навчання, а як педагогічний інструмент, що забезпечує інтеграцію навчального змісту з природними потребами дитини у грі, русі, спілкуванні та емоційному переживанні навчального матеріалу.

У методичній літературі підкреслюється, що дидактична гра має чітко структуровану організацію і включає взаємопов'язані компоненти, які визначають її педагогічну ефективність. До таких компонентів належать дидактична мета, ігровий задум, правила гри, ігрові дії та результат. Саме їх узгоджене функціонування забезпечує досягнення навчальної мети в умовах ігрової діяльності. Як зазначає М. С. Вашуленко, навчання мови в початковій школі повинно будуватися на активній мовленнєвій практиці учнів, що передбачає систематичне використання завдань, які стимулюють мовленнєву діяльність і сприяють усвідомленому засвоєнню мовних явищ [4, с.78]. У цьому аспекті дидактична гра створює умови, за яких навчальний матеріал не подається у формі пасивного засвоєння, а перетворюється на активну діяльність, у процесі якої учні аналізують, порівнюють, добирають мовні засоби та застосовують їх у власному мовленні.

Особливого значення набуває роль дидактичних ігор у формуванні мовленнєвих умінь молодших школярів. У наукових дослідженнях наголошується, що мовленнєвий розвиток учнів початкової школи охоплює формування словникового запасу, граматичної правильності мовлення, вміння будувати зв'язні висловлювання та здатності до комунікативної взаємодії. Дидактичні ігри створюють сприятливі умови для реалізації цих завдань, оскільки вони забезпечують багаторазове повторення мовних конструкцій у різних комунікативних ситуаціях, що сприяє їх міцному засвоєнню. У працях А. С. Нісімчука, О. С. Падалки та О. Т. Шпака підкреслюється, що ігрові технології навчання дозволяють поєднати пізнавальну та мотиваційну складові освітнього процесу, що позитивно впливає на якість засвоєння

навчального матеріалу [5, с.89]. Таким чином, гра виступає не лише засобом розваги, а й важливим механізмом формування мовленнєвої активності та комунікативної компетентності.

У процесі дидактичної гри учні початкової школи активно включаються в мовленнєву діяльність, що передбачає використання різних видів мовленнєвої практики. Вони вчаться будувати діалоги, формулювати власні висловлювання, аргументувати думки, добирати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування. Це сприяє не лише розвитку мовлення, а й формуванню мислення, уваги, пам'яті та уяви. У посібнику за редакцією О. В. Волошенюк зазначається, що інтерактивні методи навчання, зокрема ігрові, забезпечують високу активність учнів та сприяють формуванню стійкої навчальної мотивації [2, с.57]. Таким чином, дидактична гра стає засобом створення позитивного емоційного середовища, в якому дитина відчуває себе впевнено та зацікавлено включається в навчальний процес.

Робота з текстом є центральним компонентом навчання української мови в початковій школі, оскільки саме текст виступає основною одиницею мовленнєвої діяльності та джерелом формування комунікативних умінь. У цьому контексті дидактичні ігри набувають особливої значущості, оскільки дозволяють організувати роботу з текстовим матеріалом у формі активної пізнавальної діяльності. У навчально-методичних рекомендаціях М. С. Вашуленка підкреслюється, що робота з текстом повинна включати аналітичні, практичні та творчі види діяльності, які забезпечують комплексний розвиток мовлення учнів [4, с.95]. Відповідно, дидактична гра може бути ефективно інтегрована в кожен із цих напрямів, забезпечуючи цілісність навчального процесу.

Аналітичний аспект роботи з текстом у процесі гри передбачає розвиток умінь учнів визначати тему, головну думку, послідовність подій, а також аналізувати мовні засоби, використані автором. У процесі ігрової діяльності ці завдання набувають характеру проблемних ситуацій, які стимулюють мислення та сприяють глибшому розумінню тексту. Практичний аспект реалізується через виконання мовних вправ, спрямованих на закріплення лексичних і граматичних навичок, тоді як творчий аспект передбачає створення власних висловлювань на основі прочитаного тексту. У Типовій освітній програмі початкової освіти під керівництвом О. Я. Савченко наголошується на необхідності розвитку творчого потенціалу учнів як важливої складової мовної освіти [6, с.64]. Саме дидактичні ігри створюють умови для реалізації цього завдання, оскільки стимулюють уяву, ініціативність та самостійність мислення.

Важливим аспектом використання дидактичних ігор у роботі з текстом є добір відповідних ігрових прийомів, які забезпечують ефективне засвоєння навчального матеріалу. У методичній практиці широко застосовуються такі прийоми, як моделювання послідовності подій, редагування тексту, добір заголовків, продовження історії та аналіз мовних помилок. Ці види діяльності сприяють розвитку логічного мислення, формуванню уваги до мовних одиниць та удосконаленню навичок зв'язного мовлення. Як зазначають Л. А. Найдьонова та О. Т. Баришполець, діяльнісний підхід у навчанні передбачає активну участь учня у процесі засвоєння знань, що забезпечує їх глибше розуміння та практичне застосування [3, с.94]. У цьому контексті дидактична гра виступає як форма організації діяльності, що максимально наближена до природних умов комунікації.

Ефективність застосування дидактичних ігор значною мірою залежить від організаційно-методичних умов їх використання. У педагогічній літературі наголошується, що важливим є чітке визначення дидактичної мети кожної гри, її відповідність віковим особливостям учнів, а також раціональне поєднання ігрової та навчальної діяльності. Не менш важливим є створення позитивного психологічного клімату в класі, який забезпечує відкритість учнів до взаємодії та сприяє їхній активній участі в навчальному процесі. У працях А. С.

Нісімчука, О. С. Падалки та О. Т. Шпака підкреслюється, що ефективність педагогічних технологій значною мірою залежить від професійної майстерності вчителя та його здатності організувати діяльність учнів таким чином, щоб вона мала одночасно навчальний і мотиваційний характер [5, с.88].

Застосування дидактичних ігор позитивно впливає на розвиток пізнавальної активності молодших школярів, що підтверджується численними психолого-педагогічними дослідженнями. У процесі ігрової діяльності у дітей підвищується інтерес до навчання, активізується мислення, розвивається пам'ять і увага, формуються навички самостійної роботи. Крім того, ігрова форма навчання сприяє створенню емоційно комфортного середовища, в якому учні не бояться помилок і активно включаються в навчальний процес. У Державному стандарті початкової освіти підкреслюється, що формування ключових компетентностей має здійснюватися через діяльність, яка є для дитини значущою та мотивуючою [1, с.19]. Саме тому дидактична гра розглядається як один із найбільш ефективних засобів реалізації сучасних освітніх завдань.

Таким чином, аналіз науково-методичної літератури дозволяє зробити висновок, що дидактичні ігри є важливим і дієвим засобом навчання української мови в початковій школі, особливо у процесі роботи з текстовим матеріалом. Вони забезпечують не лише засвоєння мовних знань, а й формування мовленнєвих умінь, розвиток мислення, творчих здібностей та комунікативної компетентності учнів. Ефективність їх використання залежить від системності застосування, методичної обґрунтованості та професійної підготовки педагога, що визначає якість сучасного освітнього процесу в початковій школі.

Ефективність застосування дидактичних ігор у процесі навчання української мови в початковій школі визначається не лише їх змістом, а й комплексом організаційно-методичних умов, які забезпечують педагогічно доцільне включення ігрової діяльності в структуру уроку. У сучасній методиці навчання мови дидактична гра розглядається як цілеспрямований педагогічний інструмент, що інтегрується в навчальний процес і виконує не розважальну, а чітко визначену освітню функцію. Саме тому її використання потребує системного планування, методичної підготовки та врахування психолого-педагогічних особливостей молодших школярів.

Важливо підкреслити, що ефективне впровадження ігор можливе лише за умови їх органічного включення в усі етапи уроку української мови. На мотиваційному етапі гра сприяє створенню емоційного налаштування та формуванню навчальної мотивації; на етапі пояснення нового матеріалу вона допомагає актуалізувати опорні знання; під час закріплення — забезпечує практичне застосування мовних умінь; а на етапі рефлексії — сприяє усвідомленню результатів навчальної діяльності. Така структурна інтеграція забезпечує безперервність навчального процесу та підвищує його результативність.

Окремої уваги потребує питання диференціації ігрових завдань, оскільки в межах одного класу учні мають різний рівень мовленнєвого розвитку, темп навчання та індивідуальні пізнавальні можливості. У цьому контексті дидактична гра виступає як засіб індивідуалізації навчання, що дозволяє адаптувати завдання відповідно до рівня підготовки кожного учня. Крім того, ігрова діяльність створює умови для співпраці, взаємонавчання та розвитку соціальних навичок, що є важливою складовою компетентнісного підходу в освіті.

Суттєвим чинником ефективності є також матеріально-методичне забезпечення ігрового процесу. Використання наочності, роздаткових матеріалів, інтерактивних засобів навчання, цифрових ресурсів і мультимедійних технологій значно підсилює мотиваційний потенціал гри. У сучасних умовах цифровізації освіти важливо інтегрувати традиційні дидактичні ігри з

елементами цифрового навчального середовища, що сприяє розвитку інформаційної компетентності молодших школярів і підвищує їхню залученість до навчального процесу.

Не менш важливим є рефлексивний компонент ігрової діяльності, який забезпечує усвідомлення учнями власних навчальних досягнень. Обговорення результатів гри, аналіз труднощів та визначення шляхів їх подолання сприяють розвитку критичного мислення, самооцінки та здатності до саморегуляції навчальної діяльності. Таким чином, дидактична гра виступає не лише засобом засвоєння знань, а й інструментом формування навчальної автономії учнів.

Таблиця 1

Узагальнені організаційно-методичні умови ефективного використання дидактичних ігор

№	Умова	Зміст реалізації	Педагогічний результат
1	Інтеграція в структуру уроку	Використання ігор на всіх етапах уроку (мотивація, пояснення, закріплення, рефлексія)	Підвищення цілісності та ефективності навчального процесу
2	Чітке визначення дидактичної мети	Кожна гра має конкретну навчальну мету (лексика, граматики, текст тощо)	Усвідомлене засвоєння мовного матеріалу
3	Вікова відповідність	Добір ігор з урахуванням психолого-вікових особливостей молодших школярів	Підвищення доступності та інтересу до навчання
4	Диференціація завдань	Різномірні завдання в межах однієї гри	Індивідуалізація навчання, підтримка слабших і розвиток сильніших учнів
5	Активна участь учнів	Залучення всіх учнів до ігрової діяльності	Розвиток комунікативних і соціальних навичок
6	Емоційно позитивне середовище	Підтримка успіху, відсутність негативного оцінювання під час гри	Формування навчальної мотивації та впевненості
7	Матеріально-технічне забезпечення	Використання карток, схем, мультимедіа, інтерактивних ресурсів	Підвищення наочності та зацікавленості
8	Поєднання з іншими методами	Інтеграція гри з вправами, бесідою, творчими завданнями	Комплексний розвиток мовленнєвих умінь
9	Рефлексія після гри	Обговорення результатів, труднощів і досягнень	Розвиток самоконтролю та критичного мислення
10	Професійна підготовка вчителя	Методична грамотність і вміння організувати гру	Підвищення якості навчального процесу

Таким чином, проведений аналіз організаційно-методичних умов використання дидактичних ігор на уроках української мови в початковій школі дає підстави стверджувати, що їх ефективність визначається не окремими прийомами, а цілісною системою педагогічної роботи. Дидактична гра виступає результативною лише тоді, коли вона чітко інтегрована в структуру уроку, підпорядкована навчальній меті та відповідає віковим особливостям учнів. За таких умов ігрова діяльність перестає бути епізодичним елементом і перетворюється на системний засіб формування мовленнєвих умінь, розвитку пізнавальної активності та підвищення якості засвоєння мовного матеріалу.

Водночас важливо підкреслити, що успішність застосування ігрових технологій значною мірою залежить від професійної компетентності вчителя, його методичної майстерності та

здатності створювати ситуацію навчального успіху для кожного учня. Саме педагог виступає організатором і модератором ігрової діяльності, який забезпечує баланс між навчальною метою та емоційною залученістю дітей. Отже, дидактичні ігри в умовах початкової школи є не лише засобом навчання, а й важливим ресурсом розвитку особистості молодшого школяра, що формує його пізнавальну самостійність, мовленнєву культуру та позитивне ставлення до навчання.

Висновки. Узагальнення результатів теоретичного аналізу науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що дидактичні ігри є одним із найбільш ефективних засобів навчання української мови в початковій школі, особливо в процесі роботи з текстовим матеріалом. Їх використання забезпечує природне включення молодших школярів у навчальну діяльність, оскільки ігрова форма відповідає віковим особливостям дітей і сприяє легшому засвоєнню мовного матеріалу. Завдяки поєднанню навчальних завдань з елементами гри створюються умови для активного сприйняття, розуміння та практичного застосування мовних знань.

Встановлено, що дидактичні ігри суттєво впливають на розвиток пізнавальної активності учнів, стимулюючи їхню зацікавленість у вивченні української мови та підвищуючи мотивацію до навчання. У процесі ігрової діяльності школярі не лише засвоюють новий матеріал, а й активно використовують його в мовленні, що сприяє формуванню стійких мовленнєвих умінь. Крім того, ігрові технології забезпечують розвиток логічного мислення, пам'яті, уваги та уяви, що є важливими компонентами загального інтелектуального розвитку дитини.

Важливим результатом дослідження є підтвердження того, що дидактичні ігри сприяють формуванню комунікативної компетентності молодших школярів. Вони створюють умови для активної мовленнєвої взаємодії, розвитку діалогічного та монологічного мовлення, збагачення словникового запасу та удосконалення граматичних навичок. Особливо ефективними є ігрові методи під час роботи з текстом, оскільки вони дозволяють поєднати аналітичну, практичну та творчу діяльність учнів, забезпечуючи комплексний підхід до вивчення мови.

Отже, ефективність використання дидактичних ігор у навчальному процесі залежить від їх системного застосування, методичної обґрунтованості та рівня професійної підготовки вчителя. Ігрові технології дозволяють зробити навчання більш динамічним, емоційно насиченим і результативним, що повністю відповідає сучасним вимогам початкової освіти. Перспективним напрямом подальших досліджень є вдосконалення методики інтеграції дидактичних ігор у різні етапи роботи з текстом та розробка нових ігрових моделей для розвитку мовленнєвої діяльності учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2018. 36 с.
2. Медіаграмотність у початковій школі : посібник / за ред. О. В. Волошенюк. Київ : Академія української преси, 2018. 234 с.
3. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід : навч. посіб. / за ред. Л. А. Найдьонової, О. Т. Барішпольця. Київ : Міленіум, 2010. 216 с.
4. Методика навчання предметів мовно-літературної освітньої галузі в початковій школі : навч.-метод. посіб. / за ред. М. С. Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2010. 364 с.
5. Нісімчук А. С., Падалка О. С., Шпак О. Т. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Просвіта, 2000. 368 с.

6. Типова освітня програма початкової освіти / під кер. О. Я. Савченко. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2018. 160 с.

Анастасія ЛЯЩУК, студентка III курсу, спеціальності 013 Початкова освіта Чортківського гуманітарно-педагогічного фахового коледжу імені Олександра Барвінського

Науковий керівник: Ірина ПАСІЧНИК, викладач філологічних дисциплін

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФЛЕШКАРТОК У ФОРМУВАННІ ЛЕКСИЧНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сьогодні я хочу поділитися досвідом використання флешкарток як ефективного інструменту під час вивчення фразеологізмів у школі. Цей прийом поєднує в собі візуальну підтримку, ігрову подачу матеріалу та активну участь учнів, що особливо важливо в початкових класах.

У сучасному світі, коли інформація надходить у великій кількості, надзвичайно важливо, щоб учні вміли швидко, точно й образно висловлювати свої думки.

Саме тому сучасна освіта орієнтується не лише на знання, а й на формування практичних умінь застосовувати їх у життєвих ситуаціях.

Особливо актуальним є використання таких методів, які враховують вікові особливості молодших школярів та їхню потребу в наочності й грі.

Фразеологізми, як частина мовної картини світу, дозволяють зробити мову барвистою, живою, емоційно насиченою. Через фразеологізми учні:

- краще розуміють національну культуру;
- розширюють словниковий запас;
- формують мовне чуття;
- вчаться висловлювати емоції не прямолінійно, а образно.

Вони також допомагають учням краще розуміти художні тексти та усне мовлення інших людей.

Фразеологізми є важливою складовою комунікативної компетентності учнів.

Проте засвоєння фразеологізмів потребує особливої уваги, оскільки їхнє значення не завжди можна вивести з прямого розуміння слів, які їх утворюють.

Традиційні методи вивчення часто не дають бажаного результату. Діти вчать визначення, але не вміють уживати фразеологізми в мовленні. У цьому контексті на допомогу приходять флешкартки — простий, але ефективний інструмент для візуалізації, повторення й активізації мовного матеріалу.

Використання флешкарток відповідає принципам діяльнісного навчання, коли учень є активним учасником освітнього процесу.

Це дозволяє перетворити навчання з пасивного сприйняття на активну взаємодію.

Флешкартки — це невеликі картки, з одного боку яких зазвичай розміщене слово або зображення, а з іншого — його переклад, визначення або інше пояснення. Їх можна виготовляти вручну або за допомогою цифрових додатків.

Метою створення флеш-карт як інструменту стало надання нового інформаційного та мотиваційного стимулу для роботи на уроках української мови, з урахуванням особливостей мислення сучасних дітей, причому увага дитини скеровується не на готовій логічній послідовності фактів, а на пошуку та встановленні цієї послідовності в процесі взаємодії всіх суб'єктів навчальної діяльності.

Флешкартки поділяються на:

- Паперові — класичні картки, які можна створити вручну або роздрукувати.
- Цифрові — інтерактивні картки, які працюють у застосунках або онлайн-платформах.

Флешкартки мають низку переваг:

- Учень краще запам'ятовує фразеологізм, коли бачить картинку або ситуацію;
- Асоціативне мислення розвивається завдяки зв'язку між зображенням, значенням і контекстом;
- Формат гри або змагання сприяє підвищенню мотивації до навчання;
- Флеш-картки можна використовувати на будь-якому етапі уроку для пояснення, повторення або перевірки знань;
- Кожен учень працює у своєму темпі, самостійно повторюючи картки, які викликають труднощі.

Робота із флеш-картами на певному етапі уроку передбачає відступ від традиційного логічного викладу інформації на уроці. Тому флеш-карти не дають конкретної відповіді на питання, не містять правил у традиційному вигляді. Вони складаються зі схем, підказок, мнемонічних правил і асоціативних картинок. Дитина, працюючи із флеш-картами, має сама встановити, яке правило зашифроване в тій чи іншій карті. Учень має пояснити, як та чи інша схема, підказка стосуються вивченого навчального матеріалу, які слова зашифровані в карті, чому вибрано саме ці слова, продемонструвати на їхньому прикладі, як працює правило.

Форми роботи із флеш-картами різноманітні: їх можна використати для актуалізації знань на початку уроку замість традиційного опитування, для закріплення вивченого матеріалу, для узагальнення та систематизації знань або як творче домашнє завдання.

У роботі з фразеологізмами вони стають особливо цінними завдяки можливості поєднання візуального, словесного та ігрового підходів.

Фразеологізми дуже вдало поєднуються з візуалізацією. Образні вислови легко ілюструвати, створюючи комічні, яскраві асоціації. Учні можуть краще запам'ятати сталий вираз, якщо пов'яжуть його з конкретною картинкою, ситуацією чи емоцією.

Наводжу деякі способи роботи з флешкартками.

- Показ ілюстрацій: картка із зображенням вовка в овечій шкурі. Діти бачать картинку, припускають, що це може означати, і дізнаються справжнє значення — потрапити в незручне становище.
- Складання речень: картка з фразеологізмом → склади речення так, щоб його значення було зрозумілим.
- Парна робота: один учень виконує завдання, він бачить тільки одну сторону картки, а інший перевіряє, дивлячись на іншу сторону. Потім учні міняються. Краще таку роботу починати з більш сильнішого учня в парі.

- "Знайди пару" Учні мають поєднати фразеологізм і його значення або картинку. Наприклад: «Точити ляси» — «базікати», зображення людей у балачці.
- "Вгадай значення" (інтерактив) Використовуючи цифрові картки, учні бачать картинки й варіанти відповідей.

«Фразеологічний театр» Кожен учень витягує флешкартку й має розіграти сценку з цим фразеологізмом. Клас вгадує значення.

Наприклад: У сценці одна дитина «печеться» — червоніє, закриває обличчя руками. Учні вгадують: «Пекти раків!»

- «Жива картка»

Учень отримує флешкартку і має не просто пояснити фразеологізм, а «стати ним» — показати мімікою, жестами або короткою імпровізацією. Це викликає емоції, сміх і значно покращує запам'ятовування.

- «Фразеологізм дня»

На початку кожного уроку вводиться один новий фразеологізм через флешкартку. Протягом дня учні мають використати його в мовленні. Це формує звичку застосовувати знання на практиці.

- «Помилка на картці»

Учитель спеціально дає неправильне пояснення або невідповідну картинку. Завдання учнів — знайти помилку. Такий прийом розвиває критичне мислення і уважність.

Флеш-картки також можна виготовляти за допомогою комп'ютера, оскільки в мережі є досить багато сайтів, які містять програми, за допомогою яких можна створити картки. У програмах можна надрукувати ті слова, які стосуються вашої теми.

Сучасні цифрові платформи, як-от Quizlet, чи Wordwall, дозволяють створювати інтерактивні флеш-картки, які можна доповнювати аудіо, відео та анімаціями, що робить навчання ще цікавішим.

«Quizlet» найбільш популярний безкоштовний сервіс для створення та застосування флешкарток та навчальних ігор. Досить зручний, тому що має і готові флешкарти і можна створювати самостійко.

«Wordwall» безкоштовний сервіс для навчальних завдань, розроблених учителями різних країн для усіх предметів, зокрема флеш-карток.. Сайт пропонує безліч уже створених завдань, крім того надає можливість створювати свої інтерактивні вправи за шаблоном., які можна використовувати з інтерактивною дошкою, або як індивідуальні вправи.

Існує ще безліч програм для створення флеш-карток. Це і програма «Pro Profs», і «Flippity», і «Flash cards».... Головне те, щоб вона була зручна вам у використанні, щоб приносила результат і задоволення від роботи.

Висновок:

Флеш-картки — це потужний інструмент у вивченні фразеологізмів, який поєднує асоціативне мислення, регулярне повторення та інтерактивні методи. Вони не тільки полегшують запам'ятовування складних мовних конструкцій, а й роблять навчальний процес цікавим і мотивуючим.

Використання флеш-карток у навчальних програмах сприяє формуванню міцних мовних навичок, підвищує рівень засвоєння інформації та допомагає студентам опанувати фразеологізми без зайвих труднощів. Це сучасний, доступний і ефективний підхід, який варто активно впроваджувати в освітній процес.

Марія ДЕРЕНЮК, студентка III курсу,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра
Барвінського

Науковий керівник: Ганна ШВЕД,
викладач філологічних дисциплін

МОВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Мова — це не лише засіб спілкування. Це інструмент, через який передаються цінності, формується мислення та виникає відчуття належності до певної спільноти.

Суспільна свідомість, у свою чергу, — це система цінностей, норм і уявлень, які поділяють люди. І мова є основним засобом її формування.

У сучасній освіті можна виділити кілька важливих тенденцій цього впливу.

Перш за все, це тенденція патріотичного виховання через мову і художні тексти.

Друга тенденція — це усвідомлення мови як основи національної ідентичності. Через художнє слово формується розуміння, що мова є важливим елементом національної самосвідомості.

Наступна тенденція — розвиток мислення через мову. Мова виступає інструментом не лише навчання, а й формування критичного мислення.

Ще одна важлива тенденція — вплив мови через сучасне інформаційне середовище. Це означає, що мова виходить за межі навчального процесу і стає глобальним фактором впливу на суспільну свідомість.

Отже, аналіз навчальних текстів показує, що мова є потужним засобом формування суспільної свідомості. Через неї реалізуються такі сучасні тенденції, як патріотичне виховання, формування національної ідентичності, розвиток мислення та вплив інформаційного середовища.

Використані джерела інформації:

1. Мар'яна Захарійчук «Українська мова та читання» підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Видавництво «Грамота» Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. — 160 с.
2. ChatGPT (OpenAI) (використано як допоміжний інструмент)

Вікторія ГРОМИК, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта шкільного відділення Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Науковий керівник: Наталія ПАЛІЙ, кандидат педагогічних наук, директор Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

СУЧАСНІ ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ КАЛІГРАФІЧНИХ НАВИЧОК УЧНІВ 1 КЛАСУ

Анотація: У тезах описано сучасні прийоми формування каліграфічних навичок учнів 1 класу відповідно до основних етапів формування каліграфічного письма.

Проблема формування каліграфічних навичок учнів початкової школи була і залишається предметом дослідження багатьох науковців і методистів. Зокрема, її досліджено у працях Кирея І. Ф., Вашуленка М. С., Гудзик І. П., Пономарьової К. В., Палійчук О. М., Захарійчук М. Д., Прищепи О.Ю., а також у роботах інших методистів і практиків. Дослідники наголошують на необхідності поєднання технічної сторони письма з розвитком мовлення, мислення та моторики, а також підкреслюють важливість поетапного формування каліграфічної навички [1, 2, 3].

У методичній літературі зазначається, що графічна навичка - це вміння свідомо, а з часом і автоматично відтворювати букви, їх елементи та з'єднання під час письма, дотримуючись певних каліграфічних вимог [3].

Формування цієї навички є надзвичайно важливим у початковій школі, адже саме в цей період дитина переходить від малювання до написання букв і слів, а письмо стає не лише рухом руки, а й засобом вираження думок [3].

Формування каліграфічної навички відбувається поступово і передбачає проходження чотирьох взаємопов'язаних етапів: підготовчого, початкового, тренувального та етапу автоматизації. Ефективність цього процесу на кожному з етапів значною мірою залежить від доцільного добору методичних прийомів, які активізують пізнавальну діяльність учнів і забезпечують формування стійких графічних умінь [3]. Розглянемо коротко особливості етапів та прийоми роботи на кожному з них

Підготовчий етап триває ще до систематичного навчання письма і припадає на добуквений період навчання грамоти. У цей час діти виконують прості вправи: штрихують, малюють лінії, обводять фігури. Основна увага вчителя в цей час повинна зосереджуватися на розвитку дрібної моторики та формуванні базових рухових навичок. Саме тут доцільно використовувати вправи, що допомагають дитині відчувати правильну траєкторію руху руки. Методична література пропонує багато цікавих прийомів роботи для використання на цьому етапі. З-поміж інших ефективними, на наш погляд, є прийом «Невидимка», тактильні вправи та «Графічний диктант».

Під час використання прийому «Невидимка» учні обводять написані вчителем на дошці крейдою букви мокрим пензликом, стираючи їх. Така діяльність сприяє формуванню плавності рухів, знижує напруження руки та створює ситуацію успіху, оскільки помилка не фіксується.

Тактильні вправи – обведення букв із різних матеріалів, які залучають кілька аналізаторів і сприяють кращому запам'ятовуванню графічного образу літери. «Графічний диктант» спрямований на відтворення учнями елементів письма через слухове сприймання та уяву. Робота вчителя полягає в задаванні послідовності графічних рухів не лише через інструкцію, а й через коротку розповідь або віршований супровід наприклад: «тече річечка – ведемо хвилясту лінію, виростає квіточка – малюємо дугу й петельку». Учні одночасно слухають і відтворюють почуте у зошиті, виконуючи відповідні елементи такі як: лінії, хвилі, петлі, які є основою написання букв. Такий прийом сприяє формуванню зорово-моторної координації, розвитку ритмічності рухів і підготовці руки до письма, а також підвищує інтерес учнів завдяки ігровому та образному характеру діяльності [1].

На початковому етапі, який пов'язаний із безпосереднім вивченням написання букв і припадає на буквенний період навчання грамоти, важливо сформулювати в учнів уявлення про елементи літер та методику написання.

У цей період важливо використовувати різні прийоми, чергуючи їх. Зокрема «Конструювання букв», коли діти спочатку аналізують елементи літери, а потім складають її з окремих цеглинок Лего або паличок для лічби, і лише після цього записують у зошиті. Такий підхід сприяє усвідомленому засвоєнню структури букв і попередженню типових помилок. Також ефективним є прийом «Абетковий лабіринт», який передбачає знаходження заданої літери серед інших букв із подальшим її відтворенням у завданні та в зошиті. Така діяльність сприяє формуванню точного зорового образу літери, розвитку вибіркової уваги та контролю руху руки. Методика застосування полягає в тому, що вчитель пропонує учням знайти задану літеру на початку лабіринту та провести чітку, рівну лінію по заданій букві, після чого учні відтворюють цю літеру на аркуші із завданням, коментуючи послідовність її написання. Не менш цікавим є використання прийому «Знайди та відтвори літеру», який полягає у знаходженні потрібної букви серед інших літер і графічних варіацій із подальшим її обведенням та розфарбуванням. Такий підхід сприяє формуванню узагальненого уявлення про будову літери та розвитку графічної пильності. Методика роботи передбачає, що учні знаходять задану букву серед інших, обводять її за контуром та розфарбовують, а потім з допомогою вчителя записують у зошиті, аналізуючи друкований і рукописний варіанти [4].

Тренувальний етап – триває приблизно до кінця 1 класу. Тут діти вже не просто копіюють, а починають розуміти, як будуються букви. Вони вчаться знаходити спільні елементи, порівнювати літери, правильно їх з'єднувати. Письмо стає більш рівним, рухи – впевненішими. Важливо, що на тренувальному етапі відбувається закріплення сформованих умінь, тому особливого значення набуває систематичне виконання вправ, спрямованих на розвиток плавності, ритмічності та зв'язності письма.

У цей період можна використовувати нестандартні прийоми, зокрема «Списування тексту у формі спіралі», під час якого учні читають і списують текст, розміщений у незвичній формі. Така вправа розвиває увагу, просторове мислення та вміння орієнтуватися в рядку. Ефективним є також «Письмо під музику», що допомагає сформувати ритм і плавність рухів, запобігає різким і напруженим рухам руки. Також цікавим є прийом «Каліграма-вірш», який передбачає запис тексту у формі певного зображення за темою вірша. Методика застосування полягає у тому, що вчитель пропонує учням вірш, який вони переписують у формі малюнка, дотримуючись форми та правил каліграфічного письма. Застосування цього прийому сприяє розвитку плавності письма, координації рухів руки та формує естетичне ставлення до письма. «Письмо з коментуванням» полягає в поєднанні письма з усним поясненням учнями своїх дій. Методика полягає у демонстрації вчителем написання літер або слів із одночасним

коментуванням, після чого учні відтворюють написання, проговорюючи власні дії. Метою цього прийому сприяє усвідомленню графічної будови літер, розвитку координації рухів, уваги та самоконтролю. Також ефективним є «Вибіркове списування», що передбачає відбір і запис учнями окремих слів або речень відповідно до завдання. Прийом сприяє розвитку уваги та закріпленню каліграфічних навичок. Використання подібних прийомів робить процес навчання більш динамічним і цікавим для учнів [2, 5].

На етапі автоматизації графічна навичка вже добре сформована: письмо стає плавним, швидшим і не потребує постійного контролю. Учні вже більше думають про зміст, а не про те, як написати букву. Водночас формується індивідуальний почерк, але він має залишатися в межах каліграфічних норм. Тут важливо слідкувати за умовами письма - посадкою, освітленням, положенням руки, адже це впливає на якість письма. У цей період важливо вдосконалювати сформовані навички та розвивати самоконтроль. З цією метою цікаво застосовувати прийом «Редактор», який передбачає знаходження та виправлення помилок у написаному тексті. Така діяльність формує уважність і критичне мислення. Ефективним є також використання таких вправ, як «Каліграфічний челендж», який передбачає виконання учнями письмових завдань у форматі обмеженого часу із збереженням якості письма. Мета прийому полягає в тому, що учням пропонується написати рядок слів або коротке речення за визначений проміжок часу, дотримуючись при цьому основних каліграфічних вимог. Після виконання завдання організовується самоперевірка або взаємоперевірка за визначеними критеріями. Елемент змагання підвищує мотивацію учнів і робить процес навчання більш динамічним та емоційно насиченим. Використання «Каліграфічних диктантів» сприяє поєднанню слухового контролю з автоматизованими графічними діями. Методика полягає у відтворенні слів і речень після слухового сприймання з особливою увагою до форми букв, з'єднань і нахилу письма [3].

Отже, формування каліграфічних навичок є складним поетапним процесом, ефективність якого залежить від поєднання традиційних і сучасних методичних прийомів. Використання інноваційних підходів сприяє підвищенню мотивації учнів, розвитку їхньої пізнавальної активності та формуванню стійких графічних умінь, що відповідає вимогам сучасної початкової освіти.

Список використаної літератури та джерел

1. Вашуленко М. С. Навчання грамоти в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Освіта, 2012.
2. Палійчук О. М. Методика навчання каліграфічного письма: навч. посібник. Чернівці: Букрек, 2015.
3. Прищепа О. Ю. Формування і розвиток навичок письма на засадах диференційованого підходу: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРІНТ. 2020.
4. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2012.
5. Цєпова І. В. Формування в молодших школярів інтересу до каліграфічного письма в позакласній роботі. URL: https://youtu.be/zdt-yb_cyWU

Катерина МАЛИШЕВСЬКА, студентка 43 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця

Керівник: Ольга ОСТАФІЙЧУК, викладач-методист

ФОРМУВАННЯ СЛОВНИКОВОГО ЗАПАСУ УЧНІВ ЧЕРЕЗ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Анотація. Стаття присвячена проблемі формування та збагачення словникового запасу учнів молодшого шкільного віку шляхом застосування інтерактивних методів навчання на уроках української мови. Розглянуто роль словникового запасу як одного з ключових компонентів мовленнєвої та комунікативної компетентностей у галузі початкової освіти. Обґрунтовано психолого-педагогічні особливості розвитку активного словника дітей початкових класів та визначено значення інтерактивних технологій як ефективного засобу активізації навчально-пізнавальної діяльності. Розкрито характеристику основних інтерактивних технологій і прийомів, що сприяють розширенню словникового запасу учнів початкових класів, формуванню їхньої мовленнєвої культури та розвитку комунікативних умінь.

Ключові слова: словниковий запас, інтерактивні технології, комунікативна компетентність, мовленнєвий розвиток.

Постановка проблеми. Сучасна початкова освіта спрямована на формування всебічно розвиненої особистості. Одним із ключових компонентів такої особистості є сформованість мовленнєвої та комунікативної компетентностей, чи не найважливішим елементом яких є словниковий запас. Однак практика свідчить, що словниковий запас учнів початкових класів часто є обмеженим, недостатньо систематизованим і переважно пасивним. Діти стикаються з труднощами у доборі слів, їх точному вживанні та використанні у зв'язному мовленні. Це зумовлює необхідність пошуку ефективних педагогічних технологій, спрямованих на активізацію лексичного розвитку школярів, серед яких особливе місце займають інтерактивні методи навчання.

Стан дослідження проблеми. Проблема розвитку словникового запасу та комунікативної компетентності розглядалася у працях багатьох науковців. Зокрема, І. К. Пономарьова підкреслює, що комунікативна компетентність молодшого школяра виявляється в здатності спілкуватися з людьми різного віку і статусу, розуміти й відтворювати сприйняту на слух та прочитану інформацію, змістовно й грамотно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах, вільно володіти мовою в різних навчальних та життєвих ситуаціях. [1, с. 10]

Дослідники С. Стеблюк та О. Хома акцентують на важливості методів, що опираються на візуалізацію, оскільки лише пояснення значення слова є недостатнім для його активного використання у мовленні. [3, с. 173]

А.В. Макаренко зауважує, що використання інтерактивних методів навчання сприяє активізації діалогу в освітньому процесі початкової школи, стимулює самостійність у прийнятті рішень та залучає учнів до творчості при виборі матеріалу та методів навчання. [4, с. 24]

Окрім того, багато сучасних підходів і технологій спрямовані на збагачення активного словника дітей молодшого шкільного віку. Це свідчить про актуальність проблеми поповнення словникового запасу школярів на сьогоднішній день.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та аналіз ефективності використання інтерактивних технологій для збагачення словникового запасу учнів початкових класів на уроках української мови.

Виклад основного матеріалу. Молодший шкільний вік вважається одним із найбільш сприятливих етапів для формування мовленнєвої компетентності. Збагачення словникового запасу в цей період сприяє розвитку важливих умінь, зокрема: сприймати й усвідомлювати прочитане або почуте, висловлювати власні думки в усній і письмовій формах, а також логічно обґрунтовувати власну позицію й оцінювати погляди інших людей. Як зазначає І. К. Пономарьова: “Пріоритетом сучасної мовної освіти, що гарантує її високу якість, стає навчання, орієнтоване на формування у школярів комунікативних умінь: уміння спілкуватися, слухати і чути партнера, співпрацювати, вільно, чітко і зрозуміло висловлювати свою точку зору, відстоювати власну позицію, аргументовано переконувати інших, бути толерантним до різних думок” [1, с. 4]. Словникова робота також сприяє розвитку соціальних навичок, оскільки мова передусім виступає засобом взаємодії людей у суспільстві. Словниковий запас, своєю чергою, забезпечує ефективність такої взаємодії.

Незважаючи на те, що активний розвиток словникового запасу розпочинається ще в дошкільному віці, учні початкових класів приходять до школи з відносно обмеженим словником. Це пояснюється низкою чинників. Передусім діти ще не володіють достатнім обсягом знань про навколишній світ, тому їхній словниковий запас не відображає глибокого розуміння значення багатьох слів. Часто мовлення учнів є неточним: вони вживають слова без урахування їхнього лексичного значення або неправильно добирають їх для характеристики предметів і явищ. Окрім того, словниковий запас дітей зазвичай є недостатньо структурованим, що ускладнює розрізнення подібностей і відмінностей між словами з близькими або спорідненими значеннями.

Словниковий запас молодших школярів має неоднорідну структуру. Переважно в ньому представлені конкретні назви предметів, дій і ознак, які діти засвоюють на основі власного життєвого досвіду. Натомість значно менше використовуються абстрактні поняття, терміни та слова з переносним значенням, оскільки їх засвоєння потребує сформованого абстрактно-логічного мислення. Обмеженим також є використання слів з емоційним забарвленням, образних висловів і метафоричних конструкцій, що ускладнює створення виразних, емоційно насичених висловлювань і впливає на здатність передавати власне ставлення до подій чи явищ.

Ще однією проблемою є труднощі, пов'язані зі словниковим запасом, які можуть зберігатися або навіть посилюватися за відсутності систематичної роботи вчителя. І. Хижняк та Г. Пурис наголошують, що упродовж навчання в початковій школі зазначені недоліки можуть поглиблюватися через недостатність уваги до якості словникового запасу учнів та відсутність постійної діагностики рівня розвитку його компонентів [2, с. 30]. Відсутність регулярного контролю ускладнює виявлення типових труднощів, індивідуальних прогалин та потреб учнів. За результатами досліджень І. Хижняк та Г. Пурис можемо побачити:

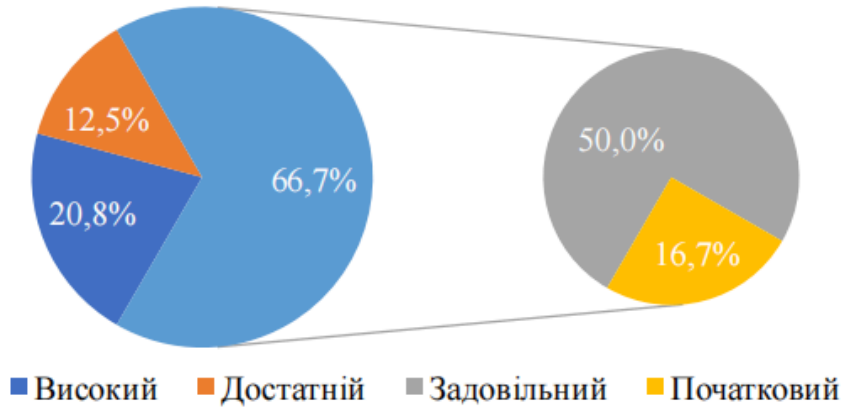

Рис. 2. Результати вимірювання змістового компонента словникового запасу учнів 4-А класу

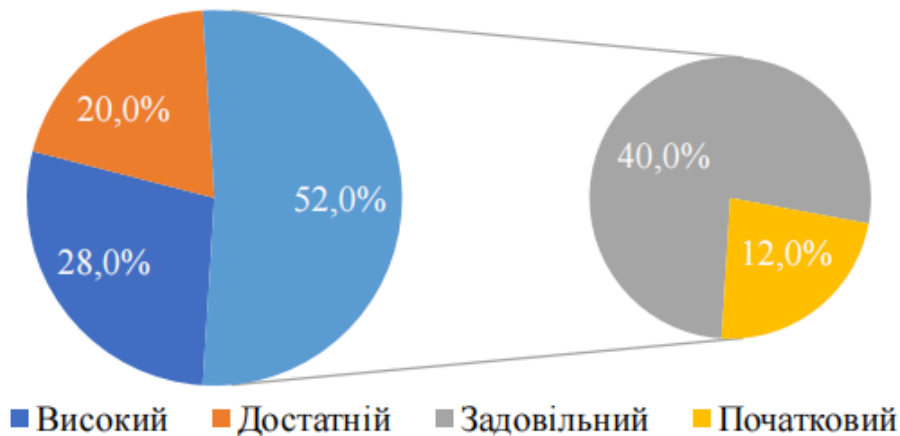

Рис. 3. Результати вимірювання змістового компонента словникового запасу учнів 4-Б класу

Наведені на діаграмах числові показники рівня розвитку змістового компонента словникового запасу засвідчують, що в обох класах переважають учні з початковим та задовільним рівнями, і їхня кількість перебуває в межах 50–70%, що підтверджує потребу в посиленні уваги вчителів початкової школи та батьків учнів до збагачення й уточнення словникового запасу [2, с. 34]. Тому організація словникової роботи має ґрунтуватися на принципах систематичності, цілеспрямованості та індивідуального підходу. Регулярний моніторинг рівня сформованості словника дозволяє вчасно виявити потребу у додаткових поясненнях, впровадити індивідуальні або групові форми роботи та оптимізувати навчальний процес відповідно до реального рівня розвитку учнів.

Багатий і різноманітний словник відкриває можливості для точного, виразного й оригінального висловлення думки. Кількісні та якісні характеристики словникового запасу є основою для формування й удосконалення мовленнєвих умінь молодших школярів. Чим ширший словник учня, тим більші його можливості у вираженні думок, описі явищ та

аргументації позицій. Слова закріплюються в пам'яті учнів через багаторазове проговорювання, спочатку вголос, а згодом подумки, що переводить їх із пасивного словника в активний.

У цьому контексті особливо важлива роль учителя, який організовує цілеспрямовану роботу над словниковим запасом. Педагог створює умови для засвоєння нових слів, забезпечує їх багаторазове використання, стимулює словотворчу активність та пропонує вправи для закріплення й уточнення значення слів. Крім того, учитель розвиває мовленнєве чуття дітей, формує звичку користуватися тлумачним словником, уважно ставитися до слова та помічати його відтінки й особливості вживання. Саме тому, в сучасному світі розвиток освіти дедалі більше передбачає активне впровадження інтерактивних технологій у навчальний процес, які спрямовані на всебічний гармонійний розвиток особистості дитини.

Макаренко А.В. зазначає: “На уроках української мови для ефективного застосування інтерактивних технологій вчитель повинен дбати про організацію освітнього середовища, здійснювати мотиваційне стимулювання спільної діяльності, а також дотримуватися правил навчального співробітництва, оптимізувати систему оцінювання результатів спільної діяльності й, зокрема, розвивати навички самоаналізу і самоконтролю як на індивідуальному, так і на груповому рівнях.” [4, с. 24]

Інтерактивні технології характеризуються низкою переваг:

1. Високий рівень мотивації. Вони спонукають учнів самостійно опановувати навчальний матеріал, роблячи це із зацікавленням та внутрішньою мотивацією. Це значно полегшує діяльність учителя як в організації навчального процесу, так і в засвоєнні та закріпленні освітнього матеріалу. У результаті дитина активно залучається до навчання за власним бажанням, а вчитель лише спрямовує цю активність у потрібному напрямі.

2. Підвищення академічних результатів. Для учнів молодшого шкільного віку складно тривалий час лише слухати та запам'ятовувати інформацію. Обмежений рівень концентрації ускладнює сприйняття матеріалу, поданого виключно теоретично. Натомість можливість практичного застосування знань, яку забезпечують інтерактивні технології, суттєво підвищує ефективність їх засвоєння та сприяє більш результативній організації навчальної діяльності.

3. Розвиток соціальних навичок. Соціальні вміння молодших школярів перебувають на етапі становлення, оскільки вони лише навчаються взаємодіяти з іншими людьми. Найбільш ефективно цей процес відбувається у взаємодії з однолітками. Інтерактивні технології дають змогу організувати навчання в групах, парах або командах, що позитивно впливає на соціалізацію кожного учня.

4. Підвищення самооцінки. Активне залучення дітей до обговорення та спільного розв'язання завдань сприяє усвідомленню значущості власного внеску. Це, у свою чергу, позитивно впливає на формування відповідальності та внутрішньої впевненості. Досягаючи поступових успіхів, учні долають страх перед помилками, зміцнюють віру у власні можливості, що загалом сприяє гармонійному розвитку особистості та підвищенню якості освіти.

5. Формування позитивної атмосфери. Важливо враховувати, що в молодшому шкільному віці триває адаптація до навчального середовища, а особливо чутливо на зміни реагують першокласники. Доброзичлива та невимушена атмосфера полегшує процес адаптації, сприяє формуванню довіри й взаємоповаги. У таких умовах навчання відбувається емоційно комфортно, що позитивно впливає як на засвоєння знань, так і на ставлення до навчання.

6. Збагачення словникового запасу. Усі зазначені переваги тісно взаємопов'язані. Позитивна атмосфера, підвищення мотивації та активна взаємодія учнів безпосередньо впливають на лексичний розвиток школярів. Крім того, виконання інтерактивних завдань сприяє розширенню словникового запасу та активному використанню нових слів у мовленні.

Щоб визначити доцільність використання інтерактивних методів з метою збагачення словникового запасу учнів, було проведено невелике дослідження, яке передбачало впровадження у процес навчання різноманітних інтерактивних вправ та прийомів:

1. Вправа “Складання описових речень з використанням прикметників”

Спочатку клас було поділено на групи. Кожна група отримала завдання на окремому аркуші. Завданням було скласти 5–6 речень, використовуючи якомога більше прикметників із поданого переліку. Наприклад: “Складіть 5-6 речень, використовуючи якомога більше прикметників з переліку: густий, шелесткий, прохолодний, високий, таємничий, блискучий”. При цьому кожна група мала різний перелік слів і різну тему. На завершення учні презентували результати своєї роботи.

Метою такої вправи було формування вміння добирати прикметники до іменників, удосконалення навичок побудови речень, а також розвиток зв’язного мовлення. Подані слова сприяли збагаченню словникового запасу учнів, тому їх використання було обов’язковим. Також відбувалося закріплення поняття «прикметник» та його ролі у мовленні.

Вправа сприяла активізації пізнавального інтересу учнів та розвитку їхніх творчих здібностей. Важливим аспектом була також групова робота, яка формувала вміння співпрацювати та знаходити спільні рішення.

У результаті виконання завдання учні продемонстрували вміння використовувати прикметники у власному мовленні та описувати об’єкти природи за допомогою образних мовних засобів.

2. Прийом “Ротації”

З метою узагальнення та систематизації знань учнів про частини мови на уроці української мови було застосовано інтерактивний прийом «Ротації». Він передбачає організацію групової діяльності з поетапною зміною завдань, що сприяє активізації навчальної діяльності школярів і розвитку навичок співпраці.

Перед початком роботи клас поділили на п’ять груп за кольорами. Учні розмістили по колу, що забезпечило зручність для подальшої зміни завдань. Кожна група отримала окрему картку з текстом і конкретним завданням — вписати визначену частину мови. Зокрема, одна група працювала з прикметниками, інша — з дієсловами, наступні — з іменниками, числівниками та прийменниками. Упродовж відведеного часу учні виконували завдання, взаємодіючи між собою та обговорюючи правильність добору слів.

Після завершення часу, за сигналом учителя, групи передавали свої картки наступній команді по колу. У такий спосіб кожна група мала можливість попрацювати з різними частинами мови та перевірити результати попередніх учасників. Це сприяло повторенню навчального матеріалу, розвитку уваги й формуванню відповідальності за спільний результат.

Застосування цього прийому сприяло закріпленню знань про частини мови, розвитку комунікативних умінь, формуванню навичок роботи в групі та підвищенню пізнавальної активності учнів. Діти активно долучалися до роботи, виявляли зацікавленість і відповідальність під час виконання завдань.

Крім того, така діяльність позитивно впливала на збагачення словникового запасу учнів. Працюючи з текстом, діти звертали увагу на різноманітність слів, їх значення та належність до певних частин мови. Учні мали змогу ознайомитися з новими словами, уточнити вже відомі лексичні одиниці та навчитися доречно використовувати їх у мовленні. Така робота сприяла розвитку мовної компетентності, формуванню уважного ставлення до слова та усвідомленню ролі різних частин мови у побудові висловлювання.

3. Проблемно-ситуативна вправа

З метою збагачення словникового запасу учнів та розвитку зв'язного мовлення на уроці української мови було використано вправу проблемно-ситуативного характеру. Учні об'єдналися у групи, кожна з яких отримала картку з описом певної життєвої ситуації. Завдання полягало в аналізі запропонованої ситуації, визначенні проблеми та формулюванні альтернативного рішення або поясненні допущеної помилки.

Під час виконання вправи учні обговорювали ситуацію, висловлюючи власні думки, та формулювали спільну відповідь. Така діяльність сприяла активному поповненню словникового запасу дітей через використання лексики, пов'язаної з повсякденним життям. Учні вчилися аналізувати ситуацію та аргументувати власну позицію. Робота в групах створювала умови для активної мовленнєвої діяльності учнів, під час якої вони уточнювали значення слів, добирали синоніми, вчилися використовувати нові лексичні одиниці у власному мовленні.

4. Вправа “Незакінчене речення”

Ця вправа є досить поширеною у використанні вчителями на уроках і доволі ефективно справляється із завданням збагачення словникового запасу. Учнім необхідно продовжити початок речення. Як правило, цю форму роботи використовують наприкінці уроку з метою узагальнення та підсумування отриманих знань, адже застосовуються речення на кшталт “На уроці мені сподобалося...”. Однак цю вправу можна модернізувати й подати в інтерактивній формі. Для цього знадобиться гральний кубик. Нехай кожна грань цього кубика відповідає певному початку речення. Наприклад:

1 крапка — “Мені було легко/важко, тому що...”;

2 крапки — “Мене здивувало те, що...”;

3 крапки — “Після уроку я можу сказати, що...” тощо.

Речення можна добирати різні, підлаштовуючи їх під тему уроку. Після цього кожна дитина може кинути цей кубик і продовжити речення відповідно до того, що їй випало. Таким чином, учителю вдається утримувати пізнавальний інтерес і зацікавлення учнів до кінця уроку. Це також сприятиме ефективному повторенню вивченого матеріалу та його закріпленню в пам'яті дітей.

У результаті застосування інтерактивних технологій на уроках української мови можна стверджувати, що ефективність засвоєння навчального матеріалу значно підвищується, особливо в контексті збагачення словникового запасу учнів початкової школи. Інтерактивні технології виступають не лише як засіб пізнавальної діяльності, а й як важливий чинник формування мовленнєвої компетентності, соціальних навичок та загального розвитку гармонійної особистості.

Аналізуючи організацію навчальної діяльності з використанням інтерактивних технологій і прийомів, а також практичні аспекти їх реалізації, доцільно розглянути ефективність їх застосування за кількома взаємопов'язаними критеріями:

1. Навчально-пізнавальний аспект. У процесі виконання інтерактивних завдань відбувається багаторазове повторення лексичних одиниць, що сприяє їх закріпленню в активному словниковому запасі учнів. Крім того, інтерактивні технології сприяють розвитку мисленнєвих операцій — аналізу, синтезу, узагальнення та порівняння. Наприклад, під час створення сенкану учні не лише відтворюють знання про образ персонажа, а й структурують їх відповідно до поданих вимог, добирають найбільш точні характеристики, що позитивно впливає на розвиток мовлення та логічного мислення. Таким чином, можна стверджувати, що інтерактивні методи мають високий рівень дидактичної ефективності.

2. Мотиваційний аспект. Як уже було зазначено, інтерактивні технології суттєво підвищують рівень пізнавальної мотивації учнів. У ході проведеного дослідження встановлено,

що використання ігрових форм, групової взаємодії та елементів змагання сприяє формуванню стійкого інтересу до навчання. Учні демонструють більшу ініціативність, активність та зацікавленість у виконанні завдань.

3. Комунікативний аспект. Під час виконання групових і парних завдань учні активно взаємодіють між собою, обмінюються думками, аргументують власну позицію та вчать слухати інших. Це сприяє соціалізації дітей молодшого шкільного віку та удосконаленню їхніх мовленнєвих навичок, зокрема вмінню використовувати різноманітні лексичні засоби й засвоювати нові мовні одиниці.

4. Діяльнісний аспект. Полягає в активізації практичної діяльності учнів. Учні залучаються до виконання завдань, що потребують безпосередньої участі та застосування набутих знань у практичних ситуаціях, що підсилює їх навчальну активність і самостійність.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, доцільно зазначити, що використання інтерактивних технологій у навчанні учнів молодшого шкільного віку є обґрунтованим і результативним з педагогічної точки зору. Вони здійснюють цілісний вплив на розвиток особистості школяра, сприяють розширенню словникового запасу, формуванню мовленнєвої компетентності, а також розвитку мисленнєвих процесів і соціальних умінь.

Висновок. Отже, інтерактивні технології є дієвим засобом збагачення словникового запасу учнів початкових класів. Вони забезпечують активну мовленнєву діяльність школярів, підвищують їхню навчальну мотивацію, сприяють розвитку комунікативної компетентності та формуванню соціальних навичок.

Перспективним напрямом залишається подальше вивчення використання інтерактивних технологій у процесі формування мовленнєвої культури молодших школярів в умовах Нової української школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник / Пономарьова К. І., Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020 - 88 с.
2. Хижняк І., Пурис Г. Діагностика розвитку словникового запасу учнів початкової школи // Актуальні питання дошкільної та початкової освіти. 2023. С. 28–37.
3. Стеблюк С., Хома О. Збагачення активного словника молодших школярів на уроках української мови у сучасній початковій школі / С. Стеблюк, О. Хома // Актуальні проблеми гуманітарних наук. – 2023. – № 60 – 35 с.
URL: https://www.apfn-journal.in.ua/archive/60_2023/part_4/27.pdf
4. Макаренко А. В. Методика використання інтерактивних технологій у процесі навчання української мови у початковій школі : кваліфікаційна робота мігстра / Нац. ун-т «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2024. – 80 с.
URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11401/15.pdf>
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 р. № 1810. URL: <https://consult.e-dem.ua/npas/534>
6. Пономарьова К. І. Українська мова. Буквар : Підручник для учнів першого класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Ч. 1 // К. І. Пономарьова. К. : УОВЦ “Оріон”, 2018. 112 с.
7. Пономарьова К. І. Українська мова та читання : Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 // К. І. Пономарьова. – К. : УОВЦ “Оріон”, 2019. 144 с.

8. Пономарьова К. І. Українська мова та читання : Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 // К.І. Пономарьова, Л.А. Гайова. Київ: УОВЦ “Оріон”, 2025. 160 с.
9. Пономарьова К. І. Українська мова та читання : Підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 // К.І. Пономарьова, Л.А. Гайова. Київ: УОВЦ “Оріон”, 2021. 160 с.

Анна РАДУКАН, студентка 41 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковця
Керівник: Наталія ПАЛІЙ, кандидат
педагогічних наук, директор Чернівецького
педагогічного фахового коледжу імені Осипа
Маковця

НОВІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НАЙПРОСТІШИХ ЗРАЗКІВ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Анотація. У тезах розглянуто сучасні підходи до вивчення найпростіших зразків ділового мовлення в початкових класах, окреслено особливості їх методичного опрацювання та визначено їх роль у формуванні мовленнєвої компетентності молодших школярів.

У сучасній лінгводидактиці все більшої актуальності набуває проблема розвитку мовленнєвої компетентності учнів початкової школи. Особливий акцент робиться не лише на засвоєнні мовних знань, а й на формуванні здатності використовувати їх у реальних життєвих обставинах, відповідно до комунікативної ситуації, мети висловлювання та умов спілкування.

Опрацювання навчальної й науково-методичної літератури дає підстави стверджувати, що українські дослідники цілеспрямовано й послідовно вивчають різні аспекти цієї проблематики. У їхніх працях обґрунтовується думка про те, що ефективне формування мовленнєвих умінь можливе лише за умови тісного взаємозв'язку між теоретичними знаннями про мову та їх практичним застосуванням у діяльності учнів.

Зокрема Алмашій К.І. та Товканець Г.В. зазначають, що ділове спілкування є найпоширенішою формою комунікації в суспільстві та необхідне в різних сферах життя. Його особливістю є регламентованість – дотримання визначених правил і норм, які залежать від ситуації спілкування, рівня офіційності, мети учасників і культурних традицій, що починають формуватися ще в молодшому шкільному віці [1].

Водночас Дребущак І.Л. підкреслює, що в умовах сучасної мовної освіти провідна роль у формуванні мовленнєвої компетентності належить учителю початкових класів, який створює зрозуміле й нормативне усне та писемне мовлення, в якому лише знань із фонетики й граматики недостатньо – важливим є оволодіння соціальними та ситуативними правилами спілкування і вміння застосовувати їх на практиці [6].

Науковці акцентують увагу на тому, що важливим є формування в учнів уміння використовувати здобуті знання в умовах реального спілкування. Така організація навчального процесу забезпечує його практичну спрямованість, сприяє розвитку мовленнєвих умінь і

навичок школярів та враховується під час укладання сучасних освітніх програм і навчальних матеріалів, орієнтованих на потреби комунікативного розвитку учнів.

Аналіз підручників з української мови для початкових класів свідчить про поступове та системне ознайомлення учнів із найпростішими зразками ділового мовлення. У 2 класі школярі опановують елементарні документи, зокрема оголошення, запрошення, листи, вітальні листівки та короткі повідомлення, у тому числі електронні [7]. У 3 класі відбувається розширення кола: меню, квитків і SMS-повідомлень [8]. У 4 класі набуті знання систематизуються та узагальнюються, учні виконують завдання на редагування, удосконалення та правильне оформлення текстів, що забезпечує готовність до використання ділового мовлення у реальному спілкуванні [9].

Порівняльний аналіз підручників з української мови для 2-4 класів Катерини Пономарьової [7], [8], [9] та Миколи Вашуленка [3], [4], [5] засвідчує відмінності у підходах до вивчення найпростіших зразків ділового мовлення. У підручниках Катерини Пономарьової спостерігається системне й поетапне розширення їхнього спектра, з поступовим ускладненням змісту та завдань. Натомість у навчальних виданнях Миколи Вашуленка такі зразки подано епізодично та в обмеженій кількості, як допоміжний матеріал для опрацювання мовних тем.

З огляду на вимоги до обсягу статті окреслимо коротко особливості методики опрацювання та підходи до вивчення найцікавіших зразків ділового мовлення, з метою визначення їхнього дидактичного потенціалу у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів.

Квиток. Під час ознайомлення з квитком педагог дотримується такої послідовності:

1. Ознайомлення зі зразком: розгляд квитка та визначення його призначення.
2. Аналіз змісту: виокремлення основної інформації (назва, дата, ціна тощо).
3. Читання та відтворення: правильне озвучення поданих даних.
4. Мовленнєва практика: складання усних і письмових речень за змістом квитка, обговорення ситуацій його використання.

Методичні рекомендації: Для опрацювання квитка доцільно використовувати метод проєктів, який дає змогу учням створювати й презентувати ситуації використання квитка та пояснювати його зміст, та ігровий метод: у формі рольових ситуацій вчитель моделює реальні обставини купівлі квитка, що сприяє розвитку практичних мовленнєвих умінь [2].

Смс-повідомлення. У сучасних умовах стрімкої цифровізації суспільства суттєво трансформуються способи ділової комунікації, тому методика опрацювання смс-повідомлення в початкових класах передбачає:

1. Ознайомлення з формою смс-повідомлення як сучасним коротким письмовим зверненням.
2. Обговорення ситуацій використання такого типу зразку ділового мовлення та порівняння їх із традиційними записками.
3. Визначення структури повідомлення.
4. Читання та аналіз зразків, виявлення типових мовних особливостей.
5. Практичні завдання: виправлення помилок і створення власних повідомлень.

Методичні рекомендації: До опрацювання смс-повідомлень у початкових класах доцільно застосовувати візуально-асоціативний метод, який допомагає учням чітко виокремити структуру смс-повідомлення та краще запам'ятати її завдяки схемам і наочному поданню [2].

Меню. Методика опрацювання меню передбачає такі етапи:

1. Ознайомлення зі структурою із використанням наочного прикладу на дошці.
2. Словникова робота та аналіз змісту поданого матеріалу.

3. Читання готових зразків меню та їх обговорення.
4. Бесіда про уподобання щодо страв.
5. Складання коротких письмових висловлювань.

Методичні рекомендації: Також під час опрацювання меню доцільно використовувати рольові ситуації, які дозволяють змоделювати реальні життєві обставини (кафе, покупець – офіціант), у яких учні використовують інформацію з меню на практиці [2].

Етикетка. Методика опрацювання етикетки передбачає:

1. Ознайомлення з етикеткою та читання поданої інформації.
2. Визначення основних відомостей (назва продукту, склад, виробник тощо).
3. Бесід: пояснення значення етикетки в повсякденному житті.
4. Аналіз інформації та відповіді на запитання за змістом.

Методичні рекомендації: Для опрацювання етикетки ефективним є метод проблемного навчання, зокрема прийоми “Мозкова атака” та “За–проти”, які сприяють розвитку критичного мислення під час оцінювання доцільності інформації на етикетці та її впливу на вибір споживача [2].

Прейскурант. Методика опрацювання прейскуранта передбачає:

1. Ознайомлення з прейскурантом та з’ясування його змісту.
2. Навчання читання числової інформації та порівняння цін.
3. Робота в групах або парах для обговорення можливих варіантів вибору товарів чи послуг.
4. Виконання практичних завдань: обчислення витрат, зіставлення даних, формулювання висновків.
5. Складання власних коротких письмових висловлювань із поясненням і обґрунтуванням власного вибору.

Методичні рекомендації: Для опрацювання прейскуранта доцільно використовувати прийоми “Мікрофон” та “Інтерв’ю”, які забезпечують активне обговорення учнями цін, товарів і послуг, інтеграції мовної та математичної компетентностей [2].

Отже, проведене дослідження свідчить, що проблема опрацювання найпростіших зразків ділового мовлення в початковій школі є актуальною для сучасної лінгводидактики та активно розробляється у працях вітчизняних науковців. Аналіз підручників з української мови засвідчує їх поступове й системне включення до змісту навчання. Тоді як методика їх опрацювання передбачає використання різноманітних прийомів і методів навчання, які сприяють розвитку мовленнєвої компетентності, критичного мислення та комунікативних навичок молодших школярів. Таким чином, вивчення найпростіших зразків ділового мовлення є важливим компонентом мовної освіти в початковій школі та сприяє підготовці учнів до ефективного спілкування в реальному житті.

Література та джерела

1. Алмашій К.І., Товканець Г.В. Сучасні програмні вимоги до формування ділового спілкування учнів початкової школи. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2019., Мукачево / Ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та інш. – Мукачево: Вид-во МДУ, 2019. – 558с.
2. Бортник Алла Володимирівна. Використання сучасних форм і методів навчання на різних етапах уроків української мови і літератури в закладах загальної середньої освіти.

URL:

<https://naurok.com.ua/vikoristannya-suchasnih-form-i-metodiv-navchannya-na-riznih-etapah-urokiv-ukra-nsko-movi-i-literaturi-v-zakladah-zagalno-seredno-osviti-144705.html>

3. Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, С. Г. Дубовик. — К. : Видавничий дім «Освіта», 2025. 144 с. : іл
4. Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. К. : Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.
5. Вашуленко М. С. Українська мова та читання : підруч. для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко, Н. А. Васильківська, С. Г. Дубовик. К. : Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с. :
6. Дребущак І.Л. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови. Всеукраїнська науково-практична конференція "Методика викладання української мови в сучасній школі: теорія та практика". Харків. Центр Прогресивної Освіти "Генезум". 2020
7. Пономарьова К. Українська мова та читання : Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) Частина 1 // К. І. Пономарьова. К. : УОВЦ «Оріон», 2019 144 с.
8. Пономарьова К. Українська мова та читання : Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1 // К. І. Пономарьова, Л. А. Гайова. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.
9. Пономарьова К. Українська мова та читання : Підручник для 4 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) :Частина 1//К. І. Пономарьова, Л. А. Гайова. Київ :УОВЦ «Оріон», 2021. 160 с.

Марта ШЕНДИРУК, учениця 10-го класу,
Національний Коледж ім. Петру Рареш,
Сучава

Керівник: Міхаела-Делія МАРТІНЯК
викладач української мови та літератури

КУЛЬТУРНА ТА МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УЧНІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ З СУЧАВИ

Анотація. У роботі розглядається проблема збереження культурної та мовної ідентичності учнів українського походження в повіті Сучава в умовах багатокультурного середовища. Аналізується роль рідної мови, освіти та традицій у формуванні етнічної самосвідомості, а також вплив сучасних соціальних факторів, зокрема глобалізації та інтеграційних процесів. Особлива увага приділяється діяльності громадських організацій у підтримці навчання рідною мовою та збереженні культурної спадщини.

Культурна та мовна ідентичність є фундаментальним елементом у формуванні особистості учнів, які належать до етнічних меншин, відіграючи важливу роль у визначенні їхньої соціальної та культурної належності. У повіті Сучава українська громада є однією з найважливіших меншин, що робить значний внесок в етнічне та культурне різноманіття

історичного регіону Буковина. У цьому контексті учні українського походження зростають у багатокультурному середовищі, де взаємодія між румунською та українською культурами впливає на формування їхньої ідентичності.

Визначальну роль у формуванні мовної ідентичності відіграє рідна мова, яка є основним засобом передавання культурних цінностей і традицій. В українських громадах Сучави українська мова часто використовується в родинному та релігійному середовищі, сприяючи збереженню зв'язку з етнічним корінням. Водночас учні інтегровані в освітню систему, де домінує румунська мова, що призводить до розвитку білінгвізму. Така ситуація сприяє не лише набуттю багатомовних компетенцій, але й появі мовних інтерференцій, відображаючи постійну адаптацію учнів до соціальних та освітніх вимог.

Освіта є важливим чинником у збереженні та передачі етнічної ідентичності. У Румунії законодавча база гарантує національним меншинам право навчатися рідною мовою, а в повіті Сучава існують навчальні заклади, де учні можуть вивчати українську мову та елементи національної культури. Завдяки цим дисциплінам учні поглиблюють знання про історію, традиції та цінності своєї громади. Водночас участь у румунській освітній системі сприяє соціальній і професійній інтеграції, формуючи подвійну ідентичність, у якій українські елементи співіснують із румунськими.

Культура і традиції також відіграють важливу роль у збереженні ідентичності. Народні звичаї, традиційний одяг, музика і танці передаються з покоління в покоління та популяризуються під час культурних заходів і релігійних свят. Церква є важливим осередком збереження мови і традицій, виконуючи не лише духовну, а й ідентифікаційну функцію. Завдяки участі в релігійному та культурному житті громади учні розвивають почуття належності та культурної спадкоємності.

У сучасному контексті ідентичність учнів українського походження зазнає значних викликів. Глобалізація, підвищена мобільність і вплив засобів масової інформації можуть призвести до зменшення інтересу до місцевих традицій і використання рідної мови. Також домінування румунської мови в публічному та освітньому просторі може сприяти процесам культурної асиміляції. Проте політика захисту прав меншин і активна участь громади допомагають підтримувати баланс між інтеграцією та збереженням ідентичності.

Союз українців Румунії відіграє важливу роль у підтримці навчання рідною мовою та збереженні культурної ідентичності української громади, активно реалізуючи освітні, культурні та інституційні програми.

У сфері освіти організація безпосередньо підтримує розвиток і функціонування навчання українською мовою. Вона співпрацює з державними установами для збереження мережі шкіл, у яких учні можуть навчатися повністю рідною мовою або вивчати українську як окремий предмет. Наразі в Румунії існують десятки навчальних закладів, де українські учні мають доступ до такого типу освіти, зокрема й у повіті Сучава. Крім того, Союз регулярно організовує національні наради та курси підвищення кваліфікації для педагогів, надаючи їм можливість удосконалювати методи викладання та обмінюватися досвідом. Ці заходи сприяють підвищенню якості освіти та зміцненню ролі української мови в школі.

Окрім освітньої підтримки, Союз робить значний внесок у популяризацію культури і традицій. Щороку організовуються сотні культурних заходів — фестивалі, концерти, конкурси, виставки — які сприяють збереженню традицій, фольклору та української мови. Ці заходи мають на меті зміцнення національної самосвідомості та передачу культурних цінностей молодому поколінню. Також Союз підтримує видання українською мовою та видавничу діяльність, сприяючи присутності мови в публічному та освітньому просторі.

Ще одним важливим напрямом є участь у громадському та релігійному житті. Союз підтримує церкви, пам'ятки та культурні установи, розглядаючи їх як основи етнічної ідентичності. Завдяки цим ініціативам зберігаються історичні та духовні традиції української громади. Водночас організація бере участь у міжетнічному діалозі та захисті прав меншин, сприяючи створенню сприятливого середовища для збереження культурної ідентичності.

Культурна та мовна ідентичність учнів українського походження з Сучави формується на перетині традиції та сучасності, між впливами рідної громади та вимогами сучасного суспільства. Рідна мова, освіта та культурні цінності є основними складовими цієї ідентичності, а здатність учнів гармонійно поєднувати український і румунський компоненти свідчить про гнучкість і складність ідентифікаційного процесу в багатокультурному середовищі.

Список використаної літератури та джерел:

1. Національний інститут статистики, Перепис населення і житла в Румунії. <https://insse.ro/cms/>
2. Міністерство освіти, Освіта мовами національних меншин у Румунії. <https://www.edu.ro/>
3. Союз українців Румунії, офіційні матеріали та культурні публікації. <https://uur.ro/>

Тематичний напрям

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ТА ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Аделіна ЗАВОДОВСЬКА, студентка 43 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Людмила ГУДИМА, викладачка методики навчання предмета «Я досліджую світ»: природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітні галузі, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. У статті розкрито теоретичні та методичні засади формування екологічної свідомості молодших школярів засобами природничої освітньої галузі інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Проаналізовано потенціал курсу як інтегрованої системи, що забезпечує поєднання знань, цінностей і практичної діяльності учнів у сфері взаємодії з довкіллям. Обґрунтовано ефективність діяльнісного, дослідницького, проектного та ігрового підходів у формуванні екологічно доцільної поведінки. Охарактеризовано методи, прийоми та засоби екологічного виховання, а також узагальнено практичний досвід організації освітнього процесу в початковій школі. Доведено, що системність, інтеграція змісту, орієнтація на практичну діяльність і рефлексія забезпечують стійке формування екологічної свідомості учнів.

Ключові слова: екологічна свідомість, молодші школярі, початкова освіта, інтегрований курс «Я досліджую світ», природнича освітня галузь, екологічне виховання, діяльнісний підхід, проектна діяльність.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується зростанням екологічних проблем, що потребують формування екологічно свідомої особистості, здатної відповідально взаємодіяти з природним середовищем. Особливого значення набуває екологічна освіта в початковій школі, адже саме в молодшому шкільному віці закладаються основи світогляду, моральних цінностей і поведінкових моделей. У цьому контексті інтегрований курс «Я досліджую світ» виступає ефективним засобом формування екологічної свідомості, оскільки забезпечує цілісне пізнання світу та поєднує різні освітні галузі.

Потенціал курсу «Я досліджую світ» у реалізації завдань екологічної освіти зумовлений його інтегрованою структурою. Поєднання природничих, соціальних, громадянських, мовних і математичних компонентів дозволяє розглядати екологічні питання в широкому контексті, пов'язаному з реальним життям учнів. Завдяки цьому знання про природу перестають бути

абстрактними і набувають практичного значення, що сприяє усвідомленню причинно-наслідкових зв'язків між діяльністю людини та станом довкілля [2, с. 90].

Важливою особливістю курсу є орієнтація на діяльнісний підхід, який передбачає активну участь учнів у навчальному процесі. Організація дослідницьких циклів «запитую — припускаю — перевіряю — роблю висновок — дію» сприяє розвитку пізнавальної активності, критичного мислення та вміння самостійно здобувати знання. Проведення простих дослідів, спостережень і вимірювань дозволяє дітям отримувати безпосередній досвід взаємодії з природою, що є важливою умовою формування екологічної свідомості.

Інтеграція з математичною освітньою галуззю сприяє формуванню навичок аналізу та інтерпретації даних. Учні можуть вести облік використання природних ресурсів, будувати діаграми, порівнювати результати та робити висновки щодо ефективності впроваджених екологічних практик. Це формує доказове мислення та підвищує рівень усвідомленості екологічних дій [2, с. 91].

Мовно-літературна складова курсу забезпечує розвиток комунікативних умінь, необхідних для обговорення екологічних проблем і пошуку шляхів їх вирішення. Учні вчаться формулювати запитання, описувати результати спостережень, створювати тексти екологічного змісту. Це сприяє розвитку внутрішньої мотивації та формуванню громадянської відповідальності.

Мистецька діяльність відіграє важливу роль у формуванні емоційно-ціннісного ставлення до природи. Створення малюнків, колажів, плакатів екологічної тематики дозволяє учням виразити власне ставлення до довкілля та закріпити екологічні цінності на емоційному рівні [4, с. 55].

Значний потенціал курсу пов'язаний із використанням локального контексту, що передбачає дослідження найближчого природного середовища. Спостереження за станом шкільного подвір'я, парків, водойм сприяє формуванню відповідального ставлення до довкілля та підвищує рівень залученості учнів у навчальний процес.

Ефективність формування екологічної свідомості значною мірою залежить від використання відповідних методів навчання. Провідним є метод навчання через дослідження, який забезпечує активну участь учнів у пізнавальній діяльності. Учні висувують гіпотези, перевіряють їх у процесі спостережень і дослідів, роблять висновки та застосовують отримані знання на практиці.

Ігрові методи сприяють підвищенню мотивації та активізації пізнавальної діяльності. Використання рольових ігор, інтерактивних завдань і дидактичних ігор дозволяє зробити навчання цікавим і доступним для дітей. Водночас важливо, щоб ігрова діяльність мала практичне спрямування і сприяла формуванню екологічно доцільної поведінки [2, с. 90].

Проектна діяльність є ефективним засобом інтеграції знань і формування практичних умінь. У процесі виконання проектів учні вчаться працювати в команді, планувати діяльність, аналізувати результати та презентувати власні досягнення. Це сприяє розвитку відповідальності та формуванню активної життєвої позиції.

Метод проблемних запитань стимулює розвиток критичного мислення та вміння аналізувати інформацію. Учні вчаться відрізняти факти від суджень, перевіряти інформацію та робити обґрунтовані висновки [1, с. 29].

Метод «малих справ» забезпечує формування екологічно доцільних звичок через виконання простих щоденних дій. Регулярність таких дій сприяє переходу від зовнішнього контролю до самоконтролю та формуванню відповідального ставлення до довкілля [3, с. 46].

Практичний досвід показує, що ефективним є впровадження системи екологічних чергувань, яка передбачає розподіл ролей між учнями. Це забезпечує залучення кожного до спільної діяльності та формує почуття відповідальності за результати роботи.

Важливою складовою є використання формувального оцінювання, яке дозволяє відстежувати прогрес учнів і підтримувати їхню мотивацію. Використання портфоліо, спостережень, самооцінювання сприяє усвідомленню досягнень і визначенню подальших цілей [5, с. 11].

Практичні форми роботи, такі як мікроекспедиції, дослідницькі станції, спостереження за природними об'єктами, сприяють формуванню екологічної свідомості через безпосередній досвід взаємодії з довкіллям. Вони дозволяють учням краще зрозуміти закономірності природних процесів і усвідомити значення їх збереження.

Залучення родини до екологічної діяльності підвищує ефективність освітнього процесу. Спільні завдання, дослідження та обговорення сприяють формуванню єдиної системи цінностей і забезпечують сталість результатів [4, с. 57].

Інклюзивний підхід у навчанні забезпечує можливість кожній дитині проявити себе та зробити внесок у спільну діяльність. Використання різних форм представлення результатів сприяє врахуванню індивідуальних особливостей учнів і підвищує їхню мотивацію до навчання.

Таким чином, формування екологічної свідомості молодших школярів засобами природничої освітньої галузі курсу «Я досліджую світ» є складним і багатогранним процесом. Його ефективність забезпечується інтеграцією змісту, використанням різноманітних методів і прийомів навчання, орієнтацією на практичну діяльність і систематичною рефлексією. Важливим є створення освітнього середовища, у якому екологічні знання поєднуються з емоційним досвідом і практичними діями. Саме такий підхід сприяє формуванню відповідальної особистості, здатної діяти в інтересах збереження довкілля.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у початковій освіті. Київ: Освіта, 2017.
2. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Київ: Генеза, 2019.
3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти. Київ: Грамота, 2018.
4. Бондар В. І. Теорія і методика навчання в початковій школі. Київ: Либідь, 2019.
5. Овчарук О. В. Формувальне оцінювання в початковій школі. Київ: Педагогічна думка, 2020.

Жанна УГРИН, студентка 42 групи спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Дмитро БАЧИНСЬКИЙ, викладач методики навчання інтегрованого курсу “Я досліджую світ”: громадянська та історична освітня галузь, кандидат історичних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач – методист.

ШКІЛЬНИЙ МУЗЕЙ ЯК ЦЕНТР МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

Анотація. У статті досліджено роль шкільного музею як інтерактивного освітнього простору, розглянуто теоретичні засади шкільного музеєзнавства та їх роль у практичних підходах до виховання молодших школярів. На прикладі окремих музеїв проаналізовано досвід створення їх експозицій, розкрито їх значення у національно-патріотичному вихованні школярів.

Ключові слова: музей, музейний куток, експонат, музейна справа, музейна педагогіка, музейний Media Relations, національно-патріотичне виховання, шкільне музеєзнавство, пошуково-дослідницька діяльність.

Музей – науково-дослідний та культурно-освітній заклад (простір), створений для вивчення, збереження, використання та популяризації музейних експонатів (предметів) і музейних колекцій з науковою, освітньою метою, формування позитивного їх висвітлення (MR), залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини. Вони виступають центрами формування історичної пам'яті, громадянських якостей особистості.

Станом на 2023 рік в Україні діє (без урахування тимчасово окупованих територій) понад 4 тисячі шкільних музеїв, які складають переважну більшість музейної мережі країни [10, с.58]. Це значна частина вітчизняної освітньої та культурної мережі, куди входять історичні, меморіальні, етнографічні, краєзнавчі і літературні профілі. Вони, як і всі решту музейні установи державного, комунального та відомчого та приватного підпорядкування, володіють значним потенціалом та досвідом центрів національно-патріотичного та громадянського виховання, популяризації матеріальної та нематеріальної культурної спадщини українського народу.

Сьогодні, в умовах не завжди простих реалій, процес створення музеїв, музейних куток, музейних просторів у закладах освіти, вимагає розробки нових моделей використання потенціалу музейних просторів у навчанні і вихованні дітей, пошуково-дослідницької їх роботи шляхом організації виставок, педагогічних зустрічей, круглих столів та ін. Тут важливим виступає впровадження у роботу музеїв технологій музейної педагогіки через діяльність вчителя, який формує особистості, а саме: залучення учнівської молоді до пошукової і дослідницької діяльності засобами музейної експозиції з використанням інформаційних технологій, розвиток їхніх дослідницьких умінь і творчих здібностей, вироблення їх здатності до самостійних суджень і оцінок, навичок критичного мислення. Музейна педагогіка має

важливе значення в системі освіти та сприяє всебічному розвитку особистості учня, допомагає педагогам в організації створення і діяльності музеїв [2].

Музейна справа, як вид наукової та культурно-освітньої діяльності, забезпечує створення музеїв від пошуку, дослідження, опису, комплектування, зберігання, опису і охорони експонатів до їх використання музеями у виставках та експозиціях, а також фондах [4]. Цікавим є той факт, що історія розвитку музейної справи в Україні налічує багато століть і пов'язана з багатовіковою історією культурного розвитку наших земель. Перші прояви музейної діяльності беруть початок від Київської Русі (приватні та церковні колекції), але новий імпульс музейна справа отримала від участі держави після проголошення незалежності України в 1991 році [9, с.14].

Виховання активного громадянина України сьогодні є не просто освітнім завданням, а питанням національної безпеки та майбутнього нашої держави. На прикладах сьогодення ми можемо побачити, як цінності, закладені ще за шкільною партою, перетворюються на незламну волю. Особливого значення це набуває в умовах повномасштабної збройної агресії РФ, де випускники українських освітніх закладів демонструють неймовірну мужність та відданість Україні, героїзм і безстрашність [1].

Останні чотири роки активно створюються меморіальні музеї, кутки, вітрини в закладах освіти, що розкривають життя і діяльність відомих земляків, Героїв російсько-української війни – педагогів та випускників закладів освіти.

На прикладі нашого закладу зауважу про створення своєрідного музейного простору незламності, де увічнена пам'ять випускників коледжу Надії Смука, Дмитра Герасименка, Богдана Савіцького, які віддали своє молоде життя за незалежність України. Поруч з їхніми траурними світлинами фото Героїв Небесної сотні, а також колекція експонатів з фронту. Цей своєрідний музейний куточок, наповнений артефактами сучасної боротьби за незалежність України, виховує у студентів активну громадянську позицію, готовність до волонтерства та незламність духу. Це живий доказ того, що пам'ять про сьогодення формує майбутнє.

Хочеться згадати молодого хлопця з Тернопільщини, кого повинен знати кожен учень-студент-громадянин України - Першого Героя України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» на початку повномасштабного вторгнення росії матроса Віталія Скакуна (присвоєно Указом Президента України (посмертно) № 74/2022 від 26.02.2022 року). Його вчинок на Генічеському мосту став прикладом найвищої самопожертви: усвідомлюючи, що не встигає відійти на безпечну відстань, він підірвав міст разом із собою, щоб зупинити просування танкової колони ворога. Такий вчинок є найвищим проявом патріотизму, виплеканого в родині та школі. У школі м. Бережани, де навчався Герой, створено його меморіальний музей.

Важливо підкреслити, що за кожним героїчним вчинком цих воїнів стоїть фундаментальний рівень національно-патріотичного виховання, сформований ще у дитинстві. Їхня жертвність не була випадковим імпульсом, а стала логічним виявом глибоко вкорінених цінностей, любові до рідної мови, культури та усвідомлення власної відповідальності за долю нації [5]. Це слугує доказом того, що саме вчасне та якісне патріотичне виховання у стінах школи закладає той моральний фундамент, на якому тримається незламність цілої держави.

Інтегрований курс «Я досліджую світ», його громадянська та історична освітня галузь, відповідно до Типових освітніх програм О. Я. Савченко та Р. Б. Шияна виступає фундаментом національно-патріотичного виховання, оскільки дозволяє молодшим школярам усвідомити свою ідентичність через пізнання родини, громади та державних символів. Цей курс не просто транслює знання, а формує свідому громадянську позицію учня та сприяє його самоідентифікації як громадянина своєї держави. Високий рівень національної свідомості, який

ми спостерігаємо у вчинках сучасних героїв, є результатом саме такого вчасного ціннісного виховання, що закладає моральний орієнтир на все життя. При вивченні навчального матеріалу та практичній діяльності по змістових лініях “Людина серед людей”, “Людина в суспільстві” програми О. Савченко та “Моя культурна спадщина”, “Моя шкільна і місцева громада”, “Ми – громадяни України. Ми європейці” за програмою Р. Шияна проводиться дослідницька та пошукова робота учнями під керівництвом вчителя [7, 8].

Від теоретичного осмислення в межах курсу «Я досліджую світ» учні можуть залучатися до практичної діяльності в музейному просторі, де абстрактні поняття патріотизму набувають конкретних форм. Шкільний музей забезпечує емоційну візуалізацію історії: через дослідження експонатів та участь у формуванні експозицій учні залучаються до дієвого патріотизму та розвивають свої дослідницькі навички. Таким чином, музейна педагогіка стає логічним продовженням навчальної програми, перетворюючи теоретичні знання на практичний досвід, що вплине на подальше формування свідомості учнів. Вона дозволяє дитині не просто споглядати історію, а відчувати причетність до неї, розвиваючи емпатію та критичне мислення [3]. Ефективне виховання молодших школярів засобами музею також ґрунтується на їхній пошуково-дослідницькій діяльності.

У Чернівецькій області при закладах освіти діють 86 музеїв, 10 з яких присвоєно звання “Зразковий музей” [6]. У процесі дослідження мною було проаналізовано досвід створення та функціонування музеїв області, зокрема:

- Садгірський краєзнавчий музей “Свічадо”, заснований у 1996 році, діє при ліцеї №21. Експозиція цього музею спрямована на вивчення побуту, традицій та культури буковинського краю. Тут представлені знаряддя праці наших предків, предмети народного вжитку, вишивка, кераміка, писанки, нумізматычна колекція, матеріали про тваринний світ рідного краю та його геологічні особливості. Музей відвідують учні як початкових класів на уроках інтегрованого курсу ЯДС, так і старших – на уроках географії. Музей слугує майданчиком для проведення інтерактивних занять та виховних годин.
- Музей воєнної історії краю діє при ліцеї №5 “Оріяна”. Створений до 600-річчя першої письмової згадки про Чернівці, він є одним із найпотужніших осередків військово-патріотичного виховання. Експозиційні стенди охоплюють події Першої та Другої світових війн, а також сучасний етап боротьби за незалежність України. До формування матеріальної бази долучилося багато людей, зокрема працівники Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Буковинського державного медичного університету, працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Чернівецькій області. Учні ліцею під керівництвом вчителя історії Прокопова Дмитра Васильовича працювали над створенням картотеки експонатів музею та робили їх опис.
- Музей історії освіти м. Чернівці діє при ліцеї №12 “Ювілейному”. Музей детально відтворює хронологію розвитку шкільництва в Чернівцях від австрійського періоду до сучасності. Сьогодні тут зберігаються понад 3 тисячі оригінальних пам’яток. Екскурсії у музеї відвідують не лише учні ліцею, а й люди з різних куточків України. До екскурсійної діяльності долучають і учнів ліцею, під час них активно використовуються мультимедійні презентації, що сприяють активізації пізнавальної діяльності відвідувачів та відповідають віковим особливостям учнів
- Шкільний музей “Буковина – край космічний” функціонує на базі Клішківцевого опорного закладу освіти імені Леоніда Каденюка Клішківцевої сільської ради. Цей

заклад став справжнім меморіалом пам'яті Леоніда Каденюка – першого космонавта незалежної України, адже знаходиться у школі, в якій він навчався. Тут зібрані унікальні особисті речі космонавта, документи та фотоматеріали, до збору яких долучився сам Леонід та його родина.

- Логічним доповненням музею “Буковина – край космічний” є Чернівецький музей авіації та космонавтики. Експозиція музею поділена на два великі розділи: “Історія розвитку авіації” та “Космічні дослідження”, до формування матеріальної бази музею активно долучаються вихованці Чернівецького центру юних техніків імені Леоніда Каденюка та випускники центру, які на сьогоднішній день борються за незалежність України на фронті. Особливої уваги заслуговує виставкова зала “Україна – космічна держава”, відкрита у 2011 році, де є експонати, присвячені Леоніду Каденюку та його внеску в історію України. У 2008 р. музею було присвоєно звання “Зразковий музей”.

Отже, підсумовуючи сказане, можна стверджувати, що сучасний шкільний музей та музейні куточки у закладах освіти еволюціонували із класичних сховищ експонатів у потужний інтерактивний освітній простір. Теоретичний аналіз засад шкільного музеєзнавства підтверджує, що поєднання традиційних методів збереження пам'яті з новітніми підходами створює умови для глибокого засвоєння соціокультурного досвіду молодшими школярами. Особливу роль у цьому процесі відіграє дослідницько-пошукова робота учнів, до якої вони залучаються під безпосереднім керівництвом учителя. Участь дітей у зборі експонатів, вивченні історії рідного краю та організації музею перетворює їх із пасивних спостерігачів на активних творців освітнього середовища. Такий підхід робить використання музейного потенціалу надзвичайно ефективним: завдяки наочності та можливості «проживати» історію, процес національно-патріотичного виховання стає органічним та емоційно наповненим.

Досвід створення та функціонування відвіданих музеїв доводить, що продумана структура експозицій у поєднанні з активною діяльністю учнів стає дієвим інструментом виховання, що закладає міцний фундамент громадянської ідентичності та формує цілісну особистість, що усвідомлює свою приналежність до українського народу.

З огляду на це, вбачається перспективним відкриття додаткової спеціалізації з музейної педагогіки на базі нашого коледжу. Це дасть змогу готувати фахівців, здатних створювати виховні центри в школах, з можливістю продовження навчання у вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
2. Невмержицька О. Музейна педагогіка: до визначення поняття. Науковий збірник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка «Актуальні питання гуманітарних наук». Вип. 67, том 1, 2023. С. 381-386.
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. – Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.
4. Про затвердження положень про музеї при закладах дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти, які перебувають у сфері управління Міністерства освіти і науки України. Наказ Міністерства освіти і науки від 22.10.2014 р. №1195 зі змінами від 03.07.2025 р. № 960.
5. Романюк С., Мафтин Л. Національно-патріотичне виховання в умовах викликів сучасності // Інноватика у вихованні. 2023. - № 17. – С. 112-121.

6. Список зареєстрованих музеїв при закладах освіти Чернівецької області. URL: <https://share.google/t1bgxN3IIFqalz8C7>
7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: <https://surli.cc/mmqvsvf>
8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. URL: <https://surli.li/bmcpom>
9. Торяник В.М. та ін. Основи музеєзнавства: Навчальний посібник. Київ: «Каравела», 2024. 300 с.
10. Фомнюк В. Музейний PR: сучасний стан та перспективи в Україні. Кваліфікаційна робота. Державний університет інформаційно комунікативних технологій. Київ: 2023. 73 с.

Ірина БАМБУЛЯК, студентка 43 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея.

Керівник: Дмитро БАЧИНСЬКИЙ, викладач методики навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: громадянська та історична освітня галузь, кандидат історичних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ІСТОРИКО - КРАЄЗНАВЧА РОБОТА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ « Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. У статті розкрито сутність історико-краєзнавчої роботи як складової патріотичного виховання учнів початкової школи. Проаналізовано сучасні підходи до формування патріотизму в педагогіці, визначено роль інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у формуванні громадянських цінностей. Окреслено сучасні ефективні форми і методи історико-краєзнавчої діяльності, а також роль учителя у формуванні пізнавального інтересу учнів до історії та культури рідного краю. Наведено приклади практичної реалізації краєзнавчих завдань.

Ключові слова: патріотичне виховання, історико-краєзнавча діяльність, початкова школа, «Я досліджую світ», громадянська компетентність.

Події останніх років – збройна агресія проти України, суспільні трансформації, прагнення до європейської інтеграції – зумовили необхідність переосмислення системи виховання в цілому, зокрема у напрямі формування національної ідентичності та громадянської свідомості. Саме освіта є тим середовищем, де закладаються духовні, моральні та культурні основи особистості, здатної усвідомлювати себе частиною української держави та діяти на

благо суспільства. Відповідно, важливим завданням сучасної педагогіки є пошук ефективних засобів формування цих якостей у молодших школярів.

У цьому контексті інтегрований курс «Я досліджую світ» виступає дієвим освітнім інструментом, який поєднує природничу, громадянську та історичну складові. Завдяки історико-краєзнавчій діяльності учні пізнають рідний край, його історію та культуру, що сприяє формуванню у них почуття гордості за свою державу, поваги до національних цінностей та усвідомлення власної ролі в суспільстві. Таким чином, курс «Я досліджую світ» забезпечує інтеграцію навчання і виховання та виступає важливим засобом патріотичного виховання молодших школярів.

Патріотичне виховання у сучасній педагогіці трактується як інтегрована якість особистості, що виявляється у любові до Батьківщини, повазі до її історії та готовності діяти в інтересах держави. Дослідженнями цієї проблеми займалися І. Бех [1], О. Савченко [6], Н. Бібік [2], Н. Гупан [3], К. Чорна [8], які підкреслюють важливість діяльнісного підходу у формуванні патріотичних цінностей.

Історико-краєзнавча робота в системі початкової освіти розглядається як цілеспрямована педагогічна діяльність, спрямована на пізнання учнями історії, культури, природи та традицій рідного краю. Її сутність полягає у поєднанні знанневого, емоційного та діяльнісного компонентів навчання, що забезпечує не лише засвоєння фактів, а й формування особистісного ставлення до Батьківщини. Наприклад, у праці «Педагогічне краєзнавство» розглядається зміст понять «краєзнавство» та «педагогічне краєзнавство», їх теоретичні засади й методи [4, с. 49]. Деякі дослідники поділяють погляди на сутність історико-краєзнавчої роботи за такими напрямками:

- спрямованість на об'єкт дослідження (природні пам'ятки, архітектурні споруди, історичні події, особистості);
- діяльнісний підхід – організація активної творчої, дослідницької роботи учнів;
- виховний аспект – як засіб формування почуття приналежності до рідного краю, ціннісного ставлення до історії.

Важливість історико-краєзнавчої роботи полягає в тому, що вона дозволяє дитині усвідомити себе частиною конкретної громади, регіону і держави, тобто формує основи національної ідентичності [5, с. 36]. У цьому контексті патріотичне виховання виступає як інтегрований процес формування цінностей, що базуються на любові до рідної землі, повазі до історії та культури, відповідальності за майбутнє країни. Його ключовими засадами є ціннісна спрямованість, діяльнісний підхід, зв'язок із реальним життям та інтеграція з навчальним змістом. Це означає, що патріотизм не обмежується передачею знань, а формується через досвід, переживання і власну активність учнів [7, с. 89].

Інтегрований курс «Я досліджую світ» об'єднує громадянську, історичну, соціальну та природничу освітні галузі. Його специфіка полягає в інтеграції знань і практичної діяльності, що дозволяє формувати у дітей цілісне уявлення про світ і своє місце в ньому як громадянина України. Через змістові лінії курсу учні знайомляться з поняттями Батьківщини, державних символів, громади, культурної спадщини, а також вчаться усвідомлювати значення історичної пам'яті. Важливо, що цей процес відбувається не абстрактно, а через близькі дитині приклади – родину, школу, місцеву громаду, їх минуле та сучасне.

Ефективність патріотичного виховання значною мірою залежить від використання різноманітних форм і методів історико-краєзнавчої діяльності, які забезпечують активну участь учнів у навчальному процесі. Найбільш результативними є уроки-дослідження, інтегровані заняття, екскурсії, проекти, квести та творчі завдання. Методи роботи доцільно поділяти на:

- репродуктивні (розповідь, бесіда, робота з джерелами), які забезпечують засвоєння базових знань про історію та культуру;
- дослідницькі (спостереження, пошук інформації, проєктна діяльність), що формують уміння аналізувати, узагальнювати та самостійно здобувати знання;
- інтерактивні (рольові ігри, дискусії, робота в групах), які сприяють розвитку комунікативних навичок і формуванню громадянської позиції.

Їх поєднання дозволяє забезпечити гармонійний розвиток учнів: від засвоєння знань – до формування цінностей і практичної діяльності.

Ключову роль у цьому процесі відіграє учитель, який організовує навчально-виховний процес, створює емоційно сприятливе середовище та виступає носієм цінностей. Саме педагог визначає зміст і форми роботи, мотивує учнів до пізнання рідного краю, залучає їх до дослідницької діяльності. Важливим є також особистісний приклад учителя, його громадянська позиція, культура мовлення, ставлення до національних традицій. Професійна компетентність педагога, використання сучасних освітніх технологій і партнерська взаємодія з батьками та громадою значно підвищують ефективність патріотичного виховання [7, с. 92].

Практична реалізація історико-краєзнавчих завдань здійснюється через конкретні навчальні ситуації та діяльність учнів. Зокрема, уроки-дослідження «Моя Батьківщина – Україна» та «Символи України» спрямовані на формування базових уявлень про державу та її атрибути, розвиток поваги до національної символіки. Проєкт «Моє місто/село на карті України» передбачає дослідження історії та сучасності рідного населеного пункту, що сприяє формуванню почуття приналежності до громади. Завдання «Місця пам'яті нашої громади» допомагає учням усвідомити значення історичної пам'яті та зв'язку поколінь, а проєкт «Скарби народної культури» знайомить дітей із традиціями, звичаями та культурними надбаннями українського народу.

Отже, історико-краєзнавча діяльність є ефективним засобом патріотичного виховання учнів початкової школи. Вона забезпечує поєднання навчального, дослідницького та виховного компонентів освітнього процесу. Використання різноманітних форм і методів роботи, а також професійна діяльність учителя сприяють формуванню у молодших школярів національної самосвідомості, пізнавального інтересу та активної громадянської позиції. Інтегрований курс «Я досліджую світ» виступає важливим інструментом реалізації цих завдань, оскільки поєднує знання і цінності та забезпечує цілісний розвиток особистості.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні інтерактивних моделей історико-краєзнавчої діяльності з використанням цифрових технологій, а також у вивченні впливу проєктної діяльності на формування громадянських компетентностей учнів початкової школи.

Список використаної літератури та джерел

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 280 с.
2. Бібік Н. М., Бондарчук Г. П. Методика інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Київ : Педагогічна думка, 2020. 176 с.
3. Гупан Н. М. Історико-краєзнавча діяльність у сучасній школі. Освіта і управління. 2020. Т. 23, № 1. С. 40–45.
4. Дем'янчук Г. С. Українське краєзнавство: сторінки історії / Г. С. Дем'янчук, Б. Г. Дем'янчук, А. Г. Дем'янчук. К. : Просвіта, 2016. 296 с.

5. Пархоменко І. Теоретичні засади історико-краєзнавчої роботи в системі позашкільної освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 2 (76). С. 35-43
6. Савченко О. Я. Виховання в учнів ціннісного ставлення до Батьківщини в умовах Нової української школи. Початкова школа. 2021. № 7. С. 5–9.
7. Чопік О. В. Роль педагогів у національно-патріотичному вихованні молодших школярів. Inclusion and Diversity. 2024. № 3. С. 87-95.
8. Чорна К. І. Патріотичне виховання дітей у контексті Нової української школи. Наукові записки НаУКМА. 2021. Т. 233. С. 45–51.

Ірина КОВБИШ, студентка 42 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Вадим АНТОНЮК, викладач
методики навчання інформатики,
інформаційних технологій та технічних
засобів навчання, спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНФОРМАТИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ

Анотація: У статті розглядається проблема використання інноваційних освітніх технологій — проєктної діяльності та ігрових методів — на уроках інформатики в початковій школі. Особливий акцент зроблено на інклюзивному аспекті: роботі з дітьми, які мають порушення зору.

Сучасний етап реформування національної системи освіти в Україні, що базується на засадах Нової української школи (НУШ), висуває нові вимоги до організації навчального процесу в інклюзивних класах. Інформатична освітня галузь у початковій школі є однією з найбільш динамічних, проте її вивчення дітьми з особливими освітніми потребами (ООП), зокрема з порушеннями зору, потребує специфічних методичних підходів. Застосування елементів проєктної діяльності та ігрових технологій на уроках інформатики є не лише ефективним дидактичним прийомом, але й потужним корекційно-розвивальним інструментом. Це дозволяє дитині з ООП не лише засвоїти алгоритми роботи з технікою, а й сформувати цілісну картину світу через компенсаторні механізми. Впровадження інклюзії передбачає створення умов для активної участі дитини в діяльності класу, де інформатика стає «вікном у світ», оскільки комп'ютерні технології виступають основним засобом компенсації дефіциту візуальної інформації.

Згідно з концепцією НУШ, навчання має бути орієнтованим на діяльність. Ігрові технології, такі як дидактичні ігри, ігри-подорожі чи квести, дозволяють відійти від традиційного, знаннево-орієнтованого підходу і зосередитися на формуванні ключових

компетентностей через активну, мотивовану діяльність. Ці методики сприяють зніманню емоційної напруги та формуванню стійкої пізнавальної мотивації, що часто знижена у дітей з порушенням зору через специфіку сприйняття та швидку втомлюваність. В контексті роботи з такими учнями ігри виконують важливі функції сенсорно-перцептивної корекції: комп'ютерні ігри можуть бути використані для тренування залишкового зору (для слабкозорих) або для цілеспрямованого розвитку слухового та тактильного сприйняття (для незрячих). Наприклад, ігри на швидкість реакції, де важливий аудіальний сигнал, розвивають слухову увагу та пам'ять — критично важливі компенсаторні механізми [1, с. 1].

Одним із найбільш яскравих прикладів гейміфікації, використаних у практиці, стала платформа Kahoot. Вона дозволяє проводити інтерактивні вікторини в реальному часі, проте для дітей з порушеннями зору стандартний формат містить певні бар'єри, як-от необхідність швидко зчитувати текст із головного екрана та ідентифікувати геометричні фігури на власному пристрої. Для подолання цих труднощів ми інтерпретували використання платформи таким чином: вчитель перебував безпосередньо біля дитини з ООП і під час появи питання на екрані зачитував його вголос разом із варіантами відповідей, в ролі вчителя виступала я особисто. Хоча клас також чув це дублювання, це не заважало загальному процесу, а навпаки — створювало атмосферу інклюзивної підтримки та рівності. Такий підхід дозволив дитині брати активну участь у змаганні нарівні з однокласниками, розвиваючи швидкість реакції та аудіальну пам'ять. Крім того, відбувається розвиток дрібної моторики та просторової орієнтації, оскільки комп'ютерні ігри вимагають роботи з мишею та клавіатурою, що стимулює координацію рухів та допомагає формувати схему робочого простору, що безпосередньо пов'язано з просторовим орієнтуванням у повсякденному житті [2].

Особливо ефективними є ігри, що базуються на аудіо-підказках та вимагають диференціації звукових сигналів. Життєво необхідною є реалізація полісенсорного підходу, де ігри мають бути багатоканальними: звук (озвучка дій, музичний супровід), тактильні відчуття та адаптовані візуальні елементи (висока контрастність, збільшений шрифт). Це забезпечує максимальну доступність ігрового контенту. Додатковою перевагою є здатність ігрових технологій до автоматизації складних операцій через багаторазове повторення, що корисно для закріплення навичок роботи з тифлотехнічними засобами. Вчитель може використовувати спеціально розроблені навчальні ігри з гнучкими налаштуваннями швидкості та розміру об'єктів, що дозволяє тонко адаптувати гру під індивідуальну програму розвитку кожного учня [2].

Проектна діяльність, як вищий рівень практичної роботи, ідеально доповнює ігрові методи. Вона дає змогу учням не лише засвоїти знання, а й застосувати їх для створення особистісно значущого продукту. Проектна методика забезпечує комплексну компенсацію, вимагаючи інтеграції різних умінь: пошуку, обробки та презентації інформації. Це стимулює використання комп'ютера як основного інструменту подолання обмежень [1, с. 3]. Важливим досвідом стало проведення уроку на тему «Інфографіка у текстовому документі. Створення та налаштування графічних об'єктів для візуалізації даних», де учні виконували проект «Цикл днів тижня».

Для забезпечення повної інклюзивності під час реалізації проекту було впроваджено низку заходів. По-перше, на етапі організації простору учнів з ООП було розсаджено в класі відповідно до їхніх особливостей (оптимальне освітлення, відстань до монітора), як того потребували їхні індивідуальні потреби. Це дозволило мінімізувати зорове навантаження з перших хвилин. По-друге, дітям надавалася повна підтримка у виборі та налаштуванні інструментів. При створенні графічних об'єктів ми використовували принцип вертикальної та

горизонтальної диференціації: завдання могли бути індивідуалізовані за рівнем складності або за формою подачі результату [1, с. 4]. Наприклад, учні з порушенням зору обирали максимально контрастні кольори та збільшені шрифти для підписів, що полегшувало самостійний контроль результату. Робота над проектом допомогла дітям структурувати фрагментарні уявлення про час у цілісну систему та відчутти самостійність, що є критичним для дітей, які часто страждають від надмірної опіки.

Важливим аспектом залишається дотримання офтальмо-гігієни. Безперервна робота за комп'ютером для учнів початкових класів з порушенням зору не повинна перевищувати 10–12 хвилин, після чого обов'язково проводиться гімнастика для очей. Групові та парні проекти також сприяють соціальній адаптації, навчаючи дітей спілкуватися та працювати в команді. Фінальним етапом такої діяльності є захист проекту, під час якого учень вдосконалює свою мовленнєву функцію.

Таким чином, інтеграція проєктної діяльності та ігрових технологій на уроках інформатики дозволяє створити безбар'єрне, розвивальне та мотивуюче середовище. Практичний досвід доводить, що за умови правильної організації простору, індивідуальної підтримки та модифікації завдань, учні з порушеннями зору здатні успішно опановувати складні технологічні концепції. Це є запорукою їхньої успішної соціальної та освітньої адаптації, що повністю відповідає філософії сучасної інклюзивної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики. URL: <https://naurok.com.ua/kriterii-ocinyuvannya-navchalnih-dosyagnen-uchniv-z-informatiki-141867.html>
2. Використання ігрових технологій на уроках інформатики та у позакласній роботі. Творчий звіт. URL: <https://vseosvita.ua/library/vykorystannia-ihrovykh-tekhnologii-na-urokakh-informatyky-ta-u-pozaklasnii-roboti-tvorchyi-zvit-713034.html>
3. Методика навчання інформатики (у початковій школі) : навчально-методичний посібник / Н. М. Стрілецька. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2014. 240 с.
4. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з інформатики у системі загальної освіти. URL: <https://vseosvita.ua/blogs/kryterii-otsiniuvannia-navchalnykh-dosiagnen-uchniv-z-informatyky-u-systemi-zahalnoi-osvity-46819.html>

Ніколь ЮРЧАК, студентка 42 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Оріся РУСАКОВА, кандидат
фізико-математичних наук, спеціаліст вищої
категорії, викладач-методист

ВИВЧЕННЯ МНОГОКУТНИКІВ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ЯК СКЛADOVA ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Анотація. У роботі розглянуто особливості вивчення многокутників у початковій школі як важливої складової формування математичної компетентності молодших школярів. Зокрема проаналізовано етапи ознайомлення учнів із геометричними фігурами та їх властивостями у 1–4 класах, зокрема, описано формування уявлень про многокутники та їх елементи. Достатньо детально висвітлено методичні підходи до особливостей вивчення трикутників і прямокутників, розвитку креслярських умінь та формування просторової уяви. Доведено, що системне й послідовне вивчення многокутників сприяє розвитку просторової уяви, мислення, формування уваги та здатності застосовувати знання на практиці.

Ключові слова: математична компетентність, геометричні фігури, многокутник, початкова школа, методика навчання.

Сучасна початкова освіта зорієнтована на формування компетентної особистості, здатної застосовувати математичні знання у практичній

діяльності. У цьому контексті важливе місце займає вивчення геометричного матеріалу, зокрема, многокутників, які є базою для подальшого опанування основ геометрії.

Проблема вивчення геометричних фігур у початковій школі висвітлюється у працях С. Скворцової, О. Онопрієнко, Н. Листопад, М. Богдановича та інших. Дослідники наголошують на необхідності послідовного підходу до вивчення основ геометрії широкого використання практичних вправ, а також відповідного ілюстративного матеріалу.

Метою дослідження був аналіз методичних підходів до вивчення многокутників у початкових класах та визначення ефективних способів формування перших геометричних уявлень учнів.

Розглянемо особливості певних етапів роботи над многокутниками у початкових класах.

Вивчення многокутників у 1 класі

У першому класі вивчення многокутників має пропедевтичний характер. Учні знайомляться з трикутником, квадратом, прямокутником через практичну діяльність, зокрема при використанні їх в якості лічильного матеріалу. Такий підхід сприяє формуванню зв'язку між числом і формою.

Особлива увага приділяється розвитку таких якостей першокласника:

- просторової уяви;
- умінь розпізнавати і аналізувати форму;
- знаходити предмети відповідної форми у навколишньому середовищі

Крім того формується база креслярських умінь — побудова відрізків, та побудова найпростіших багатокутників з використанням відрізків. Вивчення багатокутників у 2 класі

У другому класі відбувається перехід до усвідомленого вивчення геометричних понять. Учні мають засвоїти наступне:

- поняття багатокутника як замкненої ламаної;
- елементи багатокутника (вершини, сторони, кути) та вчитися їх виділяти і показувати на кресленнях;

- поняття периметра як довжини замкненої ламаної лінії, що є межею багатокутника.

У другому класі важливе місце займає дослідницька діяльність: вимірювання довжин відрізків(сторін багатокутника), порівняння довжин(сторін багатокутника), побудова найпростіших фігур. Особливу увагу приділено вивченню властивостей прямокутника та застосування цих властивостей при обчисленні периметра прямокутника різними способами.

Узагальнення набутих геометричних знань у 3–4 класах У 3–4 класах знання учні щодо багатокутників систематизуються та поглиблюються. Зокрема учні повинні вміти:

- класифікувати багатокутники за кількістю кутів;
- класифікувати види трикутників за сторонами і види трикутників за кутами;
- використовувати набуті знання при виконанні складніших геометричних побудов та різних обчислень.

У 4 класі значна увага приділяється поняттю площі геометричної фігури, способам її обчислення. Зокрема, багато уваги у практичних завданнях зацентровано на обчисленні площі прямокутника.

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що вивчення багатокутників у початковій школі є важливим чинником формування математичної компетентності учнів.

Навчання має здійснюватися поетапно — від наочного до абстрактного; ефективність забезпечується через практичну діяльність учнів; важливими є принципи наочності, системності та доступності; діяльнісний підхід сприяє розвитку уяви та логічного мислення. Слід відмітити, що знання про багатокутники, які учні отримують у початкових класах є основою для подальшого вивчення геометрії. Разом з тим слід відмітити що вивчення геометричного матеріалу відсунуто дещо на задній план. У діючих підручниках не надто багато завдань геометричного змісту і успішне засвоєння базових понять геометрії у великій мірі залежить від майстерності вчителя класовода, який має продумати особливості розширення роботи над цим матеріалом на конкретних уроках. У цьому випадку правильно організоване вивчення багатокутників забезпечує не лише засвоєння знань, а й всебічний розвиток особистості молодшого школяра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданович М. В. Методика викладання математики в початкових класах : навчальний посібник / М. В. Богданович, М. В. Козак, Я. А. Король. — 4-те вид., переробл. і доп. — Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2014. — 360 с.
2. Листопад Н. П. Вивчення величин на уроках математики в початковій школі на засадах компетентнісного підходу: методичні рекомендації. Київ: Педагогічна думка, 2020. 72 с.
3. Листопад Н. П. Математика: підруч. для 2 кл. закладів загально середньої освіти / Н. П. Листопад. — К. : УОВЦ «Оріон» 2019. - 160 с.
4. Павлюкова А. В. Формування первинних понять про геометричні величини. Київ : Форум. 2017. 179 с.

5. Скворцова С. О., Онопрієнко О. В. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 352 с. 6.

Марина ВОЙЦЕНКО, студентка 43 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Наталія ПЬОНТИК, викладач інформаційно-комунікаційних освітніх технологій з методикою навчання предметів інформатичної освітньої галузі, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ РОЗВ'ЯЗУВАННЮ СЮЖЕТНИХ ЗАДАЧ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Анотація. У статті проаналізовано теоретичні та методичні засади навчання розв'язування сюжетних задач у початкових класах. Розкрито психолого-педагогічні особливості сприймання задач молодшими школярами, схарактеризовано функції та структуру сюжетної задачі. Особливу увагу приділено етапам роботи над задачею та методам логічного аналізу (аналітичному та синтетичному).

Ключові слова: сюжетна задача, початкова школа, математична компетентність, моделювання, аналіз, синтез.

Постановка проблеми. Трансформації в системі початкової освіти, зумовлені впровадженням концепції Нової української школи, вимагають від учителя переорієнтації з механічного навчання на формування життєвих компетентностей. Навчання розв'язуванню сюжетних задач є одним із найскладніших розділів початкового курсу математики, оскільки воно вимагає від учня високого рівня абстрактного мислення та вміння моделювати реальні життєві ситуації.

У початковому курсі математики сюжетна задача виступає не просто як вправа для закріплення обчислювальних навичок, а як складна модель реальної дійсності, що потребує від учня високого рівня інтелектуальної активності. Процес її розв'язування починається з фундаментального етапу сприймання та усвідомлення змісту, де ключову роль відіграє здатність дитини інтерпретувати текстову інформацію. Вчитель має враховувати, що для молодшого школяра семантичний аналіз умови є серйозним психологічним викликом, оскільки потребує перекладу лінгвістичних конструкцій на мову математичних відношень. На цьому етапі надзвичайно важливою є майстерність педагога у використанні інтонаційних наголосів, які допомагають дитині візуалізувати ситуацію та виокремити логічні одиниці тексту. Правильне

розставлення акцентів у запитанні задачі безпосередньо впливає на вибір подальшої стратегії дій, оскільки саме запитання визначає цільову спрямованість мислення учня.

Наступним важливим аспектом методичної роботи є трансформація умови задачі у графічну або предметну модель. Використання схем, таблиць та коротких записів дозволяє учневі «опредметнити» абстрактні зв'язки між даними та шуканими величинами. Такий підхід дозволяє дитині чітко побачити структуру цілого та логіку взаємозв'язків.

У процесі пошуку способу розв'язання вчитель організовує логічне міркування двома взаємодоповнюючими шляхами:

1. **Синтетичний метод** дозволяє рухатися від відомих числових даних до основного запитання, що є психологічно доступнішим для дітей з наочно-образним мисленням.

2. **Аналітичний метод**, спрямований від запитання до необхідних даних, сприяє розвитку прогностичних умінь та здатності до планування складної діяльності.

Поєднання цих підходів навчає учнів не механічно маніпулювати числами, а свідомо вибудовувати ланцюжок логічних кроків, що є основою алгоритмічного мислення.

Безпосередня реалізація плану розв'язання може здійснюватися у різних формах – від усного обґрунтування до запису цілісного числового виразу. Важливо, щоб кожен крок супроводжувався поясненням, яке підтверджує розуміння учнем фізичного змісту виконуваних арифметичних дій.

Завершальний етап роботи – верифікація результату – несе потужне виховне та діагностичне навантаження. Навчаючи дітей звертати отриману відповідь з умовами задачі, розв'язувати обернені задачі або оцінювати межі результату, вчитель формує в них критичність мислення та внутрішню потребу в самоконтролі. Здатність самостійно дійти висновку про помилковість або правильність обчислень є важливим показником сформованості математичної грамотності.

Впровадження інноваційних підходів, зокрема евристичних бесід та групової взаємодії, трансформує урок математики на простір для колективного пошуку істини. У таких умовах молодші школярі не лише опановують обчислювальні алгоритми, а й навчаються культурі дискусії: аргументують власні погляди та критично аналізують міркування однокласників. Під час колективної роботи діти мають можливість з'ясувати варіативність способів розв'язання та обирати найбільш раціональні з них.

Використання життєвого контексту в сюжетних задачах виступає потужним стимулом до навчання, адже дитина починає усвідомлювати математику як прикладний інструмент, необхідний для ефективної взаємодії з довкіллям. Ситуації, наближені до реального досвіду дитини, роблять навчання значущим.

Системне застосування методів візуалізації та аналізу перетворює роботу над текстом задачі на цілісний процес розвитку особистості. Це забезпечує ґрунтовне засвоєння математичної грамотності та формування ключових навичок, необхідних для успішної життєдіяльності. Зрештою, послідовна методична робота готує школяра до самостійного знаходження раціональних стратегій і впевненого розв'язання складних практичних проблем у майбутньому.

Список використаної літератури та джерел

1. Державний стандарт початкової освіти.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>

2. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. / Світлана Скворцова, Оксана Онопрієнко. Харків : Вид-во «Ранок», 2019, – 352 с.
3. Скворцова С. О. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів : навч.-метод. посіб. / С. О. Скворцова, О. В. Онопрієнко. – Харків : Вид-во «Ранок», 2020, – 320 с.

Аліна ЛЕОНТІЙ, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея.

Керівник: Дмитро БАЧИНСЬКИЙ, викладач методики навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»: громадська та історична освітня галузь, кандидат історичних наук, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. У статті розглянуто сутність і значення проєктної діяльності у процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Проаналізовано теоретичні засади методу проєктів, окреслено його роль у формуванні ключових компетентностей учнів відповідно до концепції Нової української школи. Визначено етапи організації проєктної діяльності, наведено приклади навчальних проєктів та розкрито особливості оцінювання результатів і формування рефлексії учнів. Обґрунтовано, що проєктна діяльність сприяє розвитку пізнавальної активності, критичного мислення та соціальних навичок молодших школярів.

Ключові слова: проєктна діяльність, інтегроване навчання, початкова школа, «Я досліджую світ», компетентнісний підхід, Нова українська школа.

Постановка проблеми. Сучасна система початкової освіти України зазнає суттєвих змін у зв'язку з реалізацією концепції Нової української школи, яка орієнтує освітній процес на формування ключових компетентностей, необхідних для життя у сучасному суспільстві. У цьому контексті особливого значення набуває інтегрований курс «Я досліджую світ», що забезпечує формування цілісного уявлення про довкілля, суспільство та місце людини в ньому[8].

Одним із ефективних засобів реалізації компетентнісного підходу є проєктна діяльність, яка сприяє активному залученню учнів до навчального процесу, розвитку їхньої самостійності,

ініціативності та творчості. Водночас питання організації проектного навчання у початковій школі потребує подальшого методичного осмислення [7, 8].

Проблема проектної діяльності досліджувалася як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями. Основи методу проектів були закладені у працях Дж. Дьюї та В. Кілпатріка, які обґрунтували ідею навчання через діяльність. У сучасній українській педагогіці питання організації проектного навчання розкрито у працях Н. Бібік, О. Савченко, Р. Шияна, І. Даніліної, О. Ільченко та інших дослідників [1, 3].

Водночас актуальним залишається питання впровадження проектної діяльності саме в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» як засобу формування ключових компетентностей молодших школярів.

Мета статті – обґрунтування значення проектної діяльності у курсі «Я досліджую світ», визначення особливостей її організації та впливу на формування ключових компетентностей учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу:

1. Сутність проектної діяльності в початковій школі. Проектна діяльність розглядається як інноваційна педагогічна технологія, що передбачає організацію навчання через активну, самостійну діяльність учнів, спрямовану на розв'язання певної проблеми та створення практичного результату.

Основними ознаками проектної діяльності є:

- наявність проблеми або дослідницького питання;
- самостійна діяльність учнів;
- інтеграція знань із різних освітніх галузей;
- створення кінцевого продукту;
- презентація результатів.

У початковій школі проектна діяльність має особливе значення, оскільки сприяє формуванню основ дослідницької діяльності; розвитку критичного мислення, комунікативних і соціальних навичок молодших школярів [4].

2. Можливості курсу «Я досліджую світ» для реалізації проектного навчання. Інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для впровадження проектної діяльності завдяки своїй міжпредметній природі. Він поєднує елементи природничої, соціальної, громадянської та здоров'язбережувальної освітніх галузей.

Зміст курсу орієнтований на:

- формування цілісного світогляду учнів;
- розвиток дослідницьких умінь;
- застосування знань у практичній діяльності;
- формування екологічної та соціальної відповідальності.

Проектна діяльність органічно вписується у структуру курсу, оскільки більшість тем мають практичну спрямованість і можуть бути реалізовані у формі навчальних проектів [2, 9, 10].

3. Етапи організації проектної діяльності. Організація проектної діяльності у початковій школі передбачає дотримання певної послідовності етапів:

1. Постановка проблеми: формулювання проблемного запитання, що викликає інтерес учнів.

2. Планування діяльності: визначення мети, завдань, розподіл ролей у групі, вибір джерел інформації.

3. Дослідження складових проблеми: збір інформації, проведення спостережень, експериментів.
4. Створення кінцевого продукту: виготовлення постерів, моделей, презентацій, лепбуків тощо.
5. Презентація результатів: представлення проєкту перед класом або ширшою аудиторією.
6. Рефлексія: аналіз результатів діяльності, оцінювання досягнень і труднощів.

Дотримання даних етапів забезпечує системність і результативність проєктної діяльності [9, 10].

4. Приклади навчальних проєктів. У початковій школі доцільно використовувати різні типи проєктів залежно від віку учнів (циклу початкової школи):

- 1 клас: «Моя рослина» (спостереження і догляд);
- 2 клас: «Календар погоди» (щоденні спостереження);
- 3 клас: «Моє місто/село» (дослідження традицій);
- 4 клас: «Сортуємо сміття» (екологічний проєкт).

Такі проєкти сприяють формуванню дослідницьких, комунікативних і соціальних компетентностей, а також розвивають відповідальність і ініціативність учнів [5].

5. Оцінювання та рефлексія в проєктній діяльності. Оцінювання проєктної діяльності має комплексний характер і передбачає аналіз як процесу роботи, так і кінцевого результату.

Основними критеріями оцінювання є:

- відповідність результату поставленій меті;
- активність і самостійність учнів;
- уміння працювати в команді;
- креативність;
- якість презентації.

Важливу роль відіграє рефлексія, яка сприяє усвідомленню учнями власних досягнень і труднощів. Для її організації доцільно використовувати такі методи, як «Мікрофон», «Дерево успіху», щоденники спостережень (вражень) [6].

Висновки. Проєктна діяльність є ефективним засобом реалізації компетентнісного підходу в початковій школі. Вона забезпечує інтеграцію знань, розвиток пізнавальної активності, формування ключових компетентностей та підготовку учнів до реального самостійного життя.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» створює сприятливі умови для впровадження проєктного навчання завдяки своїй міжпредметній структурі та практичній спрямованості.

Ефективність проєктної діяльності залежить від методичної підготовки вчителя, правильного планування етапів роботи, врахування вікових особливостей учнів та використання сучасних освітніх технологій.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичних рекомендацій та цифрових ресурсів для підтримки проєктної діяльності у початковій школі.

Список використаних джерел

1. Бібік Н. М. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Н. М. Бібік. – Київ : Плеяди, 2017. – 206 с.
2. Гільберг Т. Г. Я досліджую світ : підручник для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. – Київ : Генеза, 2018-2021.

3. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник / О. Я. Савченко. – Київ : Грамота, 2012. – 504 с.
4. Ільченко О. В. Метод проектів у сучасній початковій освіті / О. В. Ільченко. – Київ : Педагогічна думка, 2016. – 96 с.
5. Василець Ю. В. Організація проектної діяльності учнів початкових класів / Ю. В. Василець. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2017. – 144 с.
6. Ситник Т. І. Дослідницька діяльність у початковій школі / Т. І. Ситник. – Київ : Генеза, 2018. – 136 с.
7. Державний стандарт початкової освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. (зі змінами 2025 року) – Київ, 2018. – 37 с.
8. Концепція Нової української школи / Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2016. – 40 с.
9. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1 - 2 клас. МОН.
URL:
<https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-14klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.14/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (дата звернення: 22.08.2025).
10. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3 - 4 клас. МОН.
URL:
<https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-14klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.14/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf>

Крістіна ТКАЧУК, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Людмила ГУДИМА, викладачка методики навчання предмета «Я досліджую світ»: природнича, соціальна і здоров'язбережувальна освітні галузі, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ УЯВЛЕНЬ ПРО ПРИРОДУ ЗАСОБАМИ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація У статті розкрито змістові та методичні засади формування природничих уявлень у молодших школярів у межах інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Проаналізовано структуру навчального матеріалу, що базується на логіці від спостереження до узагальнення. Особливу увагу приділено методам активного навчання: спостереженню, елементарному експерименту, моделюванню та практичним роботам. Визначено роль цифрових інструментів та інклюзивних стратегій у забезпеченні доступності природничої освіти.

Доведено, що системне поєднання дослідницької діяльності з повсякденним досвідом дитини сприяє формуванню цілісної картини світу та розвитку критичного мислення.

Ключові слова: інтегрований курс, «Я досліджую світ», природничі уявлення, молодші школярі, спостереження, шкільний експеримент, методи навчання, НУШ.

Формування природничих уявлень у початковій школі є фундаментом для подальшого вивчення природничих наук та розвитку екологічної свідомості особистості. Сучасна освітня парадигма, реалізована через інтегрований курс «Я досліджую світ», зміщує акцент із механічного запам'ятовування фактів на активне пізнання довкілля. Зміст цього курсу спрямований на поєднання життєвого досвіду дитини з базовими уявленнями про об'єкти та явища, що поступово вибудовуються за принципом концентризму — від близького до більш узагальненого.

Структура тем курсу передбачає систематичне повернення до ключових понять у різних контекстах, аби учні не лише накопичували знання, а й встановлювали причинно-наслідкові зв'язки. Наприклад, на початковому етапі діти спостерігають зміну погоди біля школи, а згодом вчать пояснювати, як температура і вологість безпосередньо пов'язані зі станом хмар і вітром. Таке поступове ускладнення матеріалу дозволяє дітям робити обґрунтовані висновки на підставі власних спостережень і успішно переносити здобуті уявлення на нові ситуації поза межами класу. Важливим принципом тут виступає інтеграція природничого змісту з іншими освітніми галузями, що надає навчальній діяльності практичного сенсу. Під час уроків діти вимірюють довжину тіні лінійкою, застосовуючи математичні навички; описують стан неба та ґрунту, розвиваючи мовну компетенцію; створюють схеми кругообігу води засобами образотворчої діяльності та обговорюють правила безпечної поведінки під час негоди, що належить до галузі безпеки. Такі міжпредметні зв'язки допомагають осмислювати матеріал через декілька каналів сприйняття та формують у дитини цілісну картину світу. Як зазначають дослідники, внаслідок такого підходу учні швидше засвоюють поняття і впевненіше застосовують їх у побуті [3, с. 47].

Логіка побудови курсу веде учня від спостереження до пояснення, від одиничного факту до типового явища. На початку навчання діти вчать фіксувати зовнішні ознаки об'єктів: колір, форму, запах, температуру чи звук. Наступним кроком стає порівняння та групування об'єктів за певними ознаками. Згодом школярі переходять до елементарного експерименту, де вони самостійно змінюють одну умову і фіксують її вплив на результат. Наприклад, пророщуючи насіння квасолі у вологій та сухій серветках, учні роблять висновок про роль води для життя, що згодом переростає у загальне правило про умови росту рослин. Оскільки природничий зміст вибудовується навколо близького середовища, забезпечується максимальна наочність навчання. Школярі досліджують шкільне подвір'я, вивчаючи ґрунт, комах чи цикли цвітіння. Створення «карти біотопів» подвір'я, де позначаються місця росту моху чи схованки комах, дозволяє дитині відчувати себе справжнім дослідником [4, с. 30].

Окремі тематичні блоки, такі як «Повітря і вода», охоплюють комплекс спостережень за опадами та випаровуванням. Використання паперових вітрячків для визначення напрямку вітру або встановлення прозорого пакета на гілку дерева для спостереження конденсації вологи робить фізичні процеси видимими. Зважування вологої серветки до та після висихання допомагає пов'язати масу з процесом випаровування. Після такої серії практичних завдань діти здатні самостійно пояснити зв'язок між сонячним нагріванням, утворенням хмар та опадами [3, с. 48]. Блок «Ґрунт і живі організми» реалізується через маніпуляції з реальними зразками піску, суглинку й чорнозему. Порівнюючи їхню сипкість та здатність тримати форму, учні вивчають роль гумусу та мінеральних фракцій. Це веде до розуміння значення ґрунту для підтримки життя рослин та його захисної функції.

Методика вивчення теми «Світло і тінь» поєднує природничі явища з просторовим мисленням. Відстежуючи довжину тіні жердини в різний час доби, учні пов'язують ці зміни з положенням Сонця на небосхилі. Аналогічно організовуються довготривалі спостереження за сезонними змінами, які фіксуються у «календарі природи». Регулярна реєстрація температури, фенологічних подій (перша брунька, перший сніг) та складання прогнозів на наступний день тренують увагу та вміння робити припущення на основі накопичених даних [4, с. 31]. Важливим аспектом є також вивчення ланцюгів живлення та умов існування живих істот. Створення «готелів для комах» та ведення записів спостережень за ними сприяє вихованню бережного ставлення до природи.

Ефективність формування уявлень напряму залежить від обраних методів і прийомів. Оскільки молодший школяр засвоює знання через власний досвід, базовим методом залишається спостереження. Учитель скеровує увагу дитини на істотні ознаки, допомагаючи переводити побутові враження у структуровані знання [3, с. 50]. Цілеспрямовані спостереження в природних умовах, наприклад, вивчення поверхні ґрунту після дощу або пошук моху на деревах, дозволяють дітям будувати перші пояснювальні моделі безпосередньо в середовищі [1, с. 10]. Шкільний експеримент виступає головним інструментом формування причинно-наслідкового мислення. Коли дитина перед дослідом робить припущення, а потім звіряє його з результатом, вона засвоює логіку природних змін. Демонстраційний експеримент вчителя, наприклад, моделювання «дощу» в банці, доповнює самостійну роботу учнів у випадках, де потрібна особлива точність або дотримання суворих правил безпеки [5, с. 120].

Одним із найефективніших прийомів є моделювання. Тілесно-рухове проживання процесів, коли діти «стають» краплинками води в кругообігу, або створення «міні-ландшафтів» на підносах для демонстрації ерозії ґрунту, робить знання живими. Коли дитина бачить динаміку створеного нею об'єкта, знання перестають бути абстрактними [1, с. 33]. Прийоми порівняння та класифікації природних матеріалів (листя, камінців, пір'я) допомагають впорядковувати хаотичні враження. Використання луп, термометрів та мірних склянок перетворює звичайне споглядання на точне вимірювання, що робить уявлення про світ впевненішими. Словесні методи — бесіди та проблемні запитання — спонукають дітей шукати причини явищ самостійно. Ігрові прийоми, такі як «Полювання на сліди вологи» або рольові ігри «Метеорологи», знімають психологічне напруження та активізують пізнавальний інтерес [2, с. 121].

Системне ведення щоденників спостережень є засобом, що привчає дитину до наукової послідовності. Регулярна фіксація змін у природі дозволяє бачити тенденції та робити елементарні висновки [1, с. 38]. Колективне узагальнення даних, коли клас порівнює температуру в різних локаціях (під деревом, на сонці, у приміщенні), допомагає зрозуміти вплив умов на стан об'єктів. При цьому науково-популярні тексти використовуються лише як опора для узагальнення вже отриманого досвіду, а не як його заміна [4, с. 122]. Засоби візуалізації, зокрема гербарії чи прозорі моделі ґрунтових шарів, активізують усі канали сприйняття, що мінімізує ризик формування хибних уявлень. Групова взаємодія під час досліджень навчає дітей аргументувати свою думку доказами та формує культуру наукового діалогу [5, с. 34].

Особливе місце в методиці посідає формувальне оцінювання. Замість гонити за «правильною» відповіддю, вчитель стимулює рефлексію: що вдалося з'ясувати, що здивувало, які інструменти було використано. Це робить розвиток уявлень керованим і зменшує тривожність учнів [4, с. 52]. Для дітей з особливими освітніми потребами застосовуються інклюзивні адаптації: піктограми, збільшені зображення, альтернативні способи фіксації результатів (фото, аудіо), що забезпечує успіх кожному [7, с. 119]. Цифрові інструменти, такі як

електронні таблиці для побудови діаграм або серійна фотофіксація росту рослин, допомагають унаочнювати дані, залишаючи дитину активним суб'єктом дослідження [2, с. 54].

Логіка організації практичних робіт завжди спирається на чіткий алгоритм: від мети та гіпотези до фіксації та висновку. Використання доступних матеріалів «з дому» (банки, ложки, зразки ґрунту) розширює межі уроку, демонструючи повсюдність природних явищ. Створення «міні-лабораторій» на підвіконні для тривалих проєктів виховує відповідальність за живі об'єкти. Чіткий розподіл функціональних ролей у групах (вимірювач, фіксатор, хронометрист) запобігає хаосу та забезпечує залученість кожного [4, с. 123]. Безпековий компонент навчання вчить дітей діяти під час негоди чи у складних побутових ситуаціях, пов'язуючи природничі знання з відповідальною поведінкою [1, с. 36].

Проєктні міні-дослідження, такі як «екологічний аудит» кабінету чи «мікропарник», стають кульмінацією навчання, де поєднуються спостереження, вимірювання та публічне представлення результатів [3, с. 49]. Поступове ускладнення змісту через повернення до одних і тих самих тем на новому рівні (наприклад, від простого споглядання хмар до вимірювання швидкості просочування води крізь ґрунт) запобігає фрагментарності знань.

Отже, методика формування природничих уявлень засобами курсу «Я досліджую світ» базується на системному поєднанні безпосередньої діяльності, мовленнєвого оформлення досвіду та соціальної взаємодії. Дитина не просто накопичує інформацію про природу, а вибудовує внутрішню логіку розуміння світу. Такий підхід забезпечує формування стійких уявлень, які стають основою для подальшої самоосвіти та свідомого життя в гармонії з довкіллям.

Список використаної літератури

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Київ: Педагогічна думка, 2024. 120 с.
2. Гільберг Т. Г. Методика викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах. Київ: Генеза, 2023. 256 с.
3. Гільберг Т. Г., Сак Т. В. Методика навчання природознавства в початковій школі: посібник для вчителя. Київ: Генеза, 2022. 180 с.
4. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2023. 144 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2024. 320 с.

Вікторія МУЗИКА, студентка групи ПО 42,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чортківського гуманітарно-педагогічного
фахового коледжу імені Олександра
Барвінського

Керівник: Інна СТАНКЕВИЧ, викладач
суспільних дисциплін, викладач-методист,
кандидат політичних наук

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Анотація. У статті розглянуто особливості застосування методу проєктів у початковій школі в контексті реалізації змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Обґрунтовано доцільність використання проєктної діяльності для формування ключових компетентностей молодших школярів відповідно до стандартів Нової української школи. Особливу увагу приділено громадянській та історичній освітній галузі, наведено приклади практичної реалізації проєктів та адаптації методики до умов дистанційного навчання.

Ключові слова: проєктна діяльність, початкова школа, інтегрований курс «Я досліджую світ», НУШ, компетентнісний підхід, громадянська освіта.

1. Актуальність дослідження

- Реалізація цілей Нової української школи (НУШ) вимагає впровадження сучасних освітніх технологій, серед яких метод проєктів посідає провідне місце.
- Перехід від знанневої парадигми до компетентнісного підходу зумовлює необхідність формування в учнів умінь самостійно конструювати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі та творчо розв'язувати проблеми.
- Проєктна діяльність відповідає соціальному замовленню сучасного суспільства, що вимагає готовності особистості до активного творчого самоствердження та життя в громаді.

2. Теоретичні засади проєктної діяльності

- Проєкт (від лат. «кинутий вперед») — це задум, план діяльності, спрямований на досягнення конкретної мети через розв'язання соціально значущої проблеми.
- Метод проєктів є інноваційною педагогічною технологією, що поєднує інтерактивні та цифрові інструменти, заперечує авторитарний підхід і встановлює партнерські відносини між учителем та учнями.
- Головна мета проєктного навчання — не лише набуття знань, а й розвиток пізнавальної активності, критичного мислення, комунікативних навичок та досвіду життя в громаді.

3. Специфіка реалізації проєктів у курсі «Я досліджую світ»

- Інтегрований курс «Я досліджую світ» поєднує зміст кількох освітніх галузей, серед яких пріоритетною є громадянська та історична освітня галузь, що сприяє патріотичному розвитку особистості.

– Назва курсу зорієнтовує вчителя на організацію дослідницької діяльності, що відповідає природній допитливості молодших школярів та їхньому прагненню встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

– Теми проєктів мають бути соціально детермінованими, знайомими та цікавими для дітей, тісно переплітатися зі змістом навчального матеріалу та мати конкретне практичне втілення.

4. Методика організації проєктної діяльності в початковій школі

Етапи роботи над проєктом:

1. Вибір теми, орієнтованої на реальні потреби та інтереси дитини.
2. Визначення типу проєкту (інформаційний, дослідницький, творчий, рольовий) відповідно до цільових компетентностей.
3. Мотивація учнів через проблемні запитання та актуалізацію життєвого досвіду.
4. Формування команд з урахуванням різного рівня підготовки учнів.
5. Ознайомлення з технологією та етапами проєкту: планування → дослідження → аналіз → підготовка продукту → презентація → рефлексія.

Вікова диференціація:

1 клас: короткотривалі проєкти ігрового, інформаційного характеру («Моя родина», «Край, де я живу»).

2 клас: інформаційні проєкти, що поглиблюють знання («Мій родовід», «Державні символи України»).

3–4 класи: дослідницькі та творчі проєкти середньої тривалості («Видатні українці», «Калина — символ України»).

Довготривалі проєкти (1–4 класи): «Родовід моєї сім'ї», «Я і моя рідня» — сприяють поглибленню знань та усвідомленню культурної спадщини.

5. Результати проєктної діяльності

– Продукти проєктів мають бути «відчутними»: спостереження, оповідання, мультимедійні презентації, фотоальбоми, буклети, сценарії свят, екскурсії, наочні посібники тощо.

– Проєктна діяльність сприяє формуванню в учнів умінь: самостійно здобувати знання, формулювати запитання, висувати гіпотези, працювати в команді, презентувати результати, знаходити компроміси.

– Оцінювання проєктів має носити стимулюючий характер: відзначення номінацій, індивідуальних досягнень, колективних успіхів без перетворення презентації на змагання.

6. Цифрові інструменти підтримки проєктної діяльності

– В умовах дистанційного та змішаного навчання ефективними є платформи: Moodle, Google Classroom, Zoom, ClassDojo, LearningApps.org, Microsoft Teams.

– Завдання вчителя — зробити матеріал доступним, наочним та таким, що стимулює дослідницьку активність; забезпечити якісний зворотний зв'язок для мотивації учнів.

7. Висновки

– Метод проєктів у межах курсу «Я досліджую світ» ефективно реалізує вимоги НУШ, сприяючи формуванню ключових компетентностей: уміння працювати в колективі, аналізувати інформацію, систематизувати знання, почуватися членом команди.

– Проєктна діяльність є особистісно орієнтованою технологією, що ґрунтується на інтересах школярів, приносить їм задоволення та сприяє розвитку творчого потенціалу.

– Успіх впровадження проектної технології залежить від усвідомлення вчителями її значення, володіння алгоритмом організації та оцінювання, а також від здатності створювати ситуації успіху для кожного учня.

Список використаної літератури та джерел

1. Бодько Л. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. Початкова школа. 2023. № 10. С. 1-4.
2. Даніліна І.В. Навчальні проекти у початковій школі. Харків : Основа, 2016. 160 с.
3. Ковальова Н.В. Метод проектів : сутність, вимоги до використання, етапи роботи. URL: <https://vseosvita.ua/library/metod-proektiv-sutnist-vimogi-do-vikoristanna-etapi-roboti-21415.html>
4. Онопрієнко О., Кондратюк О. Метод проектів у початковій школі. К. : Шк. світ, 2007. 128с.
5. Сисоєва С. Особистісно зорієнтовані технології : метод проектів. К. : Плеяди, 2005. 228 с.

Олександра КРАВЧУК, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея
Керівниця: Наталія РОГОВСЬКА, викладачка основ початкового курсу математики з методикою навчання, спеціаліст вищої категорії

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПИСЬМОВИМ ПРИЙОМАМ ОБЧИСЛЕНЬ В НУШ

Анотація. У статті розкрито особливості формування обчислювальної компетентності учнів початкових класів в умовах реалізації Державного стандарту початкової освіти. Проаналізовано психолого-педагогічні чинники засвоєння письмових алгоритмів множення та ділення. Розглянуто методичні підходи сучасних підручників та запропоновано систему практичних завдань, що поєднують класичну алгоритмізацію з ігровими та візуальними технологіями для учнів цифрового покоління.

Ключові слова: обчислювальна навичка, письмове множення, письмове ділення, компетентнісний підхід, метод прикидки, автоматизація обчислень, діяльнісний підхід.

Постановка проблеми. Обчислювальні навички є фундаментом математичної освіти. В умовах розбудови Нової української школи пріоритетом стає не просто механічне маніпулювання цифрами, а формування здатності застосовувати обчислення у реальних життєвих ситуаціях. Проблема переходу від усних до письмових прийомів є однією з

найскладніших, оскільки вимагає від учнів високого рівня концентрації, розуміння позиційного принципу числення та суворого дотримання багатоетапних алгоритмів [3].

Методика навчання обчислень у початковій школі базується на працях відомих вітчизняних науковців та авторів підручників. Зокрема, Н.П. Листопад акцентує увагу на ранньому формуванні технічної навички, тоді як С.О. Скворцова та О.В. Онопрієнко пропонують методику, що ґрунтується на глибокому теоретичному обґрунтуванні кожної дії та пріоритеті усних обчислень як бази для письмових.

Формування обчислювальної компетентності в умовах НУШ базується на поступовому переході від конкретно-образного до абстрактно-логічного мислення. Процес опанування письмових обчислень у 3–4 класах є якісним стрибком у математичному розвитку школяра, що передбачає повну перебудову його пізнавальної діяльності. Перехід від усних прийомів до запису у стовпчик знаменується зміною вектора мислення: якщо усні розрахунки зазвичай орієнтовані на вищі розряди, то письмовий алгоритм вимагає суворої послідовності, починаючи з одиниць. Це спонукає дитину до глибшого переосмислення позиційного значення кожної цифри та виховує особливу культуру математичного запису [5].

Під час виконання письмового множення учень вчиться оперувати кількома потоками інформації одночасно: виконувати базову операцію, утримувати в пам'яті результати розрядних переходів та чітко структурувати неповні добутки. У свою чергу, письмове ділення трансформується у складний аналітичний процес. Тут центральне місце посідає метод прикидки, коли через округлення чисел школяр навчається прогнозувати результат, висувати гіпотези щодо цифр частки та перевіряти їхню правильність. Такий підхід перетворює механічний розрахунок на інтелектуальну стратегію.

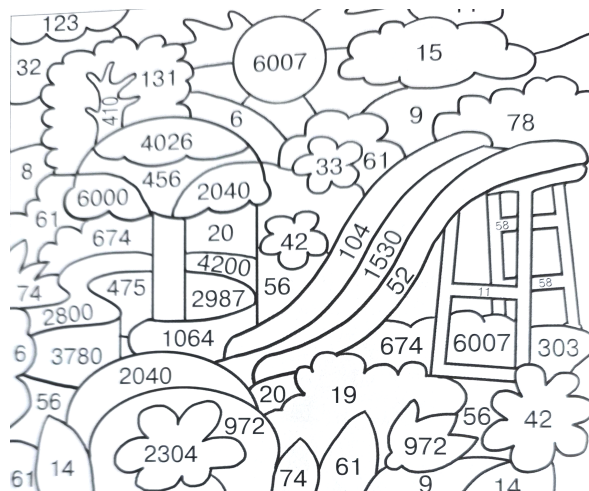
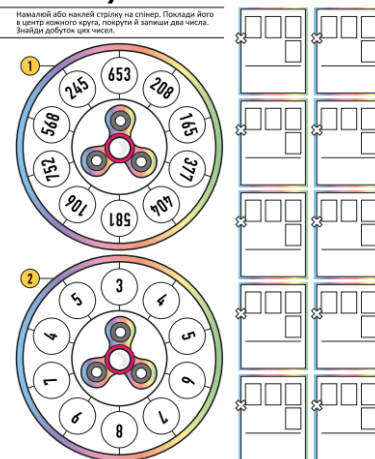
Про те, що дитина справді опанувала письмову дію, свідчить зміна її пояснень. Якщо спочатку учень детально промовляє вголос кожен крок, щоб не помилитися, то з часом ці міркування стають короткими й переходять у «внутрішній голос». Така трансформація дозволяє дитині не витратити всі сили лише на розрахунки. Коли техніка рахунку доходить до автоматизму, вона звільняє простір для творчості та розв'язання складних задач, перетворюючи звичайне обчислення на надійний інструмент, яким дитина впевнено користується у повсякденному житті.

Інноваційні підходи до автоматизації навичок на етапі закріплення письмових обчислень вимагають великої кількості тренувальних вправ, що за умови традиційного підходу часто призводить до зниження мотивації та швидкої втомлюваності учнів. В умовах НУШ вчитель має трансформувати рутинний процес у діяльнісний пошук. Оскільки сучасні школярі краще сприймають інформацію через інтерактивні та ігрові форми, практичний інструментарій повинен містити елементи випадковості, змагальності та реального життєвого контексту. Це дозволяє зняти психологічний бар'єр перед складними багатоцифровими числами та сформувати стійку обчислювальну навичку через активну практику. Для реалізації цих завдань пропонується наступна система вправ:

Вправа «Кубики-множники». Ця форма роботи спрямована на формування вміння самостійно конструювати математичні вирази та правильно підписувати розряди. Учні працюють у парах, використовуючи гральні кубики для генерації цифр. Викидаючи, наприклад, три кубики, дитина формує перший множник (наприклад, 4, 2 та 5 утворюють число 425), а наступні кидки визначають другий множник. Учень має правильно записати числа у стовпчик та виконати обчислення. Оскільки числа не нав'язані підручником, а є результатом ігрової дії, діти сприймають завдання з більшим ентузіазмом та відповідальністю за результат.

Вправа “Випадкове множення зі спінером”. Завдання базується на використанні візуальної опори. На аркуші паперу зображуються два кола з числами (наприклад, у першому колі — трицифрові, у другому — двоцифрові). У центрі встановлюється спінер або рухома стрілка. Обертаючи її, учень вибирає випадкові пари чисел для письмового множення. Використання спеціально розкресленої сітки-клітинки під час цієї вправи допомагає дітям із недостатньо сформованою просторовою орієнтацією уникати помилок при зміщенні неповних добутків, що є критичним при множенні на двоцифрове число.

ВИПАДКОВЕ МНОЖЕННЯ

Математичні розмальовки за кодами. Це творчий вид роботи, що поєднує обчислювальну

діяльність з естетичним результатом. Учні пропонуються складне зображення, розділене на фрагменти, у кожному з яких міститься число-результат обчислення. Розв’язавши окремо надані вирази на письмове множення чи ділення, школярі знаходять відповідні зони на малюнку. Кожній такій зоні відповідає певний колір, зашифрований отриманою відповіддю. Така діяльність потребує виконання великої кількості однотипних операцій, проте ігрова форма та очікування фінального малюнка нівелюють втому.

Це дозволяє ефективно автоматизувати навичку, перетворюючи рутинне розв’язування стовпчиків на динамічний процес створення художнього об’єкта.

Кейс-завдання “Маленький бізнесмен”. Ця вправа реалізує компетентнісний підхід, демонструючи практичну цінність алгоритмів. Учні видається прайс-лист товарів (наприклад, шкільне приладдя з цінами 145 грн, 38 грн тощо) та бланки замовлень на велику кількість одиниць. Обчислення загальної вартості кожної партії товару вимагає множення багатоцифрових чисел на двоцифрові, що перетворює суху математику на прикладний інструмент для ведення розрахунків. Така діяльність не лише автоматизує навичку, а й формує в школярів перші кроки до фінансової грамотності та відповідальності за точність отриманого результату.

Застосування таких вправ дозволяє перетворити складний процес вивчення алгоритмів на захопливий інтелектуальний пошук, забезпечуючи високий рівень автоматизації обчислювальних навичок у молодших школярів.

Формування обчислювальної компетентності молодших школярів в умовах НУШ є складним, багатоетапним процесом, результативність якого залежить від гармонійного поєднання класичної методики алгоритмізації з інноваційними освітніми технологіями. Теоретичне обґрунтування методики навчання письмових прийомів обчислень дозволило встановити, що успішне опанування алгоритмів множення та ділення можливе лише за умови дотримання принципів наступності, мотивованості та поступового переходу від розгорнутих пояснень до автоматизованих розумових дій [1].

Встановлено, що ключовим чинником ефективності навчання для цифрового покоління учнів є трансформація рутинних вправ у діяльнісний, практико-орієнтований пошук. Таким чином, перетворення навчання письмовим обчисленням на інтелектуальну гру з реальним життєвим контекстом сприяє реалізації компетентнісного підходу та формуванню математичної грамотності учнів як однієї з ключових складових успішної особистості в сучасному світі.

Список використаної літератури та джерел

1. Богданович М.В., Козак М.В., Король Я.А. Методика викладання математики в початкових класах. Вид. 4-те, перероб. і допов. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2016. 368 с.
2. Листопад Н.П. Робочий зошит з математики: навчальний посібник для учнів 4-го класу. Київ: УОВЦ “Оріон”. 2024. 80 с.
3. Листопад Н.П. Методичні настанови щодо вивчення математики у 4 класі за НМК Н.П. Листопад. URL: <https://surl.li/hnvnnp>
4. Розвиток дитини. URL: <https://childdevelop.com.ua>
5. Скворцова С.О., Онопрієнко О.В. Нова українська школа: методика навчання математики у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах інтегративного і компетентнісного підходів: навч.-метод. посіб. Харків: Вид-во “Ранок”. 2020. 320 с.

Анастасія КОЗАК, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Наталія ПЬОНТИК, викладачка інформаційно-комунікаційних освітніх технологій з методикою навчання предметів інформатичної освітньої галузі, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

СЕРЕДОВИЩЕ SCRATCH ЯК ІНСТРУМЕНТ НАВЧАННЯ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність використання візуального середовища Scratch для формування інформатичної компетентності молодших школярів. Проаналізовано психолого-педагогічні особливості учнів 1–4 класів та їхній вплив на засвоєння основ алгоритмізації. Визначено роль Scratch як інструменту розвитку логічного мислення та креативності в умовах цифрової трансформації освіти.

Ключові слова: Scratch, початкова школа, візуальне програмування, алгоритмічне мислення, інформатична компетентність.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким проникненням цифрових технологій в усі сфери людської діяльності. Відповідно до вимог

Нової української школи (НУШ), формування комп'ютерної грамотності та алгоритмічного мислення стає пріоритетним завданням уже на рівні початкової ланки освіти. Пошук ефективних дидактичних засобів, які б відповідали віковим особливостям дитини та забезпечували високий рівень мотивації, привів до широкого впровадження візуальних мов програмування, серед яких провідне місце посідає Scratch.

Сучасна початкова освіта перебуває на етапі глибокої цифрової трансформації, де інформатика поступово перетворюється з технічної дисципліни на фундаментальний засіб розвитку інтелекту. В умовах розбудови Нової української школи ключовим завданням педагога стає формування цифрової грамотності, яка базується не на механічному користуванні пристроями, а на розумінні логіки процесів, що відбуваються «всередині» програм. Вивчення візуального програмування у початкових класах набуває стратегічного значення, оскільки воно закладає підвалини алгоритмічного мислення та креативності, необхідних для успішної самореалізації дитини в інформаційному суспільстві.

Впровадження середовища Scratch у початкову ланку освіти зумовлене необхідністю адаптації складних технологічних процесів до специфіки дитячого сприйняття, яке у молодшому шкільному віці має переважно наочно-образний характер. На відміну від традиційного текстового програмування, Scratch пропонує візуальну метафору конструювання, де кожна команда є кольоровим графічним блоком. Це дозволяє учневі зосередитися не на синтаксисі мови, а на логіці побудови алгоритму. Зокрема, використання циклічних конструкцій дозволяє наочно продемонструвати, як одна коротка структура здатна замінити довгий список однотипних команд, забезпечуючи плавність та системність процесів на сцені.

Робота в цьому середовищі стає потужним інструментом розвитку логіки, оскільки кожна дія об'єкта потребує ретельного планування. Використання команд категорії «Події» навчає дитину концепції взаємодії користувача з програмою, де запуск алгоритму прив'язаний до конкретного тригера. Включення блоків керування рухом та відбиття від меж сцени дозволяє учням наочно бачити реалізацію певних закономірностей у цифровому світі. Водночас робота з часовими затримками та текстовими блоками вчить вибудовувати складні алгоритми взаємодії між декількома об'єктами.

Для поглиблення розуміння системних зв'язків доцільно використовувати механізми передачі повідомлень. Це формує в учнів уявлення про те, як різні частини складної системи можуть взаємодіяти через сигнали, ініціюючи дії в різних вузлах програми. Посилення візуалізації забезпечується через категорію «Вигляд», де зміна образів усередині циклів створює ілюзію анімації, а маніпуляції з графічними ефектами стимулюють учнів до експериментальної діяльності.

Особливе значення Scratch має для реалізації міжпредметної інтеграції:

- Математика: використання інструментів категорії «Олівець» дозволяє учням самостійно відкривати алгоритми побудови геометричних фігур, досліджуючи залежності між кутами та довжинами сторін.
- Мовний розвиток: блоки запитань та роботи з відповідями вчать дитину опрацьовувати текстові дані та створювати інтерактивні діалоги.

Крім технічних аспектів, середовище суттєво впливає на психологічну стійкість учнів. Використання розгалужених алгоритмів («якщо... то... інакше») вчить передбачати різні варіанти розвитку подій. Робота з категорією «Сенсори» знайомить дітей із принципами збору інформації про стан середовища. Важливо, що в разі помилки в коді дитина не отримує негативної оцінки, а самостійно аналізує послідовність блоків, розвиваючи навички критичного мислення та пошуку помилок (дебагінгу).

Опанування поняття змінних та робота з випадковими величинами надає перше уявлення про динамічні дані в інформатиці. Використання системи координат для переміщення об'єктів сприяє розвитку просторової уяви. Таким чином, середовище Scratch перетворюється на цілісну екосистему, яка готує молодшого школяра до життя в технологічному світі, трансформуючи його з пасивного споживача на свідомого розробника власних інтелектуальних продуктів.

Список використаної літератури та джерел

1. Гладун М. А. Використання середовища Scratch як засобу реалізації міжпредметних зв'язків у початковій школі. Педагогіка і психологія, 2019, № 1, С. 112–118.
2. Гладун М., Морзе Н. Система вправ з інформатики для формування алгоритмічного мислення в учнів молодших класів. Науково-методичний 89 журнал «Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах», 2013, № 4, С.41-49
3. Малафійчук А. В. Особливості навчання інформатики в молодшій школі засобами Scratch. Освітній простір, 2021, № 2, С. 33–37.

Тематичний напрям

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Катерина ГУСАК, студентка 303-ПМ групи, спеціальності 013 Початкова освіта
Комунальний заклад «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»

Керівник: Лариса ПОШТАРУК, завідувач відділення дошкільної і початкової освіти, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист, викладач природничих дисциплін та методик початкової освіти
Алла САЖІЄНКО, викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач природничих дисциплін

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Краса природи – це одне з джерел,
що живить доброту, сердечність і любов.

В.О. Сухомлинський

Анотація. У статті розглянуто проблему формування екологічної культури дітей дошкільного віку, як тип життєдіяльності людини, який унаслідкується дитиною від дорослих у процесі побудови взаємовідносин з навколишнім середовищем, що сприяють здоровому способу життя, розумній самоорганізації сутнісних сил людини в умовах конкретного природного середовища.

Екологічні проблеми на нашій планеті, викликані егоцентричною поведінкою людини все більше загострюються. У цих умовах формування та розвиток екологічної культури кожної людини, починаючи з дошкільного віку, є важливим фактором, що може забезпечити сталий розвиток суспільства та є умовою збереження життя на Землі. Ми повинні виховати таку людину, збагатити її знаннями, навчити любити свою землю і розумно використовувати її багатства.

Екологічне виховання – це цілеспрямований процес залучення дітей до природних цінностей людства та суспільства, формування відповідних моральних якостей, умінь, навичок і звичок.

Найбільш сприятливий період для розв'язання завдань екологічного виховання – дитинство. Маленька дитина пізнає світ із відкритою душею і серцем. Яким буде її ставлення до навколишнього світу, чи навчиться вона бути справжнім господарем, який любить і розуміє природу, – значною мірою залежить від виховання в сім'ї та в закладі дошкільної освіти. Усе,

чого діти навчилися в дитячому садку, які вміння та навички вони опанували, стане доброю основою для їхнього подальшого життя [5].

Згідно Закону України «Про освіту» сучасному українському суспільству потрібні громадяни, які вміють самостійно мислити, здатні конструктивно і творчо вирішувати життєві та професійні проблеми, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність [1].

Екологічному вихованню дітей дошкільного віку присвятили свої праці: А. Волкова, Н. Горобаха, О. Захлебний, І. Зверев, Н. Кот, О. Кудрявцева, Н. Лисенко, В. Маршицька, С. Ніколаєва, Плохій, Г. Пустовіт, Н. Рижова, І. Суравегіна, Н. Яришева та ін. Дослідники відзначають, що сучасний вихователь дитячого садка – це педагог нового типу. Педагог, який впроваджує нові інноваційні технології дошкільної освіти, є партнером, консультантом дитини, допомагає пізнавати навколишній світ, дбає про формування загальнолюдських моральних цінностей, сприяє формуванню різнобічної особистості.

Основне завдання вихователя в дошкільній освіті в контексті екологічного виховання – забезпечення дітей екологічними та екологічними знаннями, виховання бережливого ставлення до природи, дбайливого ставлення до тварин і рослин, готовності до розмноження рослинного світу тощо [2].

Однією з основних форм формування екологічної компетентності дітей дошкільного віку є прогулянки, де діти, спостерігаючи, знайомляться з тими ознаками об'єктів природи та явищами, які відбуваються протягом тривалого часу. Під час прогулянок реалізуються важливі природничі завдання програми в ознайомленні дітей дошкільного віку з природою [3].

Процес формування екологічної культури дитини складний і багатофакторний, залежить від особистісного ставлення до природи з боку вихователів, батьків, людей, які безпосередньо оточують дитину. Залежить від тієї інформації, яку дитина отримує із засобів масової інформації, книг, інтернету, від досвіду практичної діяльності в природі, який попадає в поле зору дитини [4].

Формуванню екологічної культури сприяють навчальні заняття, які реалізують особистісно-розвиваючу модель навчання. Важливим елементом плану виступають способи актуалізації в особі розвивальної ситуації за допомогою педагогічної підтримки дітей.

Отже, екологічна культура – це частина загальної культури що містить в собі екологічну свідомість, дбайливе ставлення до природи й економічно-дбайливе, екологічне використання її ресурсів. Екологічна культура дитини дошкільного віку є результатом процесу виховання та навчання її в екологічному руслі за допомогою дитячого садка, близького оточення дитини.

Список використаної літератури та джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page3>.
2. Власова О.І. Педагогічна психологія : навчальний посіб. Київ: Либідь, 2005. 400 с.
3. Жестова Н. С. Екологічна освіта та формування екологічної культури школярів. Рідна школа. 2014. № 4. С. 12–15.
4. Бобильова Л., Дупленко О. Про програму екологічного виховання старших дошкільнят. Дошкільне виховання. 2008. № 7. С. 36-39.
5. Ніколаєнко В.М. Екологічне виховання в ДНЗ. 2–6 років. – 4-те вид. – Х.: Вид. група «Освіта», 2014. – 207 с.: іл. – (Серія «ДНЗ. Вихователю»)

Ксенія ХРОБАК, студентка 41 групи,
спеціальності 012 Дошкільна освіта КЗЛОП
«Самбірський фаховий педагогічний коледж
імені Івана Филипчака»

Керівник – Леся РОНДЯК, викладач
педагогіки, канд. пед. наук

ІНТЕГРАЦІЯ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ ТА РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. У статті представлено досвід інтеграції образотворчої діяльності в освітній процес старших дошкільників, здобутий під час переддипломної практики. Показано, як поєднання художніх, пізнавальних і мовленнєвих завдань сприяє цілісному розвитку дітей та підсилює їхню творчу активність.

Постановка проблеми. Сучасна дошкільна освіта дедалі активніше орієнтується на інтеграцію як провідний підхід до організації освітнього процесу, що чітко окреслено у Базовому компоненті дошкільної освіти, де інтеграція визначається як умова формування цілісної картини світу дитини [1]. Питання інтеграції освітнього процесу в ЗДО розглядали у своїх дослідженнях К. Белая, О. Брежнева, Л. Бухал, Н. Гавриш, І. Кіндрат, М. Крутій, Л. Лазарева, Н. Рудницька та ін. [2].

Образотворча діяльність за своєю природою має значний інтеграційний потенціал: вона поєднує сприймання й осмислення об'єктів, емоційне реагування, мовленнєве вираження вражень і створення художнього образу, що передбачає комплексну, діяльну взаємодію різних психічних процесів. Проте в реальній практиці роботи зі старшими дошкільниками цей потенціал не завжди реалізується повною мірою: мистецькі заняття нерідко залишаються відокремленими від інших освітніх напрямів, що знижує їх розвивальні можливості та не забезпечує цілісного сприймання дітьми навчального матеріалу. Саме потреба у пошуку шляхів ефективного використання інтеграційних можливостей образотворчої діяльності в освітньому процесі старших дошкільників і визначає актуальність обраної теми.

Мета статті — обґрунтувати значення інтеграції образотворчої діяльності в освітній процес старших дошкільників та представити педагогічний досвід ефективного використання її інтеграційного потенціалу в організації занять і розвивального середовища.

Виклад основного матеріалу. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «інтеграція» визначається як об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи[3]. У дошкільній освіті це поняття пов'язують із гармонійним поєднанням змісту освітнього процесу, що узгоджується з підходом О. С. Бартків, яка визначає інтеграцію як «гармонійно поєднану, взаємопроникнену та взаємопов'язану систему знань, умінь і навичок із усіх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти, спрямовану на формування в дошкільників цілісної картини світу» [2, с. 194].

З огляду на таке розуміння інтеграції логічним є звернення до мистецького напрямку, у межах якого формується мистецько-творча компетентність дошкільника. Як зазначає О. Половіна, мистецтво забезпечує дитині важливі емоційні та чуттєві орієнтири й збагачує її

досвід взаємодії зі світом [4]. Образотворча діяльність відкриває можливості для природного поєднання різних освітніх змістів, тому наше дослідження спрямоване на вивчення її потенціалу як основи інтегрованого підходу в роботі з дошкільниками.

Зазначені ідеї інтеграції чітко проявляються у практиці організації занять зі старшими дошкільниками. У роботі з дітьми образотворчі завдання ефективно поєднуються з мовленнєвим розвитком, коли вони мають змогу розглядати справжні зразки народного мистецтва, помічати їхні особливості та висловлювати власні враження. Так, під час ознайомлення з гончарством Опішні та Косова діти розглядали вироби, порівнювали їх, обговорювали орнаменти. У сюжетній грі «Сорочинський ярмарок» вони пробували себе в ролях продавців і покупців: описували вироби, складали короткі рекламні фрази, ставили запитання. Це допомагало їм вільніше висловлюватися та розширювати словниковий запас. Особливо зацікавила дітей пропозиція стати «гончарами» і створити власний орнамент за мотивами опішнянських або косівських зразків. Таким чином, поєднання образотворчої діяльності з ознайомленням із гончарством та рольовою грою стало шляхом інтеграції мистецького й мовленнєвого розвитку дітей.

Інший приклад. Тема інтегрованого заняття — «Це моя Україна». Діти мали змогу виявити свою обізнаність з природою України та державними символами. Для цього я використала відеозагадки, незавершені речення та завдання вибрати ілюстрацію, яка відображає правильну відповідь. Діти виконували Гімн України та пісню «Ой, у лузі червона калина». Емоційно піднесеним практичним завданням стало й створення власної карти України методом торцювання. Таким чином, патріотичний зміст органічно поєднався з образотворчими й мовленнєвими видами діяльності, забезпечивши цілісність заняття.

На занятті «Зимові розваги та небезпеки» до дітей завітав гість — пінгвін. Діти розповідали йому про зимові розваги, розглядали картину, досліджували властивості снігу та визначали безпечні й небезпечні дії взимку. У творчій частині вони виготовили пінгвінів-лижників із паперових стаканчиків та створили для них штучний сніг. У такий спосіб у занятті поєдналися елементи конструювання й дослідницької діяльності, що забезпечило його інтегрований характер.

Наступне заняття було присвячене горам Карпатам. Ми говорили про природу Карпат, розглядали квіти, порівнювали дерева, відгадували тварин за звуками та шукали риб, які живуть у гірських річках. За методом «входження в картину» діти складали розповіді про Карпати в різні пори року, а завершили заняття малюванням гір губками. Завдяки поєднанню спостереження, слухових вражень і творчого малювання діти проживали тему Карпат емоційно й захоплено, легко занурюючись у створений образ гірської природи.

Аналіз проведених занять виявляє кілька спільних тенденцій, які роблять інтеграцію образотворчої діяльності з розвитком мовлення особливо ефективною. Насамперед важливим є емоційне занурення дітей у тему. Коли вони переживають події разом із персонажем, беруть участь у ярмарку, уявляють себе в Карпатах чи створюють власну карту України, мовлення виникає природно й невимушено. Емоція стає поштовхом до висловлювання, а творчість — способом передати пережите.

Не менш значущою є сенсорна насиченість занять. Розгляд народних виробів, слухання звуків тварин, торцювання, малювання губками чи експеримент зі штучним снігом активізують різні канали сприймання, а це стимулює бажання описувати, порівнювати й ділитися враженнями. У більшості випадків діти переходять від спостереження до творчості природно: спочатку вони бачать, чують, торкаються, обговорюють, а вже потім створюють власний художній образ. Така послідовність виявилася найбільш результативною.

Важливу роль відіграють і рольові ситуації. Коли діти приміряють на себе ролі продавців, покупців, мандрівників чи гостей заняття, мовлення стає частиною гри, а не окремим завданням. Образотворча діяльність у цьому випадку допомагає закріпити зміст: діти не просто повторюють інформацію, а «проживають» її у власному малюнку чи виробі. Спільна діяльність також посилює мовленнєвий розвиток — діти ставлять запитання, домовляються, обговорюють, діляться думками.

Узагальнюючи ці приклади, можна побачити, що задум інтеграції народжується вже на рівні змісту заняття: коли тема сама підказує, як поєднати мовленнєві враження дітей із майбутнім художнім образом. Спочатку діти занурюються в спільний зміст — подію, місце, персонажа чи предмет, які вони досліджують, обговорюють і переживають. Уже після цього методика вибудовується навколо обраної теми: добираються сенсорні дії, рольові ситуації та художні прийоми, що логічно продовжують розмову й переходять у творче завдання. Так інтеграція на занятті постає не як механічне поєднання двох напрямів, а як послідовний рух від змісту — до способів його проживання й вираження.

Окремо варто зазначити, що значний потенціал для пізнавального й художньо-естетичного розвитку старшого дошкільника має інтеграція образотворчої діяльності з ознайомленням із природою та формуванням елементарних математичних уявлень, адже саме в таких поєднаннях діти найповніше розкривають здатність спостерігати, порівнювати, узагальнювати й творчо відтворювати побачене в художніх образах.

Водночас інтеграція виходить за межі побудови окремого заняття. Якщо на занятті образотворча діяльність поєднується з мовленнєвими завданнями через продуманий зміст і спеціально дібрані методичні прийоми, то в самостійній художній та трудовій діяльності вона набуває іншого характеру. Тут саме художня активність стає центром, довкола якого природно вибудовуються мовленнєві, пізнавальні й практичні дії. Завдання педагога — створити таке розвивальне середовище, де діти самі знаходять можливості для поєднання різних видів діяльності: через власні ініціативи, інтереси та спроби експериментувати з матеріалами. У цих видах діяльності інтеграція виникає не як заздалегідь спроектований хід заняття, а як живе продовження дитячої творчості й дослідницького досвіду.

Наприклад, у творчій діяльності ми використовували нетрадиційні техніки малювання — воском та сіллю, що викликало у дітей особливий інтерес і спонукало їх обговорювати отримані ефекти, порівнювати результати та пояснювати власні рішення. Діти охоче виготовляли аплікацію «Подарунок для друга», добираючи кольори й деталі та водночас висловлюючи, кому саме вони хочуть зробити подарунок і чому. Створення одягу з підручних матеріалів у техніці бірколажу дало змогу дітям вільно комбінувати різноманітні елементи, переосмислювати їхні можливості та знаходити власні способи втілення образу. Специфіка бірколажу — у творчому використанні доступних матеріалів і відсутності єдиного зразка — сприяла розвитку ініціативи, гнучкого мислення та екологічної свідомості.

Висновки. Підсумовуючи проведену роботу, можна побачити, що інтеграція образотворчої діяльності в освітній процес старших дошкільників виявилася ефективною тоді, коли художні завдання спиралися на змістовний пізнавальний досвід дітей. Саме поєднання спостереження, слухових і зорових вражень, дослідження природних явищ, ознайомлення з народним мистецтвом та рольових ситуацій створювало той ґрунт, на якому творчість ставала природним продовженням отриманих знань. У таких умовах діти не просто виконували художні завдання, а відтворювали у власних образах те, що побачили, почули й пережили. Представлений у статті досвід, здобутий під час переддипломної практики, показує, що інтеграція працює як цілісний підхід: пізнавальний зміст, емоційне занурення та художня

діяльність взаємно підсилюють одне одного, роблячи навчання природним і внутрішньо мотивованим.

Подальша робота може бути пов'язана з уточненням умов, за яких поєднання образотворчої діяльності з пізнавальними спостереженнями, мовленнєвими завданнями та сенсорними діями найкраще підтримує інтерес старших дошкільників до дослідження й творчого вираження у повсякденній діяльності.

Список використаної літератури та джерел

1. Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text>
2. Бартків О. С. Сутність інтегрованого навчання дітей дошкільного віку. Освітній процес в закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації: зб. матеріалів конференції, 16 червня 2022 р. / за ред. О. Рейпольської, О. Брежневої, І. Луценко, В. Рагозіної, С. Васильєвої. Київ, 2022. 320 с. URL: <https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2022/12/Zbirnyk.pdf>
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Половіна О. Як сформувати мистецько-творчу компетентність у дітей? URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/2951-yak-sformuvati-mistetsko-tvorchu-kompetentnst-u-dtey>

Крістіна КАМПОВА, студентка 44 групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Юлія Березницька, викладач з основ природознавства і методики ознайомлення дітей з природою, спеціаліст вищої категорії

СУЧАСНІ ІГРОВІ ФОРМИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розкрито значення сучасних ігрових форм в екологічному вихованні дітей дошкільного віку. Визначено роль ігрової діяльності як засобу розвитку пізнавальних процесів і формування ціннісного ставлення до природи. Охарактеризовано структурні компоненти ігрових форм, зокрема ігрову модель, способи педагогічної організації та тип пізнавальної діяльності. Розглянуто сучасні види екологічних ігор та їх вплив на розвиток логічного мислення, вміння встановлювати взаємозв'язки в природі. Підкреслено ефективність ігрових форм у систематизації знань і формуванні позитивного ставлення до навколишнього середовища.

Екологічна освіта, розвиток екологічно свідомого світогляду та формування екологічної культури дітей дошкільного віку є надзвичайно важливими в сучасних умовах. Провідне місце в цьому процесі займає ігрова діяльність, яка сприяє розвитку мислення, пізнавальних здібностей, закріпленню знань і формуванню усвідомленого ставлення до довкілля. Гра виступає природною формою діяльності дитини, яка допомагає їй пізнавати світ, розвивати уяву, мислення та творчі здібності.

Таким чином, ігрова діяльність є не лише ефективним засобом навчання, а й важливим чинником гармонійного розвитку особистості дошкільника. Вона створює умови для активного пізнання навколишнього світу та формування перших екологічних уявлень.

Структурними компонентами ігрових форм в екологічному вихованні дітей дошкільного віку є:

- ігрова модель, яка визначає рамки гри та служить її основою;
- спосіб педагогічної організації, тобто правила проведення гри та передачі навчального змісту;
- тип педагогічної/пізнавальної діяльності визначає категорію гри [1, с. 335].

Зазначені компоненти забезпечують цілісність ігрового процесу та сприяють ефективному засвоєнню дітьми екологічних знань.

Сучасна екологічна освіта передбачає використання різноманітних ігрових форм: головоломок, ребусів, кросвордів, чайнвордів (ботанічної та зоологічної тематики). Вони сприяють розвитку логічного мислення, уваги, пам'яті, здатності встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в природі. Такі ігри допомагають дітям класифікувати об'єкти живої та неживої природи, виявляти закономірності та робити елементарні узагальнення.

Серед прикладів ігор можна виділити: «Хто де живе?», «Чий листок?», «Коли це відбувається?», «Ланцюги живлення», «Що спільного?» тощо. Вони мають пізнавальний характер і сприяють формуванню цілісного уявлення про природу.

Сучасні дидактичні ігри активно використовують інтерактивні матеріали (картки, лепбуки), сенсорні методи та цифрові технології. Популярними є ігри «Екологічний світлофор», «Сортуй сміття», «Де чия домівка?», «Вгадай на смак». Власне, ці ігрові форми мають глибоку пізнавальну та освітню основу. Хоча вони й різні, їх об'єднує спільна назва та спільна мета, оскільки вони базуються на спільній ідеї: неподільній єдності живої природи, незалежно від конкретних умов її існування [2, с. 68].

Основні напрями ігрової діяльності:

Екологія та сортування:

- «Сортуй сміття» (розрізнення матеріалів);
- «Екологічний світлофор» (формування екологічно доцільної поведінки).

Тваринний і рослинний світ:

- «Де чия домівка?»;
- «Чий листок?»;
- «Овочі та фрукти».

Пори року та погода:

- «Коли це буває?»;
- «Календар природи».

Сенсорні ігри:

- «Вгадай на смак»;
- «Чарівний мішечок».

Окремої уваги заслуговують ігри-головоломки, які розвивають самостійність мислення, пізнавальну активність і впевненість у власних можливостях.

Сучасні освітні можливості також передбачають використання дидактичних цифрових ігор. Вони поєднують навчання та гру, сприяють розвитку уваги, пам'яті, мовлення, логічного мислення, а також підвищують інтерес дітей до навчання.

Ефективність ігрових форм забезпечується за умови:

- поетапного ускладнення завдань;
- використання наочності;
- урахування вікових особливостей дітей;
- варіативності рішень;
- поєднання різних видів діяльності [3, с. 78].

Таке поєднання сприяє розвитку самостійності, активності та інтересу до пізнання природи.

Сучасні ігрові форми приносять радість дітям, покращують їхнє емоційне благополуччя, сприяють розвитку уявлень про живі та неживі речі в природі та їх властивості, а також пропагують позитивне ставлення до навколишнього середовища [4, с. 88].

Отже, сучасні ігрові форми є важливим засобом екологічного виховання дітей дошкільного віку. Вони сприяють формуванню екологічної культури, розвитку пізнавальних здібностей, емоційного ставлення до природи та відповідальної поведінки.

Позитивні емоції, отримані під час гри, підсилюють інтерес до пізнання довкілля та забезпечують ефективність освітнього процесу.

Таким чином, систематичне використання сучасних ігрових форм є необхідною умовою успішного екологічного виховання дошкільників.

Список використаної літератури та джерел:

1. Волкова Л. Екологічне виховання дітей дошкільного віку в процесі праці в природі. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2021. №4. 335 с.
2. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Київ: Слово, 2008. 68 с.
3. Лисенко Н. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Київ: Освіта, 2018. 78 с.
4. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 88 с.

Марія-Олександра ПОЖОГА, студентка 44 групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця

Керівник: Олександра ЦИБАНЮК доктор пед. наук, доцент

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЛОКОМОТОРНИХ НАВИЧОК ТА КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ: ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз взаємозв'язку між розвитком основних локомоторних навичок та когнітивною сферою дитини дошкільного віку. Визначено роль автоматизації рухів у вивільненні уваги для розв'язання інтелектуальних завдань. Описано вікову динаміку становлення техніки бігу, ходьби, лазіння та вправ на рівновагу як бази для психомоторного розвитку [9]. Сформульовано методичні рекомендації щодо застосування ігрових прийомів у навчанні основних рухів [8, с. 85–90].

У системі фізичного виховання дітей дошкільного віку розвиток основних рухів – ходьби, бігу, стрибків, метання та лазіння – посідає одне з центральних місць [4]. Ці рухи не лише забезпечують фізичне здоров'я, а й виступають необхідною основою для всебічного розвитку особистості. Завдяки високій пластичності нервової системи в дошкільному віці, нові рухові акти засвоюються значно швидше та ефективніше, що робить цей період сенситивним для формування базового рухового фонду [7].

Розвиток локомоцій (рухів переміщення) безпосередньо корелює з когнітивним розвитком. Педагогічний аспект цього зв'язку полягає в тому, що вдосконалення координації та просторового орієнтування стимулює розвиток вищих психічних функцій, зокрема мовлення та логічного мислення [6, с. 73–78].

Метою педагогічного впливу є перетворення рухового вміння на стійку навичку. На етапі формування вміння дитина витрачає значний когнітивний ресурс на контроль техніки руху. Коли ж рух стає автоматизованим (навичкою), увага дитини вивільняється для аналізу ігрової ситуації, взаємодії з однолітками та виконання складніших інтелектуальних завдань [7].

Ходьба є базовим локомоторним актом. Це циклічний рух, що складається з ритмічного чергування кроків правою та лівою ногами [9]. Фізіологічно ходьба базується на кроковому рефлексі, який закладається ще на першому році життя [9]. Ключовою особливістю ходьби є постійна наявність опори – одинарної або подвійної. Ефективність пересування залежить від кореляції темпу та довжини кроку. Доведено, що у дошкільників темп ходьби значно вищий, ніж у дорослих (148–172 кроків/хв проти 120 кроків/хв), що зумовлено анатомічними особливостями та меншою довжиною кроку (42–63 см) [9].

Педагогічне завдання полягає у формуванні правильної постави: випрямлена спина, підтягнутий живіт, активна робота рук та повне розгинання ніг під час відштовхування. Неправильне формування навички ходьби може призвести до порушень постави та зниження загальної витривалості організму.

Біг має схожу з ходьбою циклічну природу, але принципово відрізняється наявністю фази «польоту» – періоду безопорного стану тіла [9]. Це більш енерговитратний рух, який потребує високої координації та зрілості опорно-рухового апарату. Становлення техніки бігу проходить кілька етапів:

- у молодшій групі (3-4 роки) діти часто ставлять ногу з п'яти, спостерігаються значні бічні коливання тулуба, координація рук недостатня;
- у середній групі (4-5 років) з'являється ритмічність, діти починають краще орієнтуватися у просторі під час швидкого руху;
- у старшому віці біг стає прямолінійним, з чітким винесенням стегна вперед-угору та енергійним поштовхом.

Вправи на рівновагу відіграють критичну роль у когнітивному розвитку, оскільки здатність зберігати стійкість тіла безпосередньо пов'язана з роботою мозочка та концентрацією уваги [6, с. 73–78].

Рівновага включає як статичні положення, так і динамічні переміщення. Навчання розпочинається з ходьби між предметами та поступово переходить до складних завдань на підвищеній опорі – гімнастичній лаві або похилій дошці [6, с. 73–78].

Лазіння та повзання потребують значних вольових зусиль та залучення майже всіх груп м'язів. Вони сприяють розвитку великих м'язових груп спини, живота та ніг, а також виховують сміливість при подоланні страху висоти [5, с. 52–55]. Педагогічна методика передбачає використання ігрових сюжетів, наприклад, підлізання під дуги (висотою 40–50 см) або перехід між секціями гімнастичної стінки приставним чи перемінним кроком. Ці вправи вимагають від дитини планування рухової дії, що є важливим аспектом когнітивного контролю [5, с. 52–55].

Ациклічні рухи (стрибки та метання) характеризуються високою інтенсивністю та зміною структури фаз [9, с. 200]. Стрибки поділяються на чотири послідовні фази: підготовча (замах), основна (відштовхування), політ та заключна (м'яке приземлення на напівзігнуті ноги). Опанування стрибків вимагає високого рівня зрілості м'язово-зв'язкового апарату. Педагог має звертати увагу на м'якість приземлення, щоб уникнути струсу внутрішніх органів та травмування стопи [9, с. 200].

Метання розвиває окомір, точність та швидко-силові якості. Дошкільники вчаться виконувати кидки з різних положень: з-за голови або від плеча. Це стимулює розвиток плечового поясу та дрібної моторики, що позитивно впливає на мовленнєві центри головного мозку [5, с. 52–55]. Процес прицілювання – це складна інтелектуальна операція, що поєднує зорове сприйняття та фізичну дію.

Методика навчання має базуватися на систематичності та ігровому підході. Вихователь повинен використовувати:

1. Спільний рух (дорослий очолює колону для задання темпу).
2. Візуальні орієнтири (кегли, лінії, куби) для розвитку просторової уяви.
3. Ігрові вправи та естафети («Квач», «Подолання перешкод»)

Теоретичний аналіз проблеми підтверджує, що розвиток локомоторних навичок у дошкільному віці є фундаментом не лише фізичного здоров'я, а й функціональної зрілості мозку. Недооцінка фізичної активності та відсутність цілеспрямованої роботи над технікою основних рухів призводить до гіподинамії та затримки психомоторного розвитку. Тільки через комплексний підхід, що поєднує фізичне навантаження з когнітивними завданнями, можливо забезпечити гармонійне становлення особистості дитини, її успішну підготовку до школи та майбутньої життєдіяльності [7].

Список використаної літератури

1. Белкіна О. П., Бабачук Ю. М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 224 с.

2. Білан О. Інноваційні технології у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта: теорія і практика. 2021. №18. С. 45–52.
3. Вільчковський Є. С., Волинський А. Я., Смаль Я. А. Фізичне виховання дітей дошкільного віку. Луцьк, 2020. 135 с.
4. Вільчковський Є. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Суми: Університетська книга, 2019. 467 с.
5. Волинський А. Я. Фізичне виховання дошкільників засобами гри. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я. 2011. №3. С. 52–55.
6. Гончарова С. Вплив фізичних вправ на розвиток рухової активності дітей дошкільного віку. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2022. №3(82). С. 73–78.
7. Грищенко О. О. Організація фізичного виховання дітей дошкільного віку. Кривий Ріг, 2024. 50 с.
8. Дроздова Т. Застосування ігрових методів у фізичному вихованні дошкільників. Актуальні проблеми дошкільної освіти. 2020. №12. С. 85–90.
9. Комісарик М., Чуйко Г. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку. Чернівці: Книги–XXI, 2016. 457 с.

Ірина ДОСКАЛЮК, студентка 44 групи,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея
Керівник: Олександра ЦИБАНЮК, доктор
пед. наук, доцент

АЛГОРИТМ УСПІХУ: ТРИЕТАПНА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКСКУРСІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті розглядається триетапна структура організації екскурсій як ефективний засіб підвищення рухової та пізнавальної активності дітей дошкільного віку. Автор розкриває зміст підготовчого, основного та підсумкового етапів, акцентуючи увагу на важливості поєднання фізичних вправ, ігрової діяльності та спостереження для всебічного розвитку дитини. Обґрунтовано, що така послідовність забезпечує системність освітнього процесу та сприяє формуванню позитивного ставлення дошкільників до активного способу життя.

У сучасних умовах дошкільної освіти особливого значення набуває питання поєднання пізнавальної діяльності дітей із їхньою руховою активністю. Одним із ефективних засобів реалізації цього завдання є екскурсії, які дозволяють організувати активну, цікаву та змістовну діяльність дітей поза межами закладу освіти [13].

Правильно організована екскурсія сприяє не лише розширенню знань про навколишній світ, а й активному руху, розвитку фізичних якостей, формуванню соціальних навичок і

позитивних емоцій [1, с. 45; 6, с. 28]. Для досягнення такого результату доцільно використовувати триетапну структуру організації екскурсій, яка включає підготовчий, основний і підсумковий етапи [17, с. 110].

Підготовчий етап відіграє важливу роль у проведенні екскурсії, оскільки саме на ньому відбувається її планування. Вихователь визначає тему, мету та завдання, враховуючи вік дітей, їхні інтереси та рівень розвитку [4].

Одним із головних завдань є вибір маршруту. Він має бути безпечним, доступним для дітей і водночас таким, що сприяє руховій активності [11]. Наприклад, маршрут може проходити через різні природні ділянки – траву, доріжки, невеликі підйоми, що стимулює розвиток координації та витривалості.

Перед екскурсією важливо провести бесіду з дітьми, пояснити, куди вони підуть і що будуть робити. Щоб зацікавити дітей, можна подати це у формі гри або «подорожі». Наприклад, запропонувати їм стати «дослідниками» або «мандрівниками» [10]. Це викликає інтерес і бажання активно брати участь у діяльності.

Також на цьому етапі вихователь планує рухливі ігри та фізичні вправи. Це можуть бути ходьба різними способами, біг, ігри на увагу або орієнтування в просторі. Важливо, щоб ці завдання були доступними та цікавими для дітей [1, с. 72]. Окрему увагу слід приділити правилам безпеки.

Отже, підготовчий етап створює основу для активної та організованої діяльності дітей.

Основний етап є найважливішим, адже саме під час нього відбувається безпосередня діяльність дітей. У процесі екскурсії діти активно рухаються: ходять, бігають, виконують різні завдання. Водночас вони спостерігають за природою, досліджують об'єкти довкілля, виконують прості завдання [6, с. 28]. Така діяльність поєднує рух і навчання, що робить її більш ефективною.

Вихователь організовує різні види діяльності: спостереження, рухливі ігри, прості досліди, пошукові завдання. Наприклад, діти можуть знайти певний об'єкт, зібрати листя або визначити зміни в природі [12, с. 39].

Важливо, щоб діти не просто слухали, а активно діяли. Коли завдання пов'язані з рухом, діти краще запам'ятовують інформацію і проявляють більший інтерес [14, с. 50].

Також під час екскурсії формується вміння працювати в колективі. Діти взаємодіють між собою, допомагають одне одному, дотримуються правил гри [7, с. 120].

Позитивні емоції, які виникають під час руху і гри, підсилюють інтерес до діяльності та роблять навчання більш природним.

Таким чином, основний етап забезпечує активну участь дітей у руховій і пізнавальній діяльності.

Після завершення екскурсії важливо підвести підсумки. Це допомагає дітям краще зрозуміти та запам'ятати отриманий досвід [3, с. 210].

Вихователь організовує обговорення, під час якого діти діляться своїми враженнями, розповідають, що їм сподобалося. Це сприяє розвитку мовлення та мислення [5, с. 95].

Для закріплення результатів можна використовувати творчі завдання: малювання, аплікації або ігри, в яких діти відтворюють побачене. Також можна повторити рухливі ігри, які проводилися під час екскурсії [16].

Важливим є оцінювання діяльності дітей. Вихователь звертає увагу на їхню активність, участь у завданнях, інтерес і взаємодію з іншими.

Не менш важливо створити позитивне завершення екскурсії. Похвала і підтримка допомагають дітям відчувати впевненість у собі та викликають бажання брати участь у подібних заходах у майбутньому.

Отже, триетапна структура організації екскурсій є ефективним способом підвищення рухової активності дітей дошкільного віку. Вона допомагає поєднати навчання, гру і рух, забезпечує активну участь дітей та сприяє їх всебічному розвитку [13]. Завдяки правильній організації екскурсій стають важливою частиною освітнього процесу.

Список використаної літератури та джерел

1. Кулеш О. С., Сорочинська, О. А. Екскурсія як форма екологічного виховання старших дошкільників // Матеріали студентської наукової конференції «Педагогічні інновації в дошкільній освіті»: секція 2 «Теорія та методика навчання». – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2024. – С. 45–49.
2. Вишневецький В. Екскурсія як метод пізнання. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія. 2019. № 2 (75). С. 59–63.
3. Манн Дж. Навчання на відкритому повітрі та розвиток дитини: систематичний огляд // *Frontiers in Psychology*. 2022. Т. 13. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC91491771> (дата звернення: 21.10.2025).
4. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш, Г. В. Беленька, О. Л. Богініч та ін. ; за наук. Кер. А. М. Богуш. Київ : Видавництво, 2012. 26 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf> (дата звернення: 21.10.2025).
5. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою / Н. Ф. Яришева. К.: Вища школа, 2018. 255 с.
6. Адаменко В. М. Педагогічні умови розвитку рухової активності дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти / В. М. Адаменко. – Чернігів, 2021. 124 с. URL: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9105/1/%D0%90%D0>
7. Козирева Ю. В. Спостереження як основний метод ознайомлення дошкільників з природою. Винниченка, 2020. 75 с. URL: https://cusu.edu.ua/images/psiholog/kafedra_metodik_doshkiln_ta_pochatk_osviti/derj_atestac/17-03-2021/Kozureva_DOtaPO.pdf
8. Білтон Г. Навчання на відкритому повітрі в ранньому віці: управління та інновації. Лондон: Routledge, 2010. 240 с. URL:
9. Белух О. В. Екологічне виховання дітей дошкільного віку. Кропивницький, 2018. 70 с. URL: <https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9780203860137/outdoor-learning-early-years-helen-bil> (дата звернення:(21.10.2025).
10. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / За наук. Ред. О. Л. Кононко. – К.: Світич, 2012. 463 с.
11. Сторож В. Віртуальна екскурсія як сучасна форма роботи з дітьми дошкільного віку / В. Сторож // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2023. Вип. 6 (252). С. 159–164. URL: <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/pedagogics/article/download/3390/3222>
12. Беленька Г. В., Половіна О., Науменко Т. Дошкільнятам про світ природи : посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ : ... , 2013. 144 с.

Олена ДОМНІЦАК, студентка 44 групи,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Оксана СКРИПНИК, викладач
першої категорії

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Анотація. У статті розглядаються сучасні підходи до формування готовності дитини до навчання у школі як комплексного психолого-педагогічного явища. Зазначено, що ефективне формування готовності дитини до школи можливе за умов інтеграції зусиль педагогів і батьків, створення сприятливого освітнього середовища та використання сучасних педагогічних технологій.

Важливе місце в реформуванні системи освіти займає проблема наступності між дошкільною та початковою освітою. У закладах дошкільної освіти наступність виявляється насамперед у підготовці дитини до школи, а в закладах початкової освіти – у використанні та покращенні уже набутих раніше знань та навичок. Наступність між дошкільною та початковою освітою є однією з обов'язкових умов здійснення неперервності процесу здобуття освіти.

Проведення освітньої реформи в Україні, зокрема впровадження Концепції Нової української школи, зумовило переосмислення теоретичних засад і практичних методів підготовки дітей до навчання. Замість орієнтації на засвоєння знань у центр освітнього процесу поставлено розвиток особистості дитини, формування ключових компетентностей. Серед актуальних підходів виокремлюють компетентнісний, особистісно орієнтований і діяльнісний підходи.

Одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти. Він полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1 класу початкової школи [3, с. 324].

Зміст освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за чинними комплексними програмами розвитку, навчання, виховання, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України та орієнтують вихователів на формування особистості дитини, розвиток її творчої спрямованості, розкриття потенційних можливостей.

Зокрема, «Впевнений старт» та «Буду вправним першачком» - навчально-методичні комплекти для підготовки дітей до Нової української школи.

Матеріали програм окреслюють оптимальний комплекс розвивальних, виховних, навчальних функцій і змістових напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Реалізація вимог освітніх програм передбачає застосування вихователями закладів дошкільної освіти діяльнісного підходу, врахування специфічних видів дитячої діяльності (ігрова, комунікативна, образотворча та ін.), забезпечує формування психологічної зрілості, життєвих компетентностей і готовності до систематичного навчання в Новій українській школі старшого дошкільника.

Основною ідеєю Концепції НУШ є впровадження компетентнісного підходу, спрямованого на формування компетентностей, необхідних для життя в сучасному світі. Перелік таких компетентностей визначено у Державних стандартах початкової і базової середньої освіти.

До ключових компетентностей належать:

- володіння державною та іноземними мовами;
- математична та природничо-наукова грамотність;
- інформаційно-цифрова компетентність;
- інноваційність;
- уміння навчатися впродовж життя;
- підприємливість і фінансова грамотність;
- екологічна та загальнокультурна грамотність.

Вони становлять основу розвитку особистості учня початкової школи.

Компетентнісний підхід розглядається як здатність застосовувати знання та уміння для розв'язання життєвих завдань, що виникають у процесі пізнавальної діяльності та взаємодії з навколишнім світом.

Особистісно орієнтований підхід передбачає визнання цінності кожної дитини, її темпу розвитку, інтересів і потреб. Його завданням є створення умов для розвитку здібностей та формування внутрішньої мотивації до навчання.

Діяльнісний підхід передбачає розвиток дитини через активну взаємодію з середовищем. Підготовка до школи здійснюється через різні види діяльності: ігрову, пізнавальну, мовленнєву, творчу та практичну, у межах яких формуються знання, уміння й навички.

Застосування діяльнісного підходу включає залучення до практичних завдань, розвиток умінь планування та контролю діяльності, використання дослідження, експериментування, моделювання, інтегровані заняття та формування навчальної діяльності як нової соціальної ролі дитини.

Для реалізації задекларованого підходу вихователі, так само, як і вчителі, мають змінити свою роль з інформатора («Слухайте мене, робіть за мною») на фасилітатора, який дає дітям змогу набувати власний досвід у пошуку й опрацюванні інформації – не відстороненої («все, що знаю»), а потрібної для виконання конкретних дій у певних ситуаціях [3, с. 4].

В сучасних закладах дошкільної освіти надається пріоритет ігровим методам, комунікативним іграм, творчим видам робіт, відмови від фронтального розташування дітей, роботи в групах, застосуванню середовищного підходу тощо.

Також слід відмітити основні форми організації освітнього процесу в ЗДО та початковій школі. Це і проблемне навчання, і організація полілогів, активні обговорення, різні формати роботи в групах тощо.

Підготовка дітей до НУШ потребує впровадження сучасних освітніх технологій, спрямованих на розвиток компетентностей, ініціативності, критичного мислення та пізнавального інтересу. Освітній процес має забезпечувати діяльнісне, дослідницьке й творче навчання відповідно до вікових особливостей дітей.

Однією з таких технологій є «Ранкове коло» - це щоденна практика, під час якої педагог з дітьми об'єднуються в коло та виконують декілька пізнавальних різнопланових видів діяльності.

За М.Монтессорі, ранкові кола-зустрічі надають дитині можливість найповніше розкрити свій внутрішній світ, а педагогу – «поринути в таємниці дитинства».

Наступна технологія – використання у роботі з дітьми інтелект-карт.

Принципи та методику застосування інтелектуальних карт в дошкільній освіті розробила Наталя Гавриш.

Інтелектуальні карти створюються в процесі реалізації тематичних циклів як творчий продукт або є наочним посібником для роботи з дітьми.

Інтелект-карта може укладатись як до окремого заняття чи поняття так і до цілого тематичного циклу тощо.

Також широко використовуються вихователями коректурні таблиці – це інформаційно-ігрове поле з різною кількістю клітинок (від 9 до 25), заповнених предметними картинками (цифрами або буквами; символами чи знаками, геометричними фігурами). Картинки добирають за змістом тематично.

Під час роботи з коректурними таблицями основними завданнями для дітей є такі: знайти правильну відповідь, назвати потрібне слово або слова, пояснити свої дії, висловити власну думку.

Одним з перспективних методів, які сприяють вирішенню даної проблеми, є «лепбук». «Лепбук» або як його ще називають тематична папка, - це саморобна інтерактивна папка з кишеньками, дверцятами, віконцями, рухомими деталями, які дитина може діставати, перекладати, складати на свій розсуд.

В ній збирається матеріал по якійсь певній темі. При цьому «лепбук» - це не просто витвір. Це наочно-практичний метод навчання, заключний етап самостійної дослідницької роботи, яку дитина виконувала у ході вивчення даної теми.

Ще однією технологією є створення портфоліо старшого дошкільника з метою допомогти дитині розвивати здатність самостійного оцінювання своїх досягнень, що підвищує самомотивацію, дає змогу досягти кращих результатів у процесі здобуття освіти, прищеплює навички планування і постановки цілей, допомагає педагогам побачити приховані здібності дошкільника, що важливо для їхнього розвитку.

Активно впроваджуються також інноваційні технології навчання старших дошкільників. Зокрема, STEM-освіта формує дослідницькі вміння, наукове мислення, мовлення та ініціативність, розвиває логічне і творче мислення.

Проектні технології забезпечують практичне застосування знань, розвиток ініціативності, самостійності та комунікації. Вони формують уміння планувати діяльність і доводити її до результату.

Приклади проєктів: «Моє місто»; «Вода – це життя»; «Світ професій»; «Космос поруч».

Тематичні тижні забезпечують інтеграцію різних видів діяльності та цілісне сприйняття матеріалу.

Технологія розвитку критичного мислення формує здатність аналізувати, порівнювати, робити висновки через відповідні методи й вправи.

У роботі з дошкільниками використовують: метод «мозкового штурму»; таблицю «Знаю – Хочу дізнатися – Дізнався» (З-Х-Д); вправи на порівняння, класифікацію та аналіз.

Використання цифрових засобів навчання робить освітній процес сучасним і доступним.

Ключовим засобом модернізації дошкільної освіти є інтерактивні технології, що формують активну позицію дитини у навчанні, розвивають базові компетентності та сприяють підготовці дітей до навчання у школі. У практиці роботи ЗДО активно використовуються наступні прийоми: мікрофон, асоціативна квітка, дерево рішень, перевтілення, синтез думок, дебати, ланцюжок, моделювання проблемних ситуацій тощо.

Таким чином, використання сучасних технологій дозволяє не лише ефективно засвоювати знання та навички, але й формувати соціальні, когнітивні та емоційні

компетентності, готуючи дітей до успішної адаптації у школі та подальшому житті. Роль вихователя у цьому процесі є визначальною, оскільки він виступає фасилітатором, організатором та партнером дітей, створюючи умови для активного пізнання, розвитку ініціативи та творчого потенціалу кожного дошкільника.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту» від 6 червня 2024 року № 3788-IX: URL: https://docs.google.com/document/d/1-nmGFM1Gmr9HCvWReiO8g5DptLZTBt5l_jsZOFJvYHk/edit?usp=drive_link
2. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. - Київ : Академвидав, 2015. - 464 с.
3. Савченко Ю. Функціональна готовність дитини до шкільного навчання: чому це важливо. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2020. № 4. С. 41–45
4. Філімонова Т.В. Психолого-педагогічна підготовка дітей до школи: навчально методичний посібник. Миколаїв: СПД Румянцева, 2020. 218с.

Анастасія ГАНДЗЮК, студентка 44 групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея
Керівниця: Леся КОШУРБА, викладачка методики формування елементарних математичних уявлень, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ІНТЕРАКТИВНІ ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

Анотація. У статті розглядається проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема інтерактивних дидактичних ігор, для формування логіко-математичної компетентності дітей дошкільного віку. Проаналізовано переваги мультимедійних засобів у процесі засвоєння елементарних математичних уявлень. Визначено педагогічні умови ефективного використання цифрових інструментів у закладах дошкільної освіти.

Ключові поняття: логіко-математичний розвиток, інформаційно- комунікаційні технології, дошкільний вік, інтерактивні дидактичні ігри, цифрова компетентність.

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується стрімким впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій у всі сфери життя, включно з освітою.

Дошкільна освіта, як перша ланка системи безперервної освіти, не може залишатися осторонь цих процесів. Згідно з вимогами Базового компонента дошкільної освіти в Україні, одним із ключових напрямів є формування логіко-математичної компетентності дошкільників [1, с. 12].

Традиційні методи навчання часто потребують оновлення та доповнення інноваційними підходами, серед яких використання ІКТ є одним із найперспективніших. Інтерактивні дидактичні ігри здатні значно підвищити інтерес дітей до математики, зробити процес навчання більш наочним та емоційно насиченим.

Проблема логіко-математичного розвитку дошкільників завжди перебувала в центрі уваги багатьох науковців та педагогів-практиків. Психологічні основи формування елементарних математичних уявлень закладено в працях Ж. Піаже, Л. Виготського, Г. Костюка. Сучасні аспекти використання мультимедійних технологій у дошкільній освіті активно досліджують вітчизняні науковці.

Зокрема, у працях Цімохи Т. В. ґрунтовно розглядається логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку засобами комп'ютерних технологій, що підтверджує високий потенціал ІКТ у пізнавальній діяльності малюків.

Логіко-математична компетентність дошкільника передбачає здатність дитини самостійно здійснювати класифікацію, серіацію, вимірювання, обчислення та просторове орієнтування. У дошкільному віці провідною діяльністю є гра, тому процес навчання має бути максимально ігровим та невимушеним.

Використання інтерактивних дидактичних ігор дозволяє вирішити відразу кілька педагогічних завдань. По-перше, мультимедійні засоби (анімація, звук, колір) привертають мимовільну увагу дитини, що сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу. Дитина не просто слухає вихователя, а стає активним учасником процесу. По-друге, інтерактивні ігри забезпечують миттєвий зворотний зв'язок: дитина відразу бачить результат своєї дії (правильно чи неправильно виконано завдання), що формує навички самоконтролю [2, с. 33].

На практиці в закладах дошкільної освіти можуть використовуватися різні типи інтерактивних математичних ігор:

1. Ігри на формування поняття числа та кількості. Наприклад, завдання "Порахуй тварин", "Знайди відповідну цифру", де дитина повинна співвіднести кількість об'єктів на екрані з графічним зображенням цифри.
2. Ігри на орієнтування в просторі та часі. Завдання типу "Що знаходиться ліворуч/праворуч?", "Розстав предмети по кімнаті", "Визнач частину доби", які допомагають дитині засвоїти просторові відношення.
3. Ігри на вивчення геометричних фігур та форми предметів. Завдання "Знайди зайву фігуру", "Склади візерунок", "На що схожий предмет?", які розвивають сенсорне сприйняття та аналітичне мислення.
4. Логічні завдання та головоломки. Прості лабіринти, встановлення закономірностей (продовження ряду), ігри типу "Знайди відмінності".

Проте впровадження ІКТ у логіко-математичний розвиток вимагає дотримання певних педагогічних та санітарно-гігієнічних умов. Тривалість роботи дитини з екраном (комп'ютером, планшетом чи інтерактивною дошкою) повинна суворо регламентуватися (для старших дошкільників - не більше 15 хвилин). Крім того, інтерактивна гра не повинна замінити реальну предметно-практичну діяльність. Вона має виступати логічним доповненням до роботи з традиційним роздатковим матеріалом (паличками Кюїзенера, блоками Дьенеша, конструкторами) [3, с. 59-60].

Важлива роль у цьому процесі належить вихователю. Педагог має ретельно відбирати програмне забезпечення, враховуючи вікові та індивідуальні особливості дітей. Комп'ютерна програма має мати інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, естетичне оформлення та не містити агресивних елементів.

Зважаючи на проведені дослідження, можна зробити висновок, що використання інтерактивних дидактичних ігор є потужним інноваційним інструментом логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Вони сприяють активізації пізнавального інтересу, розвитку логічного мислення, уваги та пам'яті. Водночас, максимальний освітній ефект досягається лише за умови гармонійного поєднання інформаційно-комунікаційних технологій з традиційними методами навчання, а також за дотримання відповідних санітарно-гігієнічних та педагогічних норм [4, с. 5-6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2021. - 38 с.
2. Пірунова.Г.О., Курінова А.Ф. Формування сенсорно-пізнавальної компетентності дітей молодшого дошкільного віку засобами інноваційних технологій // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах - С. 30-34.
3. Воробйова К. Ю. Сучасні освітні технології на заняттях з логіко-математичного розвитку дітей старшого дошкільного віку: кваліфікаційна робота. – Кропивницький, 2020. – 120 с.
4. Добролюбова Н. В. Логіко-математичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій: український та європейський досвід. - Вінниця, 2023. - 24 с.

Валентина ДРОЗДИК, студентка 44 групи,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Чернівецького Педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Надія МОТРУК, викладач
методики розвитку мовлення та навчання
елементів грамоти, спеціаліст вищої
категорії, викладач-методист

ОРГАНІЗАЦІЯ МОВЛЕННЄВИХ ЗАНЯТЬ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкрито актуальну проблему організації мовленнєвих занять в закладах дошкільної освіти як провідного засобу розвитку мовлення дітей. Акцентовано увагу на методичних підходах до проведення занять і структурних особливостях їх побудови. Обґрунтовано значення цілеспрямованої організації мовленнєвої діяльності для формування комунікативної компетентності дошкільників.

Мовленнєві заняття в закладах дошкільної освіти є основною формою системного та цілеспрямованого розвитку мовлення дітей. Їх організація передбачає ретельне планування, що включає визначення теми, типу заняття (комплексного або тематичного), формулювання мовленнєвих завдань і добір відповідних методів та дидактичних засобів [5].

Важливим етапом підготовки є складання плану заняття, у якому визначаються його структура, методи (словесні, наочні, ігрові) і прийоми роботи. Методика проведення заняття немає жорсткого шаблону, що дозволяє педагогу творчо підходити до організації освітнього процесу, враховуючи індивідуальні особливості дітей [2; с.448-451].

Під час заняття вихователь виконує роль організатора мовленнєвої діяльності, створює умови для активного спілкування дітей, стимулює їх до самостійного висловлювання [3, с.173]. Особлива увага приділяється використанню мовленнєвого зразка, системи запитань, ігрових методів, а також забезпеченню постійного зворотного зв'язку.

Ефективність заняття значною мірою залежить від:

- активної участі кожної дитини;
- правильного добору методів (словесних, наочних, ігрових та інноваційних)
- створення позитивного емоційного середовища;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей.

Широко використовуються також інноваційні методи навчання:

- Метод проєктів - діти самостійно або з вихователем працюють над темою (наприклад «Осінь», «Казки») і презентують результат, розвиваючи мовлення.
- Метод символів (символічна синектика) передача змісту за допомогою умовних позначень (символів, схем).
- Моделювання - використання моделей, схем, уявних образів для побудови речень, казок, розповідей.
- Мнемотехніка - запам'ятовування і відтворення мовлення через картинки та асоціації.

Це методи, які розвивають творчість, уяву і активне мовлення дитини.

Доцільним є проведення занять у підгрупах, що сприяє підвищенню мовленнєвої активності дітей і дає можливість індивідуальної роботи з кожним вихованцем.

Структура комплексного мовленнєвого заняття визначається його метою, змістом і віковими особливостями дітей. У методиці виокремлюють три основні частини заняття: вступну, основну та заключну.

Вступна частина має мотиваційний характер і триває 1–3 хвилини. Її мета — організувати дітей, зацікавити темою, створити позитивний настрій. Використовуються такі прийоми:

- коротка бесіда;
- ігрова ситуація;
- поява персонажа або наочності.

Основна частина є центральною і займає найбільше часу (15–20 хвилин). Саме тут реалізуються мовленнєві завдання. У межах комплексного заняття вона включає кілька взаємопов'язаних етапів:

- організаційний момент (вступна бесіда)
- словникова робота (введення 2-3 нових слів, уточнення значень);
- фонетичні вправи (формування правильної звуковимови);
- розвиток діалогічного мовлення (бесіди, тематичної ситуації, наприклад, «Розмова по телефону», «У магазині»);
- розвиток зв'язного мовлення (розповіді, перекази);

- граматичні вправи (формування правильних мовних конструкцій).

Заключна частина триває 1–2 хвилини і передбачає:

- підбиття підсумків;
- закріплення матеріалу;
- емоційне завершення заняття.

Вона виконує функцію узагальнення та позитивного підкріплення досягнень дітей.

Важливою умовою є чергування видів діяльності, що запобігає перевтомі дітей і підтримує їхню увагу. Доцільним є використання фізкультхвилинок та ігрових пауз [3, с. 16].

Спеціальне тематичне заняття має просту структуру та спрямоване на один мовний аспект. Заняття включає вступ, роботу зі словами, вправи та гру, а заняття зі звукової культури чи граматики передбачають відповідні мовні та ігрові вправи. Заключна частина є короткою і містить підбиття підсумків, повторення та гру для закріплення матеріалу.

Інтегроване заняття не має чітких меж між частинами, будується за сюжетом і складається зі вступу, основної частини та підсумку, об'єднаних спільною темою [3, с. 16].

Інтегроване заняття — це особлива форма організації освітнього процесу, що передбачає об'єднання матеріалу з різних освітніх сфер у межах однієї теми або проблеми. Його основна мета полягає у створенні цілісного, природного та наближеного до реального життя досвіду для дитини. Хоча саме поняття інтеграції не є новим, сьогодні воно набуває особливої значущості в умовах впровадження компетентнісного підходу до навчання. Ключовим елементом такого заняття є тема-образ, яка слугує центральною ідеєю, навколо якої вибудовується діяльність дітей. Наприклад, тема «Літо» може інтегрувати різні види активності: розвиток мовлення через читання та обговорення творів про цю пору року; пізнавальну діяльність через спостереження за змінами в природі; художньо-естетичну сферу через створення малюнків; а також рухову активність — ігри чи танцювальні вправи. На відміну від традиційних занять, де різні види діяльності подаються окремо (наприклад, спочатку мовленнєві вправи, а потім малювання), інтегроване заняття об'єднує їх спільною темою, що дозволяє дитині сприймати інформацію цілісно та більш усвідомлено.[4]

Організація мовленнєвих занять в закладах дошкільної освіти є складним і багатограним процесом, що потребує науково обґрунтованого підходу. Ефективність цих занять забезпечується системністю, продуманою методикою проведення та чіткою структурою.

Встановлено, що:

- мовленнєві заняття є основною формою розвитку мовлення дошкільників;
- успішність їх проведення залежить від правильного планування та добору методів;
- структура заняття (вступ, основна частина, завершення) забезпечує логічність і результативність освітнього процесу;
- активна участь дітей і використання ігрових форм є ключовими чинниками ефективності.

Отже, мовленнєві заняття повинні бути комунікативно спрямованими, інтерактивними та орієнтованими на особистість дитини, що відповідає вимогам сучасної дошкільної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

2. Вовченко К. Ю. Інтегровані заняття як ефективний засіб мовленнєвого розвитку дошкільника. Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (17 берез. 2023 р.) / ред.-упоряд. Т. В. Кулікова. Кременчук : Методичний кабінет, 2023. С. 448–451. URL: <https://kpk.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/%D0%9C%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8-2023.pdf#page=448>.
3. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку / Алла Богущ, Наталія Маліновська. Підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.
4. Савінова Н. Стаття «Інтегровані заняття в дитячому садку: що, як, для чого» <https://emetodyst.expertus.com.ua/10023023>
5. Столбунова Н. С. Досвід роботи з теми: «Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку». 56 с. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/010089u1-f517.docx.html>

Анна КІЯН, студентка 44 групи,
спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея
Керівник: Микола РОМАНЮК викладач
методики логопедичної роботи в ЗДО

МЕТА ТА ЕТАПИ ЛОГОПЕДИЧНОГО ВПЛИВУ ПРИ ДИСЛАЛІЇ

Анотація. У статті визначено мету логопедичного впливу при дислалії, що полягає у формуванні стійких навичок правильної звуковимови та розвитку фонематичного сприймання і самоконтролю мовлення. Обґрунтовано необхідність поетапної організації корекційної роботи як умови її ефективності. Розкрито зміст основних етапів логопедичного впливу — підготовчого, постановки, автоматизації, диференціації та введення звука у зв'язне мовлення.

Зміст. Актуальність визначається необхідністю вдосконалення теоретичних і практичних підходів до організації логопедичного впливу при дислалії, зокрема чіткого визначення його мети та етапів. Зростання кількості дітей із порушеннями звуковимови зумовлює потребу в системній і науково обґрунтованій корекційній роботі, адже дислалія негативно впливає на формування комунікативних умінь, а також ускладнює оволодіння читанням і письмом. Особливої уваги потребує той факт, що це порушення часто виникає за умов збереженого слуху й відсутності органічних уражень, але пов'язане з недорозвиненням артикуляційної моторики та фонематичного сприймання, що потребує поетапного і цілеспрямованого логопедичного втручання. У зв'язку з цим актуальним є визначення ефективної структури логопедичної роботи — від постановки мети до реалізації послідовних етапів корекції, що забезпечують успішне

подолання порушень звуковимови та попередження вторинних труднощів мовленнєвого розвитку.

Дислалія – це порушення звуковимови у дітей при нормальному слуху та збереженій іннервації мовленнєвого апарату, що проявляється у спотворенні, заміні, змішуванні або пропуску окремих фонем і не зачіпає інших компонентів мовленнєвої діяльності.

У сучасній логопедії дислалію розглядають як багатогранне порушення звуковимови, що охоплює як фонематичні, так і фонетичні аспекти мовлення, у межах яких виокремлюють три основні форми: акустико-фонематичну, артикуляторно-фонематичну та артикуляторно-фонетичну. Акустико-фонематична дислалія пов'язана з недостатнім розвитком фонематичного слуху й проявляється у труднощах розрізнення фонем, що зумовлює змішування звуків при нормальному фізичному слуху; артикуляторно-фонематична форма характеризується порушенням відбору потрібного звука за артикуляційними ознаками, внаслідок чого відбуваються заміни фонем при збереженому їх сприйманні; натомість артикуляторно-фонетична дислалія зумовлена неправильним формуванням артикуляційних позицій і проявляється у спотвореній вимові звуків, які можуть зберігати або втрачати пізнаванність.

Дислалію також класифікують за причинами та локалізацією порушення, розрізняючи функціональну та механічну (органічну) форми. Функціональна дислалія виникає за відсутності анатомічних дефектів артикуляційного апарату й зумовлюється недосконалістю формування мовленнєвих навичок, зокрема недостатнім розвитком фонематичного слуху, несформованістю артикуляційних умінь, а також впливом біологічних і соціальних чинників (соматична ослабленість, затримка мовного розвитку, несприятливе мовне середовище, двомовність); при цьому зазвичай порушується вимова окремих звуків. Натомість механічна (органічна) дислалія пов'язана з анатомічними відхиленнями будови периферичного мовного апарату — щелепної системи, язика, піднебіння чи губ — і частіше охоплює групи звуків.

Метою логопедичного впливу при дислалії є формування в дитини стійких умінь і навичок правильної звуковимови, що передбачає розвиток фонематичного сприймання, здатності чітко розрізняти та не змішувати звуки за їх акустичними ознаками, диференціювати нормативну і спотворену вимову, а також здійснювати самоконтроль за власним мовленням і відтворювати правильні артикуляційні позиції.

З огляду на послідовність формування правильної звуковимови та необхідність поетапного засвоєння мовленнєвих навичок, логопедичний вплив при дислалії реалізується через систему взаємопов'язаних етапів, кожен із яких має чітко визначену мету та зміст.

Так, підготовчий етап спрямований на формування необхідної артикуляційної бази: розвиток рухливості, координації та тону органів мовлення, що досягається за допомогою спеціально підібраних артикуляційних вправ, які враховують індивідуальні особливості дитини та мають практичну спрямованість на підготовку до вимови конкретного звука.

Наступний етап – етап постановки звука. Він передбачає формування правильної артикуляції шляхом поєднання відпрацьованих рухів у цілісний артикуляційний комплекс із використанням методів наслідування, механічної допомоги та опори на вже сформовані звуки, що забезпечує усвідомлене відтворення нового звука.

Етап автоматизації звука полягає у закріпленні правильної вимови в різних мовних одиницях — від складів до речень — із поступовим переходом від зовнішнього контролю до самоконтролю, що сприяє формуванню стійких мовленнєвих навичок.

На кінець, етап диференціації звуків забезпечує чітке розрізнення нового звука від акустично та артикуляційно близьких фонем, що запобігає їх змішуванню та формує точність звуковимови у різних мовленнєвих контекстах.

Отже, метою логопедичного впливу при дислалії є формування в дитини стійких навичок правильної звуковимови, що включає розвиток фонематичного сприймання, розрізнення звуків, самоконтроль мовлення та відтворення правильних артикуляційних позицій. Для досягнення цієї мети логопедична робота здійснюється поетапно і охоплює підготовчий етап, етап постановки звука, автоматизації, диференціації та введення звука у зв'язне мовлення. Підготовчий етап спрямований на розвиток рухливості й координації органів мовлення та формування артикуляційної бази. Етап постановки звука передбачає формування правильної артикуляції за допомогою наслідування, механічних прийомів або їх поєднання. На етапі автоматизації закріплюється правильна вимова звука в складах, словах і реченнях із поступовим розвитком самоконтролю. Диференціація звуків забезпечує розрізнення близьких фонем і запобігає їх змішуванню. Завершальним етапом є введення звука у зв'язне мовлення, що забезпечує його використання у спонтанному спілкуванні. Таким чином, ефективна корекція дислалії досягається за умови послідовного проходження всіх етапів і систематичного закріплення навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белкін, А.С. Логопедія: теорія і практика / А.С. Белкін. — Київ: Центр навчальної літератури, 2017. — 312 с.
2. Костенко, О.М. Логоритмічні вправи в системі корекційної роботи з дітьми з порушеннями мовлення / О.М. Костенко // Логопедія. — 2021. — №2. — С. 35–40.
3. Корж, Н.М. Методика проведення логоритмічних занять у ЗДО / Н.М. Корж// Практика логопеда. — 2020. — №4. — С. 22–27.

Анастасія ЧИЧУЛ, студентка 44 групи,
спеціальності 012 Дошкільна освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Надія МОТРУК, викладач
психології спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Тривожність в дошкільному віці – це складне емоційне утворення, початок якого часто пов'язаний із низькою самооцінкою дитини або наявністю специфічних страхів.

Дослідження показують, що тривога виникає внаслідок нездатності дитини налагодити гармонійні стосунки з однолітками або через труднощі у комунікації з опікунами. Дитина

починає відчувати себе « Такою, яку не люблять», «Непринятною» та «незрозумілою».

Основними чинниками виступають:

Фактори, що підсилюють тривожність:

- очікування негативних результатів (біль, покарання, приниження).
- тривожна та непередбачувана поведінка батьків (особливо матері).
- порушення нейропсихологічних приписів, що є віковою особливістю.

Ключовим фактором подолання тривоги є формування здорової самооцінки. Вона починає розвиватися в ранньому дитинстві та залежить від оцінок дорослих, зокрема вихователів. Дитина часто оцінює себе «як копію» того, як її бачить вихователь.

Мариновська О. Науково-методичний супровід освітніх інновацій. Івано-Франківськ: ОШПО, [2007. 84 с.]

Цікавим є досвід Марії Монтессорі, який базується на спостереженні за дитиною в її природному стані. Основні принципи:

Метод Монтессорі базується на спостереженні за дітьми в їхньому природному стані. Основні засади, актуальні для подолання тривожності:

- самостійність: дитина навчається за допомогою спеціально створеного середовища (матеріалів).
- самокорекція: дитина сама бачить свої помилки, дорослому не потрібно на них вказувати.
- направляюча роль педагога: роль вихователя полягає не в навчанні, а в спрямуванні самостійної діяльності дитини.

Проблема психологічного благополуччя дитини в період дошкілля є однією з центральних у сучасній педагогічній науці. Оскільки пізнавальна діяльність дошкільників не завжди може бути ефективно стимульована традиційними репродуктивними методами, виникає потреба у впровадженні інноваційних засобів навчання та розвитку. Головною метою таких технологій є зниження рівня емоційної напруги та тривожності через стимулювання мотивації до дій, формування творчого мислення та створення умов для максимального розкриття природних здібностей вихованців.

Інтерактивні методи навчання найкраще відповідають компетентнісному підходу. Вони створюють простір для саморегуляції дитини, не зобов'язуючи її до жорсткого виконання вимог, а даючи змогу самостійно виконувати поставлені завдання.

Щербаківа Т. Зняття тривожності і страхів у дошкільників. Психолог. [2020. №16. 21 с.]

Основними формами інтерактивної взаємодії є:

- робота в парах та малих групах: це наріжний камінь інтерактивного навчання. Така форма дозволяє дітям розвивати навички співпраці, активного слухання та швидкого виконання практичних вправ.
- поширені ігри: використання ігор типу «Заповни будинок», «Телефонуй», розгадування загадок та складання слів із літер допомагає враховувати індивідуальні інтереси кожної дитини.
- диференційоване навчання: важливо створювати таке освітнє середовище, яке забезпечує підтримку кожному вихованцю для досягнення максимальних результатів.

Спеціалізовані види терапії:

Серед інноваційних прийомів особливу роль відіграють:

1. Арт-терапія та естетикотерапія: вплив через мистецтво та красу.
2. Анімалотерапія (зоотерапія) та дендротерапія: використання фауни та природи (запахів рослин — ароматерапія) для стабілізації емоційного стану.

3. Ігротерапія: процес моделювання взаємодії з навколишнім світом. Через гру дитина засвоює норми поведінки, що стає основою готовності до школи.

4. Бібліотерапія: обговорення прочитаної літератури, що може переростати у літературно-музичні заходи.

5. Психологічна гімнастика: групова терапія, заснована на відтворенні рухів, міміки та пантоміми, що допомагає знімати емоційну напругу.

6. Музична терапія: впливає на гормональні та біохімічні процеси, стимулює розумову діяльність та зменшує тривожність через позитивні емоції.

7. Лялькотерапія: виготовлення ляльки та «оживлення» її в грі розвиває дрібну моторику, фантазію та вміння виражати характер. Дослідження показують, що після таких занять неспокійні діти стають більш врівноваженими, а замкнуті — відкритими.

Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, [2004. 56 с.]

Казкотерапія як метод психокорекції.

Казкотерапія — це інтегративна діяльність, де поведінка в уявних ситуаціях поєднується з реальним спілкуванням. Це не просто читання, а психологічний вплив на рівні цінностей.

Механізми дії казки:

- ініціація: герой казки проходить через труднощі та змінюється, виходячи на новий якісний рівень.

- моделювання поведінки: діти вчаться розрізняти позитивних і негативних героїв, аналізувати їхні помилки, щоб уникати подібного у власному житті.

- етичний кодекс: через казку засвоюються фундаментальні цінності: добро, любов, співпраця, віра та мир.

- емоційне розслаблення: під час «входження в казку» (спеціальний ритуал) знижується рівень страху, виникає відчуття спокою та задоволеності.

Безпосередньо казкотерапія є впливом практичної психології на внутрішній світ дитини.

Шевченко Н. М. Корекція емоційних порушень у дітей дошкільного віку: посібник. Київ: Академвидав, [2020. 52 с.]

Психологи кажуть, що казка найбільш продуктивна у дошкільному віці. Це тому, що вони ще не вміють певним чином аналізувати події реального життя, щоб оцінювати їх і приймати рішення. Під час гри дошкільників, перетворення на казкового героя дає можливість поділитися своїми враженнями, почуттями та думками. Завдяки казкотерапії діти засвоюють необхідні моделі поведінки, вчаться реагувати на різні життєві ситуації та розширюють свої знання про себе та навколишній світ. Казки впливають на самооцінку людини, одночасно розвиваючи пізнавальну сферу дитини, сприяючи моральності та емпатії, а також спрямовуючи розвиток дитячих прагнень.

Бондар С. Перспективні педагогічні технології в освіті. Рівне: Тетіс, [2003. 76 с]

Завдяки казкам діти дізнаються, що добро завжди перемагає зло, а лиходії караються за свої помилки. Це розуміння допомагає дітям зрозуміти, що в майбутньому неможливо завдавати шкоди іншим, руйнувати їхнє майно, сваритися з однолітками чи ображати їх. Під час казкотерапії завжди варто наголосити на фундаментальних життєвих цінностях: доброті, любові, співпраці, гідності, вірі, мирі та ентузіазмі. Казки пропонують можливість обговорювати цінності у формі не нав'язливих, цікавих та захопливих сюжетних ліній. Інформацію, представлену дітям дошкільного віку в такому форматі, дуже легко зрозуміти та проаналізувати без опору. Казки попереджають дошкільників про наслідки певної поведінки.

Звісно, казкотерапія може сприяти формуванню особистості дитини. Тому що кожна людина повинна вміти висловлювати свою думку і з дитинства вчитися слухати співрозмовника

і підтримувати його, не боятися вести діалог. Діти дошкільного віку, які вперше вступають до закладу дошкільної освіти, зіштовхуються з багатьма питаннями та труднощами, з якими важко впоратися. Тому увага вихователів має бути зосереджена на тому, як дошкільники поведуться, як добре вчаться, чи всі виконують завдання.

Вихователь має зосереджувати увагу на тому, як дитина поводить себе під час обговорення казки. Казки мають добиратися відповідно до віку та мети виховання. Важливо не просто контролювати знання, а підтримувати психічне здоров'я, щоб діти були спокійними та розслабленими.

Використання інноваційних методів, зокрема казкотерапії, ігротерапії та лялькотерапії, є ефективним засобом зниження тривожності у дітей дошкільного віку. Ці методи дозволяють регулювати поведінку, збагачувати досвід спілкування, формувати емпатію та моральні цінності. Головним результатом є стабілізація емоційного стану дитини, що є фундаментом для її подальшого успішного розвитку та навчання в школі.

Бреусенко-Кузнецов О. А. Казкотерапія. Теоретичні основи і застосування в освіті та соціальній роботі. Київ, 2008. [№20. С. 3-5.]

Список використаних джерел:

1. Мариновська О. Науково-методичний супровід освітніх інновацій. Івано-Франківськ: ОІППО, 2007. 84 с.
2. Щербакова Т. Зняття тривожності і страхів у дошкільників. Психолог. 2020. №16. 21 с.
3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. Київ: Академвидав, 2004. 56 с.
4. Бондар С. Перспективні педагогічні технології в освіті. Рівне: Тетіс, 2003. 76 с.
5. Шевченко Н. М. Корекція емоційних порушень у дітей дошкільного віку: посібник. Київ: Академвидав, 2020. 52 с.
6. Бреусенко-Кузнецов О. А. Казкотерапія. Теоретичні основи і застосування в освіті та соціальній роботі. Київ, 2008. №20. С. 3-5.

Аніта АНАСІЙЧУК, студентка 44 групи,
спеціальності 012 дошкільна освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковця

Керівниця: Ольга БАБЮК, викладачка
методики організації образотворчої
діяльності дітей, спеціаліст I категорії

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ З ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ефективність освітнього процесу залежить від розуміння педагогом сутності образотворчої діяльності, знання її видів та засобів, володіння різноманітними методами та прийомами навчання.

Виходячи із актуальності проблеми наше дослідження зумовлена необхідністю врахування особливостей занять з образотворчої діяльності відповідно до сучасних вимог дошкільної освіти, що передбачають особистісно орієнтований підхід до дитини, розвиток її творчого потенціалу, формування естетичної культури. Адже заклади дошкільної освіти потребують педагогів, які володіють різноманітними техніками образотворчої діяльності, здатні організувати заняття так, щоб кожна дитина могла реалізувати свої художні здібності та отримати задоволення від процесу творчості. Аналіз проведених занять допомагає вихователям усвідомити ефективність власної роботи, виявити сильні сторони та недоліки, визначити напрямки професійного зростання

Отже, метою нашої роботи – розкрити особливості проведення занять з образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти, проаналізувати структуру занять, методіку використання традиційних і нетрадиційних технік малювання, критерії оцінювання ефективності освітнього процесу.

Образотворча діяльність у закладі дошкільної освіти представлена трьома основними видами: малюванням, ліпленням та аплікацією. Кожен із цих видів має свою специфіку, використовує певні матеріали та інструменти, розвиває різні навички та здібності дитини.

Організація занять з образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти базується на системі методичних підходів, що враховують вікові особливості дітей, специфіку художньої творчості та закономірності засвоєння образотворчих навичок. Особистісно орієнтований підхід передбачає врахування індивідуальних особливостей кожної дитини, її інтересів, темпу розвитку, творчих здібностей та емоційного стану. Вихователь створює умови, за яких кожен дошкільник може реалізувати свій потенціал, обрати тему, матеріали та спосіб виконання роботи відповідно до власних уподобань. Діяльнісний підхід ставить дитину в позицію активного суб'єкта образотворчої діяльності, коли вона самостійно ставить мету, планує дії, обирає засоби та оцінює результат. Інтегрований підхід передбачає поєднання образотворчої діяльності з іншими видами дитячої активності – музичною, мовленнєвою, ігровою, пізнавальною, що створює умови для цілісного розвитку особистості. Культурологічний підхід спрямований на залучення дошкільників до мистецької культури народу, знайомство з традиційними промыслами, творами видатних художників та формування національної ідентичності [1, с. 124].

Принципи організації занять з образотворчої діяльності визначають загальні вимоги до побудови освітнього процесу та взаємодії вихователя з дітьми.

Методи навчання образотворчій діяльності поділяються на наочні, словесні та практичні, кожен із яких виконує специфічні функції у процесі формування образотворчих умінь та розвитку творчості дошкільників [2, с. 156]

Особливості організації занять з різних видів образотворчої діяльності визначаються специфікою матеріалів, технічних прийомів та характером створюваних образів. Заняття з малювання передбачають підготовку робочого місця з розміщенням паперу, фарб, пензлів, палітри, стакану з водою та серветок. Вихователь демонструє прийоми роботи з різними матеріалами – олівцями, фарбами, крейдою, показує способи проведення ліній, штрихування, змішування кольорів, розмальовування форм. Діти вчаться регулювати силу натиску, обирати товщину ліній, передавати колір та відтінки предметів, розміщувати зображення на аркуші паперу. Заняття з ліплення вимагають підготовки дощечок, стеків, пластиліну або глини, серветок для рук та зразків для розглядання. Вихователь показує основні способи ліплення – скочування, сплющування, витягування, заципування, з'єднання частин, нанесення рельєфу. Діти опановують конструктивний та пластичний способи створення форми, вчаться додавати

дрібні деталі, передавати характерні особливості предметів. Заняття з аплікації передбачають роботу з ножицями, клеєм, кольоровим папером, серветками та основою для наклеювання. Вихователь навчає дітей правильно тримати ножиці, вирізувати форми за контуром, складати та розрізати папір, розміщувати деталі на основі перед наклеюванням [3, с. 89].

Форми організації образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти відрізняються за кількістю учасників, характером керівництва з боку педагога та ступенем самостійності дітей. Фронтальні заняття об'єднують всю групу дітей, які виконують спільне завдання під керівництвом вихователя, що дозволяє ефективно передавати новий матеріал, формувати образотворчі навички, створювати атмосферу спільної творчості.

Підгрупові заняття проводяться з невеликою кількістю дітей, що дозволяє вихователю приділити більше уваги кожній дитині, врахувати індивідуальні особливості, темп роботи та рівень розвитку умінь.

Індивідуальна робота спрямована на розвиток конкретної дитини, корекцію труднощів, розкриття творчого потенціалу або відпрацювання певних навичок. Самостійна художня діяльність відбувається за ініціативою самих дітей у вільний час, коли вони обирають матеріали, теми та способи роботи відповідно до власних інтересів та потреб у самовираженні. Програма "Впевнений старт" підкреслює значення самостійної художньої діяльності для розвитку творчості, оскільки саме в цих умовах дитина має повну свободу для експериментування, втілення власних задумів та знаходження індивідуального художнього почерку.

Умови ефективної організації занять з образотворчої діяльності включають підготовку матеріально-технічної бази, створення естетичного середовища, забезпечення психологічного комфорту та професійну компетентність вихователя.

Матеріально-технічна база передбачає наявність якісних художніх матеріалів у достатній кількості, зручних столів та стільців, доброго освітлення, місць для зберігання матеріалів та експонування дитячих робіт. Естетичне середовище створюється через оформлення групової кімнати репродукціями творів мистецтва, декоративними виробами народних промислів, зразками дитячих робіт різного рівня складності.

Психологічний комфорт забезпечується доброзичливим ставленням вихователя до дітей, підтримкою їхніх творчих пошуків, відсутністю порівнянь робіт дітей між собою, акцентом на індивідуальних досягненнях кожної дитини.

Професійна компетентність вихователя включає знання вікових особливостей дітей, володіння методикою навчання образотворчій діяльності, здатність демонструвати способи зображення, аналізувати дитячі роботи та планувати подальшу роботу з урахуванням рівня розвитку кожної дитини.

Мають свої особливості і заняття з малювання найпоширенішого і найулюбленішого виду образотворчої діяльності ліплення чи аплікація

Заняття з предметного малювання зосереджується на передачі форми, будови, кольору окремого об'єкта, тому підготовчий етап включає детальне обстеження предмета, виділення його частин, встановлення їхнього розміщення та пропорційних співвідношень. Заняття з сюжетного малювання вимагає більше часу на обговорення змісту майбутнього малюнка, встановлення зв'язків між об'єктами, планування розміщення елементів у просторі аркуша. Заняття з декоративного малювання передбачає знайомство з зразками народного мистецтва, аналіз орнаменту, виділення повторюваних елементів, ритму, колірних поєднань. Заняття з ліплення включає демонстрацію об'єкта з різних сторін, щоб діти могли уявити його об'ємну форму, та показ основних прийомів роботи з пластичним матеріалом. Заняття з аплікації

потребує детального пояснення послідовності вирізування форм, способів їхнього розміщення на основі та правил роботи з ножицями і клеєм.

Тривалість етапів заняття варіюється залежно від віку дітей, складності завдання та виду образотворчої діяльності. У молодшому дошкільному віці загальна тривалість заняття становить 15-20 хвилин, причому основна частина займає не більше 10-12 хвилин, оскільки діти цього віку швидко втомлюються та потребують зміни видів діяльності. У середньому дошкільному віці тривалість заняття збільшується до 20-25 хвилин, а основний етап може тривати 15-17 хвилин. Старші дошкільники здатні працювати протягом 25-30 хвилин, виконуючи складніші завдання, що вимагають більшої зосередженості та технічної майстерності. Підготовчий етап у старших групах може бути коротшим, оскільки діти вже мають достатній досвід сприймання об'єктів та знають багато способів зображення. Заключний етап, навпаки, потребує більше часу, оскільки старші дошкільники здатні до більш глибокого аналізу робіт, можуть порівнювати різні художні рішення, висловлювати розгорнуті судження про виразність образів [4, с. 189].

Динаміка заняття передбачає чергування різних видів активності дітей, що запобігає перевтомі та підтримує їхню працездатність. Статичні моменти, коли діти сидять за столами та виконують образотворчі дії, чергуються з рухливими елементами – розглядання предметів біля столу вихователя, фізкультхвилинки, ігрові вправи. Зміна характеру діяльності допомагає дітям відновити увагу, зняти м'язову напругу, відпочити від монотонних рухів. Емоційна насиченість заняття досягається через використання художнього слова, музичного супроводу, ігрових персонажів, цікавих сюжетів для зображення. Свої особливості має ознайомлення з нетрадиційними техніками які базується на принципах ігрової діяльності, емоційної залученості та свободи творчого вираження. Знайомство з кожною технікою відбувається в ігровій формі, коли вихователь демонструє незвичайний спосіб малювання, викликаючи цікавість та бажання спробувати самостійно. Діти експериментують з матеріалами, відкривають їхні можливості, знаходять власні способи створення образів. Вихователь не нав'язує зразок, а пропонує тему та заохочує різноманітність рішень, підтримує ініціативу, радіє разом з дітьми несподіваним результатам. Поступове ускладнення роботи з нетрадиційними техніками відбувається через комбінування кількох способів в одному малюнку, додавання традиційних елементів, створення колективних композицій. Регулярне використання нетрадиційних технік знімає у дітей страх перед малюванням, розвиває впевненість у власних силах, стимулює творчу активність та бажання малювати самостійно [2, с. 189].

Література використаних джерел

1. Впевнений старт: книга вихователя : методичний посібник. В 3-х частинах / наук. ред. Т. О. Піроженко ; заг. ред. О. Ю. Хатман. 2-ге вид., випр. Київ : Українська академія дитинства, 2018. 112 с.
2. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2–6 років «Кольорові долоньки». Харків : Ранок, 20017. 236 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей : навчальний посібник. Запоріжжя : Просвіта, 2023. 173 с.
4. Програма «Дитина» Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Керівник проект В.О.Огнев'юк; Київ, ун-Тім Б., 2020 – 440с.

Єліконіда **ГРУШВІЦЬКА**, студентка 301 групи, спеціальності 012 Дошкільна освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця

Керівниця: Леся КОШУРБА, викладачка методики формування елементарних математичних уявлень, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПРАКТИЧНІ ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДОШКІЛЬНИКІВ

Анотація. У статті висвітлено практичні аспекти формування просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку. Описано методи діагностики рівня розвитку просторового мислення, зокрема спостереження, бесіди та ігрові завдання. Проаналізовано результати дослідження та визначено рівні сформованості просторових уявлень у дошкільників.

У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти особливої актуальності набуває проблема формування просторових уявлень у дітей. Просторове мислення є важливою складовою інтелектуального розвитку дитини, оскільки забезпечує орієнтування в довкіллі, сприяє розвитку мовлення, уваги, пам'яті та логічного мислення [2, с. 341–342].

З метою вивчення рівня сформованості просторових уявлень було проведено дослідження на базі закладу дошкільної освіти №30 «Дивосвіт» м. Чернівці. У дослідженні взяли участь 20 дітей віком 5–6 років. Основною метою було визначення рівня розвитку просторових уявлень за такими показниками: орієнтування на власному тілі, орієнтування у просторі, орієнтування на площині, використання просторової лексики та здатність до моделювання ситуацій.

Для досягнення поставленої мети використано комплекс методів, які взаємодоповнюють один одного. Одним із основних методів стало спостереження за дітьми під час різних видів діяльності. Встановлено, що частина дітей відчуває труднощі під час орієнтуванні у просторі, особливо при зміні точки орієнтування. Деякі діти виконують завдання правильно, але не можуть чітко пояснити свої дії, що свідчить про недостатній рівень розвитку мовного компонента, який демонструє знання і розуміння просторової орієнтації.

Важливим етапом дослідження стали індивідуальні бесіди, які дали змогу виявити рівень сформованості просторової термінології. Частина дітей вільно використовує просторові поняття, тоді як інші допускають помилки або замінюють слова жестами [1, с. 173–174].

Особливе значення у дослідженні мали ігрові завдання, які дозволили оцінити практичні вміння дітей. Дошкільникам пропонувалися вправи на визначення просторового розташування предметів, орієнтування на площині та відтворення конструкцій за зразком. Результати показали, що не всі діти однаково добре справляються із завданнями: частина виконує їх впевнено, тоді як інші потребують допомоги дорослого.

Аналіз отриманих результатів дозволив виділити три рівні сформованості просторових уявлень: високий, середній та низький. Високий рівень характеризується вільним орієнтуванням у просторі та правильним використанням просторової лексики. Середній рівень передбачає

наявність окремих помилок і труднощів. Низький рівень свідчить про недостатню сформованість просторових уявлень і потребує спеціальної педагогічної роботи [5, с. 247–248].

Отже, результати дослідження підтверджують необхідність систематичної роботи з формування просторових уявлень у дошкільників. Використання різноманітних методів, зокрема ігрових завдань, сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та забезпечує гармонійний розвиток дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко О. В., Березна Ю. В. Дидактичні ігри та вправи як методи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку // Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 40(2). С. 172–177.
2. Коваленко О. В., Березна Ю. В. Теоретичні основи формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку // Інноваційна педагогіка. 2021. № 37. С. 341–344.
3. Матвієнко С. І. Реалізація наступності у формуванні просторових уявлень у старших дошкільників та учнів початкових класів. // Наукові записки психолого-педагогічної науки, Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2023. С. 29 - 36.
4. Обрізанова А. О. Сенсорні ігри як інструмент пізнання навколишнього світу дітьми дошкільного віку // Харків, 2023. С. 240–245.
5. Оселедченко М. Л. Особливості формування часово-просторових уявлень у дітей старшого дошкільного віку // Харків, 2023. С. 245–248.

Тематичний напрям

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Ольга СТЕПАНОВА, студентка 42 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковця

Керівник: Ольга МАЦКУЛЯК, спеціаліст
вищої категорії

**РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
ЧЕРЕЗ ІГРОВІ ЕЛЕМЕНТИ РУХІВ**

Анотація. У статті обґрунтовано доцільність використання імітаційних ігрових вправ та рухливих ігор як ефективних засобів розвитку фізичних якостей молодших школярів. Визначено практичні підходи до їх використання на уроках фізичної культури з урахуванням вікових особливостей учнів.

Сучасна система освіти України перебуває на етапі активних змін, що пов'язані з реалізацією Концепції Нової української школи. У цих умовах особливого значення набуває фізичне виховання як складова гармонійного розвитку особистості молодшого школяра. З огляду на це актуалізується проблема підвищення ефективності уроків фізичної культури шляхом впровадження сучасних педагогічних підходів, серед яких провідне місце займають ігрові методи. Метою фізичного виховання у початковій школі є всебічний фізичний розвиток особистості учня та формування ціннісного ставлення до фізичної культури і здорового способу життя. [4].

Разом із тим, актуальність проблеми розвитку фізичних якостей молодших школярів значно зростає в умовах сучасних суспільних викликів. Однією з найбільш гострих проблем ХХІ століття є гіподинамія, яка набуває масового характеру та негативно впливає на стан здоров'я дітей. Її поширення зумовлене низкою факторів, серед яких провідне місце займає активне використання гаджетів, що сприяє зниженню рівня рухової активності. Як наслідок, формується малорухливий спосіб життя дітей уже з молодшого шкільного віку [3].

Ситуація ускладнюється впливом зовнішніх обставин, зокрема переходом на дистанційне навчання в період пандемії коронавірусу, що ще більше обмежило рухову активність учнів. Додатковим чинником негативного впливу є умови воєнного стану, які супроводжуються психологічним напруженням, обмеженням можливостей для активного дозвілля та зниженням рівня фізичної активності дітей.

У зв'язку з окресленими викликами особливої значущості набуває роль учителя початкової школи в набутті рухових умінь і навичок, покращенні фізичного розвитку та формуванні здорового способу життя. Саме педагог має цілеспрямовано дбати про розвиток основних фізичних якостей учнів, зокрема сили, швидкості, гнучкості, спритності та витривалості, оскільки ці якості є фундаментом успішної адаптації в дорослому житті.

Відтак важливим завданням учителя є не лише розвиток кожної з цих якостей за допомогою спеціально підібраних вправ, а й закладання міцного фундаменту позитивного

ставлення до фізичної активності. Учитель виступає провідником у період перших свідомих і найбільш значущих років життя дитини, коли формуються основні звички та мотивації. Саме молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для цілеспрямованого розвитку фізичних якостей.

Реалізація завдань фізичного виховання у початковій школі потребує системного підходу та використання різних форм організації освітнього процесу. Учитель початкових класів може впливати на розвиток фізичних якостей учнів не лише на уроках фізичної культури, а й упродовж усього навчального дня. Зокрема, у межах Концепції Нової української школи це здійснюється через ранкові кола, фізкультхвилинки, динамічні перерви, заняття у групі продовженого дня, спортивні години та безпосередньо уроки фізичної культури. [4].

Молодший шкільний вік - найбільш сприятливий час для використання рухливих ігор у процесі виховання. Рухливі ігри різної спрямованості є дуже ефективним засобом комплексного вдосконалення фізичних якостей, які проявляються у дітей через рухові навички та вміння, а вони, у свою чергу, обумовлені достатнім рівнем їх розвитку.

Ігри забезпечують комплексний розвиток: формують основні фізичні якості, удосконалюють рухові навички, увагу, швидкість реакції, а також соціальні вміння – співпрацювати, дотримуватися правил та досягати спільної мети. Водночас ефективність методу залежить від правильної організації, урахування можливостей учнів і створення безпечного середовища [1].

Таким чином, використання ігор та ігрових елементів рухів є оптимальним способом реалізації завдань фізичного виховання у початковій школі. Воно дозволяє забезпечити активну участь дітей, їхню емоційну залученість та всебічний розвиток фізичних і соціальних якостей, що закладає основу для здорового та активного способу життя [1].

На підтвердження зазначених теоретичних засад під час переддипломної практики було здійснено практичну реалізацію методів розвитку фізичних якостей учнів молодшого шкільного віку. Сьогодні хотіла б представити результати цієї роботи та продемонструвати, як застосування ігор і ігрових елементів рухів сприяє розвитку сили, швидкості, спритності, гнучкості та витривалості, а також формуванню мотивації до фізичної активності.

Хочу звернути вашу увагу на першу вправу — «Коловий метод з імітацією рухів тварин в ігровій формі», яка забезпечує комплексний розвиток силових якостей, зміцнює великі групи м'язів, рук, ніг, спини, черевного пресу.

Коловий метод — це специфічна організаційно-методична форма комбінованого тренування. Його характерною рисою є почергове виконання комплексу вправ на 4–6 «станціях», розташованих по колу. [1].

Особливість вправи з імітацією рухів тварин полягає в тому, що кожна станція має власний рух та спрямована на розвиток сили, поєднуючи фізичне навантаження з ігровими елементами.

У практиці були застосовані такі станції:

«Равлик-Павлик» — працюють м'язи ніг, рук та спини;

«Краби» — працюють м'язи рук, ніг та спини;

«Жабки» — працюють м'язи ніг, розвивається «вибухова сила»;

«Морський котик» — працюють м'язи спини, рук і черевного пресу;

Коловий метод забезпечує комплексний розвиток фізичних якостей дітей та підтримує їхню мотивацію завдяки різноманіттю вправ і активній діяльності на кожній станції.

Наступною пропозицією розглянути гру «Квач-ланцюжок», яка активно використовується для розвитку швидкісних якостей учнів. Один із гравців виконує роль «квача» та намагається

спіймати інших учасників. Після спіймання діти утворюють «ланцюжок» і продовжують гру разом [2].

Попередні ігри, зокрема коловий метод і гра «Квач-ланцюжок», забезпечували комплексний розвиток фізичних якостей та швидкісних навичок учнів. Наступним етапом використано гру на розвиток витривалості під назвою «Ловці кольорів», у якій учні об'єднуються у пари «ловців», кожна пара має свій колір, а завдання полягає у переслідуванні гравців із «протилежним» кольором та формуванні динамічних ланцюгів. [2].

Пропоную розглянути ще одну гру - «Човниковий біг із завданнями», яка розвиває спритність. Учні проходять маршрут між конусами, виконуючи на кожному певні завдання. Після досягнення кінця маршруту вони повертаються назад до старту. [3].

Завершує практичну частину ігровий комплекс «Кошеня-акробат», де учні подорожують разом із казковим кошеням, долають уявні перешкоди, стрибають через «калюжі» та пробираються під «кущі». Комплекс сприяє розвитку гнучкості та емоційній залученості.

Отже, результати теоретичного аналізу та практичної діяльності підтверджують, що використання рухливих ігор та ігрових елементів рухів є ефективним засобом розвитку фізичних якостей молодших школярів. Застосування таких форм, як коловий метод, рухливі ігри та імітаційні вправи, сприяють комплексному розвитку сили, швидкості, витривалості, гнучкості та спритності, водночас підвищуючи інтерес учнів до фізичної активності.

Практичний досвід довів, що ігровий підхід забезпечує активну участь дітей у навчальному процесі, створює позитивний емоційний фон та формує мотивацію до систематичних занять фізичною культурою. Таким чином, впровадження ігрових методів у освітній процес початкової школи є педагогічно доцільним і сприяє формуванню основ здорового способу життя та гармонійному розвитку особистості дитини.

Список використаної літератури та джерел

1. Боднарчук О. Теорія і методика фізичного виховання : курс лекцій / Олена Боднарчук, Наталія Семенова, Маркіян Стефанишин. – Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2023. – 186 с.
2. Берегова Х. М. Рухливі ігри як засіб фізичного виховання учнів початкових класів. Система неперервної освіти вчителів початкової школи : матеріали конф. 2021. С. 45–51.
3. Кривуца І., Несен О. Розвиток фізичних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор. Актуальні проблеми фізичного виховання різних верств населення. 2020. С. 98–102. URL: <https://journals.uran.ua/hdafk-tmfv/article/view/249626>
4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1 - 2 клас <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>

Юлія БАЛАЦЬКА, студентка 43 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея
Керівник: Світлана МЕЛЬНИК, викладач

ФОРМУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Анотація. У тезах розглянуто проблему формування фізичних якостей молодших школярів у сучасних умовах. На основі сучасних досліджень (2021–2025 рр.) проаналізовано стан фізичної активності дітей та обґрунтовано ефективність використання рухливих ігор.

У сучасних умовах проблема формування фізичних якостей молодших школярів набуває особливої актуальності у зв'язку зі зниженням рівня рухової активності дітей та погіршенням показників їхнього здоров'я [2].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, понад 80 % дітей у світі не досягають рекомендованого рівня фізичної активності, що становить серйозну загрозу їх фізичному розвитку [4].

В Україні ситуація також є тривожною: у 2023-2024 роках близько 21 % дітей молодшого шкільного віку мають надлишкову масу тіла або ожиріння, що пов'язано з недостатньою руховою активністю та малорухливим способом життя [1].

Крім того, результати сучасних досліджень свідчать про погіршення стану здоров'я дітей: зокрема, рівень порушень постави зростає у кілька разів із віком, а показники зору погіршуються більш ніж у 4 рази, що частково пов'язано з недостатньою фізичною активністю [2].

Фізичні якості (сила, швидкість, витривалість, спритність, гнучкість) є основою фізичної підготовленості та формуються найбільш ефективно саме у молодшому шкільному віці, який характеризується високою пластичністю організму та активним розвитком рухових функцій [3].

У наукових дослідженнях останніх років доведено, що фізична активність є важливим чинником не лише фізичного, а й психоемоційного здоров'я дітей, сприяє зниженню рівня стресу та покращенню соціальної адаптації [1].

Одним із найбільш ефективних засобів формування фізичних якостей є рухливі ігри. Вони поєднують фізичне навантаження з емоційною активністю та природною потребою дитини у русі. Дослідження показують, що правильно організовані рухливі ігри сприяють підвищенню рівня рухової активності дітей більш ніж на 30 %, а також покращують їх функціональний стан [4].

Ефективність використання рухливих ігор залежить від дотримання педагогічних умов, серед яких:

- систематичність застосування;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей;
- цілеспрямований добір ігор;
- варіативність діяльності;
- раціональне дозування фізичного навантаження.

Таким чином, рухливі ігри виступають ефективним педагогічним засобом формування фізичних якостей, що дозволяє комплексно впливати на фізичний розвиток дітей та підвищувати їх інтерес до занять фізичною культурою.

Отже, формування фізичних якостей молодших школярів є актуальною педагогічною проблемою сучасної освіти. Сучасні наукові дані підтверджують, що використання рухливих ігор є ефективним засобом підвищення рухової активності та покращення фізичного стану дітей.

Список використаних джерел

1. Литвинова, Л., & Донік, О. (2025). ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ. Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії, 25(3), 246-251. <https://doi.org/10.31718/2077-1096.25.3.246>
2. Лебзіна, К. (2023). РОЗВИТОК ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РУХЛИВИХ ІГОР. Інноватика у вихованні, 1(18), 275-285. <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i18.579>
3. Сидорук, І. О., Гірак, А. М., Гамма, Т. В., & Орел, І. О. (2021). РУХЛИВІ ІГРИ В СИСТЕМІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ. Rehabilitation and Recreation, (9), 200-204. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2021.9.27>
4. Шейко, Л. (2023). Вплив спортивних та рухливих ігор на фізичну та технічну підготовленість юних плавців. Спортивні ігри, (1(27)), 95-102. <https://doi.org/10.15391/si.2023-1.09>

Вікторія ЛАЗУРКА, студентка 46 с групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Севіль ЧУБАТЕНКО, викладач «Рухливих ігор з методикою викладання», «Легкої атлетики з методикою викладання», спеціаліст першої категорії

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ШВИДКІСНО-СИЛОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СПРИНТЕРСЬКОМУ БІГУ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Анотація. У статті розкривається сутність швидкісно-силових здібностей як ключового чинника успішності в спринтерському бігу. Розглянуто вікові особливості юних спортсменів 12–14 років та обґрунтовано необхідність спеціалізованої методики на етапі початкової спеціалізації. Представлено ефективні засоби та методи тренування, а також результати педагогічного експерименту, що підтверджують доцільність запропонованого підходу.

Ключові слова: спринтерський біг, швидкісно-силові здібності, етап початкової спеціалізації, вибухова сила, пліометрія, тренувальна програма.

Видатний фізіолог І.П. Павлов зазначав: «Не забувайте, що наука вимагає від людини величезного напруження і великої пристрасті. Будьте пристрастні у вашій роботі і у вашому пошуку». Ці слова якнайкраще ілюструють підхід до розвитку швидкісно-силових здібностей у спринтерів-початківців, де поєднання наукового підґрунтя та тренерської пристрасті дає найвищий результат.

Швидкісно-силові здібності є фундаментом успішності в спринтерському бігу, оскільки саме вони визначають ефективність стартового розгону, потужність відштовхування та здатність підтримувати максимальну швидкість. На етапі початкової спеціалізації (12–14 років) організм дитини перебуває у сензитивному періоді розвитку нервово-м'язового апарату, що створює найсприятливіші умови для цілеспрямованого впливу на ці якості.

У сучасній спортивній науці швидкісно-силові здібності розглядаються як здатність м'язів долати опір із максимальною швидкістю скорочення. Для спринтера ключове значення мають такі їх прояви, як вибухова сила (здатність досягати максимуму зусиль за мінімальний час) та реактивна здатність (ефективне переключення від поступального руху до відштовхування). Без належного рівня цих якостей подальше вдосконалення в бігу на короткі дистанції є неможливим.

Вік 12–14 років характеризується інтенсивним статевим дозріванням, стрибкоподібним зростанням м'язової маси (особливо у хлопців) та підвищенням функціональних можливостей серцево-судинної системи. Однак спостерігається й гетерохронність розвитку: приріст довжини тіла часто випереджає зростання силових показників. Тому тренувальні навантаження мають бути адекватними, а техніка виконання вправ – бездоганною, щоб уникнути травматизму.

Фізіологічною основою швидкісно-силової роботи є анаеробно-алактатна система енергозабезпечення. Тому тривалість однієї вправи не повинна перевищувати 5–8 секунд, а відпочинок між підходами бути повним (1,5–3 хв). Інакше розвивається не швидкісна сила, а спеціальна витривалість, що не відповідає завданням спринту.

Як показав аналіз науково-методичної літератури, ефективна методика розвитку швидкісно-силових здібностей має включати три блоки вправ:

1. Пліометричні вправи (стрибки в глибину з висоти 30–40 см, потрійний стрибок з місця, «стрибкова» біг). Вони розвивають амортизаційну здатність та «пружне» відштовхування.

2. Вправи з додатковим опором (біг вгору по схилу 3–5°, біг з упряжжю вагою 2–3% від маси тіла, вистрибування з напівприсіду). Підвищують динамічну силу без спотворення техніки.

3. Спеціальні бігові вправи (біг з високим підніманням стегна, закиданням гомілки, «взічник»). Інтегрують набуті якості в структуру бігового кроку.

Важливою умовою є дотримання принципу варіативності: чергування тренувань із різною спрямованістю (на швидкість, на вибухову силу, на техніку) в межах мікроциклу. Це запобігає монотонії та перетренованості.

Для контролю рівня розвитку швидкісно-силових здібностей доцільно використовувати такі тести: біг на 30 м з високого старту (оцінка стартової швидкості), стрибок у довжину з місця (вибухова сила) та потрійний стрибок з місця (координація та динамічна витривалість). Регулярне тестування (2–3 рази на рік) дозволяє корегувати тренувальний процес.

З метою перевірки ефективності запропонованої методики було проведено педагогічний експеримент, у якому взяли участь 30 спринтерів-початківців (12–14 років). Контрольна група

(n=15) тренувалася за традиційною програмою, експериментальна (n=15) – за розробленою методикою з акцентом на пліометрику та вправи з додатковим опором. Тривалість експерименту – 8 тижнів (спеціально-підготовчий період).

Результати підсумкового тестування засвідчили статистично достовірне переважання експериментальної групи. У бігу на 30 м приріст у ЕГ склав 0,30 с (з 5,15 до 4,85 с), тоді як у КГ – лише 0,08 с (з 5,18 до 5,10 с). У стрибку в довжину з місця ЕГ покращила результат на 15,1 см (проти 5,1 см у КГ). Найбільша різниця виявилася в потрійному стрибку з місця: +43,8 см в ЕГ проти +13,4 см у КГ. Розрахований критерій Стьюдента підтвердив достовірність відмінностей ($p < 0,01$ для бігу на 30 м і стрибка в довжину, $p < 0,001$ для потрійного стрибка).

Отримані дані свідчать, що запропонована методика не лише підвищує абсолютні силові показники, але й покращує нервово-м'язову координацію та амортизаційно-рекупераційну здатність, що безпосередньо переноситься на швидкість бігу.

Отже, методика розвитку швидкісно-силових здібностей у спринтерському бігу на етапі початкової спеціалізації має ґрунтуватися на поєднанні пліометричних вправ, дозованого додаткового опору та спеціальних бігових вправ, виконуваних у відповідному режимі. Експериментально доведено, що такий підхід забезпечує значно вищий приріст результатів порівняно з традиційною програмою.

Педагогам і тренерам рекомендується: впроваджувати запропоновані блоки вправ у тренувальний процес юних спринтерів; дотримуватися принципів поступовості та індивідуалізації навантажень; проводити регулярний контроль за допомогою об'єктивних тестів; поєднувати швидкісно-силову підготовку з роботою над технікою бігу.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні впливу запропонованої методики на формування стійкого інтересу до занять легкою атлетикою та на довготривале збереження спортивного довголіття.

Список використаної літератури та джерел

1. Бобровник В. І., Ткаченко М. Л., Домарадська Г. Г. Удосконалення тренувального процесу кваліфікованих бігунів на витривалість у легкій атлетіці // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2018. – № 5(99)18. – С. 16–37.
2. Вовченко І., Гедзюк Д., Філіна В. Пошуки шляхів підвищення фізичної підготовки спортсменів / І. Вовченко, Д. Гедзюк, В. Філіна // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – Вип. 5 (24). – Вінниця : ТОВ «Планер», 2018. – С. 180–186.
3. Виноградова О. О., Білецька В. В. Засоби відновлення працездатності після змагальних навантажень у циклічних видах легкої атлетіки // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 7 (115). – С. 27–32.
4. Гончарова Н. М., Хрипко І. В. Теоретичні аспекти здійснення здоров'яформуючої діяльності в процесі фізичного виховання школярів // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – 2018. – № 8 (102). – С. 36–40.
5. Кузнецов В.В. Модельні характеристики легкоатлетів. – Київ: Здоров'я, 2019. – 88 с.
6. Кульчицька І. Удосконалення фізичної підготовленості легкоатлетів спринтерів у річному макроциклі / І. Кульчицька, Т. Дідик, В. Поляк, О. Колос, О. Квасниця // Фізична культура, спорт

та здоров'я нації: збірник наукових праць. – Вип. 9(28). – Вінниця: ТОВ «Твори», 2020. – С. 224–230.

7. Нечвоглод І. А., Скрипка І. М. Використання хронометричних систем для контролю фізичних здібностей юних легкоатлетів // Цифрові технології в процесі підготовки спортсменів в умовах формального і неформального навчання : матеріали І міжнародної науково-практичної конференції / відповід. ред. Д. В. Бермудес. – Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. – С. 41–42.

8. Ткачівська І. М., Яців Я. М., Лісовський Б. П. Оптимізація проведення спортивно-масових заходів в умовах сучасної школи // Актуальні проблеми фізичної культури, спорту та фізичного виховання : збірник матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції з міжнародною участю, Полтава, 02 грудня 2020 р. – Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2020. – С. 231–234.

Ангеліна БОДНАРЮК, студентка 46 с групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Сергій ГОРОДИНСЬКИЙ, викладач плавання з методикою викладання

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ТЕХНІЦІ СПОРТИВНОГО ПЛАВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто актуальну проблему навчання техніці спортивного плавання дітей молодшого шкільного віку. Проаналізовано значення плавання для фізичного розвитку дітей 6-10 років з урахуванням їх анатомо-фізіологічних особливостей. Визначено педагогічні основи, етапи навчання, а також охарактеризовано засоби та методи формування рухових навичок у водному середовищі. Запропоновано практичні методичні рекомендації для тренерів та викладачів, спрямовані на вдосконалення технічної підготовленості дітей.

Ключові слова: методика навчання, спортивне плавання, діти молодшого шкільного віку, техніка плавання, кроль, фізичний розвиток.

Сучасний стан здоров'я підростаючого покоління викликає серйозне занепокоєння. Зростання навчальних навантажень, гіподинамія та вплив техногенних факторів призводять до погіршення фізичного розвитку дітей молодшого шкільного віку. У цьому контексті плавання є унікальним засобом фізичного виховання, який поєднує оздоровчий, прикладний та спортивний аспекти. Однак ефективність навчання техніці спортивного плавання значною мірою залежить від відповідності методик віковим особливостям дітей. Як зазначають автори навчального посібника «Вікова фізіологія», розуміння морфофункціональних змін в організмі дитини є ключовим для побудови ефективного тренувального процесу [1, с. 45].

Проблемі навчання плаванню дітей присвячено праці багатьох науковців. Зокрема, Б. Корольчук досліджував організаційно-методичні підходи до побудови тренувальних занять у спортивному клубі [2]. Я. Коштур розглядав шляхи оптимізації навчання плаванню дітей

6-річного віку в умовах глибокого басейну [3]. Г. А. Омеляненко зі співавторами вивчали вплив засобів плавання на показники фізичної підготовленості [4]. Теоретичні та практичні аспекти викладання плавання узагальнено у навчально-методичному посібнику «Плавання з методикою викладання» [5].

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати методику навчання техніці спортивного плавання дітей молодшого шкільного віку.

Значення плавання для дітей 6-10 років важко переоцінити. Горизонтальне положення тіла, поперемина робота м'язів та вплив води створюють сприятливі умови для розвитку. Як зазначається у посібнику з вікової фізіології, у дітей цього віку відбувається активне формування кістково-м'язової системи, тому плавання сприяє формуванню оптимального м'язового балансу, запобігаючи розвитку порушень постави [1, с. 45]. Крім того, дослідження Г. А. Омеляненко підтверджують позитивний вплив засобів плавання на показники фізичної підготовленості, включаючи витривалість та координацію [4, с. 130].

Врахування анатомо-фізіологічних особливостей є фундаментальним для безпеки та ефективності занять. Згідно з даними [1], опорно-руховий апарат дітей відрізняється високою еластичністю, але низькою стійкістю до навантажень, а система терморегуляції ще недосконала. Це вимагає від педагога суворого дозування навантажень та контролю температурного режиму води. Як зазначає Я. Коштур, процес оптимізації навчання дітей 6-річного віку в глибокому басейні має включати спеціальні підготовчі вправи для адаптації до водного середовища [3, с. 295].

Педагогічний процес навчання техніці базується на принципах свідомості, наочності та систематичності. Б. Корольчук у своїй роботі наголошує, що організаційно-методичні підходи до побудови занять повинні враховувати психологічні особливості молодших школярів, їхню схильність до ігрової діяльності [2, с. 91]. У навчально-методичному посібнику «Плавання з методикою викладання» детально описано етапність формування рухових навичок [5, с. 112].

Процес навчання доцільно поділяти на три етапи:

1. Адаптаційний етап: подолання страху води, освоєння дихання (видихи у воду), вміння лежати та ковзати. Як зазначає Я. Коштур, на цьому етапі ефективним є використання ігрових вправ [3, с. 298].

2. Етап розучування техніки: вивчення окремих елементів способів плавання. Найбільш доступним для цього віку є кроль на грудях [5, с. 112]. Використовується роздільно-конструктивний метод: спочатку відпрацьовуються рухи ніг з дошкою, потім рухи рук на затримці дихання, далі – координація з диханням.

3. Етап удосконалення: стабілізація навички, плавання повною координацією на різних дистанціях, усунення дрібних помилок. Б. Корольчук підкреслює важливість поєднання технічної підготовки з розвитком фізичних якостей на цьому етапі [2, с. 93].

Серед засобів навчання виділяють загальнорозвивальні та імітаційні вправи на суші, підготовчі вправи у воді, ігрові вправи та спеціальне обладнання (дошки, колобашки). Методи навчання включають словесні, наочні та практичні. Як зазначається у посібнику [5], для дітей молодшого шкільного віку особливе значення має метод наочної демонстрації, оскільки він дозволяє створити правильний руховий образ.

Для вдосконалення технічної підготовленості пропонуємо такі рекомендації:

1. Індивідуалізація корекції помилок. Використання спеціальних імітаційних вправ на суші, описаних у посібнику [5, с. 94-95].

2. Врахування гендерних відмінностей. Для дівчаток акцент робити на точність та естетику руху; для хлопчиків – використовувати змагальний метод.

3. Структурування заняття. Обов'язкове включення вправ на «відчуття води» (ковзання), роботи над окремими елементами з інвентарем та плавання повною координацією, що відповідає рекомендаціям Б. Корольчука [2, с. 92].

4. Мотивація. Як зазначає Я. Коштур, використання ігрового методу є найкращим стимулом для молодшого школяра, оскільки дозволяє подолати страх води та підвищити емоційний фон заняття [3, с. 299].

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що ефективність навчання техніці спортивного плавання дітей молодшого шкільного віку залежить від комплексного врахування вікових анатомо-фізіологічних особливостей, дотримання сучасних організаційно-методичних підходів, оптимізації навчального процесу через ігрові методи та правильного використання засобів фізичної підготовки. Розроблена методика, яка базується на теоретичних положеннях посібника «Плавання з методикою викладання», дозволяє підвищити якість технічної підготовки та створити стійку мотивацію до занять у дітей.

Список використаної літератури та джерел

1. Вікова фізіологія : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Ю. С. Бойко, Ю. М. Танасійчук. Умань : Візаві, 2021. 245 с.
2. Корольчук Б. Організаційно-методичні підходи до побудови тренувальних занять дітей молодшого шкільного віку у спортивному клубі з плавання // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. 2022. № 10(155). С. 89-94. URL: [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.10\(155\).21](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2022.10(155).21)
3. Коштур Я. Шляхи оптимізації навчання плаванню дітей 6-річного віку в умовах глибокого плавального басейну // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2018. № 4. С. 293-303.
4. Омеляненко Г. А., Коваленко Ю. О., Караулова С. І., Кушніренко І. С. Вплив засобів плавання на показники фізичної підготовленості дітей дошкільного віку // Фізичне виховання та спорт. 2022. № 3. С. 128-133.
5. Плавання з методикою викладання : навчально-методичний посібник / уклад.: М. Ю. Ячнюк, І. О. Ячнюк, Ю. Б. Ячнюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2020. 216 с.

Ніколета МІТРИК, студентка 401с групи, спеціальності 017 Фізична культура і спорт Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковця
Керівник: Іван ГРОМИК, викладач волейболу з методикою викладання, спеціаліст другої категорії.

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ СПРИТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ З ВОЛЕЙБОЛУ

Анотація. У статті проаналізовано сутність спритності як комплексної психофізичної якості спортсмена-волейболіста. Визначено психологічні механізми (увага, мислення, реакція)

та психомоторні показники, що забезпечують ефективність ігрової діяльності. Обґрунтовано вплив варіативних тренувальних умов на формування адаптивної спритності у волейболістів.

Сучасні умови фізичного виховання і спорту вимагають особливої уваги до розвитку психофізичних якостей, які забезпечують ефективність і стабільність рухових дій. Однією з ключових якостей у командних видах спорту є спритність — здатність швидко, точно та координовано виконувати рухи у змінних ситуаціях. Волейбол як динамічна гра потребує від спортсменів миттєвої реакції, швидкого переключення уваги та вміння адаптуватися до мінливих ігрових умов. Саме тому розвиток спритності має не лише фізіологічне, а й психологічне значення, адже включає процеси уваги, мислення, реакції та емоційної стійкості [1].

У фізіологічному аспекті спритність пов'язана з функціональними можливостями центральної нервової системи та рівнем розвитку координаційних здібностей. З точки зору психології, спритність — це інтегративна властивість психіки, яка виявляється у взаємодії когнітивних процесів та моторної сфери. Вона вимагає швидкого прийняття рішень, гнучкості мислення та високого рівня саморегуляції. Психологічна складова спритності проявляється у здатності спортсмена прогнозувати дії суперника та зберігати точність рухів навіть за емоційного напруження [4].

Специфіка волейболу полягає у швидкоплинності ситуацій. Кожна дія — подача, передача, прийом або блок — вимагає точного просторово-часового орієнтування. Систематичне виконання цих дій формує адаптивну спритність. Психомоторні якості волейболіста утворюють єдину інтегративну систему, де взаємодіють когнітивні, сенсорні та рухові процеси (див. табл. 1).

Таблиця 1. Основні психомоторні якості волейболіста та їх прояв у грі

Психомоторна якість	Психологічний зміст	Прояв у волейболі
Швидкість реакції	Здатність миттєво реагувати на стимули	Відповідь на подачу, зміну траєкторії м'яча
Координаційні здібності	Узгодження рухів у часі й просторі	Точна передача м'яча, стрибок, блокування
Просторово-часова орієнтація	Визначення положення тіла та м'яча	Вибір правильної позиції під час атаки чи прийому
Точність рухів	Контроль сили та напрямку руху	Влучність подачі, передач, ударів
Психічна саморегуляція	Контроль емоцій та м'язової напруги	Збереження концентрації під час стресових моментів

Важливо враховувати вікові особливості: період 10–14 років є найбільш сприятливим для формування базових компонентів спритності завдяки пластичності нервової системи. У юнацькому віці (15–18 років) акцент зміщується на свідомий контроль рухів, а у професійних гравців спритність базується на високому рівні тактичного мислення та досвіді [7].

На підтвердження теоретичних засад, аналіз тренувального процесу дозволяє виділити компоненти, що найбільш активно стимулюють розвиток цієї якості (див. табл. 2).

Таблиця 2. Вплив тренувальних умов на розвиток спритності

Компонент умов	Психологічний ефект	Приклади вправ
Варіативність ситуацій	Підвищення концентрації уваги	Міні-ігри з обмеженим часом або простором
Темп та інтенсивність	Розвиток стійкості до стресу	Реакція на зміну напрямку м'яча під тиском часу

Компонент умов	Психологічний ефект	Приклади вправ
Нестандартний інвентар	Активізація мислення	Вправи з м'ячами різного розміру чи ваги
Моделювання ситуацій	Формування передбачення (антиципації)	Ситуаційні тренування «2 проти 3»

Отже, спритність у волейболі є не лише фізичною, а й психологічною характеристикою. Вона виступає результатом цілісної взаємодії психічних функцій — уваги, мислення, пам'яті та реакції. Ефективний розвиток цієї якості забезпечується комплексним підходом: поєднанням системного тренувального процесу, психологічної підтримки та створення варіативних ігрових умов. Раціональна організація занять, що враховує індивідуально-типологічні особливості спортсменів, сприяє зростанню спортивної майстерності та стабільності результатів.

Список використаних джерел:

- 1) Бочелюк, В. Й., Черепехіна, О. А. (2022). Психологія спорту. Київ: ЦУЛ. ISBN 978-611-01-2944-2. - <https://ridmi.com.ua/product/psikhologiya-sportu/>
- 2) Ротелла, Б., Куллен, Б. (2021). Психологія чемпіонів: Мислення, що призводить до перемоги у спорті та житті. (укр. переклад). - <https://megakniga.net.ua/psykholohiia-chempioniv.-myslennia-shcho-vede-do-peremohy/?srsltid=AfmBOoq8EzJwNdhQApg3OTPhBOxB7Z3FtV3F3Qlyx7IFyA25hbVAmGPW>
- 3) Altinay B., (2023). The Importance of Speed and Agility in Training Young Volleyball Players. American Journal of Research in Humanities and Social Sciences, Vol.14, 78-79. <https://americanjournal.org/index.php/ajrhss/article/view/1079>
- 4) Дорошенко Е. Ю. Теоретико-методичні основи управління техніко-тактичною діяльністю в командних спортивних іграх. 2014. <https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/24.2014.pdf>
- 5) Гейтенко В. В., Пристинський В. М., Зайцев В. О. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту. 2021. <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/handle/123456789/3913>
- 6) Тодорова В. Г. Основи теорії і методики спортивного тренування. 2023. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/17071>
- 7) Наумчук В. І. Теоретико-методичні основи навчання спортивним іграм. Тернопіль: Астон, 2014. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/56893144/%D0%A2%D0%95%D0%9E%D0%A0%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%9A%D0%9E-%D0%9C%D0%95%D0%A2%D0%9E%D0%94%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%86_%D0%9E%D0%A1%D0%9D%D0%9E-libre.pdf?1530287547=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3D56893144.pdf&Expires=1762125504&Signature=MY8icH3n5R1-m4L61QfgTIN3JJwY00U5aGtJt4aHJZxCcHmYlvrWhjOBxN45~UEAuTKWBDzwyNxwgOrsKTsl6d5DeN6jZ1gDTVrVYXSVwWPjjRtINIFikCF TFS1PA-gPawLOivt4Eaik39Tg08ELXJkcPMS8zWz8rP5~JwUG9Y2HaGPMjrlNPLIsAxx7~CFCwcwcuclGs6hKikB6i5YvzDV-HJYrgQPKJOM59UphZr~fyoZ3Z43OUyTURFruwGx59hIhKFqj5Jv1IJ02GJZabhhC5SHiBdi2wVzvR8U5j5tPtoi381eMgZ5xeNL78Z7u-zgPEpKAtr9SFm4dkGrMA__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA

Ельміра МАЛА, студентка 4бс групи,
спеціальності 017 Фізична культура і спорт
Чернівецького педагогічного фахового
коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Іван ПАНЬКІВ, викладач
баскетболу з методикою викладання,
спеціаліст вищої категорії

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ТЕХНІКИ ГРИ БАСКЕТБОЛ ГРАВЦІВ НАПАДУ

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз особливостей технічної підготовки баскетболістів у нападі та обґрунтовано методика навчання основних технічних прийомів гри. Розглянуто структуру технічних дій, визначено їх значення у формуванні ефективної ігрової діяльності, а також проаналізовано засоби й методи навчання.

Виклад основного матеріалу. Актуальність дослідження зумовлена зростанням вимог до технічної підготовленості баскетболістів у сучасних умовах розвитку спорту [1]. Висока інтенсивність гри, швидка зміна ігрових ситуацій та необхідність оперативного прийняття рішень потребують від спортсменів досконалого володіння технічними прийомами [6].

Техніка гри у баскетболі розглядається як сукупність спеціальних рухових дій, що забезпечують результативність ігрового процесу [3]. До основних технічних прийомів належать переміщення по майданчику, ведення, передачі, ловіння та кидки м'яча. Важливим компонентом є техніка переміщень, яка забезпечує своєчасний вибір позиції та створення ігрових переваг. Рациональне використання бігу, стрибків, зупинок і поворотів сприяє підвищенню ефективності гри [5].

Не менш важливим є володіння м'ячем (ведення, передачі, кидки), що забезпечує організацію командної взаємодії [2]. Методика навчання цих прийомів передбачає поетапну організацію педагогічного процесу: формування уявлення про прийом, відпрацювання у стандартних умовах та вдосконалення у змінних ситуаціях [9].

Важливу роль відіграє застосування різних методів навчання пояснювально-ілюстративного, практичного та ігрового [4]. Ефективність навчання залежить від дотримання принципів систематичності та індивідуалізації. Як зазначає Поплавський Л. Ю., саме комплексний підхід до технічної підготовки дозволяє закласти надійний фундамент для подальшого зростання майстерності [3]. Отже, науково обґрунтована методика забезпечує формування стійких рухових навичок та підвищує ефективність ігрової діяльності [8].

Список використаних джерел

1. Борисова О. В. Сучасний баскетбол: тенденції розвитку та методика підготовки. Київ: Олімпійська література, 2017. 224 с.
2. Волков Л. В. Теорія і методика дитячого та юнацького спорту. Київ: Олімпійська література, 2016. 464 с.

3. Баскетбол: підручник / за заг. ред. Л. Ю. Поплавського. Київ: Олімпійська література, 2015. 448 с.
4. Козина В. Л. Система підготовки спортсменів у ігрових видах спорту. Харків: ХНПУ, 2015. 250 с.
5. Спортивні ігри: підручник / за заг. ред. В. М. Костюкевича. Київ: Олімпійська література, 2012. 620 с.
6. Безмилов М. М. Техніко-тактична підготовка баскетболістів високої кваліфікації. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2019. Вип. 5 (113). С. 18–23.
7. Дорошенко Е. Ю. Удосконалення техніко-тактичної майстерності в командних спортивних іграх. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018. № 2. С. 11–17.
8. Поплавський Л. Ю. Баскетбол у системі фізичного виховання молоді. Спортивний вісник Придніпров'я. 2016. № 1. С. 84–89.
9. Чурпіна К. О. Особливості навчання технічних прийомів гри у нападі юних баскетболістів. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2020. Вип. 9. С. 145–151.

Вадим ВОСКОБОЙНИК, студент ФВ-30 (11) групи, спеціальності 014.11 Середня освіта (Фізична культура) КЗЛОП «Самбірський фаховий педагогічний коледж імені Івана Филипчика»

Керівник: Тетяна П'ЄЦ, магістр фізичного виховання і спорту, викладач фізичного виховання, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

НАС ЗАЦІКАВИЛА ПОСТАТЬ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Анотація. У статті висвітлено наші початкові дослідження про основоположника української національної системи фізичного виховання, активного громадського діяча і педагога Галицького краю Івана Боберського.

Актуальність дослідження. Російсько-українська війна ... Переїхали із Харкова у прекрасне місто Самбір. На теперішній час навчаюся у педагогічному коледжі на відділенні фізичного виховання за ОПП «Фізична культура». На заняттях навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Історія фізичної культури» нас ознайомлюють з видатними людьми Галицького краю. У кабінеті теорії і методики фізичного виховання ми бачимо портрет Івана Боберського, який написаний відомим художником Самбірщини, викладачем образотворчого мистецтва коледжу Ігорем Нам'яком. Відомий на весь світ Львівський спортивний заклад вищої освіти має назву «Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського». Тому нас надзвичайно зацікавила постать Івана Боберського.

Предметом нашого дослідження стало опрацювання наукових історично-літературних джерел з метою вивчення життєвого та творчого шляху основоположника української національної системи фізичного виховання, активного громадського діяча Галицького краю, педагога Івана Боберського.

У дослідженні ми використали такі методи дослідження: вивчення наукових літературних джерел, аналіз і синтез, дедукція та індукція.

Результати дослідження. Наукові дослідження щодо вивчення цікавої постаті Івана Боберського ми розпочали з опрацювання наукових праць Оксани Вацеби, Ярослава Боднара, Євгена Приступи, Олександри Сумарук, Ярослава Тимчака, Івана Яремка, Олега, Тетяни і Наталії Кругляків. Їхні дослідження вказують, що Іван Миколайович Боберський був засновником української національної фізичної культури, автором багатьох теоретико-практичних видань з фізичного виховання, у яких були запроваджені вперше українською мовою назви спортивних ігор та фізичних вправ, котрі були популярні в Європейських країнах, розкрито внесок Івана Боберського у педагогіку національного фізичного виховання. Постать професора Івана Боберського надзвичайно багатогранна: громадський, військовий і політичний діяч, основоположник української системи тіловиховання, педагог, професор, спортсмен (як він тоді називав «спортовець»), наставник перших українських фахівців з фізичного виховання, розробник української спортивної термінології, філолог, журналіст, редактор, перекладач, видавець, архівіст, фотограф, співзасновник української скаутської організації «Пласт» і меценат [1-5].

Найбільший внесок у дослідження видатної особистості вніс доктор історичних наук, викладач Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського Андрій Сова [6-8].

Народився Іван Боберський 1873 року в сім'ї греко-католицького священника на Дрогобиччині. Після навчання у народній школі та восьмирічній гімназії м. Самбора Іван був студентом Львівського університету. Продовжив навчання в м. Грацу (Австрія), де студював в університеті німецьку філологію. Водночас він навчався на студіях учителів фізичного виховання. Юнак мандрував Європою і вивчав чеську, німецьку, шведську і французьку системи фізичного виховання.

З 1890 року життєвий і творчий шлях Івана Боберського тісно пов'язаний зі Львовом. Боберський займав посаду професора німецької філології та фізичного виховання у Львівській цісарсько-королівській академічній гімназії. Блискучий знавець предметів, він водночас активно прищеплював своїм учням любов до Батьківщини – України. Не випадково чимало його учнів стали до перших лав борців за самостійну Українську державу в 1917–1920 рр. Досить згадати знаменитого Євгена Коновальця, котрий визнав, що Боберський мав на нього в гімназії найбільший вплив.

У 1901 році Іван Боберський створює гурток з метою підготовки вчителів руханки (фізичної культури) для українських освітніх закладів. Серед перших учителів руханки були вихованці професора – Степан Гайдучок, Петро і Тарас Франко. Професора Івана Боберського на загальних зборах гімнастичного товариства «Сокіл» обирали членом старшини (ради) та другим заступником голови товариства. Також професор викладав руханку у Львівській приватній жіночій гімназії сестер-василіянок.

У Львівській академічній гімназії Іван Боберський створює спортивний осередок під назвою «Український спортивний кружок» (УСК) для занять бігом, метаннями, а також занять копаним м'ячем (так він називав спортивну гру у футбол).

У 1908 році його вибрали головою старшини гімнастичного товариства «Сокіл». Професор очолював центральний осередок товариства «Сокіл-Батько» у Львові та редагував часопис «Сокільські вісті», організовував перші спортивні змагання українців з футболу, волейболу, велоспорту. Будучи активним прихильником занять фізичними вправами (руханки), він організовував змагання серед членів гімназійного гуртка, ініціював лижні пробіги навколо Львова, навчав гімназистів гри у копаний м'яч і згодом сформував футбольну команду, яка свої перші матчі проводила з польськими та єврейськими дружинами.

Маючи філологічну освіту, професор Іван Боберський створював власну, характерну для рідної української мови, термінологію у спорті: копаний м'яч (футбол), кошиківка (баскетбол), відбиванка (волейбол), лещетарство (лижний спорт), ситківка (теніс), дужання (боротьба). Окрім цього, Іван Боберський популяризував фізичну культуру серед українців шляхом випуску руханково-спортивних часописів, методичних статей «Забави і гри рухові», «Правила до гаківки», видавав перші спортивні журнали.

Військово-політичну та державотворчу діяльність Іван Боберський проявив напередодні Першої світової війни як один із засновників стрілецького руху, діяльного члена Української бойової управи легіону УСС, члена Головної української ради та Загальної української ради, керівника «Письменничого відділу» Державного секретаріату військових справ ЗУНР, представника уряду ЗУНР у США та Канаді. Останні роки свого життя Іван Боберський мешкав у маленькому словенському містечку Тржичі, звідки була родом його дружина. Помер Іван Боберський 17 серпня 1947 року.

Нас зацікавили на теперішній час надзвичайно цікаві висловлювання - афоризми – так звані «Золоті слова Івана Боберського», які зібрав Степан Гайдучок: «Кріпи свої сили рухом, бо коли ти слабкий – світ скрутить тобі карк!», «Лише зорганізована фізична сила запевнює народови свободу і незалежність», «Виховання тіла – се шлях до виховання духа!», «Де сила, там воля витає!», «Де злука там сила», «Злукою і роботою здобуває нарід свободу», «Змаг гартує волю», «Копаний м'яч учить боронити і здобувати», «Менше зівання, менше нарікання, менше галасовання. Більше руху на свіжому повітрі», «Наша сила в нас самих», «Не плачем, а мечем!», «Не ридай, а здобувай!», «Руханка кріпить волю і відвагу до діла», «Руханка робить тіло гарним, а рух відважним», «Світ поважає людей, які мають сильні п'ястуки (кулаки)», «Треба вже молодіж виховувати в рухливості, честивості, карності, а цілий нарід набуде тих прикмет», «Треба мати знання і треба вміти знанням орудовати», «Хто не піде, той лишається позаді», «Хто здобуває, цей посідає» [4].

Андрій Сова досліджував моральні настанови Івана Боберського «українському громадянину», які надзвичайно актуальні на теперішній час: «Лишень з тим народом числиться світ, що є здоровий, розумний, сильний і багатий», «Дбай про карність і красу свого тіла, твоїх рухів, твоїх слів, твого одягу, твого дому, твоєї вулиці, твого села, твого міста, твоєї держави», «Ціни свою честь і честь другого», «Ціни школу. Школа сталить і виострює найважливішу зброю чоловіка: його розум. Рільник, ремісник, купець, урядник, вояк потребують школи, щоби розуміти роботу та свої обов'язки в мирі і на війні», «Будь рухливий і підприємливий. Не бійся боротьби» [8].

У результаті проведеного нами дослідження можна зробити висновок: життєвий і творчий шлях цікавої для нас постаті - професора Івана Боберського фокусує всю бурхливу епоху Галицького краю кінця ХІХ – початку ХХ століття, і є своєрідним взірцем вірності української національній ідеї, любові до рідної землі, взірцем працелюбства, відповідальності, сили волі та шляхетності.

1. Боберський І. Українське сокільство (1894–1939). Львів : Сокіл–Батько, 1939. 16 с.
2. Боднар Я. Роль Івана Боберського у становленні і розвитку спортивно-гімнастичного руху Галичини // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. Харків.–Львів : ХДАДМ (ХХІІІ), 2003. № 15. С. 18–23.
3. Вацеба О. Піонер українського тіловиховання – Іван Боберський // Спортивний вісник Придніпров'я. – Дніпропетровськ, 2008. № 3-4. С. 4–7.
4. Гайдучок С. Золоті слова І. Боберського // Сокільські вісти. – Львів. 1933. С. 3–5.
5. Кругляк О., Кругляк Т., Кругляк Н. Афоризми і моральні настанови професора Івана Боберського (присвячується 150-літтю від народження) // Інноваційні підходи до фізичного виховання і спорту учнівської та студентської молоді: М-ли ІІІ всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю / За ред. Огністого А.В., Огністої К.М., 20.10.2023 р. Тернопіль : ТАЙП, 2023. С.101 – 105.
6. Сова А. Тимчак Я. Іван Боберський – основоположник української тіловиховної і спортової традиції / за наук. ред. Євгена Приступи. Львів : ЛДУФК, 2017. 232 с.
7. Сова А. Іван Боберський: суспільно-культурна, військово-політична та освітньо-виховна діяльність: монографія; Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського; Центр незалежних історичних студій. Львів, 2019. 512 с.
8. Сова А. Іван Боберський (1873-1947): український націєтворець. – Львів, Дрогобич, 2023. 72 с.

Тематичний напрям

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Argentina CAVCA, studenta grupei 12, specialitatea „Învățământ primar” Colegiul Pedagogic „Mihai Eminescu” din Soroca, Republica Moldova

Coordonator: Iuliana BRANIȘTE, profesoară de matematică și informatică, grad didactic I

BENEFICIILE UTILIZĂRII AI ÎN CADRUL ORELOR

Анотація. Робота висвітлює переваги використання штучного інтелекту під час уроків, підкреслюючи його роль у персоналізації навчання, швидкому доступі до інформації та підвищенні мотивації учнів. Також відображено результати опитування, проведеного серед учнів, і важливість відповідального використання штучного інтелекту в освіті.

Rezumat. Lucrarea prezintă beneficiile utilizării inteligenței artificiale în cadrul orelor, evidențiind rolul acestora în personalizarea învățării, accesul rapid la informații și creșterea motivației elevilor. De asemenea, sunt reflectate rezultatele unui formular aplicat elevilor și importanța utilizării responsabile a AI în educație.

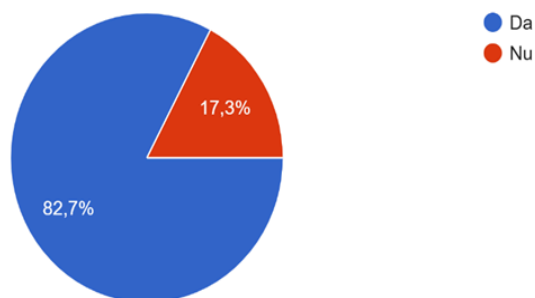
În contextul transformărilor digitale din societatea contemporană, inteligența artificială (AI) devine un instrument tot mai prezent în procesul educațional. Integrarea acestora în cadrul orelor contribuie la modernizarea metodelor de predare și la adaptarea procesului de învățare la nevoile actuale ale elevilor. Prezenta comunicare evidențiază principalele beneficii ale utilizării inteligenței artificiale, având la bază atât aspecte teoretice, cât și rezultatele unui formular aplicat elevilor, în urma căruia, am putut analiza ce beneficii au studenții din Colegiul „Mihai Eminescu sau cât îi influențează pe ei AI.

Unul dintre cele mai importante avantaje ale utilizării AI în educație este posibilitatea de a adapta conținutul în funcție de nivelul fiecărui elev. Conform datelor obținute, aproximativ 78% dintre elevi consideră că inteligența artificială îi ajută să învețe în ritmul propriu, oferindu-le explicații adaptate nivelului de înțelegere. Această personalizare contribuie la o asimilare mai eficientă a informațiilor și la reducerea dificultăților de învățare.

Inteligența artificială oferă elevilor posibilitatea de a accesa rapid informații și explicații detaliate. Rezultatele formularului indică faptul că aproximativ 85% dintre respondenți utilizează AI pentru a înțelege mai bine lecțiile sau pentru a primi explicații suplimentare. De asemenea, 72% afirmă că AI îi ajută să rezolve mai ușor teme pentru acasă, ceea ce demonstrează rolul său de suport educațional constant.

Utilizați AI în cadrul orelor de curs?

110 răspunsuri

Un alt beneficiu important este creșterea interesului elevilor pentru procesul de învățare. Aproximativ 70% dintre elevi consideră că utilizarea inteligenței artificiale face lecțiile mai interesante și mai interactive. Prin diversificarea metodelor de predare, elevii devin mai implicați și mai activi în cadrul orelor.

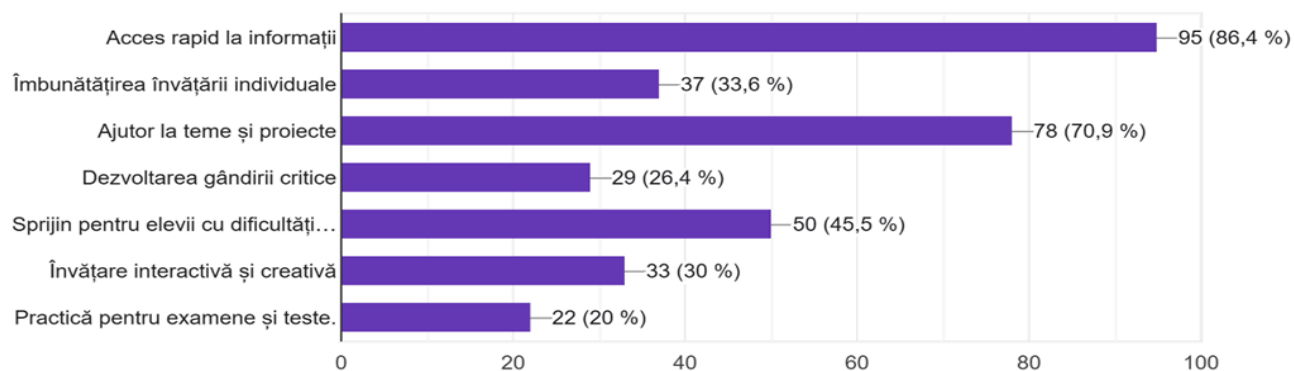
Totodată, inteligența artificială oferă sprijin și cadrelor didactice. Aceasta poate fi utilizată pentru organizarea materialelor, evaluarea lucrărilor și oferirea de feedback rapid. În acest sens, aproximativ 65% dintre elevi consideră că utilizarea AI contribuie la o mai bună organizare a procesului educațional.

Utilizarea inteligenței artificiale contribuie și la dezvoltarea competențelor digitale ale elevilor. Aproximativ 75% dintre respondenți consideră că folosirea AI îi ajută să își dezvolte abilități precum gândirea critică, selectarea informațiilor și utilizarea responsabilă a tehnologiei, competențe esențiale în societatea actuală. Cu toate avantajele sale, utilizarea inteligenței artificiale implică și anumite riscuri. Aproximativ 60% dintre elevi recunosc că există posibilitatea utilizării AI pentru copierea răspunsurilor fără înțelegere, iar 55% consideră că utilizarea excesivă poate duce la dependență. Aceste aspecte evidențiază necesitatea unei utilizări echilibrate și responsabile.

În concluzie, inteligența artificială reprezintă un instrument valoros în cadrul orelor, contribuind la eficientizarea procesului de învățare și la creșterea motivației elevilor. Datele obținute confirmă faptul că majoritatea elevilor utilizează AI și recunosc beneficiile acesteia. Pe baza datelor

Selectați avantajele apariției AI în educație (cu care sunteți de acord)?

110 răspunsuri

obținute din formular, se poate observa că majoritatea elevilor utilizează inteligența artificială în mod frecvent și consideră că aceasta le ușurează procesul de învățare, îi ajută să înțeleagă mai bine lecțiile și să își organizeze mai eficient activitatea școlară.

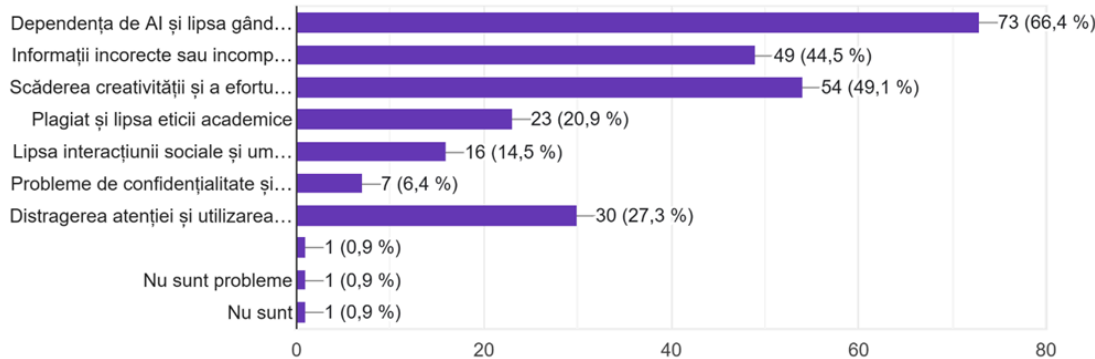
În același timp, răspunsurile evidențiază faptul că elevii sunt conștienți atât de beneficiile, cât și de anumite riscuri, cum ar fi dependența de tehnologie sau utilizarea ei fără înțelegerea profundă a conținutului.

conținutului.

Din punctul meu de vedere, inteligența artificială nu trebuie privită ca un înlocuitor al profesorului sau al efortului personal, ci ca un instrument

Selectați dezavantajele apariției AI în educație (cu care sunteți de acord)?

110 răspunsuri

de sprijin care poate face procesul de învățare mai eficient și mai atractiv. Consider că utilizarea responsabilă a acestei tehnologii este importantă pentru dezvoltarea gândirii critice, a autonomiei și a competențelor digitale ale elevilor.

Totuși, este important ca această tehnologie să fie utilizată responsabil, ca un suport al învățării, nu ca un substitut al efortului personal. Integrarea inteligenței artificiale în educație reprezintă un pas important către modernizarea sistemului educațional și adaptarea acestuia la cerințele viitorului.

Silvia CIBOTARI, anul IV, specialitatea:
Învățământ primar

Coordonator: Ludmila DUBCIUC, profesor,
grad didactic SUPERIOR Colegiul „Mihai
Eminescu” din Soroca, Republica Moldova

ÎNVĂȚAREA SOCIO-EMOȚIONALĂ: ABORDĂRI METODICE PENTRU CULTIVAREA STĂRII DE BINE ÎN CONTEXT CURRICULAR

Анотація. Стаття досліджує концепцію «благополуччя» (well-being) в освітньому контексті, аналізуючи прямий взаємозв'язок між емоційною рівновагою учня та його академічною успішністю. Робота теоретично обґрунтовує виміри психологічного здоров'я через призму моделі Ріфф та структури CASEL, підкреслюючи важливість соціально-емоційного навчання (SEL) у розвитку таких ключових компетенцій, як самоусвідомлення, управління емоціями та навички міжособистісного спілкування.

Автор пропонує системне бачення шкільного середовища, де фізична безпека, ментальне здоров'я та інклюзія стають опорами дидактичної ефективності. Центральним елементом статті є опис практичного методу персоналізованого вітання на початку навчального дня. Ця

діяльність, заснована на автономії вибору, демонструє, як проста, але значуща взаємодія може полегшити емоційний перехід учня до навчального простору, знижуючи тривожність і зміцнюючи стосунки між вчителем та учнем. Висновки підкреслюють роль учителя як «архітектора стосунків», виступаючи за дидактичний підхід, у якому інтелектуальна суворість поєднується з постійною емоційною підтримкою.

Ключові слова: Благополуччя, емоційний інтелект, модель CASEL, соціально-емоційне навчання (SEL), шкільний клімат, автономія, стосунки вчитель-учень.

Termen-cheie: reziliență, confort psihologic, echilibru emoțional, climat educațional, învățare socio-emoțională.

În științele educației, conceptul de stare de bine este asociat cu noțiuni precum bunăstare emoțională, echilibru interior și dezvoltare armonioasă. Cercetările recente în domeniul psihopedagogiei și al neuroștiinței educației subliniază importanța legăturii dintre dimensiunea emoțională și performanța școlară. Elevii învață mai eficient atunci când trăiesc emoții pozitive, iar climatul de siguranță, respect și cooperare sprijină motivația intrinsecă și creativitatea. Promovarea stării de bine presupune, așadar, o abordare pedagogică sistemică, care integrează dimensiunea cognitivă, afectivă și socială a dezvoltării copilului. În acest sens, profesorul nu mai este doar un transmițător de informații, ci un arhitect al relațiilor educaționale și un facilitator al echilibrului interior al elevului.

Modelul teoretic elaborat de Ryff (1989) definește starea de bine ca fiind sănătate psihologică pozitivă, ce include șase dimensiuni: acceptarea sinelui, creșterea și dezvoltarea continuă, convingerea că viața are un scop și sens, relații de calitate cu ceilalți, capacitatea de a gestiona viața și lumea, și autonomia.

Modelul CASEL, fondat în 1994 de o echipă de cercetători din SUA, promovează starea de bine prin programe și activități de dezvoltare a competențelor socio-emoționale (SEL – Social-Emotional Learning). SEL este procesul prin care toți tinerii și adulții dobândesc și aplică cunoștințe, abilități și atitudini pentru a-și dezvolta identitatea autentică, gestionarea emoțiilor și atingerea obiectivelor personale și colective, a simți și a manifesta empatie față de ceilalți, a stabili și a menține relații de sprijin și a crea decizii responsabile și grijulii. Sunt cinci competențe de bază identificate de CASEL, prezentate sub forma a cinci seturi interconectate de competențe cognitive, afective și comportamentale care, împreună, dezvoltă inteligența emoțională:

- **Conștientizarea Sinelui:** abilitatea de a-și recunoaște emoțiile, gândurile și influența acestora asupra comportamentului.
- **Managementul Sinelui:** abilitatea de a-și regla și a-si adapta emoțiile, gândurile și comportamentele la diferite situații.
- **Conștientizarea socială:** abilitatea de a considera și perspectiva celorlalți și a empatiza cu persoane din culturi diferite, de a înțelege normele sociale și etice de comportament și a recunoaște resursele și sprijinul familiei, al școlii și al comunității.
- **Abilități relaționale:** abilități de a stabili și a menține relații sănătoase la nivel individual, dar și de grup.
- **Luarea de decizii responsabile:** abilitatea de a face alegeri constructive, bazate pe respect în ceea ce privește comportamentul personal și interacțiunile sociale.

În școală, sănătatea, siguranța și protecția elevilor sunt prioritare pentru un mediu propice învățării și dezvoltării lor. Aspectele importante legate de bunăstarea și siguranța elevilor și a personalului școlar includ:

- ✓ Sănătatea fizică – prin promovarea unui stil de viață sănătos, care include alimentație echilibrată, activitate fizică regulată și igienă personală adecvată.
- ✓ Siguranța fizică – asigurarea unui mediu fizic sigur în școală, prin prevenirea accidentelor și gestionarea adecvată a situațiilor de urgență.
- ✓ Sănătatea mintală – prin promovarea sănătății mintale și oferirea de sprijin emoțional și psihologic elevilor, pentru a gestiona stresul și presiunea academică.
- ✓ Siguranța emoțională – prin crearea unui mediu de încredere și sprijin reciproc între elevi, profesori și personalul școlar, pentru a reduce bullyingul și alte comportamente negative.
- ✓ Protecția împotriva abuzului – prin identificarea și prevenirea abuzului fizic, emoțional sau sexual în școală, precum și acordarea de sprijin victimelor.
- ✓ Colaborarea intersectorială – prin implicarea părinților, autorităților locale și a organizațiilor nonguvernamentale pentru promovarea sănătății și siguranței în școală.
- ✓ Incluziunea educațională – asigurarea accesului egal al tuturor elevilor la educație, fără discriminare sau marginalizare.
- ✓ Eficiența educațională – prin crearea unui mediu propice învățării, care să sprijine performanța academică și dezvoltarea personală a elevilor. Aceste aspecte sunt interconectate și contribuie la crearea unui mediu educațional sănătos, sigur și propice dezvoltării integrale a elevilor.

Un rol central în asigurarea stării de bine îl are profesorul, prin modul în care structurează activitatea didactică și relația cu elevii. Printre strategiile eficiente se numără folosirea învățării colaborative, a metodelor interactive și a evaluării formative, bazate

pe feedback constructiv. De asemenea, introducerea momentelor de reflecție, jocurilor educative, activităților de autocunoaștere sau a proiectelor de grup contribuie la crearea unui climat pozitiv. Profesorii pot utiliza și tehnici de gestionare a emoțiilor, precum „colțul stării de bine”, jurnalul emoțiilor sau activitățile de mindfulness adaptate vârstei elevilor. Astfel, procesul educațional devine nu doar formativ, ci și transformator.

Metodă aplicată de mine personal este considerată un instrument eficient pentru monitorizarea stării de spirit a colectivului, permițându-i cadrului didactic să observe receptivitatea elevilor încă din primele momente ale zilei.

Procesul debutează prin prezentarea vizuală a unei fișe care conține diverse opțiuni de interacțiune, afișată pe ecran sau la intrarea în sala de clasă. Această resursă metodică oferă o gamă variată de alternative pentru începerea zilei școlare, adaptate nevoilor socio-emoționale ale copiilor.

Etapele desfășurării activității:

- **Autonomia alegerii:** Fiecare elev analizează variantele propuse (de exemplu: strângere de mână, salutul cu cotul, o scurtă îmbrățișare, un dans improvizat sau un semn cu mâna) și decide în mod voluntar modul în care dorește să interacționeze.
- **Interacțiunea personalizată:** Învățătorul răspunde individual fiecărei solicitări, validând alegerea copilului. Această abordare transformă un moment de rutină într-un exercițiu de recunoaștere a limitelor personale și a preferințelor de comunicare ale fiecărui elev.
- **Stabilirea conexiunii:** Prin acest exercițiu, se creează un spațiu de siguranță emoțională încă de la prima oră. Procesul facilitează tranziția de la mediul familial la cel școlar, asigurând un climat bazat pe respect reciproc și empatie. Fiecare elev are posibilitatea să aleagă modul în care dorește să fie salutat de învățător.

Această formă simplă de salut contribuie la crearea unei atmosfere pozitive și prietenoase în clasă. Elevii se simt apreciați și în siguranță, ceea ce le reduce anxietatea și îi motivează să participe activ. În același timp, sunt dezvoltate relațiile dintre profesor și elevi, dar și abilitățile sociale. Astfel, începutul zilei devine unul plăcut și favorabil învățării.

În contextul educației contemporane, starea de bine a elevilor devine un reper fundamental în proiectarea și realizarea demersului didactic. O educație de calitate nu se rezumă la transmiterea cunoștințelor, ci presupune formarea unor elevi echilibrați, autonomi și capabili să relaționeze armonios cu cei din jur. Prin urmare, profesorul este chemat să creeze contexte de învățare care să îmbine rigoarea intelectuală cu suportul emoțional, promovând respectul, empatia și colaborarea. Într-un astfel de mediu, învățarea capătă sens, iar elevul devine participant activ la propria dezvoltare, ceea ce conduce la rezultate durabile atât pe plan academic, cât și personal.

Bibliografie

1. Model de bunăstare psihologică în 6 dimensiuni de Carol Ryff;
2. Starea de bine în școală .Ghid metodologic;
3. Modelul Casel.
4. Hai cu starea de bine în școală! – Anca Tîrcă

Ludmila LISNIC, anul III, specialitatea:
Învățăământ primar

Coordonator: Ludmila DUBCIUC, profesor,
grad didactic SUPERIOR Colegiul „Mihai
Eminescu” din Soroca, Republica Moldova

INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ ÎN SLUJBA EDUCAȚIEI: STIMULAREA MOTIVAȚIEI LA CLASELE PRIMARE

Анотація. Дана стаття аналізує вплив штучного інтелекту (ШІ) та цифрових ресурсів на процес навчання в початковій школі, акцентуючи увагу на стимулюванні мотивації учнів. У цифровізованому суспільстві інтеграція технологій в освіту є вже не просто вибором, а необхідністю для перетворення уроків на інтерактивний та персоналізований досвід.

У роботі теоретично розглядаються концепції внутрішньої та зовнішньої мотивації, висвітлюючи те, як ШІ сприяє швидкому зворотному зв'язку та адаптації змісту до

індивідуальних потреб. Практична частина статті описує сучасну методологію, використану на уроці математики (ділення чисел, що складаються з десятків і сотень), де використання віртуальних персонажів та платформи Wordwall призвело до підвищення залученості учнів.

Незважаючи на згадані очевидні переваги, такі як підвищення успішності та розвиток цифрових компетенцій, автор також підкреслює сучасні обмеження: залежність

від інфраструктури, необхідність безперервного навчання педагогічних кадрів та глобальні розбіжності в доступі до технологій. Висновки свідчать про те, що успіх сучасної освіти полягає в гармонійному балансі між традиційними методами та технологічними інноваціями.

Ключові слова: Штучний інтелект, цифрова освіта, мотивація до навчання, початкова школа, інтерактивні платформи, прикладна математика, персоналізація навчання.

În contextul societății digitale actuale, inteligența artificială și internetul joacă un rol esențial în stimularea interesului pentru învățare în rândul elevilor din ciclul primar. Folosirea platformelor digitale și a aplicațiilor inteligente oferă posibilitatea adaptării conținutului educațional la nevoile fiecărui elev, asigurând totodată feedback rapid și transformând lecțiile în activități captivante și interactive. Copiii din clasele primare răspund pozitiv la metodele moderne de predare, iar integrarea tehnologiei contribuie semnificativ la creșterea implicării lor în activitățile școlare. În acest sens, inteligența artificială devine un sprijin valoros atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi, facilitând accesul la materiale educaționale diversificate și personalizate. În continuare sunt prezentate repere teoretice privind motivația pentru învățare, importanța AI în educație și un exemplu practic de utilizare a acesteia într-o lecție de matematică.

Motivarea pentru învățare reprezintă totalitatea factorilor care determină elevii să participe activ la procesul educațional și să depună efort pentru a obține rezultate bune. Motivația poate fi intrinsecă, atunci când elevul învață din dorința de a descoperi lucruri noi, din curiozitate sau din satisfacția reușitei, și extrinsecă, atunci când este stimulată de factori externi precum aprecierea profesorului, notele sau recompensele. În contextul educației moderne, inteligența artificială contribuie la dezvoltarea ambelor tipuri de motivație, deoarece oferă elevilor exerciții adaptate nivelului lor de cunoștințe, activități interactive și feedback imediat, menținând interesul și implicarea acestora în procesul de învățare.

Inteligența artificială reprezintă un ansamblu de tehnologii informatice capabile să analizeze informații, să ofere recomandări și să personalizeze experiența de învățare. În domeniul educației, AI poate fi utilizată pentru crearea unor lecții interactive, pentru monitorizarea progresului elevilor și pentru dezvoltarea competențelor digitale. În Republica Moldova există inițiative care sprijină integrarea tehnologiei în educație, precum platforma „EDUCAȚIE”, care oferă profesorilor resurse și formări pentru utilizarea inteligenței artificiale în procesul didactic. Prin intermediul acestor instrumente digitale, profesorii pot organiza activități mai atractive și mai eficiente, iar elevii pot învăța într-un mod mai dinamic și mai adaptat nevoilor lor.

În cadrul unei lecții de matematică în clasele primare cu subiectul „Împărțirea exactă a unui număr format din zeci sau sute la un număr de o cifră”, inteligența artificială și resursele online au fost utilizate pentru a crește interesul și motivația elevilor. La începutul lecției, pentru captarea atenției, elevii au vizionat un scurt filmuleț realizat cu ajutorul tehnologiei digitale, în care era prezentat

„oaspetele lecției”. Acest personaj virtual a introdus tema lecției și a provocat elevii să participe activ la rezolvarea sarcinilor propuse. Filmulețul a creat o atmosferă plăcută și a trezit curiozitatea copiilor, facilitând astfel trecerea către activitățile de învățare.

În etapa de consolidare a cunoștințelor, a fost utilizată platforma Wordwall, unde elevii au rezolvat exerciții interactive privind împărțirea exactă a numerelor formate din zeci sau sute la un număr de o cifră. Prin intermediul acestui joc didactic digital, elevii au putut verifica imediat corectitudinea răspunsurilor și au fost motivați să participe activ, deoarece activitatea avea forma unei competiții amuzante. Utilizarea inteligenței artificiale și a aplicațiilor online a permis adaptarea exercițiilor la nivelul elevilor și a menținut interesul acestora pe tot parcursul lecției.

De asemenea, în timpul lecției a fost organizată și o pauză dinamică, folosind un scurt material video interactiv. După o perioadă de concentrare asupra exercițiilor, elevii au avut nevoie de relaxare, iar pauza activă le-a oferit posibilitatea de a se mișca, de a se destinde și de a reveni la activitatea de învățare cu mai multă energie și entuziasm. Astfel, inteligența artificială și internetul nu au fost utilizate doar pentru rezolvarea exercițiilor matematice, ci și pentru menținerea stării de bine și a motivației elevilor pe parcursul lecției.

Utilizarea inteligenței artificiale în procesul educațional prezintă numeroase avantaje. În primul

1	4	5	7	2
3	10	6	8	9

$30 : 5 =$ $45 : 9 =$ $8 : 4 =$ $70 : 10 =$ $18 : 6 =$

 $90 : 9 =$ $72 : 9 =$ $10 : 10 =$ $36 : 9 =$ $63 : 7 =$

rând, crește motivația elevilor și îi implică activ în activitățile de învățare. De asemenea, permite personalizarea exercițiilor și oferă feedback rapid, ceea ce îi ajută pe elevi să înțeleagă mai bine greșelile și să își îmbunătățească performanțele. În același timp, utilizarea tehnologiei contribuie la dezvoltarea competențelor digitale ale elevilor și ale profesorilor și facilitează

accesul la resurse educaționale variate.

Totuși, există și unele limite ale utilizării inteligenței artificiale în educație. Dependența de internet și de dispozitive digitale poate reprezenta o problemă în unele situații, iar elevii pot fi uneori distrași de alte activități online. De asemenea, utilizarea eficientă a tehnologiei necesită formarea cadrelor didactice și investiții în echipamente și platforme educaționale.

Cu toate acestea, există și anumite limitări. Dependența de internet și de dispozitive digitale poate crea dificultăți în anumite contexte, iar elevii pot fi distrași de alte activități online. În plus, utilizarea eficientă a tehnologiei presupune formarea continuă a cadrelor didactice și investiții în infrastructură.

Există regiuni unde accesul la tehnologie este restrâns, iar educația se bazează preponderent pe metode tradiționale. De exemplu, în Coreea de Nord procesul de predare se realizează în principal prin manuale și lecții frontale. În unele zone rurale din Iran, accesul la internet este limitat, iar predarea se bazează pe metode clasice. De asemenea, în anumite perioade, în Afganistan educația s-a desfășurat fără utilizarea tehnologiilor moderne. Aceste situații evidențiază impactul negativ al lipsei resurselor digitale asupra diversificării activităților didactice.

În concluzie aș putea menționa că, inteligența artificială și internetul reprezintă resurse importante pentru stimularea motivației elevilor din ciclul primar. Prin utilizarea tehnologiilor digitale, cadrele didactice pot crea lecții atractive, adaptate nevoilor elevilor, sporind interesul acestora pentru învățare. Exemplul prezentat demonstrează că integrarea AI poate transforma procesul educațional într-o experiență

$$21 \times 2$$

A	42	B	45
C	35	D	75

eficientă și captivantă. Totuși, este necesar un echilibru între metodele moderne și cele tradiționale, pentru a asigura un act educațional complet și de calitate.

Bibliografie:

1. Beldigă, M., & Brăgaru, T. (2025). *Studiu de caz: Aplicarea inteligenței artificiale în educație*. Universitatea de Stat din Moldova.
2. Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova (2026). *Campania națională „Hai să utilizăm inteligența artificială în siguranță!”*
3. Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (2025). *Utilizarea inteligenței artificiale în educația digitală*.
4. ProDidactica (2025). *Platforma „EDUCAȚIE”: inteligența artificială – o sursă de a spori eficiența personală și profesională*.
5. IPN Moldova (2025). *Integrarea tehnologiilor digitale și dezvoltarea competențelor elevilor*.

Єлизавета ХАЩЦЬКА, студентка 45 групи, спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Інна ЗЛОТНІКОВА-СЛИВКА, викладач методики музичного виховання в закладах дошкільної освіти, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

ПЕДАГОГІЧНЕ КЕРУВАННЯ РОЗВИТКОМ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Визначено значення музично-ритмічної діяльності як важливого чинника всебічного розвитку дітей дошкільного віку, зокрема їхніх музичних, рухових, емоційних і соціальних здібностей. Розкривається роль педагогічного керування та різноманітних форм роботи (вправ, танців, ігор), які сприяють творчому самовираженню й формуванню ключових компетентностей дитини.

Розвиток музично-ритмічної діяльності у дітей дошкільного віку є важливою складовою гармонійного формування їхньої особистості. Музично-ритмічні рухи не лише сприяють розвитку музичних здібностей, слуху та ритму, а й формують координацію рухів, емоційну чутливість, творчі навички та комунікативні вміння.

Танцювальний рух досліджували Ф. Дельсарта, Е.-Ж. Далькроза, американська танцівниця Айседора Дункан. У ХХ ст. було розроблено ряд методик музичного виховання Ш. Сузукі, З. Кодай. У сучасній системі дошкільної освіти велике значення надається інтеграції

різних видів музичної діяльності, серед яких особливе місце займає музично-ритмічна діяльність.

С.Матвієнко стверджує що рух і музика допомагають у вихованні дітей, сприяють пізнанню ними світу, а також розвитку у дітей не лише художнього смаку і творчої уяви, але і любові до життя, людини, природи, формуванню внутрішнього духовного світу. [4, с.140]

Педагогічне керування розвитком музично-ритмічної діяльності передбачає цілеспрямовану організацію процесу навчання та виховання дітей, створення умов для активної участі в музично-ритмічних іграх, заняттях і творчих виступах. В умовах закладу дошкільної освіти це дозволяє не лише формувати музичні навички, а й розвивати когнітивні, емоційні та соціальні компетенції дітей, стимулювати їхню ініціативу та самовираження.

Ритміка визначає такі види музично - ритмічної діяльності: музично-ритмічні вправи, танці та музично-ритмічні ігри.

□ Музично-ритмічні вправи:

- вправи на набуття й удосконалення техніки виконання основних рухів;
- підготовчі вправи, у процесі яких розучуються окремі види рухів;
- образні музично-ритмічні вправи. що використовуються з метою уточнення ігрових або казкових образів;
- вправи-композиції – передбачають елементи танцювальних рухів та гімнастичних рухів з предметами;
- інтерактивні ритмічні вправи, що спрямовані на опанування правил хореографічного етикету;
- музично-рухові забави – музично-ритмічні завдання лаконічного образного змісту.

□ Танці:

- танці із зафіксованими рухами мають зазначену автором композицію рухів (народний, бальний, сучасний, характерний);
- вільні танці, до яких відносяться всі танці й хороводи, які придумують самі діти.

□ Музично-ритмічні ігри:

- ігри під інструментальну музику - сюжетні ігри - виразна передача образів музики, несюжетні ігри - проводяться на основі рухів, вже засвоєних дошкільниками;
- ігри під спів – хороводи, інструментування.

Підготовка до музично-ритмічної діяльності вимагає від музичного керівника творчого підходу до використання знайомого і введення нового репертуару, поступового його ускладнення. Наприклад: «Вітерець» муз. Н. Шевченко, «По дорозі жук» українська народна пісня, «Парний танок» чеська народна мелодія, «Танок з бубнами» укр. народна мелодія в обр. М. Вериківського, «Гопачок» муз. Г. Петрицького.

Поєднання у музично-ритмічній діяльності різних видів активності (мовленнєвої, музичної, драматичної, пантомімічної, пластичної та танцювальної) забезпечує її високу ефективність як форми естетичного виховання, сприяє формуванню художньо-творчих здібностей, розвитку навичок емоційно-естетичного сприйняття музики. Для цього можна використовувати такий музичний матеріал: «Веселі хустинки» муз. Н. Шевченко, сл. В. Паронової, «Комар», українська народна мелодія, «Пройдемо у ворітця», муз. Е. Парлова, Т. Ломової, «Курочка», муз. Ф. Колесси тощо.

Традиційне навчання музично-ритмічних рухів у дошкільників проходить у декілька етапів: сприймання музики, емоційний відгук на музику, розвиток емоційно-ігрового образу, передача характерних рухів, самостійне використання танцювальних рухів та їх імпровізоване виконання.

З метою засвоєння дітьми навичок музично-рухової діяльності педагог використовує традиційні методи: наочні (демонстрування, ілюстрування), словесні (бесіда, пояснення, розповідь) і практичні. Колективне виконання музично-ритмічних рухів формує уміння працювати в групі, враховувати дії партнерів та підтримувати спільний ритм. Дошкільники вчаться співпрацювати, контролювати темп, узгоджувати якість рухів у взаємодії з іншими дітьми, що сприяє розвитку в них соціальних навичок та комунікативної компетентності.

На думку Г. Ватаманюк виховний вплив музичних творів, які супроводжують танцювальні та ігрові дії дошкільників здійснюється за умови естетичного ставлення особистості до музики [1, с.22].

Тому музичний керівник повинен уміти в процесі музично-ритмічної діяльності регулювати емоційний стан дитини, розвивати чутливість до художніх засобів музики та формувати позитивне ставлення до освітньо-виховного процесу. Тоді естетичне переживання дитиною музичного твору під час його виконання стимулюватиме її внутрішню мотивацію та активізуватиме творчий потенціал.

Отже, керування музично-ритмічним розвитком дошкільників має важливе значення у формуванні ритмічного відчуття, координації рухів та емоційної чутливості дітей дошкільного віку до музики. Налаштування дітей на емоційне виконання музичних творів сприяє розвитку творчого самовираження, моторних навичок, уміння співпрацювати в групі та усвідомлено відтворювати музичні образи, що в цілому формує гармонійно розвинену особистість дитини.

Список використаної літератури та джерел:

1. Ватаманюк Г.П. Формування комунікативних умінь старших дошкільників у процесі музично – ігрової діяльності: практичний аспект: навчальний посібник / Г.П. Ватаманюк. – Кам'янець – Подільський : ТОВ «Друк - Сервіс», 2014. – 160с.
2. Лісовська Т.А. Музичне виховання дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник. – Миколаїв: Вид-ць Прокопчук Т.Ю., 2017. – 366с.
3. Романюк І. А. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: навчально-методичний посібник.- Тернопіль.: Мандрівець, 2014.– 280 с.
4. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / С. І. Матвієнко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 297 с.

Анастасія ТОМНЮК, студентка 45 групи, спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Алла ТІРОН, викладачка музично-теоретичних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

РОЗВИТОК У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧОК СПРИЙМАННЯ ТА АНАЛІЗУ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Анотація. Формування особистості молодшого школяра в умовах сучасної освітньої парадигми вимагає особливої уваги до розвитку його емоційно-чуттєвої сфери та здатності до естетичного осмислення світу. Музичне мистецтво, будучи однією з найважливіших складових художнього виховання, відіграє дуже важливу роль у цьому процесі. Успішне засвоєння музичного матеріалу та повноцінне спілкування з творами мистецтва неможливе без сформованих навичок музичного сприймання та аналізу.

У статті розглянуто особливості застосування бесіди та наочних матеріалів у процесі аналізу музичних творів у початковій школі. Обґрунтовано їхню роль у формуванні навичок слухання, аналізу та інтерпретації музики, а також у розвитку комунікативних умінь учнів.

Аналіз музичних творів у молодшому шкільному віці передбачає поєднання емоційного сприйняття та елементів свідомого осмислення. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від того, наскільки вчитель залучає учнів до активної діяльності. У цьому контексті наочні матеріали виконують не допоміжну, а організуючу функцію. Їх використання має бути інтерактивним: картки змінюють своє положення, кольорові позначення співвідносяться з характером музики, а схеми поступово вибудовуються в процесі слухання. Така форма роботи підтримує увагу та сприяє глибшому розумінню змін у музичному розвитку.

Паралельно з наочністю значущим методом виступає бесіда. Вона забезпечує перехід від безпосереднього враження до усвідомленого аналізу. У процесі обговорення учні вчаться формулювати власні судження, аргументувати їх та співвідносити з думками інших. Це створює умови для розвитку мовлення і критичного мислення. Крім того, бесіда виконує соціалізуючу функцію, оскільки формує навички взаємодії та взаєморозуміння у колективі.

Результативність бесіди залежить від якості запитань. Вони мають бути конкретними, пов'язаними з елементами музичної мови та доступними для сприйняття учнями. Доцільно будувати їх так, щоб спочатку активізувати емоційний відгук, а далі поступово підводити до використання музичних понять. Така послідовність дозволяє уникнути формального засвоєння термінології та забезпечує її змістовне наповнення.

Важливою умовою ефективності є методична компетентність учителя. Саме вона визначає здатність адаптувати зміст навчання до вікових особливостей дітей, обирати відповідні форми роботи та поєднувати різні педагогічні інструменти. Педагог має враховувати рівень підготовки учнів, їхній досвід слухання музики та індивідуальні особливості сприйняття.

Практичний аспект застосування бесіди та наочності доцільно розглядати через аналіз засобів музичної виразності.

Систематичне використання таких завдань сприяє формуванню в учнів умінь аналізувати музичний твір за окремими параметрами. Водночас наочність допомагає структурувати сприйняття та закріпити отримані знання. Вона виконує роль опори, що полегшує перехід від емоційного реагування до логічного осмислення.

Послідовність роботи має принципове значення. На початковому етапі учні висловлюють власні враження, не обмежуючись термінами. Далі вчитель уточнює відповіді, спрямовує увагу на окремі елементи музичної мови та вводить відповідні поняття. У результаті формується здатність не лише сприймати музику, а й пояснювати її особливості.

Таким чином, вступне слово, бесіда та наочність є трьома стовпами методики, що дозволяють ефективно розвивати навички аналізу музичного твору. Вони забезпечують зв'язок між емоційним сприйманням та інтелектуальним осмисленням, створюючи умови для повноцінного музичного розвитку молодшого школяра.

Отже, поєднання бесіди та наочності забезпечує комплексний підхід до аналізу музичних творів у початковій школі. Воно сприяє розвитку музичного мислення, мовлення та комунікативних умінь учнів. Така організація навчання дозволяє досягти більш глибокого рівня розуміння музики та формує основу для подальшого художнього розвитку особистості.

Список використаної літератури та джерел:

1. Аліксійчук О. Розвиток емоційної сприйнятливості молодших школярів засобами пластичного інтонування на уроках мистецтва. Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки». 2022. № 4. С. 55–61.
2. Вишпінська Я. М. Потенціал уроків музичного мистецтва у формуванні естетичного сприймання учнів молодших класів. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. № 185. С. 81–84.
3. Воевідко Л. М. Підготовка вчителя музичного мистецтва до роботи в Новій українській школі. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2022. № 32. С. 218–232.
4. Волошин П. Роль музичного мистецтва в соціалізації школярів. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2019. № 20. С. 50–55.
5. Моторна О. С., Сердюк О. П. Музичне сприймання: активні способи «спілкування» з музичним твором. Мистецтво та освіта. 2021. № 3 (101). С. 13–18.
6. Присяжний В. В. Формування творчого розвитку особистості засобами слухання музики у рефлексіях сучасних учених. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 206. С. 193–197.
7. Сбітнева Л. М. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до музично-естетичної роботи в сучасній школі. Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. праць : За матеріалами X Міжнар. наук.-практич. конф. «Духовно-культурне виховання особистості в умовах входження людства в епоху культури» в рамках міжнародного проекту Д. Пола Шафера «Епоха Культури» (30 травня 2019 року, м. Київ) . Сєверодонецьк, 2019. Вип. 3 (90). Ч. 2. С. 188–196.

Артур ТОМНЮК, студент 45 групи, спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво) Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Ада ГУРСЬКА, викладачка вокально-хорових дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.

СИСТЕМА ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ РОБОТИ У ФОРМУВАННІ СПІВАЦЬКИХ НАВИЧОК ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті розглянуто особливості організації вокально-хорової роботи з учнями закладів загальної середньої освіти. Проаналізовано роль вокальних вправ як основного засобу формування співацьких навичок, розкрито їх вплив на розвиток дихання, артикуляції, дикції, інтонації та звукоутворення. Окреслено методичні підходи до використання вокально-хорових вправ на уроках музичного мистецтва та в позаурочній діяльності.

Сучасна музична освіта спрямована на формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до емоційного сприйняття мистецтва та творчого самовираження. Важливе місце у цьому процесі посідає вокально-хорова діяльність, яка сприяє розвитку музичного слуху, пам'яті, уваги, емоційної сфери учнів. Одним із ключових засобів формування співацьких умінь і навичок є система вокально-хорових вправ, що потребує методично обґрунтованого використання.

Вокально-хорова діяльність займає одне з центральних місць у системі музичної освіти Нової української школи. Це зумовлено тим, що спів є найбільш природним і доступним видом музикування для дитини, який не потребує додаткових інструментів, окрім власного голосу. Як зазначає Л. Масол, вокально-хорова діяльність є провідним видом музичної діяльності школярів, що інтегрує в собі музичні, мовні та психофізіологічні аспекти розвитку особистості [4, с.45].

Вокально-хорові вправи є важливим компонентом музично-педагогічної діяльності, оскільки забезпечують комплексний вплив на всі елементи вокального апарату: дихання, фонацію, артикуляцію, резонанс і інтонацію. Вони виконують навчальну, розвивальну та корекційну функції, сприяючи поступовому формуванню техніки співу. Проблеми вокально-хорового виховання школярів висвітлюються у працях вітчизняних науковців і педагогів-практиків. Дослідники підкреслюють значення системності, послідовності та доцільності добору вправ відповідно до вікових особливостей учнів. Особлива увага приділяється формуванню вокально-технічних навичок як основи якісного хорового звучання. На думку Черкасова В., вокальні вправи виконують одночасно корекційну, навчальну й розвивальну функції, що робить їх незамінним засобом музично-педагогічної роботи в шкільному середовищі [5, с.108].

Систематичне використання вправ дозволяє учням оволодіти основами правильного звукоутворення. Особливу увагу слід приділяти м'якій атаці звука, рівномірному звуковеденню, природному положенню голосового апарату та резонансному звучанню. Вправи на голосні

звуки, глісандо, короткі мелодичні звороти сприяють формуванню однорідного тембру та запобігають перенапруженню голосу.

Не менш важливим є розвиток співацького дихання. Правильне дихання забезпечує силу, витривалість і стійкість звука. Для цього використовуються вправи, спрямовані на формування економного використання повітря, плавності вокальної фрази та узгодженості вдиху й видиху. Особливо ефективними є ігрові вправи для молодших школярів, які допомагають усвідомити роботу дихального апарату.

Важливу роль у вокально-хоровій підготовці відіграють артикуляція та дикція. Чіткість вимови безпосередньо впливає на художню виразність виконання. Скоромовки є незамінним і захопливим методом роботи над дикцією, зазначає О. Ромашкова, та рекомендує використовувати різноманітні техніки роботи зі скоромовками [3, с.234]. З цією метою вона радить застосовувати вправи на поєднання голосних і приголосних, ритмічні артикуляційні вправи, а також скоромовки, які активізують мовленнєвий апарат і розвивають відчуття ритму.

Інтенаційна точність є одним із ключових показників сформованості вокальних навичок. Вправи на інтонування ступенів ладу, інтервалів, мелодичних зворотів, а також спів у формі «питання – відповіді» сприяють розвитку музичного слуху та координації слухових і голосових уявлень.

У практиці навчання співу важливе місце займає розспівування, яке виконується на початку кожного заняття. Воно готує голосовий апарат до роботи, налаштовує слух і сприяє концентрації уваги. Доцільно використовувати обмежену кількість вправ, поступово ускладнюючи їх відповідно до рівня підготовки учнів.

Вокальні вправи можна класифікувати за різними ознаками: за метою (розвиток дихання, інтонації, дикції), за формою виконання (унісонні, гармонічні), за зв'язком із репертуаром. Особливо ефективними є вправи, що безпосередньо готують учнів до виконання конкретного музичного твору.

У роботі з молодшими школярами доцільно використовувати ігрові та образні вправи, що підвищують мотивацію та інтерес до занять. Для старших учнів вправи ускладнюються, включають інтервальні стрибки, елементи багатоголосся, канони. Виконання вправ без інструментального супроводу (а cappella) сприяє розвитку внутрішнього слуху та самоконтролю.

Особливу увагу слід приділяти формуванню ансамблевих навичок. Спів у колективі вимагає узгодженості звучання, єдності тембру, динаміки та ритму. Важливим етапом є перехід від унісону до багатоголосся, який ефективно здійснюється через виконання канонів.

Таким чином, вокально-хорові вправи є універсальним засобом розвитку музичних здібностей учнів. Вони сприяють не лише формуванню технічних навичок, а й розвитку емоційно-ціннісного ставлення до музики, художнього мислення та творчої активності.

Отже, система вокально-хорових вправ є основою формування співацьких навичок школярів. Її ефективність залежить від методично правильного добору вправ, їх послідовності та систематичності використання. Комплексний підхід до розвитку дихання, звукоутворення, дикції та інтонації забезпечує якісне хорове звучання та сприяє загальному музичному розвитку учнів. Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні методик вокально-хорової роботи з урахуванням сучасних освітніх технологій.

1. Євстігнєєва Н.І. Особливості процесу голосоутворення та розвиток вокальних навичок школярів: Методичні рекомендації. – Полтава: Видавництво ПДПУ імені В.Г. Короленка, 2004р. – 44с.
2. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика. Київ : Промінь, 2006. 264 с.
3. Ромашкова О. І. Формування вокальних навичок молодших школярів. Київ : Педагогічна преса, 2017. 112 с.
4. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. Посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2011. – 640с.
5. Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти: навч. посіб. – К: ВЦ «Академія», 2016. – 240с.
6. Юрко О. О. Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти: Методичний посібник для вчителів музики загальноосвітніх шкіл, керівників вокальних гуртків, студентів диригентсько-хорових факультетів музичних та педагогічних вузів. Суми: Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2005. 138 с.

Станіслав ГАЛАЙДА, студент 23 групи,
спеціальності 013 Початкова освіта
Чортківського гуманітарно- педагогічного
фахового коледжу імені Олександра
Барвінського
Керівник: Ірина КЛИМ, викладач-методист
філологічних дисциплін

ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО — КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто проблематику сучасної мистецької освіти в Україні в контексті формування національно-культурної ідентичності особистості. Проаналізовано основні виклики розвитку мистецької освіти, зокрема трансформації художніх практик, вплив цифрових технологій, глобалізаційні процеси та кризу традиційних методологічних підходів. Особливу увагу приділено впливу війни на розвиток мистецтва й освіти, що актуалізує питання збереження культурної спадщини та національної самосвідомості.

Обґрунтовано необхідність впровадження міждисциплінарних підходів, модернізації освітніх програм і посилення національного компоненту в навчанні. Визначено роль мистецької освіти як чинника формування культурної ідентичності, духовної стійкості та громадянської позиції в умовах сучасних суспільних викликів.

Ключові слова: мистецька освіта, мистецтвознавство, національно-культурна ідентичність, цифрові технології, глобалізація, війна, культурна спадщина, міждисциплінарність.

Постановка проблеми.

Сучасна система освіти України функціонує в умовах глибоких соціокультурних трансформацій, зумовлених глобалізаційними процесами, цифровізацією та військовими подіями. У цих умовах особливої актуальності набуває проблема формування національно-культурної ідентичності молодого покоління.

Мистецька освіта відіграє важливу роль у цьому процесі, оскільки сприяє збереженню культурної спадщини, розвитку духовних цінностей і формуванню національної свідомості. Водночас сучасна мистецька освіта стикається з рядом проблем: застарілістю підходів, недостатньою інтеграцією інновацій та впливом масової культури.

Особливого значення набуває вплив війни, яка не лише змінює зміст мистецтва, але й ставить нові завдання перед освітньою системою: збереження культурної спадщини, підтримка психологічної стійкості та формування громадянської позиції.

Мета статті.

Комплексний аналіз сучасного стану українського мистецтвознавства, виявлення його основних проблем, визначення тенденцій розвитку, а також осмислення впливу соціокультурних чинників, зокрема воєнних подій, на трансформацію мистецтвознавчої науки та практики в Україні.

Основні завдання статті.

Для досягнення поставленої мети передбачено розв'язання таких завдань:

- проаналізувати сучасний стан розвитку мистецтвознавства в Україні;
- визначити ключові проблеми освітньої та наукової підготовки вчителів мистецької галузі;
- охарактеризувати аспекти та труднощі галузі;
- дослідити рівень інтеграції українського мистецтва у міжнародний науковий простір;
- виявити диспропорції у розвитку різних напрямів мистецтвознавчих досліджень;
- проаналізувати вплив повномасштабної війни на культурну спадщину та наукову діяльність у сфері мистецтвознавства;
- окреслити перспективи розвитку українського мистецтвознавства в умовах сучасних викликів.

Основні проблеми галузі

До ключових проблем сучасного мистецтвознавства належать:

- недостатній рівень мистецької освіти в школах, відсутність системного викладання історії мистецтва;
- низька фахова підготовка частини випускників мистецтвознавчих спеціальностей;
- застарілість навчальних програм;
- дефіцит кадрів мистецтвознавства та мистецьких наукових шкіл;
- слабка інтеграція українських досліджень у міжнародні наукові бази (Scopus, Web of Science);
- недостатня кількість спеціалізованих фахових видань у відкритому доступі;
- нерівномірність розвитку мистецтвознавчих досліджень за періодами та регіонами;
- слабка взаємодія між наукою, музеями та мистецькими інституціями.

Окремо варто відзначити проблему розриву між теорією та практикою мистецтва, що ускладнює формування цілісної методології мистецтвознавства.

Стан наукової інфраструктури.

Українська мистецтвознавча наука має значний потенціал, однак її розвиток ускладнюється відсутністю єдиного координаційного центру, який би забезпечував:

- планування наукових досліджень;
- координацію публікаційної активності;
- розвиток міжнародної співпраці.

Також проблемою залишається обмежена кількість мистецтвознавчих факультетів та нерівномірний розподіл наукових кадрів між регіонами України.

Вплив війни на сучасне мистецтвознавство

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на розвиток мистецтвознавчої науки та культурного середовища загалом.

Основні наслідки:

- руйнування або пошкодження музейних фондів, галерей та культурних пам'яток;
- евакуація та переміщення музейних колекцій;
- втрата архівних матеріалів у прифронтових регіонах;
- вимушена міграція науковців за кордон, які досліджують культурну спадщину;
- скорочення фінансування гуманітарних досліджень;
- переорієнтація мистецтвознавчих інституцій на теми війни, пам'яті та національної самосвідомості.

Водночас війна стала каталізатором нових досліджень, зокрема у сфері:

- візуальної культури воєнного часу;
- документування руйнувань культурної спадщини;
- дослідження мистецтва як форми спротиву;
- формування нової національної ідентичності через мистецтво.

Висновки.

Отже, сучасне українське мистецтвознавство перебуває у стані активного розвитку, але водночас стикається з низкою системних проблем — освітніх, інституційних і методологічних. Попри це, наявний науковий потенціал, праці вітчизняних дослідників та нові виклики, зокрема пов'язані з війною, створюють підґрунтя для переосмислення ролі мистецтвознавства в українському суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Матоліч І. Проблематика сучасного мистецтвознавства України // © Матоліч І., 2017. – DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.1170553>
2. Луценко І., Андросук І., Куниця Г. Проблеми становлення сучасного мистецтвознавства // (наукова стаття, подані автори, ORCID та місця роботи).

Анна ТАТАРЕН, студентка 41 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівниця: Любов СКРИПКА, викладач технологічної освітньої галузі з методикою навчання, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами декоративно-прикладного мистецтва на уроках дизайну і технологій. Проаналізовано психолого-педагогічні підходи до формування креативності, визначено роль декоративно-прикладної діяльності у розвитку уяви, мислення та самовираження учнів. Окреслено практичні аспекти використання творчих завдань і доведено ефективність їх впровадження в освітній процес початкової школи.

Ключові слова: творчі здібності, початкова школа, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн і технології, креативність, учні.

Постановка проблеми. Сучасна освіта орієнтується на формування творчої, активної та компетентної особистості, здатної до самовираження та нестандартного мислення. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Важливим чинником актуальності є нормативні вимоги сучасної української освіти. Державний стандарт початкової освіти (2018) визначає, що метою початкової школи є всебічний розвиток особистості дитини, формування ключових компетентностей, серед яких окреме місце посідають ініціативність і підприємливість, уміння творити нові ідеї, здатність до проєктної діяльності та креативність. У стандарті підкреслюється необхідність формування в учнів умінь створювати власні продукти діяльності, застосовувати знання у практичних ситуаціях, експериментувати з матеріалами та інструментами. Освітні галузі «Мистецтво» та «Технології» згідно з Державним стандартом спрямовані на розвиток образного мислення, уяви, естетичного смаку, здатності до художньо-трудої й проєктної діяльності, що безпосередньо пов'язано з розвитком творчих здібностей молодших школярів. Отже, державний документ визначає творчість як один із ключових результатів навчання в початковій школі, що обґрунтовує важливість цього дослідження з нормативної точки зору. [1]

Проблема розвитку творчості досліджувалася у працях багатьох науковців, які підкреслюють, що креативність формується в діяльності та потребує спеціально організованого освітнього середовища. У цьому контексті уроки дизайну і технологій мають значний потенціал для розвитку творчих здібностей учнів.

З погляду психології і педагогіки особливо цінним є сам процес творчої роботи, вивчення процесу підготовки до творчості, виявлення форм, методів і засобів розвитку творчості. Творчість обов'язково є цілеспрямованою. Вона вимагає розумової активності, інтелектуальних здібностей, вольових зусиль, емоційних рис і постійної дисципліни [3, с. 69]

Метою статті є обґрунтування ефективності використання декоративно-прикладного мистецтва для розвитку творчих здібностей молодших школярів та аналіз практичних аспектів його застосування на уроках дизайну і технологій.

Виклад основного матеріалу. Творчі здібності розглядаються як індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують здатність до створення нового, оригінального продукту діяльності. Вони включають такі компоненти, як уява, гнучкість мислення, оригінальність і здатність до комбінування.

Розвивати творчі здібності можна по-різному. Окремі учні переважно самостійно тренують свої задатки, щоб розвинути їх у здібності, і вдосконалюють свої здібності, щоб вони стали творчими. Але для розвитку творчих здібностей більшості школярів є саме роль учителя. Тому одним з основних завдань учителя є управління процесами творчого пошуку учнів, ідучи від простого до складного: створення ситуації, що сприяє творчій активності та спрямованості дитини, розвиток її уяви, асоціативного мислення, здатності розуміти закономірності, прагнення постійно вдосконалюватися, розв'язувати дедалі складніші творчі завдання. [4, с. 139]

Одним із найефективніших засобів розвитку творчих здібностей є декоративно-прикладне мистецтво. Воно поєднує художню, трудову та пізнавальну діяльність, що сприяє комплексному розвитку особистості дитини. У процесі створення виробів учні не лише відтворюють зразки, а й реалізують власні ідеї, експериментують із матеріалами та техніками.

Українські школи активно використовують уроки технологій для вивчення декоративно-прикладної творчості. Вони допомагають учням розвивати свої творчі здібності та навички виготовлення власноруч різноманітних виробів, які можуть бути використані в повсякденному житті. На уроках технологій учні можуть вчитися робити прикладні вироби з різноманітних матеріалів: тканина, папір, пластик, дерево та інші. Такі уроки дозволяють учням проявляти свою творчість та розвивати уяву, а також допомагають формувати навички роботи з інструментами та матеріалами. Це не тільки сприяє розвитку творчих здібностей, але й формує важливі особистісні якості (терпіння, уважність та самостійність). [2, с. 282]

Важливу роль відіграє використання різноманітних методів і прийомів навчання, зокрема:

- творчі проєкти;
- завдання на спільну роботу;
- використання різноманітних матеріалів і інструментів;
- заохочення до експериментування;
- стимулювання уяви та креативного мислення;
- аналіз результатів.

Враховуючи ці підходи, вчителі можуть створити заохочувальне та підтримувальне середовище на уроках технологій, яке сприятиме розвитку креативності у школярів. [5, с. 138]

Результати спостережень свідчать, що використання декоративно-прикладного мистецтва підвищує мотивацію учнів, сприяє розвитку уяви та формує позитивне ставлення до навчальної діяльності.

Висновки. Отже, декоративно-прикладне мистецтво є ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів. Воно забезпечує формування креативного мислення, уяви, естетичного смаку та навичок самовираження.

Використання творчих завдань на уроках дизайну і технологій сприяє підвищенню мотивації учнів, активізації їхньої діяльності та розвитку індивідуальних здібностей.

Практичний досвід доводить доцільність систематичного впровадження декоративно-прикладної діяльності в освітній процес початкової школи.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці нових методик розвитку творчості учнів та інтеграції традиційних і сучасних освітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Державний стандарт початкової освіти : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87.
2. Кісь А. Декоративно-прикладна творчість як засіб формування творчих здібностей старшокласників // Наукові записки БДПУ. 2023. № 1–2. С. 281–290.
3. Кошель А. В. Розвиток творчих здібностей молодших школярів шляхом використання інноваційних технологій // Міжнародний мультидисциплінарний науковий журнал «КОГОЕ». Мистецтво наукової думки. 2019. № 6. С. 68–72.
4. Міщенко Н. І. Розвиток творчого потенціалу молодших школярів засобами інноваційних технологій // Таврійський вісник освіти. 2017
5. Павленко В., Бірук Н. Розвиток креативності учнів на уроках технологій засобами декоративно-прикладного мистецтва // Нові технології навчання. 2025. №99. С.135–143

Анна ЛАКУСТА, студентка 42 групи, спеціальності 013 Початкова освіта Чернівецького педагогічного фахового коледжу імені Осипа Маковея

Керівник: Ірина МАЛІЦЬКА, викладач образотворчого мистецтва з методикою навчання, спеціаліст вищої категорії.

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗАСОБУ АРТТЕРАПІЇ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Анотація. У статті розкрито сутність арттерапії як ефективного засобу психоемоційного розвитку молодших школярів, охарактеризовано психолого-педагогічний потенціал нетрадиційних технік образотворчої діяльності та обґрунтовано доцільність їх системного використання в освітньому процесі початкової школи. Розширено уявлення про функціональні можливості таких технік і конкретизовано особливості їх застосування на різних етапах уроку.

Ключові слова: арттерапія, нетрадиційні техніки, молодші школярі, образотворча діяльність, емоційний розвиток, творчість.

Сучасна початкова освіта орієнтована на всебічний розвиток дитини, зокрема на формування її емоційної стійкості, здатності до самовираження та творчої самореалізації. У зв'язку з цим зростає значущість педагогічних підходів, що поєднують навчальні й

психорозвивальні функції. Одним із таких ефективних засобів є арттерапія, яка інтегрує можливості мистецтва і психології та сприяє гармонізації внутрішнього світу дитини [2].

Наукові дослідження в галузі арттерапії (М. Наумбург, Е. Крамер, М. Лібман, О. Вознесенська, Л. Волкова, Є. Пінчук) засвідчують її значний потенціал у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Арттерапія розглядається як метод психолого-педагогічного впливу, що забезпечує безпечне вираження емоцій, зниження психоемоційного напруження та розвиток особистості засобами мистецької діяльності. Особливість її застосування в початковій школі зумовлена віковими характеристиками дітей, для яких образне мислення та емоційне сприйняття є провідними.

Ефективність арттерапії значно підвищується за умови використання нетрадиційних технік образотворчої діяльності, які відрізняються від класичних підходів нестандартністю матеріалів, спонтанністю виконання та відсутністю жорстких вимог до результату. Це сприяє зниженню рівня тривожності учнів, подоланню страху помилки та створенню сприятливих умов для творчого самовираження [6, с. 26].

У процесі такої діяльності дитина отримує можливість безпечно виражати емоції, зменшувати психоемоційне напруження, розвивати уяву й креативність, а також формувати позитивне ставлення до навчальної діяльності. [3, с. 12].

Серед найбільш результативних нетрадиційних технік виокремлюють малювання пальцями та долонями, ниткографію, плямографію, монотипію, а також створення колажів із природних матеріалів. Кожна з них має специфічний вплив на психоемоційний стан дитини.

Малювання пальцями та долонями є однією з найбільш терапевтичних технік, оскільки забезпечує прямий сенсорний контакт із фарбою. Для дитини початкових класів це спосіб повернутися до безпосередності, зняти емоційні блоки та виразити пригнічені почуття, які складно передати словами. Тактильні відчуття від слизької та прохолодної фактури допомагають знизити рівень агресії та тривожності, одночасно стимулюючи мовленнєві центри через активну роботу кінчиків пальців.

Ниткографія та плямографія спрямовані на роботу з внутрішніми затисками та страхом помилки. Оскільки в цих техніках лінія чи пляма часто поводяться непередбачувано, дитина вчиться приймати неочікуваний результат як частину творчого процесу. Це ефективно знижує рівень дитячого перфекціонізму: учень розуміє, що «зіпсована» пляма може стати початком нового образу. Такі вправи розвивають гнучкість мислення та здатність бачити можливості там, де інші бачать хаос.

Монотипія дарує дитині відчуття дива та миттєвого успіху. Завдяки ефекту дзеркального відбитка, результат завжди виглядає завершеним та естетично привабливим, що надзвичайно важливо для формування позитивної самооцінки молодшого школяра. Арттерапевтична цінність методу полягає в гармонізації емоційного стану через елемент гри та сюрпризу, що допомагає розслабитися дітям, які схильні до надмірного контролю над своїми діями.

Створення колажів із природних матеріалів дозволяє дитині відчути зв'язок із навколишнім світом і розвиває тактильну чутливість. Робота з різними фактурами — шорсткою корою, гладким камінним або тендітним листям — збагачує сенсорний досвід учня. Це сприяє стабілізації психіки та вихованню дбайливого ставлення до природи, перетворюючи звичайне збирання матеріалів на прогулянку в етап підготовки до творчої медитації.

Важливим компонентом арттерапевтичного впливу є використання кольору як засобу невербальної комунікації. Вибір кольорової гами у дитячих роботах відображає емоційний стан, рівень активності та внутрішні переживання учня. У цьому контексті колір виступає не лише художнім засобом, а й ефективним інструментом діагностики та корекції психоемоційного

стану. Такий підхід дає змогу вчителю без надмірного тиску визначити емоційний настрій дитини та своєчасно надати їй необхідну підтримку. Таким чином, колір у дитячій творчості постає не просто як декоративний елемент, а як своєрідний засіб вираження внутрішнього світу, що дозволяє передати переживання, які складно вербалізувати [4, с. 4].

Нетрадиційні техніки образотворчої діяльності виконують комплекс взаємопов'язаних функцій:

- розвивальну — сприяють розвитку уяви, мислення та моторики;
- терапевтичну — забезпечують емоційне розвантаження;
- мотиваційну — підвищують інтерес до навчання;
- комунікативну — формують навички взаємодії;
- та творчу — стимулюють самовираження.

Їх застосування сприяє розвитку уяви, мислення, моторики, забезпечує емоційне розвантаження, підвищує інтерес до навчання та формує навички міжособистісної взаємодії [1, с. 20–21].

У початковій школі ці техніки доцільно використовувати на різних етапах уроку:

- на мотиваційному — для створення позитивного настрою;
 - під час вивчення нового матеріалу — для розвитку асоціативного мислення;
 - у практичній діяльності — для формування художніх умінь;
- на етапі рефлексії — для усвідомлення емоційного досвіду [5, с. 24].

Важливою умовою ефективності є створення безпечного освітнього середовища, у якому відсутній страх помилки та підтримується творча ініціатива учнів.

Таким чином, узагальнення теоретичних підходів і аналіз психолого-педагогічних аспектів використання арттерапії у початковій школі дають підстави стверджувати, що нетрадиційні техніки образотворчої діяльності є дієвим інструментом комплексного впливу на розвиток молодших школярів. Їх застосування забезпечує не лише формування художніх умінь і навичок, а й сприяє гармонізації психоемоційного стану дітей, зниженню рівня тривожності та розвитку здатності до самовираження.

Використання таких технік активізує пізнавальну діяльність учнів, стимулює їхню творчу ініціативу, розвиває уяву, образне та асоціативне мислення. Важливою перевагою є створення ситуації успіху для кожної дитини, що позитивно впливає на формування адекватної самооцінки та впевненості у власних можливостях. У процесі виконання творчих завдань учні набувають досвіду емоційної саморегуляції, вчаться усвідомлювати й виражати власні почуття, що має значний вплив на їхній особистісний розвиток.

Отже, систематичне впровадження нетрадиційних технік у структуру уроків образотворчого мистецтва сприяє формуванню ключових компетентностей, визначених сучасними освітніми стандартами, зокрема уміння вчитися, ініціативності, соціальної взаємодії та культурної обізнаності. Водночас інтеграція арттерапевтичних підходів у навчальний процес розширює функціональні можливості уроку, перетворюючи його на простір емоційної підтримки та творчого розвитку.

Список використаних джерел

1. Вознесенська О. В. Арт-терапія в освіті: теорія і практика застосування. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 41 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>

3. Деркач О. Арт-терапія як засіб розвитку особистості дитини молодшого шкільного віку. Педагогічні науки. 2018. № 3. С. 26–30.
4. Ільченко І. Арт-терапія: навчальний посібник для студентів. Умань : Видавничо-полігр. центр «Візаві», 2013. 150 с.
5. Наумбург М. Основи арт-терапії. Львів : Світ, 2014. 21–24 с.
6. Терех Я. 2024 р. 053 Психологія eprints.mdpu.org.ua

Науково – популярне видання

Інформаційно-методичний збірник коледжу
Випуск 8
Електронна версія

Відповідальний за випуск

Дмитро Бачинський

Медіаредатор та комп'ютерна верстка

Вадим Антонюк

Літературний редактор

Марія Ткачук